

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ, Κυριακή 9 Ιουνίου 2024 • Έτος 16^ο • Αρ. φύλλου 824

Κυριακή Πολιτική και Οικονομική Εφημερίδα

www.kathimerini.com.cy | €2,90

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Η Ευρώπη δεν είναι δεδομένη

Μέσα από τις στάχτες του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και της κατεστραμμένης ευρωπαϊκής ηπείρου, ο τότε υπουργός Εξωτερικών της Γαλλίας Ρόμπερτ Σούμαν οραματίστηκε την ομοσπονδία που θα είχε ως βάση την άμβλυση των εθνικών οικονομικών συμφερόντων μέσα από τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ανθρακα και Χάλυβα. Πάνω στα αποκαΐδια της συμφοράς, οι μεγάλες δυνάμεις της Ευρώπης υποχρεώθηκαν από την ίδια τους

την ιστορία σε οδυνηρούς συμβιβασμούς ως προς την εθνική τους κυριαρχία μπροστά από τον κοινό τόπο: Να μη ζήσει ξανά η Ευρώπη άλλο πόλεμο. Η Κύπρος μας, χάρη στην επιμονή και το όραμα πολιτικών και πολιτών που οι περισσότεροι δεν είναι πλέον ανάμεσά μας, με την καθοριστική συμβολή της Ελλάδας, πέτυχε στις 13 Δεκεμβρίου 2002 αυτό που πολλοί εντός και εκτός της χώρας θεωρούσαν ακατόρθωτο, την ένταξη μας στην ευρω-

παϊκή οικογένεια ως ισότιμο μέλος, χωρίς ουρές και αστερίσκους. Είκοσι δύο χρόνια μετά την ιστορική για τη χώρα μας ευρωπαϊκή σύνοδο της Κοπεγχάγης, και ο πολιτικός κυνισμός που επικρατεί σήμερα θεωρεί ως δεδομένη τη λειτουργία και ευημερία μας εντός της ευρωπαϊκής οικογένειας. Στην Ενωση, όμως, όσο τα χρόνια ξεθωριάζουν τις μνήμες από τον Β' Π.Π., όσο οι πεφωτισμένες ηγεσίες σπανίζουν, τόσο η κοινωνική συνοχή της

δοκιμάζεται με την επιστροφή των άκρων στην κεντρική σκηνή, αυτών που προκάλεσαν το αιματοκύλισμα του 20ού αγώνα. Στη χώρα μας, όσο απομακρύνεται από τη μνήμη και από τις παραστάσεις της καθημερινότητάς μας η ζωή μας πριν από την ένταξη, τόσο θεωρούμε και δεδομένη την ύπαρξη και λειτουργία μας εντός της ευρωπαϊκής οικογένειας. Ζώντας την τέταρτη βιομηχανική επανάσταση, η εποχή μας προσμοιάζει με το ζεματιστό καζάνι

του μεσοπολέμου. Τίποτα δεν πρέπει να θεωρείται δεδομένο ως προς το μέλλον της Ευρώπης των ιδεών που αυτή πρεσβεύει, αλλά και της χώρας μας εντός αυτής. Σήμερα –περισσότερο από ποτέ– είναι αναγκαία η στήριξη, η ποιοτική αναβάθμιση και εμβάθυνση των αρχών της δημοκρατίας, και της ευρωπαϊκής πορείας της χώρας μακριά από την ελαφρότητα και τον πολιτικό κυνισμό της εικόνας που εξαπλώνεται επικίνδυνα. Καλή ψήφο.

20 ΧΡΟΝΙΑ Ε.Ε.

Η πρώτη παρουσία στην Ευρωβουλή

Δύο από τους έξι πρώτους ευρωβουλευτές της Κύπρου, ο Ιωάννης Κασουλίδης και Αδάμος Αδάμου αποκαλύπτουν ανέκδοτες ιστορίες από την πρώτη θητεία τους στο Ευρωκοινοβούλιο. Σελ. 8

ΕΛΛΑΔΑ

Τα σενάρια της 10ης Ιουνίου

Όλα τα κόμματα έχουν θέσει –λιγότερο ή περισσότερο ξεκάθαρα– τον δικό τους πήχυ για τις Ευρωεκλογές. Η «Κ» αναλύει τα βασικά σενάρια για τις επιδόσεις της Νέας Δημοκρατίας, του ΣΥΡΙΖΑ και του ΠΑΣΟΚ, και τις πιθανές εξελίξεις που μπορεί να δρομολογηθούν σε κάθε περίπτωση. Σελ. 16-18

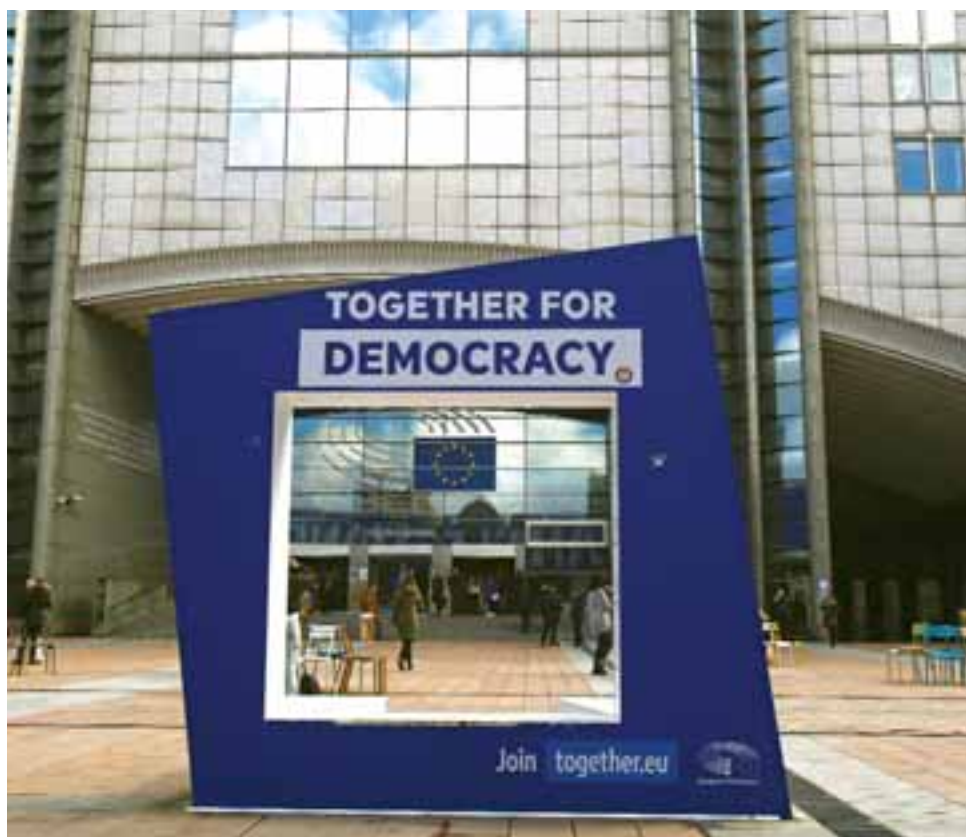
ΜΑΡΤΥΡΙΑ

Πώς έζησα 51 ημέρες όμηρος της Χαμάς

Σελ. 21

ΕΥΡΩΕΚΛΟΓΕΣ 2024

Η συμμετοχή είναι η δύναμη των πολιτών

Σήμερα περισσότεροι από 360 εκατ. Ευρωπαίοι/ες καλούνται να προσέλθουν στις κάλπες για να αναδείξουν τους εκπροσώπους τους στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Η συμμετοχή των πολιτών είναι απαραίτητη προκειμένου να μην επικρατήσουν ακραίες και αντιευρωπαϊκές φωνές. Πώς εξηγείται η νέα πολυσυλλεκτικότητα των «αποστιγματισμένων» άκρων και ποια ακροατήρια περιλαμβάνουν. Πλέον ψηφίζονται από ψηφοφόρους όλων των κοινωνικών τάξεων και των μορφωτικών επιπέδων. Σελ. 14

ΛΟΓΩ ΤΩΝ ΥΨΗΛΩΝ ΕΝΟΙΚΙΩΝ

Στροφή σε οικιστικά και καταναλωτικά δάνεια

Τα υψηλά ενοίκια οδήγησαν τους Κύπριους στην αγορά ακινήτου, γεγονός που έδωσε ώθηση στα στεγαστικά δάνεια και στα καταναλωτικά. Ο δανεισμός που σχετίζεται με τα νοικοκυριά είχε θετικές ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές και το 2023 και το 2024. Οι τιμές των ακινήτων έχουν ανέβει σε όλες τις επαρχίες. Οικονομική, σελ. 4

Το ευρωπαϊκό reality check των κομμάτων

Τα 18 ερωτήματα που κρίνουν την επόμενη μέρα της Ε.Ε.

Ήταν μία μακρά προεκλογική περίοδος αυτή των διπλών εκλογικών αναμετρήσεων, ωστόσο σε όλο αυτό το χρονικό διάστημα φάνηκε να απουσιάζουν οι τοποθετήσεις για τα μεγάλα ευρωπαϊκά ζητήματα. Διαχρονικά τα κόμματα παρουσίαζαν μία σχετική ακαμψία στο να μιλήσουν και να αντιπαρατεθούν με όρους ευρωπαϊκής πολιτικής κάθε φορά που έρχονταν οι ευρωεκλογές. Ανέκαθεν περιορίζονταν στα εσωτερικά ζητήματα και στο

Κυπριακό. Με δεδομένες τις προκλήσεις στο ευρωπαϊκό σκηνικό, η «Κ» συνόψισε σε 18 ερωτήματα τα κύρια ζητήματα που θα απασχολήσουν την Ε.Ε. την επόμενη μέρα και κάλεσε τα κόμματα να παρουσιάσουν τη θέση τους. Τα κόμματα, έστω και σήμερα ξεκαθαρίζουν ποια θέση έχουν για την άμυνα, την εξωτερική πολιτική της Ε.Ε., τον πόλεμο στην Ουκρανία, το περιβάλλον, το κράτος δικαίου και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Σελ. 4

ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

Η οικονομική ανατομία των νέων δήμων

Οι προκλήσεις από το νέο σκηνικό που διαμορφώνεται στην Τοπική Αυτοδιοίκηση είναι σίγουρα πολλές. Το οικονομικό σκέλος αποτελεί μεγάλο στοίχημα τόσο για τον κρατικό μηχανισμό όσο και για τα νέα τοπικά σχήματα που θα διαχειριστούν με ορθολογικό τρόπο τα οικονομικά

τους προκειμένου να γίνει πράξη ο στόχος για ισχυρότερες και βιώσιμες οντότητες με διοικητική αυτοτέλεια και οικονομική αυτονομία. Η «Κ» καταγράφει τον αριθμό των αξιωματούχων και το μισθολόγιο που θα έχουν το επόμενο χρονικό διάστημα. Σελ. 6

Νέο Σχέδιο Επιβράβευσης

pronoma

Το δικό μας ευχαριστώ

Μάθε για τα προνόμιά σου εδώ

Τράπεζα Κύπρου

Σε κάθε επόμενη κίνηση

ΔΗΜΟΤΙΚΕΣ 1943

Ιδεολογική αναμέτρηση

Οι δημοτικές εκλογές του Μαρτίου του 1943 ήταν από τις πρώτες αναμετρήσεις που είχαν ιδεολογικό πρόσημο, έστω και σε πρώτη μορφή. Μία ιστορική αναδρομή στις κάλπες άλλων καιρών. Σελ. 11

TATE MODERN

Ελληνική ταυτότητα

Τέσσερα έργα του Έλληνα δημιουργού Βλάση Κανιάρη φιλοξενούνται στην Tate Modern του Λονδίνου, τα οποία θα βρισκονται σε διάλογο με το μνημειώδες γλυπτό του Γερμανού καλλιτέχνη Γιόζεφ Μπίους, «Lightning with Stag in its Glare». Τέχνες, σελ. 1

ΛΟΡΙΝΑ ΜΑΚΕΝΙΤ

Υπήρξα τυχερή

Η τραγουδοποιός Λορίνα Μακένιτ μιλάει στην «Κ» για τις συναυλίες της και τα 30 χρόνια από την κυκλοφορία του «The Mask and Mirror». Λέει πως ποτέ δεν την ενδιέφερε να γίνει τραγουδίστρια... «Ήθελα μια ζωή γεμάτη νόημα». Τέχνες, σελ. 4

HUBLOT

SQUARE BANG UNICO KING GOLD CERAMIC

Vassos Eliades Accessories Ltd

Nicosia - Limassol, Tel.: 22 897 361

ΤΑ ΙΟΥΛΙΑΝΑ / Γράφει ο ΣΤΑΥΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Τα κορμιά τζιαι τα μασαιίρκα

«Έξω κοκλάζει η ζέστη» μουρμούρισα μουδιασμένα, πιο πολύ για να πω κάτι. Η Ιουλία Παλαιολόγου Ουίλσον με κοίταξε αυστηρά, ένευσε στη Ρωσία να σεβρίσει τα ποτά κι είπε συγκαταβατικά: «Μην ανάλωνεστε σε κοινοτοπίες αγαπτε κι ασ επικεντρωθούμε στα σοβαρά. Το γεγονός είναι ότι τα έκανα μαντάρα και πρέπει να το διαχειριστώ. Όσο κι αν δεν μου είναι ευχάριστο, θα έχετε την τιμή να μου πάρετε συνέντευξη για την έγκριτη εφημερίδα σας». «Αναφέρεστε υποθέτω...». «Αναφέρομαι στην ψυχολογική απόφασή μου να φιλοξενηθώ στο γνωστό podcast, με ό,τι μετα-τραυματικό συνεπάγεται». Δεν είχε νόημα να παριστάνω άλλο τον ανυποψίαστο αφού είχε βουίξει η αστική Λευκωσία. Ήπια λοιπόν μια γουλιά gin and tonic και πάτησα το on.

- Η τελευταία μας συνάντηση ήταν προ εξαμηνίας. Πώς σας βρισκόκυρία Ουίλσον;

- Γρηαιότερη και σοφότερη. Στη ζωή άλλωστε αν δεν πάθει δεν μαθαίνεις.

- Θέλετε να γίνετε πιο σαφής;

- Θα σας απαντήσω με τη σοφία των στίχων της αγαπημένης μας Ευριδίκης: «Είμαι άνθρωπος κι εγώ» - Eurovision 1994. Όλο αυτό τον καιρό ακούω ότι κάνουν θραύση τα λαϊκότροπα podcast οπότε σκέφτηκα: ας μην είμαστε σομπ. Αν ο κόσμος αγαπά τους Κωστήδες και τους Γιαννήδες, ιδού πεδίων δόξης λαμπρόν για ν' ακουστεί η φωνή της αστικής Λευκωσίας.

- Είχατε συγκεκριμένες προτάσεις;

- Είχα δύο προτάσεις: από το podcast «Άγια ολάν» του γνωστού YouTuber Παναή και από το podcast «Τα κορμιά τζιαι τα μασαιίρκα» του επίσης διάσημου Σαββή. Επέλεξα το δεύτερο καθότι ο Σαββής είναι εγγονός της Ελλάδας και μεγάλωσε τρόπον τινά στο σπίτι μας.

«Δεν ήξερα, δεν ρώταγα;» αναρωτήθηκε η Ιουλία Παλαιολόγου Ουίλσον, έπειτα από την τραυματική συνέντευξη στο δημοφιλές podcast.

- Ενοείτε τον Σαββή τον μάπατζιπ;

- Αυτός. Εκλεκτό μέλος της Ομόνοιας 29Μ, ινφλουένσερ και πολιτικός αναλυτής. Εύλογα θα αναρωτηθείτε: δεν ήξερες, δεν ρώταγες; Και εγώ θα απαντήσω με παρηγοσία: Είμαι αθώα κύριε δικαστά! Κατηγορήστε με αν θέλετε για άγνοια κινδύνου. Πλιν όμως αναγνωρίστε μου το ελαφρυντικό του πρότερου έντιμου βίου. Από την πρώτη ερώτηση εξάλλου φάνηκε η ελεύθερη πτώση στον κατήφορο. Όταν ο περιώνυμος Σαββής με ρώτησε: «Ήντα που λαλείς θκεια για τις εκλογές;»

- Σοκ και δέος.

- Και λιγα λέτε αγαπτε. Τα επόμενα 150 λεπτά, διότι ζήσαμε και

το Μπεν Χουρ, σκεφτόμουνα διαρκώς πού πήγα κι έμπλεξα. Εκ των υστέρων οφείλω να είμαι αν μη τι άλλο ειλικρινής: αυτά τα νέα media μου προκαλούν τρόμο. Ο Τσαρούχης το είχε πει περίφημα σε ανύποπτο μάλιστα χρόνο: Στην Ελλάδα είσαι ό,τι δηλώσεις. Πόσο μάλλον στην Κύπρο, η οποία μαϊμουδίζει τα καμώματα των εξ Ελλάδος αδελφών.

- Κάπως άγαρμπα είναι αλήθεια.

- Είστε επεικής. Μέρα που είναι δεν θα πούμε ονόματα, αλλά το παράδειγμα των αθλητικών παπουτσιών με το κομματικό logo είναι χαρακτηριστικό. Η Νέα Δημοκρατία το έκανε με χιούμορ. Εδώ, πάλι, μας θύμισαν τις βιντεοταινίες των 80s.

- Είστε σκληρή κυρία Ουίλσον.

- Είμαι ρεαλιστρια αγαπτε. Σε αυτή την προεκλογική εξέλιξη τα είδαμε όλα. Αν και στην εκπινοή του χρόνου κάποιοι δεν σταμάτησαν να μας εκπλήσσουν. Ονόματα συνεχίζουμε να μην λέμε, όμως όταν υποψήφιος διαφημίζει Giveaway με smart tv 43 αντιλαμβάνετε ότι δεν υπάρχει πιο κάτω από εδώ. Ή όταν διαβάζουμε προεκλογικά συνθήματα του τύπου: (Ο τάδε) είναι για σένα ΜΠΑΜ!

- Τα social media έχουν καταστρέψει πολύ κόσμο.

- Μα πώς θα μπορούσε να γίνει αλλιώς; Στην περιπτώσή μας ισχύει το σοφό: δείξε μου τους ινφλουένσερ σου να σου πω ποια χώρα είσαι.

Σκεφτείτε ότι κυκλοφορεί ανάμεσα μας γόνος παλαιού τζακιού της Λευκωσίας, βίος και πολιτεία, αλλά τα μεγαλοαστικά σαλόνια μπροστά το σφυρίζουν αδιάφορα.

- Το χρήμα τα ξεπλένει όλα;

- Αυτή είναι η αρρώστια της εποχής μας. Ο νεοπλουτισμός είναι η νέα θρησκεία. Πρόσφατα μου έλεγε για το επικών διαστάσεων μέγαρο που κτίζει η τέως υπουργός Πρετ α Πορτέ, ένα μνημείο επιδείξης πλούτου. Όλα αυτά σε μια χώρα που οι μαθητές μπήκαν σε τάξεις, χωρίς κλιματισμό, στους 44 βαθμούς Κελσίου. Είχαμε περιστατικά με ζαλάδες και αιμορραγίες στη μήτη, αλλά δεν ντράπηκε κανείς.

- Μιλώντας για σχολεία, ακούω ότι το υπουργείο θα επιστρατεύσει τον καθηγητή Μπαμπινιώτη για προώθηση της ελληνικής γλώσσας.

- Με κίνδυνο να ακουστά ισοπεδωτική θα απαντήσω με ένα δάνειο από την αρχή της νεολαίας: Τάχα;

- Είπατε νεολαία και μου θυμίσατε την εμφάνιση του προέδρου μας με αμάνικο και αθλητικό σορτσάκι σε αγώνα μπάσκετ.

- Τι να πω... Άντε να δεχτώ την αθλητική φανέλα στον τελικό. Να δεχτώ επίσης και τη σέλφι στην κερκίδα του Ολυμπιακού. Το στίλ όμως «Λιονταράκια» του Δαλιανίδη δεν το βρίσκω και τόσο presidential. Ο πρόεδρός μας, θα χρησιμοποιήσω ξανά μια φράση του συρμού, νομίζω το τερμιάσει.

- Το παικνίδι της πολιτικής επικοινωνίας πλέον παίζεται αλλιώς.

- Αν ξέρεις να το παίζεις, καλώς. Αν όχι, κινδυνεύεις να σε καταπιεί η μαύρη τρύπα των social media. Λένε π.χ. για τον Μπτσστάκν ότι σαράνι στο TikTok. Ναι, αλλά πώς; Η διευθύντρια επικοινωνίας του είναι απόφοιτος του Columbia, με προϋπηρεσία στους New York Times και σε εκπομπές έρευνας. Έτσι, ναι, παίζεις πρώτη εθνική και κερδίζεις. Στην Κύπρο φοβάμαι ότι οι πολιτικοί μας παίζουν ακόμα στο ερασιτεχνικό.

- Μια τέτοια ποδοσφαιρική προσέγγιση θα άρεσε και στον Σαββή.

- Μα το λέει και το σίμα του podcast του: «Τα κορμιά τζιαι τα μασαιίρκα, άτε μεν βρεθούν σε λάθος σέρεκα, κάποιο φονικό θα γίνει, τζιαι ποιος πάνει την ευθύνη».

- Μιλάτε με γρίφους κυρία Ουίλσον.

- Καλή ψήφο αγαπτε.

stavros.christodoulou@gmail.com

Ο ΦΙΛΙΣΤΩΡ

Επιλογή και επιμέλεια:

ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΗΝΑΚΑΚΗΣ, ΜΥΡΤΩ ΚΑΤΣΙΓΕΡΑ

90 χρόνια πριν στην «Κ»

9.6.1934

ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ: Χιλιάδες περιέργων είχαν συγκεντρωθεί πέριξ του μεγάλου κτιρίου όπου θα εγίνετο το συνέδριον των Αγγλων φασιστών. Είς τας προς αυτό αγωγούς οδούς είχαν εν τω μεταξύ σημειωθεί συγκρούσεις μεταξύ φασιστών και κομμουνιστών, η δε αστυνομία μετά κόπου κατόρθωσε να επιβάλει την τάξιν. Ισχυρά αστυνομικά τμήματα εφάρμοσαν την αίθουσαν εντός της οποίας ωμίλησεν ο Οσβαλντ Μόσλεϋ [φωτ.], διακοπτόμενος συχνά υπό των αντιπάλων του.

ΠΡΑΞΙΚΟΠΗΜΑ: Αγγέλλεται εκ Κόβνο ότι χθες την νύκτα οπαδοί του πρώην πρωθυπουργού Βολντεμάρρας προέβησαν εις πραξικόπημα. Οι συνωμότες δεν συνήντησαν μεγάλας δυσχερείας. Ο Βολντεμάρρας επανήλθε την νύκτα δι' αεροπλάνου και εγκατεστάθη εις το Επιτελείον. Από της δευτέρας μέχρι της εβδόμης πρωινής, οι στρατιωτικοί κατέλαβον όλα τα δημόσια κτίρια, γενόμενοι κύριοι της καταστάσεως.

ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ: Κατά τηλεγράφημα εκ Μαδρίτης, εδολοφονήθη χθες την εσπέραν υπό αγνώστων ο στρατηγός Μπερεγκέρ, αδελφός του στρατηγού Δαμ. Μπερεγκέρ, τελευταίου πρωθυπουργού του Αλφόνσου ΙΓ΄. Ο στρατηγός εφρονεύθη πυροβοληθείς καθ' ην στιγμήν εξήρχετο της παρά τον Άγιον Σεβαστιανόν επαύλεως του. Ο στρατηγός εξέπνευσεν αμέσως. [...] Λόγος της δολοφονίας επικρατεί μέγας αναβρασμός.

ΟΜΗΡΟΥ & ΣΕΒΕΡΗ / Γράφει ο ΟΝΑΣΑΓΟΡΑΣ

Μαρξ, ο βασιλιάς και η αλεπού

Έφθασε επιτέλους η μεγάλη μέρα. Ελπίζω να ψηφίσουν πολλοί και να μην αφήσουν τον θυμό τους να θολώσει την κρίση τους. Να θυμούνται πως ο εχθρός του φαιδρού είναι το φαιδρότερο.

Πρώτη μάχη επιβίωσης για την Αννίτα με δηλωμένο στόχο την πρωτιά στις ευρωεκλογές. Αυτό το στοίχημα θα μπορούσε να κερδηθεί πριν μπουν στην εξίσωση οι ψήφοι των Τουρκοκυπρίων. Το ΑΚΕΛ θεωρεί δεδομένο πως θα πάρει τη μερίδα του λέοντος και έτσι θα καλύψει και με το παραπάνω τη μικρή διαφορά που χωρίζει αυτή τη στιγμή τον Καρλ Μαρξ (που η ανακαίνιση ελαφρώς παραμέρισε) από τη Νίκη της Σαμοθράκης, το αισιόδοξο έμβλημα της Πινδάρου. Οψόμεθα, ίσως δούμε και μεγάλες εκπλήξεις.

Τι βδομάδα γεμάτη άκσιον αυτή που μας πέρασε: είχαμε καύσινα, απόρριψη της ένστασης του γενικού ελεγκτή και νέο -πιο εξωφρενικό από ποτέ- αίτημα των μοναχών Αββακούμ, αυτή τη φορά για αφορισμό του Αρχιεπισκόπου. Μέχρι στιγμής έχουν ζητήσει -εκτός από τα λεφτά του χρηματοκιβωτίου- να τιμωρηθεί ο Ησάας και να τεθούν σε αργία οι Συνοδικοί. Τι θα ζητήσουν άραγε τώρα που άρχισαν να σφίγγουν και οι ζέστες; Να παραδώσει τον θρόνο η αγαπημένη της στίλινς Φιλίππα η Πρώτη; Πάντως έχει τόσες μέρες ούτε μια ανάρτηση από την ομάδα στήριξης. Hasaropoulos, Silver Alert!

Μην ξεχάσετε να με ψηφίσετε το 2028.

Η στήλη καταγράφει τα ντέρμπι για να ξέρετε τι να παρακολουθήσετε μέσα στον Αρμαγεδδώνα εκλογών και ποσοστών:

Α) Η αντι-ευρωπαϊστρια Θεολόγου ενάντια στον αντικομμουνιστή Νιαζί.

Β) Το λαϊκό παιδί του Αβέρωφ, Χαντζηπαντέλα με τον πολύ-σκληρό για-να-πεθάνει ΥΠΟΙΚ της πανδημίας Πετρίδη.

Γ) Το wok Volt ενάντια στον ελαμίτη Φειδία. Δεν βάζω το ΕΛΑΜ με το ΔΗΚΟ γιατί βαριέται ο Νικόλας.

Είδα podcast του υποψήφιου ευρωβουλευτή και εθνικού μας YouTuber με τη Ραμόνα -την εθνική μας φασιονίστα- και βίωσα την άβολη στιγμή της συνειδητοποίησης ότι μεταξύ των δύο η Ραμόνα μιλούσε πολύ καλύτερα ελληνικά. Από την άλλη κάποιος να μαζέψει τον Φόρο, γιατί υπάρχουν κόκκινες γραμμές ειδικά στα παιδιά.

Είδα και τον Αβέρωφ να δηλώνει «πογυριστά» -αλλά κατά βάθος πιο

ξεκάθαρα και από τον Χριστοδουλίδη- πως θα είναι υποψήφιος πρόεδρος το 2028. Εξάλλου ομολόγησε πως δεν θα κατέλθει ξανά για βουλευτική, αλλά έχει φτιάξει πολιτικό γραφείο για να συνεχίσει να πολιτεύεται. Τι κάνει νιάου-νιάου στα κεραμίδια; Μια αλεπού που ξέρει ξένες γλώσσες.

Όσον αφορά τη νουθεσία που είχε από τον τέως πρόεδρο, «αν δεν μπορείς να γίνεις βασιλιάς, γίνε ο δημοιουργός και πατέρας του βασιλιάς», απάντησε με το σαφέστατο υπονοούμενο «ας χαιρέται τώρα ο Αναστασιάδης τον βασιλιά που δημιούργησε, σαν πατέρας του». Ωχ, έχουμε beef. Κι εσύ, πάτερ Βρούτε; Ανεξάρτητος υποψήφιος για αντιδημαρχία στην επαρχία Λεμεσού διοργανώνει διαγωνισμό με δώρο μια τηλεόραση και μάλιστα Smart! Έξυπνη κίνηση. Πιο έξυπνη και από την τηλεόραση που δίνει.

Μια φωνακλού ινφλουένσερ στην Ελλάδα -καμία σχέση με τη δική μας κλαστική influencer Αννίτα- εξόργισε τον εθνικό μας βαφτιστικό, τον Μαυρίκιο, αποκαλώντας τον φλαούνα! Βέβαια για να είμαι ειλικρινής, αν έδιναν σε μένα το χαρακτηρισμό «φλαούνας» θα το έπαιρνα σαν κομπλιμέντο. Ομολογώ πως την ψήφο μου την αλλάζω (ειδικά αν με δωροδοκήσουν με μια smart τηλεόραση) αλλά την κυπριακή παραδοσιακή φλαούνα δεν την αλλάζω με τίποτα. Καλή ψήφο.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Ιδιοκτησία
«Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΕΚΔΟΣΗ ΚΥΠΡΟΥ ΛΤΔ»

Εκδίδεται σε συνεργασία και μετά από άδεια της εταιρείας
ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α.Ε.

Διευθύνων Σύμβουλος: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΟΤΤΙΑΝΗΣ • Διευθύντρια: ΜΑΡΙΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ • Σύμβουλος Εκδόσης: ΑΛΚΗΣ ΑΝΔΡΕΟΥ
Υπεύθυνος Υλης: ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΙΑΚΗΣ • Υπεύθυνος Ατελιέ: ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΔΑΜΙΑΝΟΥ

Νικόλαος Σαρτιπόλου 2 & Λεωφ. Λυκαβητού, 2401 Έγκωμη, Λευκωσία, Κύπρος
e-mail: info@kathimerini.com.cy Τηλ.: +357 22472500 Fax: Σύνταξη +357 22472540
Fax: Διαφημιστικό Τμήμα - Μικρές Αγγελίες +357 22472550

ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ η αναδημοσίευση, αναπαραγωγή, διασκευή ή απόδοση του περιεχομένου της εφημερίδας με οποιοδήποτε τρόπο, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη.

Διευθυντής: ΑΛΕΞΗΣ ΠΑΠΑΧΕΛΑΣ • Διεύθυνση συντάξεως: ΚΩΣΤΗΣ ΦΑΦΟΥΤΗΣ - ΝΟΤΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Νέο Σχέδιο

Cashback έως και €2,000

στο **Mple Rewards app**
με το νέο σου
Στεγαστικό Δάνειο,
τώρα και με αίτηση μέσω
Hellenic Bank Mobile App!

Περισσότερα ή για διευθέτηση ραντεβού στο
<https://www.hellenicbank.com/myhome>

Ισχύουν Όροι και Προϋποθέσεις.

Ogilvy

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΑΚΟΥΡΗ

Στην κόκκινη ζώνη της ευρωπαϊκής ατζέντας

Τα κόμματα καλούνται να απαντήσουν το ερωτηματολόγιο της «Κ» και να δώσουν απαντήσεις στα δύσκολα ερωτήματα που αφορούν την Ε.Ε.

Ακόμα και αν το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δεν έχει το δικαίωμα κατάθεσης προτάσεων νόμου και αν και μεγάλο μέρος της εξουσίας βρίσκεται στα κράτη μέλη και εσχάτως στην Κομισιόν, τα ερωτήματα για τις θέσεις των κομμάτων δεν είναι μια ακαδημαϊκή άσκηση. Οι ευρωβουλευτές εγκρίνουν, απορρίπτουν και τροποποιούν προτάσεις της Κομισιόν, και η πολιτική ομάδα στην οποία θα ενταχθεί ο καθένας και η καθεμία (δεδομένου πως η Κύπρος θα καταφέρει αυτή τη φορά να εκλέξει ευρωβουλευτήρια), θα έχει τον δικό της ρόλο στη διαμόρφωση πλειοψηφιών στην Ολομέλεια.

Απαντώντας σε γραπτό ερωτηματολόγιο της «Κ», χωρίς να αποφεύγουν τον πειρασμό να ξεφύγουν από το ξεκάθαρο Ναι ή Όχι και να προσθέσουν τις δικές τους υποσημειώσεις, τα κόμματα (με εξαίρεση την ΕΔΕΚ που επέλεξε να απέχει) συνέκλιναν και απέκλιναν εκεί που μάλλον ήταν αναμενόμενο.

Τα πλείστα κόμματα (με εξαίρεση το ΔΗΚΟ) τάχθηκαν γενικότερα υπέρ της Ένωσης Κεφαλαιαγορών και της αυστηρότερης εποπτείας, τη στιγμή που στις Βρυξέλλες η Κύπρος τάσσεται με αρκετές άλλες μικρές και μεσαίες χώρες που θεωρούν ότι η κεντρική εποπτεία θα προκαλούσε επιπρόσθετο κόστος στις οικονομίες τους και θα αφαιρούσε συγκριτικά πλεονεκτήματα που έχουν να κάνουν με τη φορολογική πολιτική.

Αναμενόμενες ήταν και οι απαντήσεις, αλλά και οι υποσημειώσεις, για τους νέους δημοσιονομικούς κανόνες της Ε.Ε., βάσει των οποίων έχουν συμφωνηθεί τα κράτη μέλη

να έχουν περισσότερη ευελιξία στην άσκηση δημοσιονομικής πολιτικής, εφόσον πάντα κινούνται εντός συγκεκριμένων πλαισίων όσον αφορά μεταξύ άλλων το δημόσιο έλλειμμα.

Το ζήτημα των «ιδίων πόρων» της Ε.Ε. αφορά την ανάπτυξη δυνατοτήτων χρηματοδότησης της Ε.Ε. ώστε ο προϋπολογισμός να προσαρμόζεται σε περιπτώσεις κρίσεων χωρίς να χρειάζονται επιπρόσθετες συνεισφορές από τα κράτη μέλη, αλλά και για να καλυφθεί η αποπληρωμή του κοινού δανεισμού για το ταμείο ανάκαμψης. Οι σχεδιασμοί δεν περιλαμβάνουν φορολογία στους πολίτες, αλλά άντληση μέρους των περιβαλλοντικών δαμών και των φορολογιών σε μεγάλες εταιρίες.

Σε σχέση με το περιβάλλον, τα κόμματα συμφωνούν για τη στήριξη των πολιτών για να αντιμετωπίσουν τις επιπτώσεις, αλλά διαφοροποιούνται όσον αφορά την επόμενη ημέρα των πράσινων πολιτικών. Αυτά τη στιγμή, η συζήτηση αφορά τη στήριξη που χρειάζονται αγρότες που επηρεάζονται, αλλά και τις διαφωνίες που προβάλλουν οργανωμένα

Χωρίς να αποφεύγουν τον πειρασμό να ξεφύγουν από το ξεκάθαρο Ναι ή Όχι και να προσθέσουν τις δικές τους υποσημειώσεις, τα κόμματα συνέκλιναν και απέκλιναν εκεί που μάλλον ήταν αναμενόμενο.

συμφέροντα και συντηρητικά κόμματα για οικονομικούς και ιδεολογικούς λόγους.

Αν και το Κοινοβούλιο δεν έχει αρμοδιότητες στο Κυπριακό, όπως και άλλα θέματα εξωτερικής πολιτικής, η στάση του σώματος για τις σχέσεις Ε.Ε. - Τουρκίας έχει τη δική της σημασία, ενώ το Κοινο-

βούλιο εμπλέκεται στη διαμόρφωση του προϋπολογισμού που περιλαμβάνει και την οικονομική στήριξη στην τ/κ κοινότητα και τις προοπτικές επανένωσης. Σε αυτό το πλαίσιο είναι ενδιαφέρουσα η θέση με την οποία αρκετά κόμματα επανέλαβαν πως η όποια αυξημένη στήριξη στην τ/κ κοινότητα πρέπει

να γίνει στο πλαίσιο της Κυπριακής Δημοκρατίας, παρά το γεγονός πως αυτό καταγράφεται στην ερώτηση, και παρά το γεγονός πως η Ε.Ε. δεν αναγνωρίζει κανένα άλλο πλαίσιο και καθεστώς για τους Τ/κ.

Σε σχέση με την στεγαστική πολιτική, πέρα από την εύκολη απάντηση πως όλοι θέλουν λύσεις για τα ακριβά ενοίκια, το θέμα δεν αφορά μόνο την Κύπρο αλλά πολλές χώρες στην Ε.Ε. Η νέα Κομισιόν έχει κάθε λόγο να εστιάσει στην επίλυση του προβλήματος, με συζητήσεις στις Βρυξέλλες να κάνουν λόγο ακόμα και για ρητή συμπερίληψη του ζητήματος στο χαρτοφυλάκιο ενός Επιτρόπου.

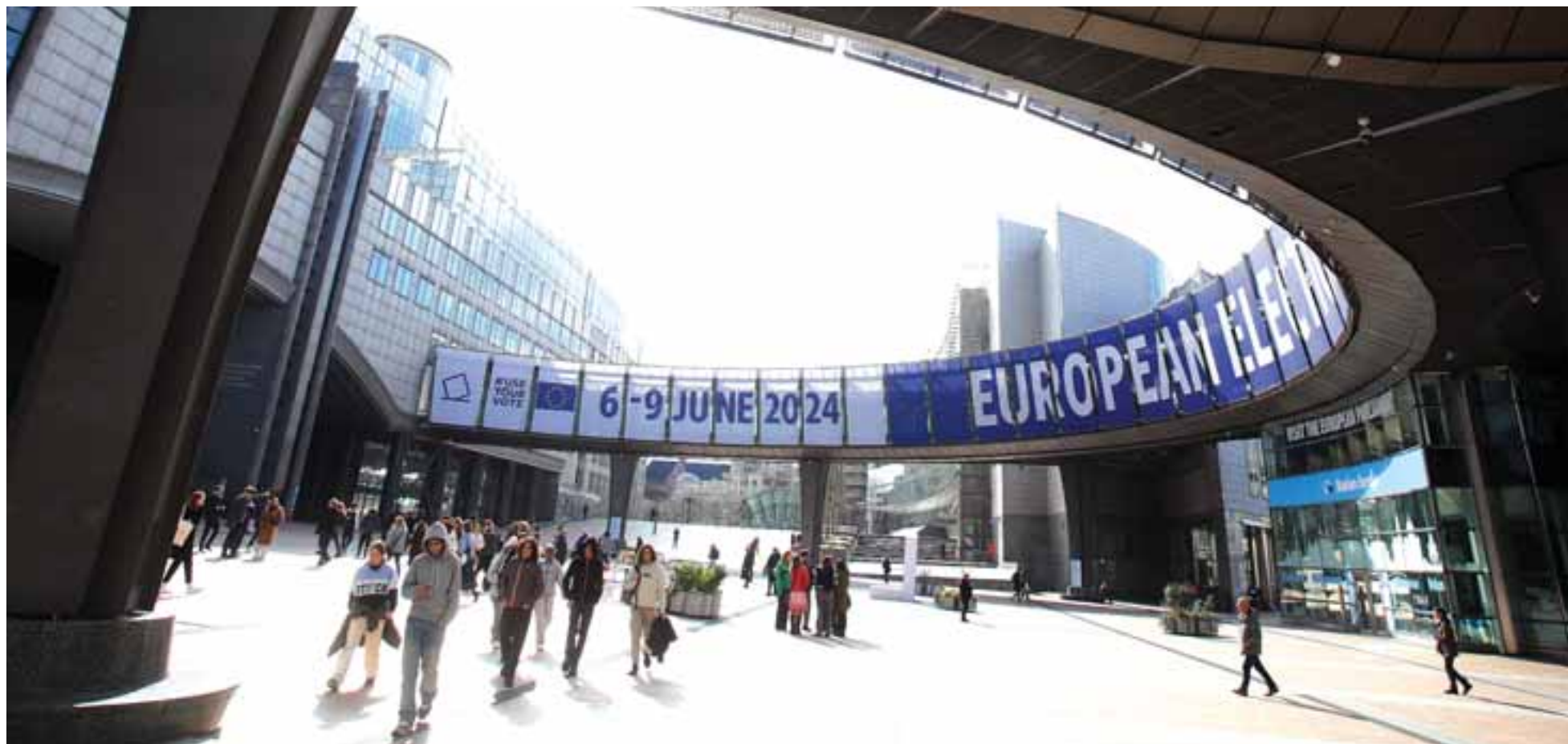
Εύκολη απάντηση για κυπριακά κόμματα είναι και ο ρόλος που πρέπει να έχει η Ε.Ε. στην υπεράσπιση του κράτους δικαίου. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί πως αν και στην πράξη οι κινήσεις Κομισιόν και Κοινοβουλίου μπορούν να έχουν πολιτικό χρώμα (γιατί η υπεράσπιση του κράτους δικαίου είναι πολιτική και όχι τεχνοκρατική επιλογή), γίνονται με τεχνοκρατικό υπόβαθρο και σε συγκεκριμένο πλαίσιο. Το πλαίσιο αυτό είναι οι Συνθήκες της

Ε.Ε., την τήρηση των οποίων η Κομισιόν υποχρεώνεται να διαφυλάσσει (άσχετα αν πάντα το καταφέρει), και τις οποίες τα κράτη μέλη προσυπογράφουν στο πλαίσιο της εθνικής τους κυριαρχίας.

Όσον αφορά το δικαίωμα στην τεκνοθεσία για ομόφυλα ζευγάρια και το δικαίωμα των γυναικών στην άμβλωση, σημειώνεται ότι κάποια κόμματα που έχουν άποψη για θέματα που δεν είναι ευθέως αρμοδιότητα της Ε.Ε. (όπως η στέγαση), παραπέμπουν στο δικαίωμα του κάθε κράτους μέλους να αποφασίσει. Επίσης, η τροποποίηση του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων είναι εφικτή, όμως με συναίνεση των κρατών μελών, τα οποία έχουν μεγάλες διαφορές για το θέμα της άμβλωσης. Το Κοινοβούλιο πάντως από την πλευρά του έχει προτείνει τροποποιήσεις που εστιάζουν και στο θέμα αυτό. Στα θέματα εξωτερικής πολιτικής, όπου το Κοινοβούλιο δεν έχει αρμοδιότητες όμως μπορεί να ασκήσει πιέσεις μέσω ψηφισμάτων, για αυτό και τα κόμματα μπόρεσαν με περισσότερη ελευθερία να διαφοροποιηθούν στο ερωτηματολόγιο αναλόγως των πολιτικών τους προγραμμάτων.

Εξωρίζουν όμως οι τοποθετήσεις των κομμάτων όσον αφορά τη συζήτηση για την αξιοποίηση των εσόδων από ρωσικά παγωμένα περιουσιακά στοιχεία για τη στήριξη της Ουκρανίας, με την πλειοψηφία να προτάσσουν το ζήτημα της νομιμότητας και της νομιμοποίησης μιας τέτοιας κίνησης. Πρόκειται για κάτι το οποίο προτάσσουν αρκετές χώρες ώστε –μεταξύ άλλων– το μέτρο αυτό να μην «πέσει» στα δικαστήρια. Το κατά πόσο είναι νομικά εφικτό ή ανέφικτο παραμένει μια ανοικτή συζήτηση.

• ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ							
Η Ένωση Κεφαλαιαγορών που προωθεί η Ε.Ε. θα πρέπει να ασκεί περισσότερη και αυστηρότερη εποπτεία σε τραπεζικούς και χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς.	ΝΑΙ	ΝΑΙ, αν αυτό τελικά γίνει στην πράξη.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ, υπό τον έλεγχο του Ευρωκοινοβουλίου.	ΝΑΙ
Οι δημοσιονομικοί κανόνες της Ε.Ε. πρέπει μεν να δίνουν περιθώριο για αναπτυξιακές επενδύσεις από το κράτος, αλλά με αυστηρές δημοσιονομικές ισορροπίες.	ΝΑΙ	ΟΧΙ, αν το βάρος θα είναι στη λιτότητα αντί στην ανάπτυξη.	ΝΑΙ	ΝΑΙ, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες κάθε χώρας.	ΝΑΙ, με διαφύλαξη και της κοινωνικής συνοχής.	ΝΑΙ, υπό τον έλεγχο του Ευρωκοινοβουλίου.	ΝΑΙ
Η Ε.Ε. πρέπει να αναπτύξει τους δικούς της πόρους για χρηματοδότηση κοινωνικών πολιτικών, μεταξύ άλλων μέσω φορολογιών στις μεγάλες εταιρίες.	ΟΧΙ, η φορολογία να παραμείνει στα κράτη - μέλη.	ΝΑΙ, εφόσον τα έσοδα ενισχύουν τις κοινωνικές δαπάνες.	ΟΧΙ	ΝΑΙ στους ίδιους πόρους, φορολογία όμως με βάση ιδιαιτερότητες κάθε χώρας.	ΝΑΙ	ΝΑΙ, υπό τον έλεγχο του Ευρωκοινοβουλίου.	Ουδέτερο. Προκρίνουμε εναρμοσύνη του φορολογικού συστήματος με σκοπό την άρση οδίκων και ανισοτήτων.
• ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ							
Η Ε.Ε. δεν πρέπει να υπαναχωρήσει από τους κλιματικούς και άλλους περιβαλλοντικούς στόχους, ούτε να τους «ερωρύξει» προς όφελος των αγροτών και επιχειρηματικών ομάδων.	ΟΧΙ, αλλά οφείλει να λάβει σοβαρά αντισταθμιστικά μέτρα στήριξης.	ΝΑΙ. Με πιο φιλόδοξους και δεσμευτικούς στόχους και χρηματοοικονομική στήριξη στους αγρότες για να ανταποκριθούν.	ΝΑΙ	Ναι, οι περιβαλλοντικοί στόχοι πρέπει να τύχουν επανεξέτασης.	ΝΑΙ, με αντισταθμιστικά μέτρα στήριξης των αγροτών.	ΝΑΙ σε ό, τι αφορά τα μεταλλοσυμπεριφέροντα.	ΝΑΙ
Η Ε.Ε. πρέπει να στηρίξει τις ευάλωτες κοινωνικές και επαγγελματικές ομάδες από τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και των πολιτικών αντιμετώπισής της.	ΝΑΙ	ΝΑΙ. Έμπρακτη στήριξη-καθοδήγηση και επαρκή οικονομική ενίσχυση.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ, πράσινη μετάβαση με κοινωνικό πρόσημο.	ΝΑΙ
• ΚΥΠΡΙΑΚΟ							
Η Κύπρος πρέπει να ασκήσει βέτο στις προσπάθειες αναβίωσης των σχέσεων ΕΕ - Τουρκίας αν δεν υπάρχει επανέναρξη συνομιλιών στο Κυπριακό.	ΝΑΙ, να ασκηθεί εποικοδομητικά.	Κυπριακό - Ευρωτουρκικά συνδέονται, οι συνομιλίες πρέπει να επαναρχιστούν σε κάθε περίπτωση.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Επενδύουμε στη διασύνδεση Κυπριακού και Ευρωτουρκικών.	ΝΑΙ	ΟΧΙ. Να απαιτήσει όμως χώρα πορεία με το Κυπριακό στο επίκεντρο.
Η Ε.Ε. πρέπει να προωθήσει αυξημένη συνεργασία και στήριξη στην τουρκοκυπριακή κοινότητα, για καλύτερη ένταξη στην Ε.Ε., στο πλαίσιο της Κυπριακής Δημοκρατίας.	ΝΑΙ, φτάνει να έχει ως στόχο την επίλυση του Κυπριακού.	ΝΑΙ. Μέσω της Κυπριακής Δημοκρατίας (χωρίς περιθώριο άμεσης ή έμμεσης αναγνώρισης).	ΟΧΙ	ΟΧΙ όσο παραμείνει άλυτο το Κυπριακό	ΝΑΙ εφόσον γίνεται διά μέσου της Κ.Δ.	ΝΑΙ	ΝΑΙ
• ΚΟΙΝΩΝΙΑ - ΚΡΑΤΟΣ ΔΙΚΑΙΟΥ							
Η Ε.Ε. πρέπει να επιληφθεί του θέματος της στέγασης και των ακριβών ενοικίων, προωθώντας πολιτικές που να προωθούν την πρόσβαση σε προσβάσιμη στέγαση.	ΝΑΙ	ΝΑΙ. Κοινωνικά προσανατολισμένη στεγαστική πολιτική στην Ε.Ε.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ. Μπορούν όμως και τα κράτη - μέλη με σωστή στρατηγική.
Η Ε.Ε. θα πρέπει να ασκεί ισχυρότερο ρόλο όσον αφορά το κράτος δικαίου, επιβάλλοντας κυρώσεις όταν διαπιστώνεται κατάχρηση εξουσίας από κυβερνήσεις ή θεσμούς.	ΝΑΙ	ΝΑΙ. Χωρίς να χρησιμοποιούνται μεροληπτικά ως εργαλείο παρέμβασης.	ΝΑΙ	Αναλόγως περίπτωσης, χωρίς να καταργεί την εθνική κυριαρχία.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ
Η Ε.Ε. πρέπει να αναγνωρίσει το δικαίωμα στην τεκνοθεσία των ζευγαριών ίδιου φύλου.	Δεν είναι τομέας που εμπίπτει στις αρμοδιότητες της Ε.Ε.	ΝΑΙ, εφόσον πληρούνται οι αυστηρές προϋποθέσεις για την καταλληλότητα του γονέα.	ΟΧΙ	ΟΧΙ	Δικαίωμα σε κάθε χώρα να αποφασίζει ξεχωριστά.	ΝΑΙ, υπό όρους και κοινωνική αποδοχή.	ΝΑΙ
Η Ε.Ε. πρέπει να προστατεύει το δικαίωμα των γυναικών σε όλη στην Ε.Ε. στην άμβλωση.	Δεν είναι τομέας που εμπίπτει στις αρμοδιότητες της Ε.Ε.	ΝΑΙ. Να ενσωματωθεί στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε.	ΝΑΙ	ΟΧΙ στις αμβλώσεις.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ
Τα κόμματα θα έπρεπε να είχαν συμπεριλάβει ίσο αριθμό γυναικών και ανδρών υποψηφίων στα ψηφοδέλτιά τους.	Σίγουρα ικανοποιητικό αριθμό εκπροσώπησης από τα δύο φύλα.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Η επιλογή πρέπει να γίνεται με βάση τις ικανότητες και όχι με βάση το φύλο.	ΝΑΙ στην ισοπύκνωση των φύλων γενικότερα.	ΝΑΙ, είναι επιθυμητό.	ΝΑΙ
• ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ							
Η Ε.Ε. οφείλει να σταθεί στο πλευρό της Ουκρανίας μέχρι τέλους και μέχρι την απελευθέρωση των κατεχόμενων ουκρανικών εδαφών, και η Ουκρανία είναι αυτή που θα αποφασίσει πότε θα διαπραγματευτεί με τον εισβολέα.	ΝΑΙ	Να τερματιστεί ο πόλεμος - διαπραγματεύσεις στη βάση Συμφωνιών του Μίνσκ.	ΝΑΙ	Ναι. Αντίστοιχα πρέπει να ζητήσουμε ανάλογη στήριξη για το Κυπριακό.	ΝΑΙ. Χρειάζεται το συντομότερο πολιτική / διπλωματική λύση για τερματισμό του πολέμου.	ΝΑΙ	ΝΑΙ, αλλά ταυτόχρονα να στηρίξουμε και προσπάθειες ειρηνεύσης.
Η Ε.Ε. πρέπει να επιβάλει κυρώσεις και στην ισραηλινή κυβέρνηση για παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη Λωρίδα της Γάζας, και να είναι αυστηρότερη προς όσους αντιμάχονται τη λύση δύο κρατών.	ΟΧΙ, αλλά στηρίζουμε τον άμεσο εκκενρωτικό και τη λύση δύο κρατών.	ΝΑΙ. Να επιβάλει κυρώσεις βάσει του Άρθρου 2 της Συμφωνίας Συνδέσεως Ε.Ε.-Ισραήλ.	ΟΧΙ. Δικαίωμα στην αυτοπροστασία.	Παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων διαπράττονται στην Κύπρο από το 1974. Όταν επιβάλουν και έναντι στην Τουρκία τότε το συζητούμε.	Υπέρ των κυρώσεων για κάθε χώρα που παρανομάει. Η Ε.Ε. πρέπει να συμβαδίσει με τα ψηφίσματα του ΟΗΕ και να ενεργεί υποστηρικτικά.	ΝΑΙ	ΝΑΙ
Η Κομισιόν πρέπει να αποκτήσει επιτροπο για θέματα Άμυνας και αμυντικής βιομηχανίας.	ΝΑΙ	ΟΧΙ. Η Ε.Ε. πρέπει να είναι ένωση πολιτική και να προωθεί την ειρήνη.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ
Η Κύπρος χρειάζεται να ενταχθεί σε αμυντικές πρωτοβουλίες σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, ανεξάρτητα από το αν μπορεί να μπει ή όχι στο ΝΑΤΟ.	ΝΑΙ	ΟΧΙ. Ενάντια στην στρατιωτικοποίηση, υπέρ μιας Ευρώπης της Ειρήνης.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ. Ευρωπαϊκό όμιλο και Ευρωστράτος με σταδιακή απεξάρτηση από το ΝΑΤΟ.
Η Ε.Ε. πρέπει να αξιοποιήσει τα κέρδη από παγωμένα περιουσιακά στοιχεία της Ρωσίας για στήριξη της άμυνας της Ουκρανίας και για την ανοικοδόμησή της.	ΝΑΙ	Η Αριστερά προτείνει τη διαγραφή του εξωτερικού χρέους της Ουκρανίας.	ΟΧΙ, είναι νομικά ανέφικτο.	Ναι, υπό προϋποθέσεις.	ΝΑΙ, αν είναι νόμιμο.	ΝΑΙ	ΝΑΙ. Στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου.
• ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ							
Τα κράτη μέλη και η Ε.Ε. πρέπει να βάζουν δικλίδες για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε συμφωνίες με τρίτες χώρες για επεξεργασία αιτήσεων ασύλου εκτός των συνόρων της Ε.Ε.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ, υπό προϋποθέσεις.	Η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να εναρμονίσει αυστηρή μεταναστευτική πολιτική που θα λειτουργεί αποτρεπτικά.	Δηλώνουμε υπέρ του σεβασμού στα ανθρωπίνια δικαιώματα.	ΝΑΙ	ΝΑΙ. Να συνδυάσει με νόμιμες οδούς μετανάστευσης.

Η Κύπρος συμμετέχει φέτος για πέμπτη φορά στην ιστορία της στην διαδικασία των ευρωεκλογών, πτυχή που συμπίπτει με την εικοσόχρονη επέτειο ένταξής της στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2004.

Η κυπριακή ευρω... δυσκαμψία

Απουσιάζει για ακόμη μία φορά από την προεκλογική συζήτηση των ευρωεκλογών η συζήτηση γύρω από τα ευρωπαϊκά θέματα

Του ΓΙΑΝΝΗ ΙΩΑΝΝΟΥ

Όταν πριν από 15 χρόνια η ευρωβουλευτή του ΔΗΚΟ Αντιγόνη Παπαδοπούλου προσπαθούσε να κάνει viral—στην πρώτη ιντερνετικά κυπριακή δημόσια σφαιράτις παρεμβάσεις της για το Κυπριακό στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, κάποιος ευθύς αμέσως αντιλαμβάνονταν τον τρόπο με τον οποίο στην Κύπρο, σε πολιτικό επίπεδο, η ιδιότητα του ευρωβουλευτή γύριζε 360 μοίρες γύρω από το εθνικό θέμα. Πριν από μία εικοσαετία, όταν σε μια ιστορική διεύρυνση, η Κυπριακή Δημοκρατία εισερχόταν στην ευρωπαϊκή οικογένεια ως πλήρες κράτος-μέλος (αλλά με τη μοναδική ιδιαιτερότητα του να τελεί υπό στρατιωτική κατοχή τρίτης χώρας) μπορεί μεν να σημείωσε τον σημαντικότερο επίτευγμά της ως κράτος-μέλος (αλλά με τη μοναδική ιδιαιτερότητα της ευρωπαϊκής ιδιότητας παραμένει ανεπιβεβαίωτη).

Και είναι παρούσα ακόμη και σήμερα, δύο δεκαετίες μετά, με την Κύπρο να συμμετέχει σε ευρωεκλογές για πέμπτη φορά. Τι είναι τελικά το διακύβευμα των ευρωεκλογών για το κυπριακό πολιτικό σύστημα και πώς, εντέλει, συζητούμε σε επίπεδο πολιτικής ατζέντας για τις κρίσιμες εξελίξεις εντός της Ε.Ε.—σε μια κρίσιμη μάλιστα

συγκυρία για το πολιτικό, οικονομικό και γεωπολιτικό της μέλλον;

Κρίσιμες εκλογές

Μετά το 2022 και τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία, το ζήτημα της πολιτικής ολοκλήρωσης της Ευρώπης σε επίπεδο κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής άμυνας κυριάρχησε αμέσως στον δημόσιο διάλογο. Οι φετινές ευρωεκλογές είναι οι πρώτες στην Ευρωπαϊκή Ένωση που γίνονται υπό το βάρος της μεγαλύτερης συμβατικής πολεμικής σύγκρουσης επί ευρωπαϊκού εδάφους μετά τον Β' Π.Π. και το πο ενδιαφέρον είναι πως γίνονται αμέσως μετά από δύο άλλες μεγάλες προκλήσεις τις οποίες πέρασε η Ευρώπη: Μια δεκαετή δημοσιονομική κρίση που δοκίμασε

Στην Κύπρο, η δυσκολία του να συζητήσουμε για τα σοβαρά θέματα της ευρωπαϊκής ατζέντας πολιτικής στην καμπάνια των ευρωεκλογών των mainstream κομμάτων και υποψηφίων επικρατεί.

ρωεκλογές είναι οι πρώτες στην Ευρωπαϊκή Ένωση που γίνονται υπό το βάρος της μεγαλύτερης συμβατικής πολεμικής σύγκρουσης επί ευρωπαϊκού εδάφους μετά τον Β' Π.Π. και το πο ενδιαφέρον είναι πως γίνονται αμέσως μετά από δύο άλλες μεγάλες προκλήσεις τις οποίες πέρασε η Ευρώπη: Μια δεκαετή δημοσιονομική κρίση που δοκίμασε

τα όρια της εσωτερικής αγοράς και της νομισματικής ένωσης, και φυσικά την πανδημία του Covid-19. Οι συμβατικές αυτές μεγάλες κρίσεις—από το εξωτερικό αλλά και δοκιμάζοντας την ευρωπαϊκή συνοχή στο εσωτερικό της—δημιούργησαν μια επιτάχυνση στην πολιτική συζήτηση για το μέλλον της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και της διαδικασίας της πολιτικής και οικονομικής ολοκλήρωσης και μαζί με άλλα θέματα εγγράφουν μια νέα ατζέντα πολιτικής που συζητείται σε ολόκληρη την Ευρώπη με αφορμή τις σημερινές ευρωεκλογές:

- Για τον τρόπο λήψης αποφάσεων μεταξύ των θεσμικών οργάνων (Συμβούλιο, Επιτροπή) της ίδιας της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Για το παλιό ντιμπίτ της ευρωπαϊκής στρατηγικής και αμυντικής αυτονομίας έναντι της ευρωατλαντικής εξάρτησης—πτυχή που επανήλθε μετά τον πόλεμο στην Ουκρανία και που παραμένει όσο παλιό είναι και το βάθος της ευρωπαϊκής συμφιλίωσης (Γερμανία-Γαλλία) που γέννησε μετά το 1960 την Ε.Ε., όπως τη γνωρίσαμε μέσα από τις θεσμικές της μεταλλαγές στη σημερινή πολιτική και οικονομική ένωση.

Στις φετινές ευρωεκλογές το προσφυγικό-μεταναστευτικό επανέρχεται ως μια διαρκώς μεταβα-

λόμενη πρόκληση που ανά καιρούς αποκτά «μικροευρωπαϊκά χαρακτηριστικά» (βλέπε Ελλάδα, Ιταλία, Κύπρος, Ισπανία, κοκ.), η συζήτηση για την κλιματική αλλαγή, την πράσινη μετάβαση και την ενεργειακή αυτονομία/ασφάλεια της Ευρώπης στη «μετά-Nord Stream εποχή» έχει επανέλθει δριμύτερη, ενώ και ζητήματα που αφορούν στον πολιτικό και κοινωνικό μετασχηματισμό λόγω της ανόδου της Ακροδεξιάς και του λαϊκισμού, προκαλούν συζητήσεις που εκτείνονται από το μικρο-επίπεδο των κρατών-μελών, επεκτείνονται στο μακροσκοπικό επίπεδο της ίδιας της Ε.Ε. και, φυσικά, αφορούν και την ίδια τη μηχανική της Ε.Ε.—δεδομένου πως οι ευρωεκλογές αποτελούν μια πολιτική διαδικασία από την οποία προκύπτει η νέα σύνθεση των οργάνων της ίδιας της Ε.Ε.

Η δυσκαμψία

Στην Κύπρο, η δυσκολία του να συζητήσουμε για τα σοβαρά θέματα της ευρωπαϊκής ατζέντας πολιτικής—με πλήρη γνώση, χωρίς συνθήματα και στο τεχνοκρατικό τους εύρος/βάθος—στην καμπάνια των ευρωεκλογών των mainstream κομμάτων και υποψηφίων επικρατεί. Είναι επίσης εμφανής τόσο στον τρόπο με τον οποίο διεξάγονται τα ντιμπίτ στη δημόσια σφαιρά (παράδοσιακά ΜΜΕ, ΜΚΑ, κ.λπ.) όσο και στο πώς

το πολιτικό προσωπικό και τα κόμματα προτεραιοποιεί τη σημασία των ευρωεκλογών ως προς την πολιτική της σημασία για την εθνική έννομη τάξη. Μέχρι στιγμής είναι χαρακτηριστικό πως τα κυρίαρχα κόμματα ενδιαφέρονται για δομικά στοιχεία που α. επηρεάζουν το αν η τρίτη θέση, και ρυθμιστική, στο πολιτικό σύστημα της Κύπρου θα παραμείνει στο ΔΗΚΟ ή θα μετατοπιστεί στο ΕΛΑΜ, β. στο πώς τα αποτελέσματα των ευρωεκλογών θα διαμορφώσουν την πρωτιά ενόψει των επερχόμενων βουλευτικών, σε δύο χρόνια, το 2026, γ. στο αν η δημοφιλία ενός απολιτίκου παραγωγού περιεχομένου, όπως ο Φειδίας Παναγιώτου, θα επανακαθορίσει τον πολιτικο-κομματικό χάρτη σε περίπτωση εκλογής του και δ. στο τι σηματοδοτεί για τις ισορροπίες σταθερότητας της κυβέρνησης Χριστοδουλίδη αλλά και για τα κόμματα το παρασκήνιο του διορισμού του Ευρωπαϊκού επιτρόπου.

Τα κρίσιμα ευρωπαϊκά ζητήματα (βλέπε και κείμενο ερωτηματολογίων της «Κ» προς τα κόμματα) δεν κυριάρχησαν στον δημόσιο διάλογο, μόνο με επιμέρους εξαιρέσεις ίσως, ενώ και—ίσως για δομικά αίτια λόγω της ιδιότητάς μας ως νέου κράτους-μέλους αλλά και λόγω μεγέθους—σημαντικά ζητήματα όπως η παραδοσιακή διαισάνδωση του Κυπριακού με τις ευρωτουρκικές σχέσεις,

το μέλλον μας ως προς την ένταξη στον χώρο Σένγκεν και το ζήτημα του ρόλου της Ε.Ε. στην επίλυση του Κυπριακού (που μονοπόλησε προεκλογικά και για πολλούς μήνες μετά τη ρητορική του νέου προέδρου) περνούν πιο επιδερμικά για τον μέσο ψηφοφόρο. Σε αυτό ακριβώς το επίπεδο προκύπτει και μια ανάγνωση της συμπεριφοράς του κυπριακού εκλογικού σώματος που, παραδοσιακά, επιλέγει τι θα ψηφίσει στις ευρωεκλογές χωρίς να δίνει έμφαση στο πώς η ίδια η Ε.Ε. επηρεάζει την καθημερινότητά του αλλά και στο τι πραγματικά τα κόμματα που ψηφίζει στηρίζουν για βασικούς πυλώνες των υπό συζήτηση σημαντικών ζητημάτων ευρωπαϊκής πολιτικής.

Τέλος, υπάρχει και ένα επιπλέον επίπεδο προσλήψεων στην Κύπρο, δεδομένου ότι η κυπριακή Δεξιά—το ΔΗΣΥ—παραδοσιακά διεδικούσε ιδεολογικά τον χώρο της φιλοευρωπαϊκής πολιτικής δύναμης «που έβαλε την Κύπρο στην Ε.Ε.», ενώ το ΑΚΕΛ έπαιζε πάντα το χαρτί του ευρωσκεπτικιστικού πλαισίου για τους ίδιους λόγους. Αμφότερες οι θέσεις μάλλον τείνουν προς τον λαϊκισμό παρά δημιουργούν μια ανθεκτική ιδεολογική αντιπαράθεση με όρους συνδιαμόρφωσης της κατεύθυνσης—πολιτική και ιδεολογική—της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

ΑΡΘΡΟ / Του ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΦΙΛΗΣ

Μπορεί η Ε.Ε. να ωριμάσει γεωπολιτικά;

Η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία φαίνεται πως ξύπνησε την Ευρώπη από τον λήθαργο. Ο Μπορέλ μίλησε για τη γέννηση της γεωπολιτικής Ευρώπης και η Φον ντερ Λάιεν τόνισε ότι η δική της η Επιτροπή είναι μια γεωπολιτική Επιτροπή. Προκειμένου όμως να δούμε τη γεωπολιτική Ευρώπη να ωριμάζει, να προοδεύει και να αποκτά μεγαλύτερη συνοχή, απαιτούνται τολμηρές αποφάσεις τόσο στο θεσμικό σκέλος όσο και στο πολιτικό.

Οι δομές της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναπτύχθηκαν σε ένα εντελώς διαφορετικό περιβάλλον από το σημερινό. Τότε, υπήρχε μια διεθνής τάξη πραγμάτων, σχετικά έννομη και βασισμένη σε κανόνες που σε γενικές γραμμές γίνονταν αποδεκτοί, ενώ η πρωτοκαθεδρία των Ηνωμένων Πολιτειών ήταν αδιαμφισβήτητη και ουσιαστικά πάνω σε αυτή ακουμπούσε η Ε.Ε. Η Δύση και το οικονομικό της μοντέλο είχαν επικρατήσει στο μεγαλύτερο μέρος του πλανήτη, οι εμπορικοί και ενεργειακοί διάδρομοι λειτουργούσαν άρτια και αδιατάρακτα και οι επεν-

δύσεις εξασφάλιζαν πρόσβαση σε πλουτοπαραγωγικές πηγές και νέες αγορές. Επακόλουθα, οι περισσότερες πολιτικές και πρωτοβουλίες της Ε.Ε. είχαν αναληφθεί σε ένα διεθνές περιβάλλον συνεργατικό, με την οικονομική λογική του αμοιβαίου οφέλους να υπερισχύει της γεωπολιτικής του μηδενικού αθροίσματος. Αρχικά με την κρίση της πανδημίας και εν συνεχεία με τον πόλεμο στην Ουκρανία, διαπιστώσαμε ότι ο κόσμος έχει αλλάξει και οι απειλές απέναντι στη Δύση και στην Ε.Ε. είχαν λάβει πλέον ασύμμετρο χαρακτήρα. Η δε εξάρτηση από τρίτες χώρες, είτε σε υγειονομικό υλικό και φάρμακα είτε στην ενέργεια, αποδείχθηκε ανησυχητική. Και αυτό γιατί υπήρχε διατάραξη των αλυσίδων τροφοδοσίας, ακόμη και στα τρόφιμα, ενώ αποτέλει πλέον κοινό τόπο ότι θα πρέπει αφενός αυτές οι εξαρτήσεις να περιοριστούν, αφετέρου να γίνουν πιο αξιόπιστες και περισσότερες οι όποιες εναλλακτικές πηγές τροφοδοσίας. Γιατί μόνο τότε αποφεύγονται μονοπωλιακές ή ολιγοπω-

λιακές σχέσεις εξάρτησης, όπου ο πελάτης, εν προκειμένω η Ευρώπη, διαπραγματεύεται από θέση αδυναμίας. Μια μεγάλη πρόκληση που θα αντιμετωπίσει στο προσεχές χρονικό διάστημα η Ε.Ε. είναι αυτή της πρόσβασης σε σπάνιες γαίες και γενικότερα σε πηγές κρίσιμες για την πράσινη μετάβαση, οι οποίες αυτή τη στιγμή στην πλειονότητά τους ελέγχονται από την Κίνα. Είναι πάντως ενθαρρυντικές κάποιες πρόσφατες ανακαλύψεις εντός ευρωπαϊκής επικράτειας και πιο συγκεκριμένα σε σκανδιναβικές χώρες, στην κατεύθυνση μεγαλύτερης ανεξαρτησίας σε προϊόντα τεχνολογίας για την πράσινη μετάβαση.

Η Ε.Ε. υπολείπεται σε ανταγωνιστικότητα τόσο των ΗΠΑ όσο και της Κίνας, κινδυνεύει να συνθλιφθεί μεταξύ των δύο σε περίπτωση που τελειοποιηθεί η τεχνολογία της Κίνας. Η Γάζα εξελίσσεται σε καινούσια πηγή για την Ευρώπη και επηρεάζει

στο κομμάτι της έρευνας και τεχνολογίας και εν γένει της καινοτομίας, για να μη μείνει πίσω στον διεθνή ανταγωνισμό.

Θεσμικά, πρέπει να επιδειχθεί ιδιαίτερη τόλμη ώστε οι αποφάσεις να λαμβάνονται άμεσα και να είναι δυνατή η ανάπτυξη μιας συνολικής στρατηγικής, χωρίς ασυνέχειες και ασυνέχειες. Η άρση της ομοφωνίας είναι κρίσιμο ζήτημα που απαιτείται να ληφθεί υπόψη. Εντούτοις, τα μέτωπα είναι οκτώ ολίγα. Στην Ουκρανία, η αναθεωρητική Ρωσία έχει εσκάτως ενισχύσει τη θέση της και τυχόν διαπραγματεύσεις θα γίνουν, όπως η κατάσταση έχει σήμερα, υπό συνθήκες όρους για τη Μόσχα. Η τελευταία διακατέχεται από αυτοπεποίθηση και είναι διάχυτη η ανησυχία στους κόλπους της Ευρώπης ότι μπορεί να συνεχίσει την επιθετική πολιτική της στη Γηραιά Ήπειρο, ενώ έτσι κι αλλιώς διατηρεί δοξασίες ίππους εντός αυτής, τόσο σε επίπεδο ηγεσιών όσο και κομμάτων αλλά και ευρωβουλευτών. Η Γάζα εξελίσσεται σε καινούσια πηγή για την Ευρώπη και επηρεάζει

την ευρύτερη περιοχή Μέσης Ανατολής και Βόρειας Αφρικής, που είναι κρίσιμη τόσο για τους φυσικούς της πόρους όσο και για τη διαχείριση του μεταναστευτικού και την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος. Η Ε.Ε., όσο δύσκολο κι αν μοιάζει, σε έναν κόσμο ευμετάβλητο και αυξανόμενης ανταγωνιστικότητας, οφείλει να προωθήσει ένα κανονιστικό πλαίσιο στη σχέση της με χώρες που βρίσκονται στο εγγύς εξωτερικό της, αντί του συναλλακτικού προτύπου που πολλές φορές υιοθετείται από συγκεκριμένα κράτη-μέλη, το οποίο εντέλει θυσιάζει το κοινό ευρωπαϊκό συμφέρον στον βωμό του εθνικού. Μία από αυτές τις χώρες, που τυπικά είναι και υποψήφια προς ένταξη, είναι η Τουρκία. Τα Βαλκάνια βρίσκονται στους κόλπους της Ευρώπης αλλά αυτή τη στιγμή δεν υπάρχει ξεκάθαρο σχέδιο πώς και πότε θα ενταχθούν στην ευρωπαϊκή οικογένεια, γεγονός που δίνει τη δυνατότητα παρέμβασης σε τρίτες δυνάμεις. Το χειρότερο όμως είναι ότι αποξενώνει

ηγεσίες και κοινωνίες και έτσι επανέρχονται οι εντάσεις και οι κρίσεις του παρελθόντος.

Τέλος, στις προκλήσεις πρέπει να συνυπολογιστούν και η ενδεχόμενη εκλογή Τραμπ στις Ηνωμένες Πολιτείες, εξέλιξη που υποχρεώνει την Ε.Ε. ήδη να σκέφτεται πώς θα λειτουργήσει σε έναν κόσμο με αρκετό αυταρχισμό, αναθεωρητισμό και διάθεση αμφισβήτησης του δυτικού φιλελεύθερου μοντέλου, που θα γίνει ακόμη πιο έντονη με τον Τραμπ στην ηγεσία των ΗΠΑ και μισή ώρα εντός της ευρωπαϊκής επικράτειας. Μέσα σε όλα αυτά, η Ε.Ε. θα πρέπει να ξαναπάσει το νήμα με τον ανερχόμενο «παγκόσμιο Νότο», ενώ άλλοι δρώντες παγιάζουν τις σχέσεις τους μαζί του, εκμεταλλευόμενοι τόσο το κενό παγκόσμιας διακυβέρνησης όσο και το αποικιοκρατικό παρελθόν ορισμένων εκ των ευρωπαϊκών κρατών.

Ο Κ. Κωνσταντίνος Φίλης είναι διευθυντής του Ινστιτούτου Διεθνών Υποθέσεων (IGA) και καθηγητής του Αμερικανικού Κολλεγίου Ελλάδος.

Του ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΤΟΜΑΡΑ

Οι εκλογές της 9ης Ιουνίου ουσιαστικά είναι η τελευταία πράξη πριν από το ορόσημο της 1ης Ιουλίου 2024, γενέθλιας ημερομηνίας της νέας Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Το νέο περιβάλλον στο οποίο θα εισέλθουν οι τοπικές αρχές σηματοδοτεί μια τεράστια πρόκληση πρώτο για την εκτελεστική εξουσία που εδώ και αρκετά χρόνια σχεδίασε το νέο νομοθετικό πλαίσιο, δεύτερο τη νομοθετική εξουσία που τη ψήφισε και τρίτο τις τοπικές αρχές που θα κληθούν να εφαρμόσουν τη μεγαλύτερη, από ιδρύσεως της Δημοκρατίας, διοικητική μεταρρύθμιση. Οι προκλήσεις το επόμενο διάστημα θα είναι αρκετές με το οικονομικό σκέλος να αποτελεί το μεγάλο στόιχημα τόσο για τον κρατικό μηχανισμό, ο οποίος σε ετήσια βάση διαθέτει σημαντικούς πόρους για επιβίωση των οργανισμών αυτοδιοίκησης, όσο και για τα νέα τοπικά σχήματα που καλούνται να διαχειριστούν με ορθολογικό τρόπο τα οικονομικά τους προκειμένου να γίνει πράξη ο στόχος για «ισχυρότερες και βιώσιμες οντότητες με διοικητική αυτοτέλεια και οικονομική αυτονομία, δυνατότητα προσφοράς ποιοτικότερων υπηρεσιών, το χαμηλότερο δυνατό κόστος, αποτελεσματικότεροι μηχανισμοί διαφάνειας και συμμετοχικότητα πολιτών».

Οι χορηγίες

Στο νέο ξεκίνημα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης τα κρατικά ταμεία θα προικοδοτούν τους τοπικούς οργανισμούς ετησίως με ένα διόλου ευκαταφρόνητο κονδύλι, το οποίο, μαζί με τους οικονομικούς πόρους από δημοτικές υπηρεσίες, πιστεύεται, ότι θα συμβάλει τα μέγιστα στην οικονομική αυτοτέλεια των νέων δήμων. Όπως φαίνεται και στον σχετικό πίνακα, μέχρι και το 2026 οι δήμοι στις ελεύθερες περιοχές έχουν να λαμβάνουν συνολικά €328.522.500, οι κοινότητες €51.177.500 και οι κατεχόμενοι δήμοι €14.100.000. Η χορηγία θα παραχωρείται από την 1η Ιουλίου 2025, θεωρείται η σημαντικότερη πηγή εσόδων για την κάλυψη των λειτουργικών δαπανών και την ενίσχυση της οικονομικής σταθερότητας των δήμων, και θα καταναλωθεί βάσει συγκεκριμένων κριτηρίων που περιλαμβάνουν τον πληθυσμό, τις ανάγκες και τα χαρακτηριστικά του κάθε δήμου. Ετησίως η κρατική χορηγία στο σύνολό της για τους δήμους έχει καθορισθεί στα €117.000.000, για τις κοινότητες στα €18.000.000 και για τους κατεχόμενους οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης στα €4.700.000. Στις πηγές εσόδων θα πρέπει να προστεθούν ο φόρος ακίνητης περιουσίας, τα τέλη καθαριότητας, η χρήση δημόσιων χώρων, τέλη άδειας και επιθεωρήσεων, έσοδα από υπηρεσίες και δραστηριότητες, ευρωπαϊκά και διεθνή προγράμματα, δωρεές και χορηγίες, επενδύσεις και κεφαλαιουχικές αποδόσεις, εισοδήματα από περιουσιακά στοιχεία και εκμετάλλευση δημοτικών πόρων.

Το μισθολόγιο

Με βάση το νομοθετικό πλαίσιο, η κρατική παρέμβαση στα νέα διοικητικά σχήματα θα περιορίζεται στην έγκριση των ετήσιων προϋπολογισμών που θα ετοιμάζουν και θα υποβάλλουν οι δήμοι. Από τώρα το μισθολόγιο των νέων δήμων είναι ένα θέμα που παρακολουθείται με ζωνρό ενδιαφέρον. Όπως προνοεί ο νόμος, το μισθολόγιο των δήμων δεν πρέπει να ξεπερνά το 40% του προϋπολογισμού τους. Ποσοστό το οποίο πιστεύεται

Οι «πλούσιοι και φτωχοί» των νέων δήμων

Μέχρι 40% το μισθολόγιο των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, με οκτώ δημάρχους να λαμβάνουν αντιμισθία βουλευτή

ΚΡΑΤΙΚΗ ΧΟΡΗΓΙΑ	2024	2025	2026
ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΔΗΜΟΙ	€94.522.500	€117.000.000	€117.000.000
ΕΛΕΥΘΕΡΕΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ	€15.117.500	€18.000.000	€18.000.000
ΕΚΤΟΠΙΣΜΕΝΕΣ ΑΤΑ	€4.700.000	€4.700.000	€4.700.000

ΟΙ ΑΝΤΙΜΙΣΘΙΕΣ ΤΩΝ 20 ΔΗΜΑΡΧΩΝ

1Η ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	2Η ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	3Η ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	4Η ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ
Λευκωσίας Λακατάμειας Στροβόλου Λεμεσού Ανατολικής Λεμεσού Λάρνακας Πάφου Παραλιμνίου - Δερύνειας	Λασιών - Γερίου Νότιας Λευκωσίας - Ιδαλίου Πολεμιδιών Δυτικής Λεμεσού Αραδίππου Δρομολαξίας - Μενεού Ανατολικής Πάφου Πόλης Χρυσούχους Αγίας Νάπας	Αθηνών Ακάμα	Λευκάρων
ΟΛΙΚΟ ΑΝΤΙΜΙΣΘΙΑΣ €52.667,33 ΕΠΙΔ. ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΣ €24.989,28 ΣΥΝΟΛΟ €77.656,61 ΜΗΝΙΑΙΕΣ ΑΠΟΛΑΒΕΣ €5.973,59	ΟΛΙΚΟ ΑΝΤΙΜΙΣΘΙΑΣ €42.133,87 ΕΠΙΔ. ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΣ €19.991,42 ΣΥΝΟΛΟ €62.125,29 ΜΗΝΙΑΙΕΣ ΑΠΟΛΑΒΕΣ €4.778,87	ΟΛΙΚΟ ΑΝΤΙΜΙΣΘΙΑΣ €36.867,13 ΕΠΙΔ. ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΣ €17.492,50 ΣΥΝΟΛΟ €54.359,63 ΜΗΝΙΑΙΕΣ ΑΠΟΛΑΒΕΣ €4.181,51	ΟΛΙΚΟ ΑΝΤΙΜΙΣΘΙΑΣ €31.600,40 ΕΠΙΔ. ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΣ €14.993,57 ΣΥΝΟΛΟ €46.593,97 ΜΗΝΙΑΙΕΣ ΑΠΟΛΑΒΕΣ €3.584,15

Το σύνολο της ετήσιας αντιμισθίας των 20 δημάρχων είναι μικρότερο από αυτό των αντιδημάρχων και δημοτικών συμβούλων.

ότι δεν επαρκεί για τις υφιστάμενες ανάγκες όπως αναφέρει στην «Κ» ο πρόεδρος της Ένωσης Δήμων, δήμαρχος Λάρνακας, Ανδρέας Βύρας. «Η κρατική χορηγία που προνοείται θα είναι ανάσα για τους οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης αλλά με τις αυξήσεις σε ΑΤΑ και πληθωρισμό αυξήθηκε ο προϋπολογισμός των δήμων κατά 25%, χωρίς να αυξηθούν τα έσοδα των δήμων. Στην ουσία η όποια ανάσα

έδιναν οι νέες χορηγίες εξανεμίστηκε». Με βάση εκτιμήσεις τοπικών παραγόντων, το μισθολογικό κόστος των δήμων κυμαίνεται από 40% έως 50%, πάνω δηλαδή από τις πρόνοιες της νομοθεσίας.

Οι αντιμισθίες

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον στο κομμάτι των οικονομικών παρουσιάζουν και οι αντιμισθίες των τοπικών ηγεσιών, δημάρχων, αντιδημάρχων και δημοτικών συμβούλων χωρίς να υπολογίζονται οι κοινοτάρχες. Με βάση επίσημα στοιχεία που έχει στην διάθεσή της η «Κ», το συνολικό κόστος ανέρχεται στα €5.953.258 και αφορά 20 δημάρχους, 93 αντιδημάρχους και 349 δημοτικούς συμβούλους. Σύμφωνα με τον πίνακα 7 του Περί Δήμων Νόμου του 2022, κάποιοι δήμαρχοι λαμβάνουν αντιμισθία βουλευτή

και κάποιοι άλλοι μικρότερη. Ενδιαφέρον έχει και το σκέλος της αντιμισθίας που αφορά τον ιδιαίτερα μεγάλο αριθμό αντιδημάρχων, 93 στο σύνολο, που αν και είναι κάτι παραπάνω της μισής του δημάρχου, ετησίως μαζί με την αντιμισθία των δημοτικών συμβούλων απορροφούν τα 3/4 της συνολικής δαπάνης για τις αντιμισθίες των αιρετών.

Οι δήμαρχοι

Οι ετήσιες αντιμισθίες για τους 20 δημάρχους ανέρχονται στο €1.335.693,75. Από τους 20, οκτώ δήμαρχοι λαμβάνουν αντιμισθία βουλευτή που ανέρχεται ετησίως στις €77.656,61, ποσό στο οποίο περιλαμβάνονται και €24.989,28 ως επίδομα παραστάσεως. Η πρώτη κατηγορία αντιμισθίας αφορά τους δημάρχους: Λευκωσίας, Λακατά-

Με 117 εκατ. ευρώ για τα έτη 2025 και 2026 θα στερηθούν οι 20 νέοι δήμοι, οι οποίοι για το 2024 θα λάβουν το ήμισυ της ετήσιας χορηγίας.

μειας, Στροβόλου, Λεμεσού, Ανατολικής Λεμεσού, Λάρνακας, Πάφου και Παραλιμνίου-Δερύνειας. Στην δεύτερη κατηγορία βρίσκονται εννέα δήμαρχοι με ετήσια αντιμισθία €62.125,29, στην οποία περιλαμβάνονται και €19.991,42 ως επίδομα παραστάσεως. Η δεύτερη κατηγορία καλύπτει του δημάρχους: Λασιών-Γερίου, Νότιας Λευκωσίας-Ιδαλίου, Πολεμιδιών, Δυτικής Λεμεσού, Αραδίππου, Δρο-

μολαξίας-Μενεού, Ανατολικής Πάφου, Πόλης Χρυσούχους, Αγίας Νάπας. Στην τρίτη κατηγορία αντιμισθίας περιλαμβάνονται οι δήμαρχοι της Αθηνών και Ακάμα με ετήσια αντιμισθία €54.359,63 από τις οποίες €17.492,50 ως επίδομα παραστάσεως. Υπάρχει και μια τέταρτη κατηγορία, αυτή του δημάρχου Λευκάρων με ετήσια αντιμισθία €46.593,97, από τις οποίες οι €14.993,57 ως επίδομα παραστάσεως.

Αντιδήμαρχοι - δημοτικοί σύμβουλοι

Κλιμακωτές είναι και οι αντιμισθίες για τους 93 αντιδημάρχους των 20 νέων δήμων. Με βάση τον σχετικό πίνακα που έχει στην διάθεσή της η «Κ», η συντριπτική πλειοψηφία των αντιδημάρχων των δήμων: Λευκωσίας Λακατάμειας, Στροβόλου, Λεμεσού, Ανατολικής Λεμεσού, Λάρνακας, Πάφου και Παραλιμνίου-Δερύνειας θα λαμβάνουν ετησίως €38.828,31. Από εκεί και πέρα άλλος αριθμός αντιδημάρχων θα λαμβάνει αντιμισθία από €9.318,79 (2 αντιδημάρχου του Δήμου Λευκάρων) έως €31.062,65. Από τους συνολικά 349 δημοτικούς συμβούλους των 20 δήμων οι 195 θα λαμβάνουν ετήσιες απολαβές €7.360,53, άλλοι 131 €5.888,42 και οι υπόλοιποι €4.416,32 τον χρόνο.

Η νέα αυτοδιοίκηση

Από την 1η Ιουλίου 2024 θα λειτουργήσουν πέντε νέοι Επαρχιακοί Οργανισμοί Αυτοδιοίκησης, ένας σε κάθε επαρχία της ελεύθερης Κύπρου, με σκοπό την ενοποίηση παρεχόμενων υπηρεσιών προς τους πολίτες. Δημιουργούνται συνολικά 20 δήμοι, εκ των οποίων οι 18 προκύπτουν από τη συνένωση 28 δήμων και 63 κοινοτήτων και οι άλλοι δύο παραμένουν με την υφιστάμενη σύνθεσή τους (δήμοι: Στροβόλου και Πάφου). Οι 20 δήμοι αποτελούνται από συνολικά 93 δημοτικά διαμερίσματα. Οι 286 ελεύθερες κοινότητες δημιουργούν 30 Συμπλέγματα Παροχής Υπηρεσιών. Παραμένουν επίσης οι εννέα κατεχόμενοι δήμοι και οι 138 κατεχόμενες κοινότητες.

Οι αντιδήμαρχοι

Προτού ξεκινήσει η νέα Τοπική Αυτοδιοίκηση, ένα από τα θέματα που εμφανίσθηκαν και συζητήθηκαν ήταν ο μεγάλος αριθμός αντιδημάρχων, που φτάνουν τους 93, και το κατά πόσο θα είναι δημιουργικός ο ρόλος τους στα Δημοτικά Συμβούλια αλλά και αν θα επιβαρύνουν τα οικονομικά των δήμων. Στην Ένωση Δήμων θεωρούν πως ο διάλογος που ξέσπασε ήταν ακρείστος και πως για τα επόμενα πέντε χρόνια δεν τίθεται θέμα κατάργησης δημοτικών διαμερισμάτων και κατά συνέπεια αντιδημάρχων. Ωστόσο, αφήνεται μια πιθανότητα να γίνουν αλλαγές, αλλά αυτές τοποθετούνται στη μεθεπόμενη πενταετία και αν οι πραγματικότητες το επιτρέψουν. Σημαντικό εργαλείο στο κομμάτι βιωσιμότητας αλλά και παροχής υψηλού επιπέδου υπηρεσιών στους πολίτες είναι και η άντληση ευρωπαϊκών κονδυλίων. Στο πνεύμα αυτό το κεφάλαιο «Ενδυναμώνοντας τη Μεταρρύθμιση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην Κύπρο» είναι ενταγμένο στο πλαίσιο του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας διάρκειας 30 μηνών (1.1.2023 - 30.6.2025) με προϋπολογισμό €0,9 εκατ. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα στηρίζει έργα τα οποία βρίσκονται σε ώριμη φάση, δηλαδή έχουν εκπονηθεί μελέτες και σχέδια.

MPC MEDOCHEMIE

Ξέχνα τον πόνο γρήγορα

με το ULTIMAX ALTER

ΑΝΑΛΓΗΤΙΚΟ - ΑΝΤΙΦΛΕΓΜΟΝΩΔΕΣ

Ιστορίες από εκλογικά παρατράγουδα

Ο «κύριος παρακαλώ» και η κατάσχεση της κάλπης στο οδόφραγμα – Δύο πρώην έφοροι εκλογών μιλούν στην «Κ»

Του ΠΑΥΛΟΥ ΝΕΟΦΥΤΟΥ

Από τις εκλογικές αναμετρήσεις δεν απουσιάζουν οι στιγμές εκείνες που ξεφεύγουν ή τείνουν να ξεφύγουν από τα πλαίσια της κανονικότητας, προκαλώντας ανησυχίες σε όσους από θέσεις ευθύνης επιωμίζονται την ομαλή διεξαγωγή της διαδικασίας και προσπαθούν σε πραγματικό χρόνο να διαχειριστούν το πρόβλημα, ώστε να εξευρεθεί μία λύση. Οι απειρείς συμπεριφορές, τόσο από πλευράς ψηφοφόρων όσο και από πλευράς υποψηφίων, οι οποίες οδηγούν σε παρατράγουδα, οι σοβαρές αμέλειες προεδρευόντων σε εκλογικά κέντρα ή συμμετεχόντων στις καταμετρήσεις και καταγραφές των ψήφων, αλλά και παραβιάσεις της νομοθεσίας από υποψηφίους και εκλογικά επιτελεία, είναι μερικές από τις ιστορίες που έχουν να διηγούνται σήμερα, μεταφέροντας σε ορισμένες περιπτώσεις και το κλίμα μιας εποχής ενώ σε άλλες με προβληματισμό τη διαπίστωση της επανάληψης, οι γενικοί έφοροι εκλογών παλαιότερων εκλογικών διαδικασιών, όπως ο Λάζαρος Σαββίδης και ο Κύπρος Κυπριανού, οι οποίοι μιλούν στην «Κ» με αφορμή τη σημερινή διπλή εκλογική αναμέτρηση για την ανάδειξη των μελών της Ευρωβουλής και των τοπικών αρχών.

Ο «κύριος παρακαλώ»

Όπως είναι γνωστό, οι ευρωεκλογές της 13ης Ιουνίου του 2004 ήταν οι πρώτες στην ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας. Για τον κ. Λάζαρο Σαββίδη ήταν και η πρώτη του εκλογική διαδικασία ως γενικός έφορος εκλογών, από το 2004 μέχρι το 2011. Όπως τονίζει σήμερα, τα παρατράγουδα που σημειώθηκαν, λόγω των έντονων αντιπαραθέσεων μεταξύ των οπαδών του «Ναι» και του «Όχι» (οι εκλογές ακολούθησαν το δημοψήφισμα της 24ης Απριλίου για το Σχέδιο Ανάν) στην τελευταία ανακήρυξη των πρώτων έξι ευρωβουλευτών της Κύπρου στο συνεδριακό κέντρο «Φιλοξενία», είχαν ως αποτέλεσμα να τον αναγνωρίζει μέχρι σήμερα πολύς κόσμος με την επωνυμία «ο κύριος παρακαλώ», διότι ενώπιον της έντονης ανταλλαγής εξυβρίσεων από τις δύο πλευρές, χρησιμοποίησε τη λέξη «παρακαλώ» πολλές φορές, ώστε να γινόταν εκείνο το βράδυ η ανακήρυξη των ευρωβουλευτών. «Γνωρίζαμε με την Αστυνομία ότι θα γίνονταν φασαρίες, όχι περισσότερο μεταξύ των οπαδών του ΔΗΣΥ και του ΑΚΕΛ, αλλά μεταξύ των υποστηρικτών του «Ναι» και του «Όχι», και πιο συγκεκριμένα μεταξύ των υποστηρικτών του ΔΗΣΥ και της κίνησης «Για την Ευρώπη», που δημιουργήθηκε από πρώην στελέχη του ΔΗΣΥ, αφού είχαν διαφωνήσει με το Σχέδιο Ανάν. Από αυτούς εξελέγη ευρωβουλευτής ο Γιαννάκης Μάτσος», ανέφερε στην «Κ» ο κ.

Σαββίδης. «Αρχικά είχαμε αποφασίσει με την Αστυνομία ότι δε θα επιτρέπαμε στους οπαδούς των δύο πλευρών να μπουκνέουν στο κτίριο, για να μη δημιουργούνται φασαρίες. Τελικά η Αστυνομία τους άφησε να εισέρθουν. Έγιναν φασαρίες υπό την έννοια του ότι ακούγονταν πολλά υβριστικά συνθήματα και ο Μάριος Ματσάκης, ο οποίος είχε εκλεγεί με το ΔΗΚΟ, μετά από αρκετή καθυστέρηση αποφάσισε να αποχωρήσει. Έτσι η ανακήρυξη έγινε εν τη απουσία του», πρόσθεσε.

Ο υποψήφιος που έβριζε

Παρεκτροπές σε εκλογές δεν εκδίδονται μόνο από ψηφοφόρους, αλλά και από υποψηφίους, σύμφωνα με τις αναφορές στην «Κ» από τον κ. Κύπριο Κυπριανού, ο οποίος ήταν γενικός έφορος εκλογών στις προεδρικές του 2018 και τις ευρωεκλογές του 2019. Όπως ομολόγησε, η στιγμή που αισθάνθηκε ότι ήταν σε δύσκολη θέση, ήταν στην υποβολή των υποψηφιοτήτων για τις προεδρικές του 2018. «Αρκετοί από τους εννέα υποψηφίους δεν είχαν πιθανότητες εκλογής, ενώ θα έλεγα ότι ορισμένοι δεν ήταν και στο επίπεδο των υποψηφίων που θα έπρεπε. Όμως η στιγμή που αισθάνθηκα να βρίσκομαι σε δύσκολη θέση, ήταν μετά την υποβολή της υποψηφιότητας ενός υποψηφίου, όταν, σύμφωνα με τη διαδικασία, θα ανέβαινε στο βήμα και θα έκανε μία μικρή τοποθέτηση σε σχέση με την υποψηφιότητά του. Εκείνος,

Στις προεδρικές του 2018 ένας προεδρευόντας εκλογικού κέντρου δεν έλαβε υπόψη τη σύσταση του γενικού εφόρου, «την κάλπη και τα μάτια σας!». Την είχε στο πορτ-μπαγκάζ και μετέβη στα Κατεχόμενα, με αποτέλεσμα να κατασχεθεί στην επιστροφή.

Για τον κ. Λάζαρο Σαββίδη, οι ευρωεκλογές του 2004 είχαν ως αποτέλεσμα να τον αναγνωρίζει μέχρι σήμερα πολύς κόσμος με την επωνυμία «ο κύριος παρακαλώ».

«Πέραν του ότι μακρηγόρησε, άρχισε περίπου να βρίζει, μπροστά σε τηλεοπτικές κάμερες και χιλιάδες τηλεθεατές» θυμάται ο κ. Κύπρος Κυπριανού.

πέραν του ότι μακρηγόρησε, άρχισε περίπου να βρίζει, μπροστά σε τηλεοπτικές κάμερες και χιλιάδες τηλεθεατές που παρακολουθούσαν», θυμάται ο κ. Κυπριανού. Τότε ο ίδιος σε αυστηρούς τόνους ζήτησε από το άτομο που πρότεινε τον υποψήφιο, που στεκόταν δίπλα του, να του μεταφέρει την προειδοποίηση ότι θα του έπαιρνε το μικρόφωνο, αν δεν σταματούσε σε πέντε δευτερόλεπτα. «Τότε, ευτυχώς, ο υποψήφιος σταμάτησε να μιλά», θυμάται ο κ. Κυπριανού.

Κατάσχεσαν την κάλπη

«Την κάλπη και τα μάτια σας!». Με αυτήν τη φράση ο κ. Κυπριανού έκλεισε τη σειρά συστάσεων, που έδωσε προς μερικές εκατοντάδες προεδρευόντες εκλογικών κέντρων για τις προεδρικές του 2018, όταν το πρωί της Παρασκευής παραλάμβαναν στη Λευκωσία τις κάλπες, για να ήταν υπό τη φύλαξή τους μέχρι την Κυριακή των εκλογών. Όμως μέχρι το απόγευμα, ένας από αυτούς τον απογοήτευσε, καθώς δέχτηκε τηλεφώνημα από την Αστυνομία, η οποία τον ενημέρωσε ότι κάποιος προεδρευόντας είχε αφήσει την κάλπη στο πορτ-μπαγκάζ του αυτοκινήτου και μετέβη στην Κατεχόμενη, με αποτέλεσμα να επιστροφή του, όταν του έγινε ο έλεγχος, να την κατασχέσουν. Ως συνέπεια, του αφαιρέθηκε η ιδιότητα του προεδρευόντος εκλογικού κέντρου και μπήκε σε «μαύρη λίστα», ώστε να μην αξιοποιηθεί ξανά ως τέτοιος.

Η κάλπη της Δευτεράς

Σε έναν άλλο προεδρευόντα εκλογικού κέντρου, ο οποίος είχε την ίδια τύχη λόγω της σοβαρής του αμέλειας, αναφέρθηκε από την πλευρά του και ο κ. Σαββίδης. Στις προεδρικές του 2008 και συγκεκριμένα για μία κάλπη στην κοινότητα της Δευτεράς, όπου, όπως τόνισε, ασκούσε το εκλογικό του δικαίωμα ο τότε πρόεδρος της Δημοκρατίας, Τάσος Παπαδόπουλος, ενημερώθηκε από τον έπαρχο Λευκωσίας ότι ενώ το σύνολο των εκλογών του κέντρου ήταν γύρω στους 350, στο σημείωμα που έστειλε με τηλεμοιότυπο (φωξ) ο προεδρευόντας του κέντρου αναγραφόταν ότι ψήφισαν λίγο περισσότεροι από 400. Εκείνη την ώρα και έχοντας ολοκληρωθεί η διαδικασία της ψηφοφορίας, η συγκεκριμένη κάλπη μεταφέρθηκε προς την Επαρχιακή Διοίκηση Λευκωσίας. «Έδωσα οδηγίες στον έπαρχο, ώστε μόλις έφτανε η κάλπη, να την έπαιρνε και να την έβαζε στο γραφείο του. Τότε επικοινώνησα με όλους τους αρχηγούς των κομμάτων, αναφέροντας το πρόβλημα. Τους ενημέρωσα ότι η απόφασή μου ήταν είτε να πάνε οι ίδιοι, είτε να στείλουν δικό τους εκπρόσωπο, εξουσιοδοτημένο από αυτούς, στο γραφείο του έπαρχου, όπου στην παρουσία όλων θα άνοιγε η κάλπη, θα γινόταν επί τόπου η διαλογή και η καταμέτρηση, ενώ τα αποτελέσματα θα υπογράφονταν από όλους. Όπως και έγινε. Επίσης διορθώθηκε το σοβαρό λάθος, για το οποίο ευθυνόταν ο προ-

εδρευόντας του κέντρου, για τον οποίο δόθηκαν οδηγίες να μην μπει ξανά σε αυτήν τη θέση», ανέφερε ο κ. Σαββίδης.

Οικογενειακή «προδοσία»

Το λάθος που έγινε στην καταγραφή των ψήφων που έλαβε κάποιος υποψήφιος στις εκλογές Τοπικής Αυτοδιοίκησης στη Λεμεσό το 2006, θυμάται επίσης έντονα ο κ. Σαββίδης, διότι του μετέφερε ο έπαρχος Λεμεσού την απορία αλλά και το παράπονο του υποψηφίου, που αρχικά ενημερώθηκε ότι έλαβε μόνο δύο ψήφους. «Ο κύριος είναι υποψήφιος και πριν φύγει από το σπίτι του, ήταν μαζί με τη σύζυγό του και τις δύο του κόρες. Δεν μπορεί να πιστέψει, λέει, ότι μόνο η γυναίκα του ή η μία του κόρη τον ψήφισε. Γιατί, τουλάχιστον, ανέφερε, έπρεπε να πάρει τέσσερις σταυρούς», είπε στον κ. Σαββίδη τηλεφωνικώς ο έπαρχος. Τότε έδωσε οδηγία στον έπαρχο να γίνει επανακαταμέτρηση ενώπιον των εκπροσώπων όλων των κομμάτων, για να φανερίσει στο τέλος ότι πράγματι έγινε λάθος, με τον υποψήφιο να έχει λάβει οκτώ ψήφους. Σύμφωνα με τον κ. Σαββίδη, στο βιβλίο, όπου καταγράφονται οι σταυροί του κάθε υποψηφίου, για τον παραπονούμενο σημειώθηκαν λόγω λάθους οι σταυροί άλλου κόμματος.

«Ο γενικός έφορος έχει άγχος»

Ένα μεγάλο «πονοκέφαλο» που είχε στις εκλογικές διαδικασίες ο κ. Κυπριανού ήταν η αποστολή γραπτών μηνυμάτων (SMS) σε κινητά τηλέφωνα, ειδικά την Κυριακή των εκλογών. Γίνονταν καταγγελίες, τόσο στην Υπηρεσία Εκλογών όσο και στην επιτροπή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων. «Προβίαιαμε σε ανακινήσεις, αλλά απόλυτα συμμόρφωση δεν μπορού να πω ότι υπήρχε. Από κάποιους ναι, από κάποιους όχι», σημείωσε. Επίσης θυμάται καταγγελίες για υποψηφίους ή επιτελεία που δεν μετακίνησαν πινακίδες και αφίσες μετά τα μεσάνυχτα της Παρασκευής. Ακόμη για ψηφοφόρους που φωτογράφιζαν πίσω από το παραβάν τα ψηφοδέλτια με τα κινητά τηλέφωνα. Μιλώντας για τον ρόλο του γενικού εφόρου εκλογών, σημείωσε ότι είναι ο συντονιστής της διαδικασίας, ο οποίος στηρίζεται στους έπαρχους, καθώς ο έφορος εκλογών ρυθμίζει τα μικροπροβλήματα. «Ο γενικός έφορος έχει άγχος», παραδέχτηκε, «ώστε να μη γίνει λάθος για μία ψήφο, γιατί μετά –και δεδομένης της ατμόσφαιρας που υπάρχει– δημιουργείται θόρυβος. Και βεβαίως, το ευκολότερο είναι να επιρριφθεί ευθύνες στους δημόσιους υπαλλήλους, που επιφορτίζονται με το θέμα των εκλογών», σημείωσε.

ΑΡΘΡΟ / Της ΑΘΗΝΑΣ ΚΑΚΟΥΡΗ

Μ' ανθρωπινή λαλίτσα;

Τιμωρητική ψήφος! Φαντάζει τόσο αρεμάνια αυτή η έκφραση! Τόσο ελκυστική! Είναι σαν ξαφνικά, εκεί που κρατάς το ψηφοδέλτιο να σου φυτρώσει ένα κέρι μακρύτατο, με το οποίο μπορείς –φραπ!– να κατεβάσεις ένα χαρτούκι στο μάγουλο του σπουδαίου εκείνου πολιτικού, που σου έχει κάτσει στο στομάχι. Ορίστε, για να μάθεις άλλη φορά! Γιατί, φυσικά, προεξοφλείς πως θα υπάρξει άλλη φορά. Δικός σου είναι ο πολιτικός που μόλις καταψήφισες. Τον θέλεις εκεί, να κάνει τη δουλειά, αλλά όχι για και να μην ακούει κι εσένα καθόλου! Τι σοί δημοκρατία είναι αυτή, αν ο πολιτικός κάνει του κεφαλιού του; Η τιμωρητική ψήφος είναι το χαλίναρι που διαθέτεις. Και το μεταχειρίζεσαι υπερπράγματος!

Κάτι τέτοια περί «τιμωρητικής ψήφου» ακούω έπειτα από κάθε

εκλογή. Και κάθε φορά μου έρχεται στον νου εκείνη η τόσο διασκεδαστική εγγλέζικη έκφραση: το cut my nose to spite my face! Να κόψω τη μύτη μου για να τσαντίσω τα μούτρα μου! Αυτή την κολοσσία ανοσοσία –να βλάψει κανείς ένα κόμμα με του οποίου το πρόγραμμα και τη δράση συμφωνεί σε γενικές γραμμές, πιστεύοντας πως έτσι θα το συντείνει– έχει ο καθένας μας την ευκαιρία να τη διαπραξεί σε κάθε εκλογή. Οι πρόσφατες δημοτικές εκλογές στην Αθήνα είναι ένα καλό παράδειγμα: ο εκλεκτός του 40% βρέθηκε εκτός δημαρχίας και ο εκλεκτός του 17% βγήκε δημαρχος για τα επόμενα πέντε χρόνια. Αλλά κοτα πράγματα; Βεβαίως. Υποτίθεται πως στις δημοκρατίες η πλειοψηφία κυβερνάει και η μειοψηφία ελέγχει. Αλλά κοτα αλλά σύννομα, διότι μια πλειοψηφία μπο-

ρεί να είναι μονοκόμματη αλλά μπορεί να είναι και ένα ψηφιδωτό από λογής λογής συγκολλημένα κομματίδια. Αυτό όμως, στο παραπάνω πρόσφατο παράδειγμα, πέτυχε μόνο επειδή ένα μέρος της πλειοψηφίας –της μονοκόμματης, εκείνης του 40%– προτίμησε στη δεύτερη ψηφοφορία, αντί για ψήφο να πάει να ριζεί δροσοιστικές βουτιές στις παραλίες.

Τώρα κάθεται και σιγοβράζει εναντίον του δημάρχου που της προέκυψε. Αλλά τη νίκη τού την πρόσφερε εκείνη η ίδια, που είτε από βαρεμάρα δεν πήγε να ψηφίσει είτε ως «τιμωρία» έριξε άλλοι την ψήφο της. Όπως βλέπετε, δεν υπάρχει ένας μόνον τρόπος για να κόψει κανείς τη μύτη του προκειμένου να τσαντίσει τα μούτρα του. Υπάρχουν δύο: η «τιμωρητική ψήφος» αφενός και αφετέρου τα μπάνια.

Αυτά τα δεύτερα κάποτε τα λέγαμε «αποχή», αλλά τώρα πάει μάλλον προς το «δεν βαριέσαι! Όλοι ίδιοι είναι». Αυτό φαίνεται ότι έχει μεγάλη πέραση, κυρίως στους νέους, πράγμα που με αφήνει κατάπληκτο. Οι νέοι σήμερα είναι πέντε, δέκα φορές πιο ανεξάρτητοι από εμάς. Πάω στοίχημα πως δεν υπάρχει ούτε ένας στους 1.000 νέους που θα με άφηνε εμένα να πάω μόνη μου να του πάρω παπούτσια. Θα με κοιτάζε από πάνω έως κάτω και θα μου έλεγε «τρελάθηκες θείτσα; (ή κάτι ίσως λιγότερο ευγενικό). Ξέρεις εσύ το τι μ' αρέσει εμένα και τι μου πηγαίνει;». Και θα μου πρότεινε να του δώσω τα χρήματα για να πάει να τα διαλέξει μόνος/η του/της. Εντούτοις, αυτός ο ίδιος δεκαοχτάρνος ή και εικοσιπεντάρνος, με αφήνει εμένα να του διαλέξω ποιος θα τον κυβερνήσει!

Ακατανόητο! Κι όμως, αυτό γίνεται: οι νέοι αφήνουν εμάς, τους γέροντες, να επιλέξουμε κυβέρνηση, μολονότι αν αυτή κάμει στραβοτιμονιές, οι νέοι είναι που θα χάσουν τις δουλειές τους ή την παρουσία τους ή και άλλα πολύ χειρότερα. Γιατί άραγε εμπιστεύονται εμάς και όχι τον εαυτό τους; Τεράστιο θέμα. Οπωσδήποτε, εκείνο το «όλοι τους ίδιοι είναι» είναι μια «αλήθεια», προφανέστατα ψευδής, διότι κάθε κόμμα της αντιπολίτευσης, από τα μεγαλύτερα μέχρι τα μικρούτσικα, περιλούζει καθημερινά την κυβέρνηση του Μπρεζνέφ με λογής λογής κοσμητικά επίθετα, τονίζοντας πόσο διαφορετικό είναι εκείνο από την ακατανόηστη Ν.Δ., και από τη μεριά της η Ν.Δ. περιφρονείται ότι διαφέρει από όλα τα άλλα. Κραυγαλέες επίσης είναι και οι διαφορές ανάμεσα σε όσα κόμματα έχουν

ήδη κυβερνήσει, οπότε ξέροντας τι έκαναν στο παρελθόν μπορούμε να εκάσουμε και περίπου τι θα κάνουν και στο μέλλον.

Αυτό το «όλοι ίδιοι είναι» αποτρέπει «αλήθεια» σχετικά πρόσφατα, αγνώστου δε πατρός και μητρός. Ποιος την έφερε στον κόσμο αυτή την ανοσοσία και ποιος τη βρεφοκομεί; Μυστήριο σκοτεινό, που όμως αυτό και μόνο αρκεί για να ανησυχίσει τον κάθε ψηφοφόρο και να τον στείλει φισέκι στο εκλογικό τμήμα, αφού ούτε η απουσία των ψήφων από την κάλπη θα τον εξαιρέσει από μια νέα χρεοκοπία ή από μια ολέθρια εξωτερική πολιτική ούτε έχει η ψήφος του ανθρωπινή λαλίτσα για να φωνάξει «όχι, όχι, εμένα μη με μετράτε, εγώ είμαι τιμωρητική!».

Η κ. Αθηνά Κακούρη είναι συγγραφέας.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΣΟΥΛΙΔΗΣ, πρώην υπουργός Εξωτερικών

Αφού δεν μας αφήνει ο Κασουλίδης

Υπήρχε ένα θέμα τεράστιας σημασίας για το οποίο δόθηκε μεγάλη μάχη στο Ευρωκοινοβούλιο

«Εκείνο που σημάδεψε την πορεία μου στην Ευρωβουλή ήταν η εκλογή μου κατά τη δεύτερη μου θητεία στη θέση του ενός εκ των αντιπροέδρων της ομάδας του Ευρωπαϊκού Λαϊκού Κόμματος».

Συνέντευξη στον **ΑΝΤΡΕΑ ΚΗΜΗΤΡΗ**

—Πώς ήταν η πρώτη παρουσία Κυπρίων στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο;

—Η πρώτη μας παρουσία συνέπεσε με την απόρριψη του Σχεδίου Ανάν και γι' αυτό αντιμετωπίσαμε δυσκολίες στην αρχή. Υπήρχε απογοήτευση και αρνητική προδιάθεση, διότι η πρόταση που ήρθε από τα Ηνωμένα Έθνη απορρίφθηκε από τους Ελληνοκύπριους. Έτσι το έβλεπαν.

—Ασκολήθηκαν με το Σχέδιο και τους λόγους απόρριψής του από τους Ελληνοκύπριους;

—Γνώριζαν απλώς ότι ήταν πρόταση του γενικού γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών και άρα εξ ορισμού ουδέτερη και αντικειμενική. Ως εκ τούτου, θεωρούσαν ότι έπρεπε να το είχαμε αποδεχθεί. Αυτή ήταν η άποψη της πλειοψηφίας. Και μάλιστα σε μια συζήτηση στην Ευρωβουλή περί Τουρκίας, αρκετοί ευρωβουλευτές, που είχαν στηρίξει την Κύπρο, ζήτησαν τον λόγο και μας κατέκριναν.

—Πώς ανατρέψατε το κλίμα;

—Οι περισσότεροι συνάδελφοι είχαν τη διψή να εγείρουν το Κυπριακό. Προσωπικά προτίμησα να περιμένω να κατοπτρευθεί το έδαφος, να εντοπιστούν αυτοί που μπορούσαν να μας στηρίξουν και όταν θα ερχόταν η κατάλληλη στιγμή να δώσουμε έμφαση στο Κυπριακό. Η δική μου κατόπτευση άρχισε από την ευρωπαϊκή μου ομάδα, το Ευρωπαϊκό Λαϊκό Κόμμα. Εκεί μερίμνησα να δουλεύω για θέματα που ενδιέφεραν την ομάδα ή τους ευρωβουλευτές και να κερδίσω την εμπιστοσύνη κάποιων, μέχρι που η συντονίστρια των βουλευτών του ΕΛΚ, όταν ήρθε η ώρα για την έκθεση της Τουρκίας, είπε στο προσωπικό του ΕΛΚ, πηγαίνετε να ρωτήσετε τον Κασουλίδη να μας πει ποια θα είναι η θέση μας. Και έτσι πρώτα-πρώτα κερδίσαμε τη συντριπτική πλειοψηφία των ψήφων του ΕΛΚ. Υπήρχαν μερικοί που δεν ακολουθούσαν, διότι ήταν τοποθετημένοι εναντίον μας, π.χ. κάποιος Σουβδοί κ.λπ.

—Πώς διαμορφώνατε συμμαχίες;

—Υπήρχε μια συγκυρία που λειτουργούσε υπέρ μας. Ήταν η εποχή που ξεκίνησαν οι διαδικασίες για την υποψηφιότητα της Τουρκίας στην Ε.Ε. Υπήρχαν κράτη-μέλη που δεν επιθυμούσαν την ένταξη της Τουρκίας, όχι λόγω Κύπρου αλλά λόγω άλλων θεμάτων, συνεπώς εκεί υπήρχε ένα πεδίο πρόσφορο για δράση. Η πρώτη σύγκρουση έγινε γύρω από μια τροπολογία που ήρθε από Φιλελεύθερους και Πράσινους που ήταν πανομοιότυπη, άρα εικάζω ότι γράφτηκε από την τουρκική Πρεσβεία, διότι δεν μπορεί να είναι πανομοιότυπη σε δύο διαφορετικές ομάδες και να είναι διαφορετικός ο συγγραφέας. Εκεί ήταν η πρώτη φορά που κερδίσαμε την ψηφοφορία με τέσσερις ψήφους διαφορά. Έτσι απορρίφθηκε εκείνη η τροπολογία.

—Ισχύει αυτό που λέγεται συχνά ότι οι Κύπριοι ευρωβουλευτές είναι μονοθεματικοί; Ότι ασχολούνται κυρίως με το Κυπριακό και με ζητήματα που αφορούν την Τουρκία;

—Κάποιοι ναι, όμως όχι όλοι. Και μπορώ να πω ότι και στην πρώτη μας θητεία οι συνάδελφοι ασχολούνταν με διάφορα θέματα. Βλέπω ότι και σήμερα υπάρχουν ευ-

ρωβουλευτές που εξειδικεύονται σε κάποια ζητήματα και αυτό είναι καλό.

—Υπήρχε συνεργασία μεταξύ σας;

—Τότε ναι, υπήρχε πλήρης συνεργασία. Απ' ό,τι ακούω αυτό συμβαίνει και τώρα.

—Τα θέματα είναι πάρα πολλά στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Ξέρατε τι ψηφίζατε κάθε φορά;

—Γίνονταν μεγάλη προετοιμασία. Οι πολιτικές ομάδες είναι χωρισμένες σε επιτροπές που αντιστοιχούν σε επιτροπές του Κοινοβουλίου. Τα θέματα συζητούνται στις ομάδες και ακολούθως καθορίζεται η γραμμή. Υπήρχαν διάφορα επίπεδα προετοιμασίας που περιόριζαν την πιθανότητα να γίνει λάθος.

—Υπήρχε κάποιο θέμα για το οποίο έπρεπε να γίνουν ειδικοί χειρισμοί για να αποφευχθεί κάποια δυσάρεστη εξέλιξη για την Κύπρο;

—Υπήρχε ένα θέμα τεράστιας σημασίας για το οποίο δόθηκε μεγάλη μάχη. Είχαμε απέναντί μας κάποια στοιχεία από τη Διεύθυνση Διεύθυνσης που προσπαθούσαν να περάσουν μια τροπολογία που είχε να κάνει με το απευθείας εμπόριο για τους Τουρκοκύπριους. Δεν κατάφεραν να φέρουν την

Η πρώτη μας παρουσία συνέπεσε με την απόρριψη του Σχεδίου Ανάν και γι' αυτό αντιμετωπίσαμε δυσκολίες στην αρχή.

τροπολογία στην Ολομέλεια, διότι απορριπτόταν από τη διάσκεψη των προέδρων, και όταν η Κομισιόν ρωτούσε τα στελέχη της γιατί συμβαίνει αυτό, ένας από αυτούς είπε χαρακτηριστικά «αφού δεν μας αφήνει ο Κασουλίδης». Στη συνέχεια κατάφεραν και το έστειλαν στην Ολομέλεια του Ευρωκοινοβουλίου, εκμεταλλευόμενοι τη μεταβατική περίοδο από τη μια θητεία στην άλλη. Αλλά δόθηκε δεύτερη μάχη, και πάλι έχασαν.

—Τι κάνατε εσείς και υπήρχε μπλόκο στη διάσκεψη των προέδρων;

—Έκανα lobbying με τον πρόεδρο της δικής μας ομάδας και μεθοδικά και με υπομονή τα καταφέραμε.

—Ποια στιγμή ξεχωρίζετε για εσάς προσωπικά από τις δύο σας θητείες στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο;

—Για μένα η θητεία μου στο Ευρωκοινοβούλιο ήταν συναρπαστική, από την αρχή μέχρι το τέλος. Εκείνο που σημάδεψε την πορεία μου στην Ευρωβουλή ήταν η εκλογή μου στη δεύτερη μου θητεία στη θέση του ενός εκ των αντιπροέδρων της ομάδας του Ευρωπαϊκού Λαϊκού Κόμματος. Εκεί συνήθως δεν εκλεγόταν κανένας από μικρές χώρες, διότι οι μεγάλες αντιπροσωπεύεις ανταλλάζαν ψήφους. Το ότι εμπιστεύθηκαν εμένα για πρώτη φορά από πολύ μικρό κράτος, ήταν πολύ σημαντικό.

ΑΔΑΜΟΣ ΑΔΑΜΟΥ, τώας πρόεδρος Βουλής

Η υποδοχή μας στις Βρυξέλλες δεν ήταν και η καλύτερη

Πάντα μας ρωτούσαν γιατί απορρίψαμε το Σχέδιο Ανάν

«Οι επισκέψεις μου στη Γάζα με στιγμάτισαν. Εφρίξα όταν είδα πώς ζουν εκείνοι οι άνθρωποι. Από τότε μέχρι σήμερα τίποτα δεν άλλαξε».

Συνέντευξη στον **ΑΝΤΡΕΑ ΚΗΜΗΤΡΗ**

—Ήσασταν ένας από τους πρώτους έξι ευρωβουλευτές της Κύπρου. Παίρνοντας τον χρόνο πίσω, τι σκέφτεστε;

—Ήταν κάτι νέο για την Κύπρο και κάτι πρωτόγνωρο για εμάς, με εξαίρεση τον κ. Κασουλίδη που είχε εμπειρία ως υπουργός Εξωτερικών. Ήταν μια θάλασσα στην οποία έπρεπε να κολυμπήσουμε, κι αν δεν ξέραμε κολύμπι, έπρεπε να μάθουμε.

—Πώς ήταν η προεκλογική τότε;

—Η προεκλογική ήταν παράξενη. Ήταν πρωτόγνωρο αυτό που γινόταν, διότι ήταν οι πρώτες εκλογές που ο κόσμος ψήφισε για αξιωματούχους που θα εκπροσωπούσαν τη χώρα μας αλλού.

—Κυριάρχησαν οι συζητήσεις για το Κυπριακό λόγω και του δημοψηφίσματος στο Σχέδιο Ανάν;

—Φυσικά και ήταν πολύ έντονη και πολιτικά φορτισμένη περίοδος.

—Πώς σας υποδέχθηκαν στις Βρυξέλλες μετά την απόρριψη του Σχεδίου;

—Η αλήθεια είναι ότι η υποδοχή μας στις Βρυξέλλες δεν ήταν και η καλύτερη μετά την απόρριψη του Σχεδίου Ανάν και τη μη λύση του Κυπριακού. Πάντα στις συζητήσεις που κάναμε μας ρωτούσαν γιατί απορρίψαμε το Σχέδιο Ανάν και έπρεπε να εξηγήσουμε γιατί απορρίφθηκε το Σχέδιο από τη μεγάλη πλειοψηφία του κυπριακού λαού.

—Τι σας έλεγαν;

—Πίστευαν ότι η Κύπρος έπρεπε να μπει στην Ε.Ε. με λυμένο το Κυπριακό. Δεν ασχολούνταν με επιμέρους στοιχεία του Σχεδίου που ενδεχομένως κάποιος θα μπορούσε να πει ότι δημιουργούσαν ένα δυσλειτουργικό μόρφωμα. Έβλεπαν μόνο ότι δεν λύθηκε το Κυπριακό επειδή εμείς είπαμε «όχι».

—Πότε άλλαξε αυτή η κατάσταση;

—Το σκηνικό άλλαξε στην πορεία γιατί οι Κύπριοι ευρωβουλευτές ανήκαμε σε διαφορετικούς πολιτικούς χώρους και μέσα από τις ομάδες μας προσπαθήσαμε να δώσουμε ποια ήταν η πραγματική εικόνα, και νομίζω τα καταφέραμε.

—Όταν εκλεχθήκατε και γνωρίζετε ότι πάτε σε κάτι άγνωστο, ποια ήταν τα συνασθήματα;

—Όταν δεν ξέρεις πού πραγματικά πας, χρειάζεσαι χρόνο για να καταλάβεις πού βρίσκεσαι. Επειγόμενα να βρούμε τον τρόπο με τον οποίο θα λειτουργούσαμε, διότι ήταν πρωτόγνωρο να πηγαίνεις σε ένα τεράστιο Σώμα που ασχολείται με θέματα που αφορούν ολόκληρη την Ευρώπη και όχι μόνο τη χώρα σου.

—Γνωρίζατε πώς λειτουργούσαν τα πράγματα;

—Ξέραμε μόνο θεωρητικά. Την πρώτη φορά που πήγαμε εκεί δεν ξέραμε πού παν τα τέσσερα μας τζιαι εκρατούσαν μας που το σέρι, όπως λέμε στα κυπριακά. Και ρωτούσαμε τι να κάνουμε, πού να πάμε κ.λπ. Έπρεπε να μας γράψουν, να πάμε στο λογιστήριο, να μας δώσουν κονκάρδες κ.λπ. Όσοι ήμασταν νέοι ευρωβουλευτές μάς έλεγαν θα πάτε εκεί και πηγαίνετε στο σημείο, σε παραλάμβαναν και σε έπαιρναν από τον έναν στον άλλο. Υπήρχε όμως εξαιρετική οργάνωση.

—Ποιο είναι το μεγαλύτερο πρόβλημα που αντιμετωπίσατε;

—Ένα μεγάλο πρόβλημα που αντιμετω-

πίζουν οι Κύπριοι ευρωβουλευτές είναι το γεγονός ότι δεν υπάρχει απευθείας πτήση από την Κύπρο προς τις Βρυξέλλες. Αντιμετωπίζαμε φοβερή ταλαιπωρία. Είμαστε η πιο απομακρυσμένη χώρα της Ε.Ε. και είναι ένας μαραθώνιος να πας και να έρθεις, και αυτό γινόταν δύο φορές τη βδομάδα. Ευρωβουλευτές άλλων χωρών πηγαίνονταν με τα αυτοκίνητά τους, ενώ εμείς κάναμε μια μέρα να πάμε και μία να επιστρέψουμε. Αυτός ήταν και ο κύριος λόγος που δεν έβλαβαζαν άποψηφιότητα για ευρωβουλευτές.

—Πώς ήταν η συνεργασία μεταξύ των Κυπρίων ευρωβουλευτών;

—Έχω να θυμάμαι τα καλύτερα από τη θητεία μου με τους συναδέλφους μου. Ήμασταν πολύ δεμένοι μεταξύ μας. Και οι έξι ήμασταν μια γροθιά αναφορικά με τα θέματα που είχαν να κάνουν με την Κύπρο. Υπήρχαν φυσικά πολιτικές διαφορές σε επιμέρους ζητήματα. Μάλιστα, είχαμε καθιερώσει και πηγαίναμε για φαγητό το βράδυ μία φορά τη βδομάδα. Εκείνες οι ώρες που ήμασταν μαζί είναι από τις πιο ωραίες αναμνήσεις

Την πρώτη φορά που πήγαμε εκεί δεν ξέραμε πού παν' τα τέσσερά μας τζιαι εκρατούσαν μας που το σέρι, όπως λέμε στα κυπριακά.

που μου έχουν μείνει. Διαφορετικοί άνθρωποι, διαφορετικοί χαρακτήρες.

—Ποιος ήταν η ψυχία τις παρέας;

—Ο Κασουλίδης! Θυμάμαι έντονα τα ανέκδοτά του. Γελούσαμε πολύ! Ήταν πολύ καλός στην προσέγγισή του προς τους άλλους, όμως του άρεσε πολύ να πειράξει τον Μασάκη που ήταν ο επαναστάτης! Ο Ιωάννης Κασουλίδης είναι ένας εξαιρετικός άνθρωπος. Τον εκτιμώ πάρα πολύ. Με στέρεψαν λογικά και σωστά επιχειρήματα. Για μένα ήταν σαν δάσκαλος. Ήταν υπουργός Εξωτερικών και είχε την πολιτική και διπλωματική πείρα.

—Σε αυτές τις συναντήσεις, ποιο θέμα κυριαρχούσε στις συζητήσεις;

—Συζητούσαμε και για τα θέματα που θα είχαμε ενώπιόν μας στην Ολομέλεια του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου αλλά κυρίως για ζητήματα που αφορούσαν την Κύπρο.

—Μια ιστορία που σας έμεινε χαραγμένη.

—Οι επισκέψεις μου στη Γάζα. Είχα οριστική πρόεδρο της Επιτροπής για τις σχέσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με την παλαιστινιακή Αρχή. Και έφριξα όταν είδα πώς ζουν εκείνοι οι άνθρωποι. Από τότε μέχρι σήμερα τίποτα δεν άλλαξε. Και το αφήνω ως εδώ.

Η ΠΡΩΤΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΒΟΥΛΗ

Συμπληρώνονται φέτος είκοσι χρόνια κυπριακής παρουσίας στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και με αφορμή τη διεξαγωγή ευρωεκλογών σήμερα, γυρίσαμε τον χρόνο πίσω στο 2004, όταν για πρώτη φορά διεξήχθησαν ευρωεκλογές στην Κύπρο, και συζητήσαμε με δύο από τους πρώτους έξι Κύπριους ευρωβουλευτές για τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν, πώς τους υποδέχθηκαν στο Ευρωκοινοβούλιο και ποιες αναμνήσεις έχουν. Οι Ιωάννης Κασουλίδης και Αδάμος Αδάμου σε συνεντεύξεις τους στην «Κ» δηλώνουν ότι οι πρώτοι Κύπριοι ευρωβουλευτές δεν έτυχαν και της καλύτερης υποδοχής στις Βρυξέλλες, λόγω της απόρριψης του Σχεδίου Ανάν, και εξηγούν πώς ανέτρεψαν το αρνητικό κλίμα. Αναφέρουν ότι η σχέση και η συνεργασία μεταξύ των Κυπρίων ευρωβουλευτών ήταν πολύ καλή, περιγράφουν πώς χτίζονται συμμαχίες σε επίπεδο Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και αφηγούνται κάποιες ιστορίες που αξιολογούν ως σημαντικές.

Μαύρα σύννεφα για «επιστροφές» στη Συρία

Πολιτικοί, νομικοί και ανθρωπιστικοί λόγοι μπλοκάρουν τους σχεδιασμούς της Λευκωσίας στο προσφυγικό

Του ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ

Σε πολιτικό και νομικό τέλμα οδηγούνται οι σχεδιασμοί της Λευκωσίας για χαρακτηρισμό κάποιων περιοχών της Συρίας ως «ασφαλών», προκειμένου να δρομολογηθεί διαδικασία επιστροφής Σύρων προσφύγων, σε συγκεκριμένα σημεία της χώρας, ενώ και ανθρωπιστικοί λόγοι λειτουργούν αποτρεπτικά σε κάθε σκέψη προς αυτή την κατεύθυνση. Όπως είναι σε θέση να γνωρίζει η «Κ», η Κομισιόν και ισχυρά κράτη-μέλη θεωρούν ότι «το πολιτικό σκηνικό και το γεγονός ότι η Ε.Ε. δεν αναγνωρίζει την κυβέρνηση Άσαντ, καθιστούν εκτός συζήτησης οποιαδήποτε συνεννόηση με το μη αναγνωρισμένο καθεστώς της χώρας, για ενδεχόμενη επιστροφή Σύρων προσφύγων». Όπως επεσήμανε κοινοτική πηγή, μόλις πριν από δέκα μέρες, «στις 28 Μαΐου, το Συμβούλιο της Ε.Ε., ενέκρινε ομόφωνα χρονική επέκταση των κυρώσεων κατά του καθεστώτος Άσαντ, κάτι που εκ των πραγμάτων λειτουργεί αποτρεπτικά, σε κάθε σκέψη για οποιαδήποτε διμερή συμφωνία, για επιστροφή προσφύγων, από την Ε.Ε. ή από οποιοδήποτε κράτος-μέλος της», περιλαμβάνοντας δηλαδή και της Κυπριακής Δημοκρατίας. Άλλωστε, στην απόφαση της 28ης Μαΐου, το Συμβούλιο, εκπροσωπώντας τα 27 κράτη-μέλη της Ε.Ε., φροντίζει να υπενθυμίσει ότι «το συριακό καθεστώς εξακολουθεί να εφαρμόζει πολιτική καταστολής και παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων», προσθέτοντας ότι «ως εκ τούτου, είναι σκόπιμο και αναγκαίο να διατηρηθούν τα ισχύοντα περιοριστικά μέτρα», τα οποία επεκτείνονται μέχρι την 1η Ιουνίου 2025, οπότε και θα επαναξιολογηθούν.

Όπως γίνεται κατανοητό, εκτός συγκλονιστικού απροόπτου και μέχρι και τον Ιούνιο του 2025, η Ε.Ε. θα συνεχίσει την ίδια πολιτική έναντι του μη αναγνωρισμένου καθε-

ξένος διπλωμάτης που μίλησε στην «Κ», επεσήμανε ότι «είναι γεγονός ότι στο Συμβούλιο υπάρχουν διάσπαρτες τοποθετήσεις κατά διαστήματα, για χαρακτηρισμό κάποιων περιοχών της Συρίας ως ασφαλών».

στώτος Άσαντ, συντηρώντας κυρώσεις και περιοριστικά μέτρα που επί του παρόντος εκτείνονται «σε 86 οντότητες στη Συρία και σε 316 φυσικά πρόσωπα». Κάτι που εκ των πραγμάτων και με βάση τα υφιστάμενα δεδομένα, δεν επιτρέπει καμιά προσέγγιση με το καθεστώς Άσαντ, πόσω μάλλον τη συνολολόγηση κάποιου είδους διμερούς συμφωνίας, η οποία θα αποτελούσε προϋπόθεση για την επιστροφή Σύρων προσφύγων από οποιοδήποτε ευρωπαϊκό κράτος, στη Συρία. Όπως εξήγησε η ίδια κοινοτική πηγή, «για την επιστροφή προσφύγων σε μια χώρα, απαιτείται μια διμερής συμφωνία, μεταξύ αυτού που δρομολογεί την επιστροφή και αυτού που θα παραλάβει τους πρόσφυγες. Στην προκειμένη περίπτωση, αυτός που ασκεί εξουσία στη Συρία, δεν αναγνωρίζεται από την Ε.Ε. Άρα», πρόσθεσε, «εύλογο είναι το ερώτημα με ποιον θα συνομολογηθεί αυτή η συμφωνία και πώς θα γνωρίζουμε εάν οι πρόσφυγες αυτοί επιστρέψουν στη Συρία με ασφάλεια, όταν ομόφωνα τα κράτη-μέλη έκριναν μόλις πριν από δέκα μέρες ότι το συριακό καθεστώς εξακολουθεί να εφαρμόζει πολιτική καταστολής και παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων»;

Έτερος ξένος διπλωμάτης που μίλησε στην «Κ», επεσήμανε ότι «είναι γεγονός ότι στο Συμβούλιο υπάρχουν διάσπαρτες τοποθετήσεις κατά διαστήματα, για χαρακτηρισμό

Υπό το φως των πολιτικών, νομικών και ανθρωπιστικών λόγων που δεν επιτρέπουν την υλοποίηση των σχεδιασμών της Λευκωσίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η κυπριακή κυβέρνηση έχει τυπικά τη δυνατότητα, εάν επιθυμεί, να καταρτίσει δική της λίστα ασφαλών και μη ασφαλών περιοχών στη Συρία.

κάποιων περιοχών της Συρίας ως ασφαλών. Αν και είναι κατανοητή η ανησυχία κάποιων κρατών-μελών για τις αυξημένες ροές που δέχονται, το θέμα χαρακτηρισμού κάποιων συριακών περιοχών ως ασφαλών δεν είναι καν προς συζήτηση σε επίπεδο Ε.Ε., καθώς γνωρίζουμε όλοι πολύ καλά ποια είναι η κατάσταση τώρα στη Συρία και άρα κανείς δεν μπορεί να πάρει μια απόφαση, η οποία θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο ανθρώπινες ζωές». Ο ίδιος ξένος διπλωμάτης, κράτους-μέλους της Ε.Ε., επικαλέστηκε και τα Ηνωμένα Έθνη, παραπέμποντας στα πλέον πρόσφατα στοιχεία (UNHCR), σύμφωνα με τα οποία «ο αριθμός των Σύρων προσφύγων που έχουν ανάγκη ανθρωπιστικής βοήθειας αυξήθηκε από 15,3 εκατομμύρια (2023) σε 16,7 εκατομμύρια (Μάρτιος 2024), πέραν του 90% των Σύρων που βρίσκονται στη χώρα ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας (Μάρτιος 2024), ενώ 12,9 εκατομμύρια άνθρωποι δεν μπορούν να εξασφαλίσουν σε καθημερινή βάση, ένα πάτο φαγητό». Άρα, όπως υποστήριξε η ίδια πηγή, «η επιστροφή

Σύρων προσφύγων στη χώρα τους δεν φαίνεται σήμερα να αποτελεί μια ενδεδειγμένη κίνηση, αντίθετα προσκρούει σε μια σειρά ανθρωπιστικών ζητημάτων, στη βάση των στοιχείων που έχουμε ενόπλιον μας».

Πέραν της πολιτικής και της ανθρωπιστικής πτυχής, υπάρχει και η νομική διάσταση του ζητήματος. Όπως απεκάλυψε η «Κ» την περασμένη Κυριακή, ο γενικός εισαγγελέας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Νίκος Αιμιλίου, στις προτάσεις του προς το δικαστήριο, επεσήμανε ότι ένα κράτος δεν μπορεί να χαρακτηριστεί εν μέρει και αποσπασματικά «ασφαλής χώρα», σε κάποιες από τις περιοχές του, ενώ την ίδια ώρα κάποιες άλλες περιοχές του να θεωρούνται ως μη ασφαλείς. Σύμφωνα με τις ίδιες πληροφορίες, ο γενικός εισαγγελέας του δικαστηρίου της Ε.Ε. σημείωσε στις προτάσεις του ότι η οδηγία 2013/32, επιτρέπει τον χαρακτηρισμό μιας χώρας ως ασφαλούς, μόνο εάν αφορά στο σύνολο της εδαφικής της επικράτειας, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τις επιδιώξεις της Λευκωσίας να εξασφαλίσει τον χαρακτηρισμό κάποιων περιοχών της Συρίας ως ασφαλών, ώστε να δρομολογηθεί η επιστροφή Σύρων προσφύγων στη χώρα. Σημειώνεται ότι οι προτάσεις του γενικού εισαγγελέα αφορούσαν προδικαστικό ερώτημα δικαστηρίου της Τσεχίας, καθώς η Πράγα είχε χαρακτηρίσει τη Μολδαβία ως ασφαλή χώρα, αλλά όχι και την Υπερδνειστερία, που νομικά και πολιτικά θεωρείται μέρος της επικράτειας της εν λόγω χώρας. Εάν το δικαστήριο υιοθετήσει στην επικείμενη απόφασή του, τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα, (κάτι που είθισται, αν και έχουν καταγραφεί και κάποιες εξαιρέσεις), τότε θα δημιουργηθεί ένα ισχυρό προηγούμενο και για την περίπτωση της Συρίας, φρενάροντας και νομικά τις προσδοκίες της κυπριακής κυβέρνησης, στην παρούσα τουλάχιστον φάση.

Η μη υλοποιήσιμη επιλογή της Κύπρου

Υπό το φως των πολιτικών, νομικών και ανθρωπιστικών λόγων που δεν επιτρέπουν την υλοποίηση των σχεδιασμών της Λευκωσίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η κυπριακή κυβέρνηση έχει τυπικά τη δυνατότητα, εάν επιθυμεί, να καταρτίσει δική της λίστα ασφαλών και μη ασφαλών περιοχών στη Συρία (η δυνατότητα αυτή παρέχεται μέχρι το 2026, καθώς τότε θα καταρτίζονται λίστες σε ευρωπαϊκό επίπεδο). Ωστόσο, η τυπική αυτή επιλογή που παρέχεται προς τη Λευκωσία δεν είναι στην πραγματικότητα υλοποιήσιμη, καθώς για να γίνει πράξη, θα πρέπει να προχωρήσει σε διμερή συμφωνία με το καθεστώς Άσαντ και κατά συνέπεια να αναγνωρίσει μια εντός εισαγωγικών «κυβέρνηση», που δεν αναγνωρίζεται από το σύνολο της Ε.Ε. και των κρατών-μελών της. Κοινοτική πηγή που μίλησε στην «Κ» υπό την προϋπόθεση τήρησης της ανωνυμίας της,

επεσήμανε ότι «η Λευκωσία ανησυχεί για τις αυξημένες ροές και αυτό είναι κατανοητό. Δεν θεωρούμε όμως ότι επιδιώκει να προχωρήσει μόνη της σε συμφωνία με ένα μη αναγνωρισμένο καθεστώς, όπως αυτό του κ. Άσαντ στη Συρία», σημειώνοντας ότι «αυτό θα ήταν τόσο λάθος, όσο να εμφανιστεί ένα άλλο κράτος-μέλος της Ε.Ε., το οποίο να αναγνωρίσει άλλα μη αναγνωρισμένα καθεστώτα, όπως για παράδειγμα στην Υπερδνειστερία ή στη βόρεια Κύπρο, που προς αποφυγή παρεξηγήσεων, κανείς, μα κανείς, δεν έχει καν διανοηθεί ποτέ να αναγνωρίσει». Η ίδια πηγή σημείωσε πάντως ότι, αναλόγως των αποτελεσμάτων των ευρωεκλογών, δεν αποκλείεται ακροδεξιές δυνάμεις να επιδιώξουν αλλαγή της πολιτικής της Ε.Ε. στη Συρία, ανοίγοντας μια συζήτηση που με βάση τα σημερινά, υφιστάμενα δεδομένα, θεωρείται αδιέξοδη.

The
Black Range
Nutrients

Pharma
LEAD
PHARMACY
CARE PRODUCTS

Αντοχή
Ενέργεια - Τόνωση
Ενίσχυση των
αρθρώσεων

OSTEJOINTS
COMPLEX
PLUS HYALURONIC ACID
Fresh Freeze-dried
with micronutrients | sustained release
0% Sugar • Salt • GMO
Gluten • Lactose
Additives • Preservatives
Food Supplement
30 capsules

Η εικόνα της αναμέτρησης στις 9 Ιουνίου

Νέοι δήμοι και συσχετισμοί κομμάτων – Μεγάλο ερωτηματικό η αποχή από τις κάλπες

Του ΧΡΗΣΤΟΦΟΡΟΥ ΧΡΗΣΤΟΦΟΡΟΥ

Η εκλογή για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο φαίνεται να επισκίασε σε κάποιο βαθμό το ενδιαφέρον για τις εκλογές Τοπικής Αυτοδιοίκησης, οι οποίες δεν αποτελούν μία, μα δεκάδες αναμετρήσεις. Πέρα από τον διαχωρισμό σε εκλογές για διάφορους αξιωματούχους (δήμαρχο, αντιδήμαρχο, πρόεδρο ΕΟΑ, δημοτικούς συμβούλους, κοινοτάκη, κοινοτικό συμβούλιο) κάθε επίπεδο (επαρχία, δήμος, δημοτικό διαμέρισμα, κοινότητα) σπάνι το δικό του πεδίο μάχης. Αυτή η διασπορά αποτελεί ταυτόχρονα λόγο για τη διασπορά ενδιαφέροντος των εκλογέων. Η παρούσα ανάλυση είναι ευκαίρια να εστιασμού στις εκλογές Τοπικής Αυτοδιοίκησης, παρουσιάζοντας την εικόνα που διαμορφώθηκε σε ό,τι αφορά στους συσχετισμούς κομματικής επιρροής μετά τη μεταρρύθμιση και τη δημιουργία είκοσι δήμων. Οι συσχετισμοί κομματικής ισχύς μπορεί να εξεταστούν μόνο σε εκλογές στις οποίες οι κοινότητες και δήμοι της μεταρρύθμισης είχαν ενιαία εκλογή. Στα δημοτικά διαμερίσματα της μεταρρύθμισης έχουμε δύο ομάδες, αυτά τα οποία ήταν δήμοι και όσα ήταν κοινότητες. Στην πρώτη κατηγορία, είχαμε, το 2016, δημοτικές εκλογές, στη δεύτερη κοινοτικές. Επομένως, δεν υπάρχει κοινό σημείο αναφοράς. Οι εκλογές για το Ευρωκοινοβούλιο (2019), για τη Βουλή των Αντιπροσώπων (2021 και 2001) και οι προεδρικές του 2023 προσφέρονται για συγκρίσεις και ορισμένα συμπεράσματα.

Η αποχή

Κατά κανόνα, το ποσοστό αποχής στις πόλεις είναι πιο ψηλό από την ύπαιθρο. Με την ενοποίηση δήμων και κοινοτήτων σε νέους δήμους, το σχετικό χαμηλότερο ποσοστό σε μικρότερους δήμους και σε κοινότητες μείωσε τον μέσο όρο της αποχής. Παρατηρούμε πως η αποχή στις προεδρικές εκλογές του 2023 παρέμεινε σε όλους τους δήμους κάτω από 30%, με εξαίρεση τον νέο Δήμο Λεμεσού (30,6%). Το πιο χαμηλό ποσοστό παρουσιάζουν οι νέοι δήμοι Νότιας Λευκωσίας /Ιδαίου και Αθηναίου, με 21,1%.

Κάθε δήμος έχει τις δικές του ιδιαιτερότητες, σχέσεις προσώπων και άλλα χαρακτηριστικά τα οποία δεν μπορεί να αναλύσει όποιος δεν ζει μέσα σε κάθε τοπική κοινωνία.

Στις βουλευτικές εκλογές του 2021, η αποχή αγγίζει το 40% στον νέο Δήμο Αγίου Αθανασίου, στη Λεμεσό και στον Στρόβολο, ενώ η Αθηναίου έχει το πιο χαμηλό ποσοστό (23,3%), με το Παραλιμνι (25,2%) και την Πέγεια (25,9%) να ακολουθούν.

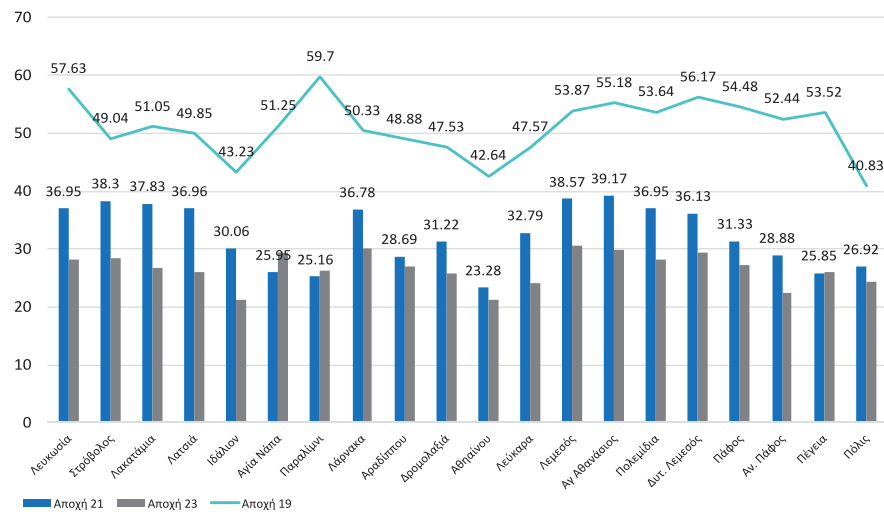
Η εξέταση της αποχής στις ευρωεκλογές του 2019 χρήζει προσοχής, επειδή τα πολύ υψηλά ποσοστά σε δημοτικά διαμερίσματα Λευκωσίας, Λάρνακας και Παραλιμνίου επηρεάζονται δραστικά από τη μικρή συμμετοχή Τουρκοκυπρίων σε ειδικά κέντρα. Αν παραμερίσουμε τους δήμους αυτούς, παρατηρούμε από το σχετικό γράφημα πως η πιο ψηλή αποχή, από 52% μέχρι 55%, σημειώνεται στους δήμους της Λεμεσού και της Πάφου (εξαίρεση η Πόλη).

Το μεγάλο ερωτηματικό, το οποίο ελκύει το ενδιαφέρον, εστιάζει στην αναμενόμενη αποχή. Τα πιο πάνω στοιχεία υποδεικνύουν πως προεδρικές και βουλευτικές ως αναμετρήσεις πρώτης και δεύτερης τάξης, αντίστοιχα, δεν παρέχουν συγκριτικά στοιχεία για τις εκλογές της 9ης Ιουνίου 2024. Σε αυτό το σημείο προκύπτει η ανάγκη να ανατρέξουμε στις δημοτικές του 2016 ή και προηγούμενων χρόνων. Σε όλους, σχεδόν, διαφεύγει το γεγονός πως η αποχή σε δημοτικές εκλογές ήταν ανέκαθεν σε πολύ υψηλά ποσοστά, κυρίως στους μεγάλους δήμους. Εδώ δεν έχουμε επίδραση από (μν) προσέλευση Τουρκοκυπρίων και παρατηρούμε πως, από τους 25 (παλαιούς) δήμους, έχουμε αποχή από περίπου 45% μέχρι 60% σε 11 δήμους.

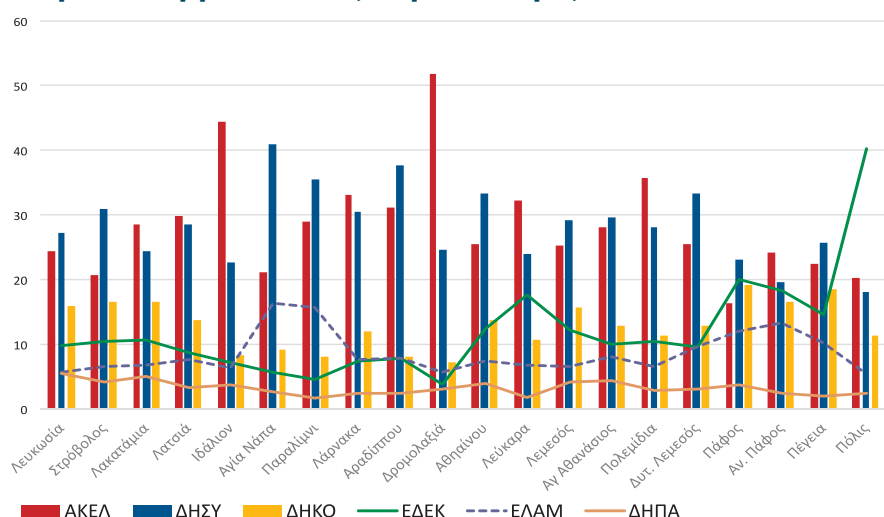
Μπορεί μία από τις δύο μεγάλες αναμετρήσεις να επηρεάσει την προσέλευση στις κάλπες; Από την προηγούμενη πρόταση προκύπτει πως, αντίθετα από την άποψη για πιο μεγάλη αποχή στις ευρωεκλογές, πιο πολλά προβλήματα συμμετοχής παρουσιάζονται σε πολλούς μεγάλους δήμους, στις δημοτικές εκλογές.

Μπορεί να λεχθεί πως η πιθανότητα πιο μεγάλης συμμετοχής από Τουρκοκυπρίους και, ίσως, κάποια κινητοποίηση νέων ψηφοφόρων που φαίνεται να έχουν εγγραφεί σε πιο μεγάλους αριθμούς από πριν, μπορεί να μειώσει την αποχή στις

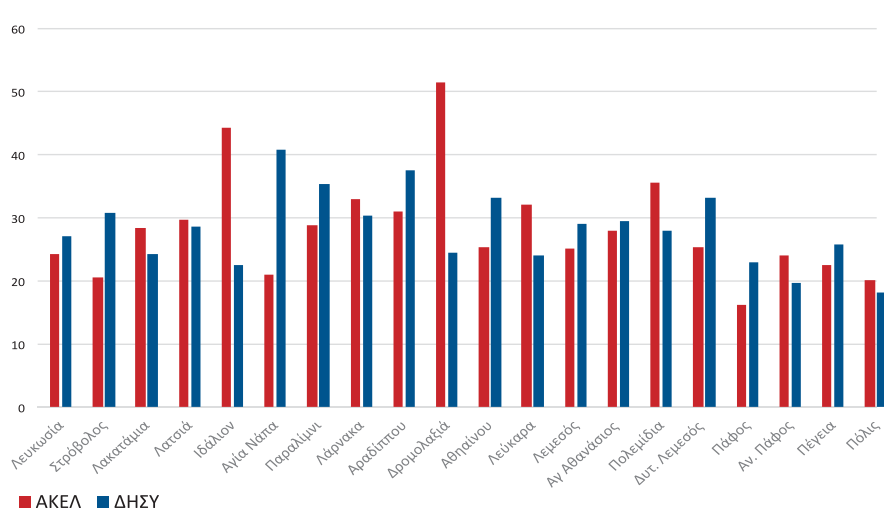
Η αποχή κατά Δήμο 2019, 2021, 2023

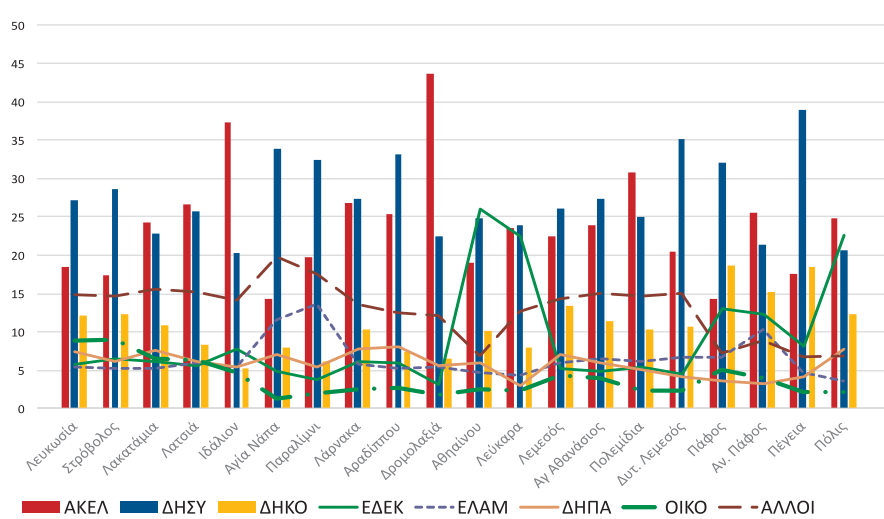
Μερίδιο κομμάτων στις Ευρωεκλογές 2019

Μερίδιο ΑΚΕΛ - ΔΗΣΥ στις Ευρωεκλογές 2019

Μερίδιο κομμάτων στις Βουλευτικές 2021

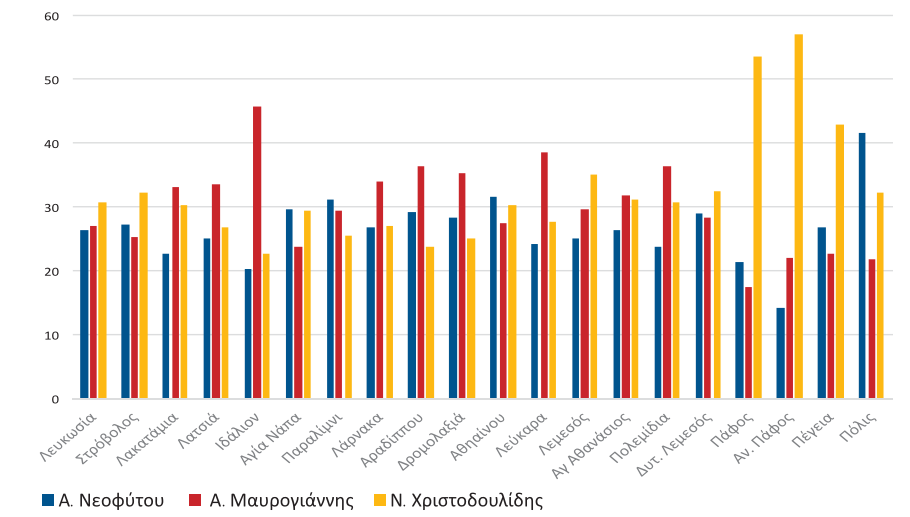
Συσχετισμοί κομματικής επιρροής

Πώς διαμορφώνεται η κομματική ισχύς στους νέους δήμους μετά από την ανάλογη επεξεργασία των αποτελεσμάτων προηγούμενων εκλογών; Για όσους δεν είναι εξοικειωμένοι με τη γεωγραφική κατανομή της ψήφου των κομμάτων, τα αποτελέσματα εμφανίζουν εκπλήξεις. Στις ευρωεκλογές του 2019, παρά τις απώλειες, το ΑΚΕΛ έχει πιο ψηλό μερίδιο ψήφων από τον ΔΗΣΥ σε εννέα από τους είκοσι νέους δήμους και είναι ταυτόχρονα πρώτο κόμμα σε οκτώ. Έκτιληξη είναι η πρώτη της ΕΔΕΚ στον νέο δήμο Πόλεως, όπου οι κοινότητες ανατολικά εκτόξευσαν τα ποσοστά της στο 40%, στο διπλάσιο του δεύτερου ΑΚΕΛ.

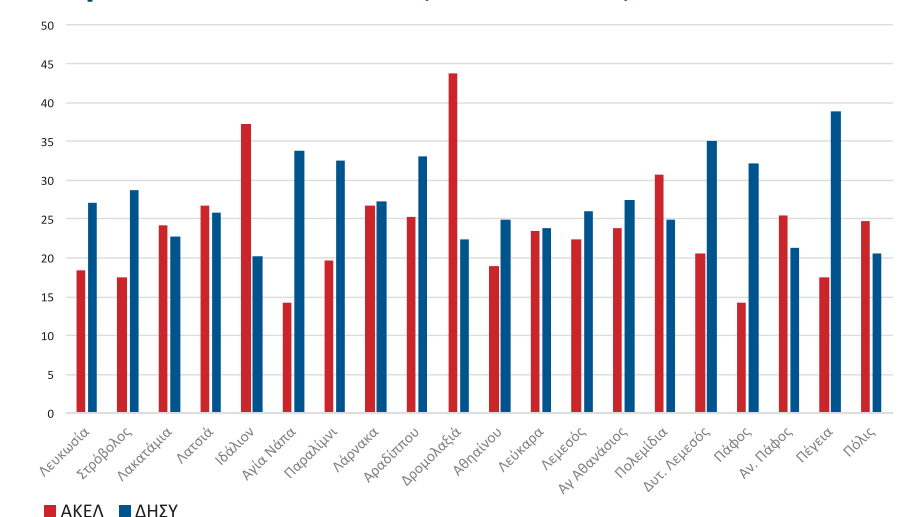
Εδώ εστίασε η απρόσμενη για δημοσκοπήσεις και αναλυτές κινητοποίηση του 2019, με την οποία επιτεύχθηκε η κατάκτηση της έδρας που φαινόταν να πηγαίνει στο ΕΛΑΜ. Η ΕΔΕΚ είναι επίσης δεύτερο κόμμα στην Πάφο.

Παρά την υποχώρηση ποσοστών του ΑΚΕΛ (πιο πολύ από τον ΔΗΣΥ) στις βουλευτικές εκλογές του 2021, διατηρεί υπεροχή ποσοστών σε εφτά από τους είκοσι δήμους, χάνοντας με μικρή διαφορά στη Λάρνακα και στα Λεύκαρα, όπου υπερέχει πριν. Η δραματική υποχώρηση του ΑΚΕΛ κατά τα τελευταία χρόνια μπορεί να γίνει πιο εύκολα σαφής αν η σύγκριση γίνει με το 2001, όταν πέτυχε τα πιο υψηλά ποσοστά. Με αναγωγή του μεριδίου του κόμματος στις βουλευτικές του 2001 στους νέους δήμους, παρατηρούμε πως ήταν πρώτο κόμμα σε δεκατρείς από τους είκοσι δήμους. Αν θέλαμε να μεταφράσουμε τις απώλειες σε ψήφους, σημειώνουμε: Το 2001, σε σύνολο 364215 ψηφοφόρων, το ΑΚΕΛ είχε στην κάλπη 113923 ψήφους, ήτοι ποσοστό 32% του εκλογικού σώματος, ή 35,8% των έγκυρων. Είκοσι χρόνια μετά, με τον αριθμό των εγγεγραμμένων σαφώς αυξημένο σε 434.000, το κόμμα έλαβε μόνο 62.089 ψήφους. Σε ποσοστά, από 32% έπεσε σε 14,3%

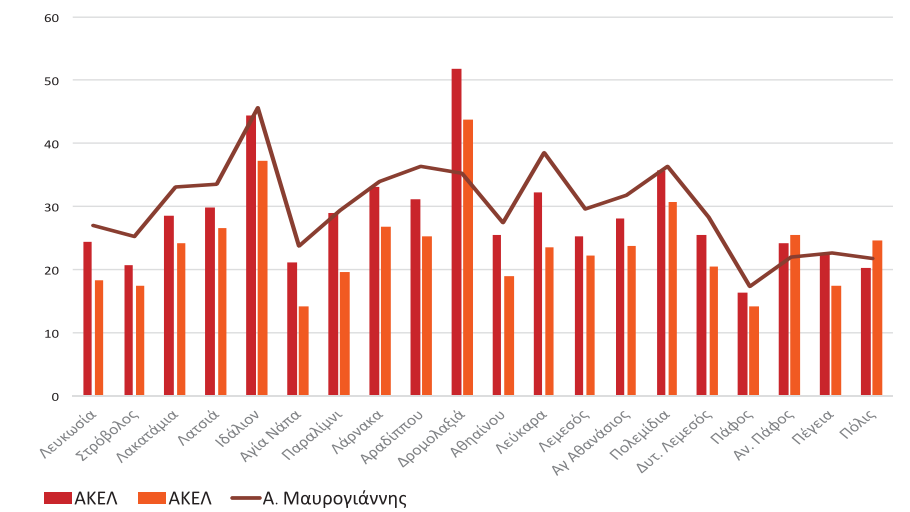
Μερίδιο υποψηφίων στις Προεδρικές 2023

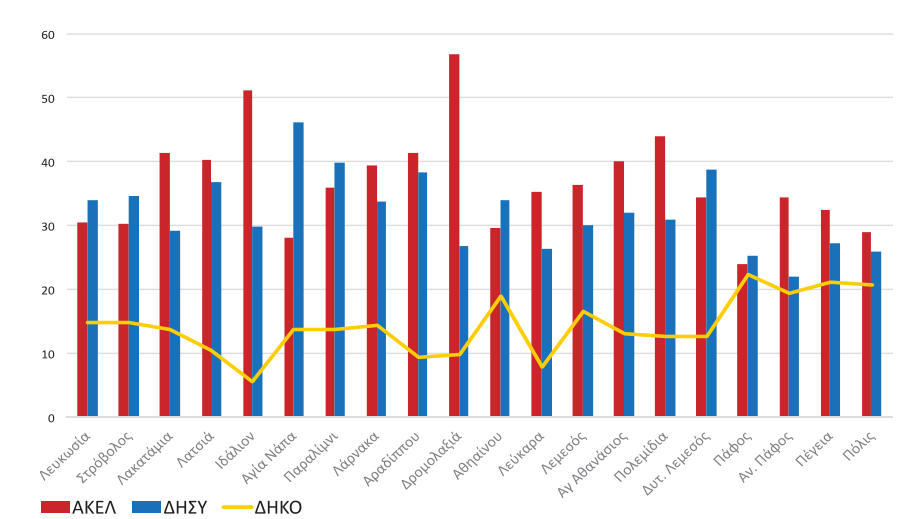
Μερίδιο ΑΚΕΛ - ΔΗΣΥ στις Βουλευτικές 2021

Μερίδιο ΑΚΕΛ και Α. Μαυρογιάννη, 2019, 2021, 2023

Μερίδιο κομμάτων στις Βουλευτικές 2001

των εκλογέων και από 35,8% σε 22,7% των έγκυρων. Τι αναμένεται στις 9 Ιουνίου στην προσπάθεια εξασφάλισης ψήφων, για την πρωτιά στις ευρωεκλογές και την εκλογή αξιωματούχων για τις άλλες εκλογές; Είναι προφανές πως τα εσωτερικά και άλλα προβλήματα ΑΚΕΛ και ΔΗΣΥ και ο κατακερματισμός του κομματικού σκηνικού με μικρούς σχηματισμούς να διεκδικούν αξιολογικό μερίδιο ψήφων, το οποίο υποδείχθηκε με έμφαση το 2021, μαζί με άλλες εξελίξεις στη συμπεριφορά των ψηφοφόρων κάνουν το πεδίο ρευστό και θολό. Θα μπορούσαν να γίνουν ορισμένες υποθέσεις εργασίας για τις ευρωεκλογές, μα θα ήταν μάλλον εικασίες παρά ανάλυση. Αναφορικά με τις εκλογές Τοπικής Αυτοδιοίκησης, κάθε δήμος έχει τις δικές του ιδιαιτερότητες, σχέσεις προσώπων και άλλα χαρακτηριστικά τα οποία δεν μπορεί να αναλύσει όποιος δεν ζει μέσα σε κάθε τοπική κοινωνία. Οι τυχόν σταθερές σε κομματική συμπεριφορά που διαφαίνονται σε γραφήματα και δεδομένα, λόγω του κερματισμού δυνάμεων δεν επαρκούν για να στηρίξουν υποθέσεις για πρόβλεψη.

Παρά τα πιο πάνω, τελευταίο στοιχείο ενδιαφέροντος είναι οι επιδόσεις Ανδρέα Μαυρογιάννη στις προεδρικές του 2023. Σε

11 από τους είκοσι δήμους πήρε πιο υψηλά ποσοστά από τον Αβέρωφ Νεοφύτου. Ακόμα πιο σημαντικό είναι ότι πρώτευσε σε εννέα από τους είκοσι δήμους, έστω και αν παγκύρια ήταν δεύτερος. Σε σύγκριση με τα ποσοστά του ΑΚΕΛ το 2019 και το 2021, ο Μαυρογιάννης είχε καλύτερες επιδόσεις σε όλους τους δήμους, με εξαίρεση τη Δρομολακιά, την Πέγεια και την Πόλη Χρυσοχούς. Παρά την άποψη ή ελπίδα πως οι επιδόσεις αυτές υποδεικνύουν ανάκαμψη του ΑΚΕΛ, το ανάλογο προηγούμενο με τον Σταύρο Μαλά στις προεδρικές του 2013 και του 2018 και τις επόμενες τους βουλευτικές διαψεύδει αυτήν την υπόθεση.

Τα δεδομένα που παρουσιάστηκαν τεκμηριώνουν την ισχυρή παρουσία του ΑΚΕΛ κυρίως σε περιφερειακά κέντρα και μεγάλες κοινότητες σε μικρή απόσταση από τις πόλεις. Πριν από τις μεγάλες απώλειές του, σε αυτές τις μεγάλες κοινότητες μοιραζόταν με τον ΔΗΣΥ την ισχύ σε ποσοστά περί το 40% / 40%. Συνεχίζει να έχει επιρροή, μα σε μικρότερο βαθμό. Μαζί με τον ΔΗΣΥ, χωριστά, αγωνιούν για το αποτέλεσμα στις 9 Ιουνίου 2024.

Ο κ. Χριστόφορος Χριστοφόρου είναι πολιτικός αναλυτής.

Του ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Η απόφαση για τη διενέργεια δημοτικών εκλογών, μετά την απαγόρευση τους το 1931, ανακοινώθηκε τον Οκτώβριο του 1942, απόφαση που έγινε δεκτή με ενθουσιασμό από τη μεγαλύτερη μερίδα των πολιτών. Οι εκλογές θα γίνονταν τον Μάρτιο του 1943, σε όλους τους δήμους του νησιού, αστικούς και αγροτικούς, που έφταναν τον αριθμό των 15, ήτοι Ακανθού, Αμμόχωστος, Καραβάς, Κερύνεια, Κυθρέα, Λάπηθος, Λάρνακα Λεύκα, Λεύκα, Λευκόνικο, Λεμεσός, Μόρφου, Λευκωσία, Πάφος και Πόλις. Οι εκλογές ορίστηκαν για τις 21 Μαρτίου του 1943 και η ανάδειξη δημάρχων και αντιδημάρχων θα γινόταν στην πρώτη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου, υπό την προεδρία του Βρετανού διοικητή κάθε επαρχίας.

Οι νέες δημοτικές αρχές θα αναλαμβάναν καθήκοντα την 1η Απριλίου 1943, όπως προβλεπόταν στον Περί Δήμων Νόμο (αρ. 23 του 1942), ο οποίος δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως στις 27 Νοεμβρίου 1942. Ψήφο δικαιούνται μόνο οι άρρενες (δεν είχαμε καμία έκπληξη... όπως το 1905, που κατά λάθος ψήφισαν και γυναίκες για τις Σχολικές Εφορείες), άνω των 21 ετών και να έχει συνεχή κατοικία για 12 μήνες στη δημαρχούμενη περιοχή που θέλει να ψηφίσει. Οι εκλογικοί κατάλογοι άρχισαν να ενημερώνονται τον Δεκέμβριο του 1942, «Από τής σήμερον, δύνανται άπαντες οι πολίται των δημαρχουμένων πόλεων και κωμοπόλεων της νήσου μας να αποσταθούν προς τους οικείους Δήμους των προς εγγραφήν αυτών εις τους εκλογικούς καταλόγους διά τας προσεχείς δημοτικές εκλογάς. Ελπίζομεν, ότι άπαντες οι δικαιούμενοι να έχουν ψήφον πολίται θα θελήσουν να ενασκήσουν το ύψιστον τούτο δικαίωμά των. Μέτρον πολιτισμού είναι η επίδειξι ενδιαφέροντος υπέρ των κοινών». Λίγες μέρες αργότερα, στην «Εσπερινή» διαβάζουμε πως «ο αριθμός των εγγραφέντων εις τους εκλογικούς καταλόγους του Δήμου Λευκωσίας Ελλήνων είναι μεγαλύτερος εκείνου της προηγουμένης καταγραφής. Εν συνόλω πλησιάζει τας 5.000. Εις Βαρώσια ενεγράφησαν 3.090, εις Λεμεσόν 3.800, εις Λάρνακα 3.100, και εις Πάφον περίπου 1.600 πολίται».

Όσο για το σύστημα ψηφοφορίας διατηρήθηκε αυτό της κάλπης, χωρισμένη σε «λευκά» και «μαύρα»... Λόγω ελαττωματικότητας των κάλπων και αναμειγξών των λευκών και μαύρων ψηφοδελτίων υποβλήθηκαν ενστάσεις στους δήμους Αμμοχώστου, Λεμεσού και Πάφου. Τελικά, μόνο στη Λεμεσό έγιναν επαναληπτικές εκλογές, τον Οκτώβριο του 1943, με το αποτέλεσμα να είναι το ίδιο (επικράτησε του Συνδυασμού με επικεφαλής τον Πλουτή Σέρβα), η ένσταση της Πάφου αποσύρθηκε, ενώ της Αμμοχώστου κρίθηκε πως το πρόβλημα με τις κάλπες δεν επηρέασε το αποτέλεσμα.

As δούμε όμως μερικά εκλογικά του 1943, μέσα από τον πλούτο του Κρατικού Αρχείου, όπου φυλάσσεται πλούσιο αρχαιολογικό υλικό, που σχετίζεται και με αυτή την τόσο σημαντική εκλογική διαδικασία, ευχαριστώντας τους λειτουργούς του για τη βοήθειά τους.

Οι «hooligans» δεν έδρασαν

Μετά από δεκαετία χρόνια χωρίς εκλογική αναμέτρηση στο νησί, θα μπορούσε να πει κάποιος πως ο λαός είχε χάσει την ικανότητα να συμμετάσχει σε μία τέτοια σημαντική δημοκρατική πράξη. Και όμως, όλα κύλησαν ομαλά, χωρίς ιδιαίτερα παρατράγουδα. Σε προεκλογική

συγκέντρωση της ομάδας του Θεμιστοκλή Δέρβη στη Λευκωσία στις 16 Μαρτίου, στην πλατεία Μεταξά, περίπου 4.000 άντρες και γυναίκες έλαβαν μέρος, οι οποίοι με το πέρας των ομιλιών, όπως αναφέρεται σε αστυνομική έκθεση προς τον αποικιακό γραμματέα [18/3/1943] διαλύθηκαν σούχως. Στην αναφορά αυτή αναφέρεται πως στην προεκλογική αυτή συγκέντρωση παρευρέθηκαν και περίπου 200 μέλη των συντεχνιών, που φώναζαν «Κάτω, τα δέκα μαύρα χρόνια διακυβέρνησης, κάτω οι προδότες, κάτω το καθεστώς του Πάλλμερ» [μετάφραση δική μας]. Αναφέρεται επίσης πως όταν τελείωσαν οι ομιλίες, περίπου 300 άτομα με επικεφαλής τους έναν σημαιοφόρο με ελληνική σημαία ακολούθησαν τον Θεμ. Δέρβη έως το γραφείο του, τραγουδώντας τον ελληνικό εθνικό ύμνο. Σε συνολική έκθεση για τις δημοτικές εκλογές του 1943, ημερομηνίας 29 Μαρτίου 1943, σημειώνεται πως τα εκλογικά αποτελέσματα ήταν λίγο πολύ αναμενόμενα, δηλαδή μία καθαρή νίκη των Δέρβη και Δημητρίου σε Λευκωσία και Λάρνακα, και σημαντικές πλειοψηφίες για το ΑΚΕΛ στη Λεμεσό και στην Αμμοχώστο. Ως μοναδική έκπληξη αναφέρεται η μικρή νίκη του Γαλατόπουλου στην Πάφο.

Ενδιαφέρον έχει πως στην εν λόγω έκθεση τονίζεται πως το σύνθημα «Κάτω εκείνοι που συνεργάστηκαν με τη δεκαετή δικτατορία»

Εκλογές θα γίνονταν σε 15 δήμους, αστικούς και αγροτικούς. Σε μερικούς δεν χρειάστηκε να στηθούν κάλπες, μας και οι υποψήφιοι ήταν όσοι και οι έδρες.

δεν είχε ευρεία απήχηση. «Οχι μόνο όλα τα μέλη των κομμάτων του Δέρβη και του Δημητρίου εξελέγησαν, αλλά και στην Κερύνεια το κόμμα του πρώην διορισμένου δημάρχου κ. Δημητριάδη επέστρεψε άνευ ανθυποψηφίου, και στην Πάφο το κόμμα του δημάρχου έλαβε περισσότερες από το 50% των ψήφων. Σε όλα, εκτός από δύο χωριά επίσης, τα διορισμένα μέλη εξελέγησαν».

Ενδιαφέρον έχει επίσης η αναφορά πως οι εκλογές πέρασαν με ελάχιστα ατυχή συμβάντα... παρόλα αυτά υπήρξαν, γράφεται στην αναφορά, αναφορές για διαφθορά, δωροδοκία – αν υπήρξε – ήταν σε πολύ μικρή κλίμακα. Ως αιτία για τις ήσυχες εκλογές, ο συντάκτης της έκθεσης αναφέρει τις «έντονες βροχές την ημέρα των εκλογών αλλά και την παραμονή τους»... και φυσικά στις άψογες διευθετήσεις της Αστυνομίας. «Βεβαίως, όλοι οι ηγέτες όλων των κομμάτων έκαναν το παν δυνατόν να πείσουν τους οπαδούς τους να αποδείξουν την πολιτική

Οι εκλογές «Δεξιάς - Αριστεράς»

Κυριακή 21 Μαρτίου 1943:
Η πρώτη αναμέτρηση στις κάλπες μετά τα Οκτωβριανά του 1931 για την ανάδειξη δημοτικών αρχών

«Ελπίζομεν, ότι άπαντες οι δικαιούμενοι να έχουν ψήφον πολίται θα θελήσουν να ενασκήσουν το ύψιστον τούτο δικαίωμά των. Μέτρον πολιτισμού είναι η επίδειξι ενδιαφέροντος υπέρ των κοινών».

του ωριμότητα με το να απέχουν από φασαρίες...

Σχετικά με τους λόγους και τα θεσπισμένα για την υποψηφίωση, στην έκθεση σημειώνεται πως αυτά είχαν να κάνουν με το σιδηπτότε άλλο εκτός από τα δημοτικά ζητήματα: «Μία αδυναμία στο να περιορίζονται σε θέματα που αφορούν την περιοχή τους είναι μία διαχρονική αποτυχία των Κύπριων πολιτικών...». Βέβαια

ο συντάκτης δικαιολογεί αυτή την αδυναμία λέγοντας πως με την απουσία εκλεγμένου Νομοθετικού Συμβουλίου οι ψηφισμένοι σύμβουλοι θα ήταν οι μοναδικοί εκλεγμένοι αντιπρόσωποι του λαού, οι οποίοι θα προωθούν στην κυβέρνηση πολιτικά θέματα.

Στην έκθεση του κυβερνήτη της Αμμοχώστου αναφέρεται πως η εκλογική διαδικασία εξελίχθηκε

ομαλά: «σούχως, και χωρίς τις φωνασκίες και τον θόρυβο που συνήθως συνοδεύουν τις εκλογές στην Κύπρο» και συνεχίζει γράφοντας πως παρ' όλα αυτά η Αστυνομία έπρεπε να αντιμετωπίσει ορισμένα προβλήματα στο εκλογικό κέντρο, για να ελέγξει τη ροή των ψηφοφόρων, αφού: «οι Κύπριοι δεν έχουν ακόμη μάθει να στέκονται στην ουρά και γιατί και η Αστυνομία δεν έχει διδαχθεί να οργανώνει και να ελέγχει ουρές αναμονής. Όσο πιο σύντομα λαός και Αστυνομία μάθουν τόσο το καλύτερο για όλους». Στην Αμμοχώστο έβγαλαν υποψηφιότητα 14 άτομα, επτά ανήκαν στο Εθνικό Κόμμα, με επικεφαλής τον Γεώργιο Παπαδόπουλο, «έναν μη ενεργό δικηγόρο», το αντίπαλο κόμμα ονομαζόταν «Ενιαίο Μέτωπο του Εργαζόμενου Λαού», με επικεφαλής τον Αδάμο Αδάμαντος, καθηγητή Γυμνασίου. Στην εν λόγω έκθεση αναφέρεται πως το Εργατικό Μέτωπο εργάστηκε συστηματικά για τις εκλογές και έκαναν το παν δυνατόν για να εξασφαλίσουν ότι οι υποστηρικτές τους έχουν εγγραφεί στους εκλογικούς καταλόγους. Μάλιστα, έλεγαν πριν από τις εκλογές πως μπορούσαν να εξασφαλίσουν 1.200 ψήφους, από τις 1.992 του εκλογικού καταλόγου, πράγμα που τελικά δεν απέικε πολύ από την πραγματικότητα. Ο συνδυασμός του Αδάμαντος τελικά έλαβε 1.152 έναντι 745 του αντίπαλου συνδυασμού. Ελάχιστα επώθησαν σχετικά

«Μία αδυναμία στο να περιορίζονται σε θέματα που αφορούν την περιοχή τους είναι μία διαχρονική αποτυχία των Κύπριων πολιτικών...».

με δωροδοκία ή άλλη διαφθορά. Στη Λάρνακα στην εκλογική μάχη ριχθήκε ο Δημητρίου, με αντίπαλο τον Ζήνονα Περίδη. Στην έκθεση του κυβερνήτη της Λάρνακας αναφέρεται πως το κύριο σύνθημα του Δημητρίου ήταν η «Ένωσις»...: «Υπόσχομαι να εκτελέσω τα καθήκοντά μου όπως αρμόζει και ότι θα εργαστώ για την Ένωσις της Κύπρου με τη μητέρα Ελλάδα». Οι κακές καιρικές συνθήκες και στη Λάρνακα ήταν μάλλον ο λόγος για τον οποίο οι πιθανοί «hooligans» δεν έδρασαν. Στην έκθεση του κυβερνήτη της Λευκωσίας, με ημερομηνία 25 Μαρτίου, βρίσκουμε την εξής ενδιαφέρουσα πληροφορία, «At least one idiot had been included in the electoral rolls and was accordingly allowed to vote», δηλαδή ένας τουλάχιστον «τρέλος» είχε συμπεριληφθεί στους εκλογικούς καταλόγους και του επιτράπη να ψηφίσει. Επίσης, κατά τη διάρκεια των εκλογών στη Λευκωσία και στη Λεύκα οι αντίπαλοι συνδυασμοί, με ελλη-

νικές και τουρκικές σημαίες, και οι επιτυχόντες, έτυχαν επευφημισμού.

Στην Πάφο επίσης, οι εκλογές διεξήχθησαν χωρίς προβλήματα, οι πολίτες συμπεριφέρθηκαν όπως έπρεπε κι οι υποστηρικτές των κομμάτων συγκρατήθηκαν από το να υποπέσουν σε ατοπήματα.

Στη Λεμεσό τα εκλογικά αποτελέσματα έγιναν δεκτά από το ΕΜΕΚΕΛ, που υποστηριζόταν από το ΑΚΕΛ με ιδιαίτερο ενθουσιασμό, αφού όπως αναφέρεται στην έκθεση του κυβερνήτη της Λεμεσού, το ΕΜΕΚΕΛ ήταν βέβαιο πως θα χάσει τις εκλογές. Και στη Λεμεσό όλα κύλησαν ομαλά, χωρίς ιδιαίτερα παρατράγουδα. Αντίστοιχες ενδιαφέρουσες ιστορίες υπάρχουν φυσικά και για τα ενδοεκλογικά της τουρκικής κοινότητας της Κύπρου, που είχε αρχίσει πια να αποκαλείται μουσουλμανική, όπως και η ελληνική, χριστιανική.

Οι ιδεολογίες

Ένα ενδιαφέρον στοιχείο των δημοτικών εκλογών του 1943 είναι η ανάδυση της έντονης ιδεολογικής αντιπαράθεσης, μεταξύ των αριστοκρατών και των δεξιών μερίδων της κοινωνίας, αν και ακόμα τα όρια Δεξιάς και Αριστεράς δεν είναι εντελώς ορισμένα. Για παράδειγμα απουσιάζουν εντελώς από τον Τύπο οι καθιερωμένοι πλέον όροι της Δεξιάς και της Αριστεράς. Το ΑΚΕΛ, που είχε ιδρυθεί τον Οκτώβριο του 1941, μετεξελισσόμενο από το ΚΚΚ, έλαβε μέρος στην εκλογική μάχη, με τη δεξιά παράταξη, η ορθότερα τους εθνικούς συνδυασμούς, να εκπροσωπείται από εκπροσώπους κυρίως της αστικής τάξης. Κύρια αντιπαράθεση στις εκλογές του 1943 είναι το θέμα της επικράτησης ή όχι των διορισμένων τα προηγούμενα χρόνια πολιτικών προσώπων, το ζήτημα της Ένωσις. Σχετικά με τα αποτελέσματα των εκλογών ενδιαφέρον έχει η εξής αναφορά στο «θα μπορούσαμε να πούμε πως το σύστημα των κυβερνητικών διορισμών δεν ήταν δημοφιλές, οι υποψήφιοι του [σ.σ. προερχόμενοι από αυτό το σύστημα] κατά γενική ομολογία ενεκρίθησαν, και ενώ το ΑΚΕΛ, δεν είναι καθολικά αποδοκίματο [esteemed] αποτελούν μία υπολογίσιμη δύναμη». Από τα εκλογικά αποτελέσματα φαίνεται καθαρά πως σε Λεμεσό και Αμμοχώστο, πόλεις στις οποίες έχει συγκεντρωθεί σημαντικός αριθμός ατόμων που συγκροτούν την εργατική τάξη, οι αριστερότροφοι Συνδυασμοί επικρατούν, σε αντίθεση με τους αγροτικούς δήμους και τη Λευκωσία, όπου οι Εθνικολογικοί συνδυασμοί καταφέρνουν να κυριαρχήσουν.

Ενδιαφέρον

Η κουρτουσιά ή αγγλιστί castor oil plant αποτελεί ένα από τα πιο τοξικά φυτά στον κόσμο και οι πόρτες των πτηνών «διακοσμούνται» ως συνήθως με κλαδιά κουρτουσιών, ως σημάδια απέχθειας και περιφρόνησης. Αυτό έγινε και στις επαναληπτικές εκλογές της Λεμεσού, τον Οκτώβριο του 1943, όταν ο Πλουτής Σέρβας, με τις πόρτες των υποστηρικτών του Χριστιανού Ρουσίδη, αντίπαλου του Σέρβα, να «κοσμοούνται» από κλαδιά κουρτουσιών. Ενδιαφέρον έχει η στροφή από το ποίημα της εφημερίδας «Ρούικανος», που αναφέρεται στις δημαρχιακές εκλογές του 1926: «Στην πόλη μέσα ώρμησαν με άγριες φωνές κρατώντες εις τα χέρια των όλοι των κουρτουσιών» και παλαιότερα, το 1918, «[...] ρυθμικά και μεγαλόφωνα, με μιαν κουρτουσιανή στον ώμο εγύριζαν τους δρόμους να δίνουν εις τους Μακαρικούς παρηγοριά, που ήσαν απαρηγόρητοι [...]». Τσάι κουρτουσιών λοιπόν, διά τους απαρηγόρητους...

Hankook
driving emotion

KAPODISTRIAS
AUTOMOTIVE PARTS

ΕΠΙΣΗΜΟΣ ΔΙΑΝΟΜΕΑΣ

ΧΡ. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ & ΥΙΟΙ ΑΤΑ
Καντάρας 54, Καιμακλί, 1037 Λευκωσία - Κύπρος
sales@chrkapodistriass.com, T. 22348600

Τρεις λαλούν και δυο χορεύουν

Της **ΕΛΕΝΗΣ ΞΕΝΟΥ**

Λίγη αποστασιοποίηση χρειάζεται και καθαρός νους, για να καταλήξει κανείς στη θλιβερή διαπίστωση πως κάτι δεν πάει καλά σ' αυτή τη χώρα. Είναι λες και μας σκέπασε ένα πέπλο αβάστακτων ελαφρότητας και απροσμέτρτης επιδερμικότητας, το οποίο απορροθμίζει την πυξίδα μας και μας αφήνει σε πλήρη αποπροσανατολισμό. Όλα – από τα πιο σοβαρά στα λιγότερο σημαντικά – τα κόβουμε και τα ράβουμε στα μέτρα του φαίνοσθαι και του κατ' επίφαση, απρόθυμοι να εντρυφάσουμε σε ό,τι κείται πέρα από την επιφάνεια και το οποίο ενδεχομένως θα μας ωθήσει να αναλογιστούμε, να συλλογιστούμε και να προβληματιστούμε με απώτερο σκοπό να αλλάξουμε προς το καλύτερο και μαζί με μας κι αυτός ο έρμος τόπος. Προγραμματίζουμε ένα σωρό εκδηλώσεις για τα πενήντα χρόνια της εισβολής λες και πρόκειται για μια εξαιρετική ευκαιρία να διοργανώσουμε διάφορα «event» αντί να σκύψουμε το κεφάλι ταπεινά και να εγκύψουμε με βαθιά περιουλογοή στο τι έχει συμβεί και στο πού βρισκόμαστε τώρα.

Κάνουμε τοπικές μεταρρυθμίσεις και οργανώνουμε βάσει αυτών δημοτικές εκλογές, και πουθενά, ούτε στον προεκλογικό λόγο, ούτε στην επιλογή των υποψηφίων, ούτε βέβαια στις κοιμματικές συμμαχίες όπου στον ένα δόμο δύο κόμματα συμμαχούν και στον άλλο είναι αντίπαλα, δεν φαίνεται πως εκείνο που πραγματικά μας ενδιαφέρει είναι να μεταρρυθμιστούμε. Έχουν γεμίσει οι δρόμοι με αφίσες υποψηφίων λες και όλο αυτό το «πανηγύρι» συμβαίνει για να αποκτήσουν όσοι περισσότερο γίνονται θέσεις στη δημαρχία, στην αντιδημαρχία, στην Ευρωβουλή, στη σχολική εφορία, χωρίς να αρθρώνεται στις πλείστες περιπτώσεις πολιτικός λόγος με μπουσούλα για το παρακάτω αλλά και ως ένδειξη επίγνωσης της κρισιμότητας της εποχής μας. Αντ' αυτού, περιφέρονται γύρω μας διαφημιστικά σποτάκια και σλόγκαν κενά περιεχομένου που αντικατοπτρίζουν την κενότητα που μας πλάκωσαν περισσότερο και από την σκόνη. Την ίδια ώρα παρακολουθούμε τους δύο ανεξάρτητους θεσμούς του κράτους να είναι στα μαχαίρια και ο ένας να επιδιώκει την εξόντωση του άλλου, ενώ παράλληλα διάφορες έρευνες για σκάνδαλα, παρατυπίες και κακοδιαχειρίσεις τερματίζονται με πορίσματα που δεν εντοπίζουν τους φταίχτες και κάπως έτσι η «πολυ-υποσχόμενη» απόδοση ευθυνών παραμένει ένα κακόγουστο ανέκδοτο. Κανείς δεν ευθύνεται για τίποτα σ' αυτό τον τόπο, και με την ίδια ανευθυνότητα συνεχίζουν να εξαπλώνονται σαν έρπης ζωστήρας τα κακώς έχοντα και οι χρόνιες παθολογίες μας.

Δεν βαριέσαι ωστόσο, εκείνο που προέχει άλλωστε είναι να αποκτήσει η κάθε πόλη την πολυτελή της μαρίνα για να 'ρχονται οι εκατομμυριούχοι και τα κότερά τους και να επισκεπτόνται τα πανάκριβα εστιατόρια μας και να θαυμάζουν τους πανύψηλους μας πύργους που αναδεικνύουν όλο το μεγαλείο της μεγαλομανίας και του αρχοντοκρατισμού μας. Προέχει επίσης να διαλυθούμε στον βωμό της τάχα μου ανάπτυξης όσο περιβάλλον απέμεινε να μας θυμίζει πως κάποτε υπήρχαμε όμορφο νησί, μόνο που αυτές τις ομορφιές δεν τις αγαπήσαμε αρκετά ώστε να τις κρατήσουμε μακριά από τον αθεράπευτο πικθισμό μας. Και όσο για το αδιέξοδο στο Κυπριακό, που βαραινεί πλέον και την δική μας πλευρά, επίσης δεν φαίνεται να μας απασχολεί ουσιαστικά και όχι απλώς φαινομενικά, αφού επί του παρόντος μοιάζει πιο σημαντικό να ντυθούμε και να παρφουμαριστούμε για να φωτογραφηθούμε στα «event» των πενήντα χρόνων παρά να επιδοθούμε σε ουσιαστικούς απολογισμούς. Ο δε πρόεδρος μας συμπεριφέρεται και περιφέρεται λες και είμαστε η Ελβετία, χωρίς κανένα πρόβλημα και ιδιαίτερο πρόβλημα, και φροντίζει αυτή την «ανεμελιά» να την αποτυπώνει με αλληλόπλητες σέλφι στις «χαριτωμένες» δραστηριότητές του. Με άλλα λόγια ο δημόσιος βίος παριστάνει «όλα βγαίνουν καλά», ενώ στην ουσία τίποτα δεν βαίνει καλώς και κυρίως εμείς οι ίδιοι που αντί πενήντα χρόνια μετά να κάνουμε ουσιαστικές παραδοχές και αποδοχές, προτιμούμε να διοργανώνουμε event για τις επετείους και εκλογές σαν event, ώστε να βρισκεί χώρα η αβάστακτη ελαφρότητα της υπαρχής μας να επιδεικνύει την προκατασκευασμένη πηλοφάνειά της. Ή για να το θέσω αλλιώς: «Τρεις λαλούν και δυο χορεύουν».

elenixenou11@gmail.com

Η σημαία των ΗΠΑ και της Γαλλίας κυματίζουν, κατά τη διάρκεια τελετής στην πόλη Cherbourg της Γαλλίας, στις 7 Ιουνίου. Το Cherbourg ήταν η πρώτη γαλλική πόλη που απελευθερώθηκε από τη γερμανική κατοχή από τα αμερικανικά στρατεύματα κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Η πέμπτη φάλαγγα

Της **ΜΑΡΙΝΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ**

Η ενηλικίωση της γενιάς μου συνέπιπτε με την πρώτη παρουσία της Κύπρου στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο το 2004. Μία γενιά που έβλεπε την Ε.Ε. ως το όχημα για την ελπίδα της. Ελπίδα για αλλαγή και επανένωση του τόπου. Ένας χώρος ίσων ευκαιριών, ταξιδιών, σπουδών, ανταλλαγής απόψεων, γνωριμιών με νέες κουλτούρες, άλλους πολιτισμούς, γλώσσες. Ένας χώρος πολλών επαγγελματικών προοπτικών και προσδοκιών. Η ένταξη ισοδυναμούσε για εμάς ως το τέλος ενός δύσκολου δρόμου και η απάντηση σε όλα τα προηγούμενα διλήμματα που οδήγησαν μέχρι και τον δικασμό στο Σχέδιο Ανάν.

Τις προσδοκίες της γενιάς μου θυμήθηκα όταν είδα το τετράλεπτο προεκλογικό σποτ του Ευρωκοινοβουλίου τη βδομάδα που πέρασε. Ηλικιωμένοι πολίτες διαφόρων χωρών και γενεών, θύματα και μοιραίοι πρωταγωνιστές από τις μαύρες σελίδες της σύγχρονης ιστορίας της Δύσης διηγούνται στα εγγόνια τους κάτω από ποιος συνθήκες μπήκαν στην Ε.Ε. και το μεγάλο δικαίωμα αυτής της μάχης, που δεν είναι άλλο από τη διασφάλιση της δημοκρατίας. Μόνο που η δική μας γενιά, παρά το τι έμαθε και τι έλεγε για χρόνια, δεν ένιωσε ποτέ ανασφάλεια. Δεν φοβήθηκε για την προσφυγία. Δεν χρειάστηκε να πολεμήσει για τις ελευθερίες της. Μπήκε στην Ε.Ε. χωρίς τα διλήμματα της ενοποίησης, αλλά με αυτά της διεύρυνσης και της εμπάθυνσης. Οι λύσεις στα μεγάλα ζητούμενα είχαν δοθεί λίγο ή πολύ από προηγούμενες γενιές.

Τα τελευταία όμως χρόνια έγιναν τόσα, που αντιληφθήκαμε πως τα αυτονόητα, δεν είναι και τόσο αυτονόητα. Μία γενιά που μεγάλωσε με τη σιγουριά της επαγγελματικής αποκατάστασης, μετατράπηκε στη γενιά της κρίσης και των 800 ευρώ. Μία γενιά που μεγάλωσε με συνθήματα και υποσχέσεις ενός αγώνα ανένδοτου, βλέπει να αλλάζει η ζωή της καθημερινά εξαιτίας της μη λύσης και του μη βιώσιμου στόχου κβο. Η γενιά του «την πατριδα ουκ ελάττω παραδώσω» παρακολουθεί το σενάριο της λύσης δύο κρατών να εδραϊώνεται.

Όμως οι λυσιπρόσδοκοι εξοπλισμοί ξεπερνούν τα δικά μας γεωγραφικά όρια. Η Ευρώπη της αλληλεγγύης και της επίτευξης ειρήνης δεν έχει να αντιμετωπίσει απλώς την απειλή της εισβολής του Πούτιν. Έχει να αντιμετωπίσει τις συνεχείς προσπάθειες αποδό-

μπος όσων πρεσβεύει από πρόσωπα που βρίσκονται μέσα σε αυτήν και την πολεμούν με κάθε τρόπο. Οι σημερινές εκλογές είναι από τις πιο κρίσιμες μάχες των τελευταίων χρόνων. Είναι μία μάχη του ορθολογισμού, απέναντι στην μισαλλοδοξία. Η μάχη της σοβαρότητας απέναντι στον ανέξοδο και πολλές φορές επικίνδυνο λαϊκισμό.

Η επέλαση της Ακροδεξιάς δεν είναι μία σκοτεινή ανάμνηση από το παρελθόν, αλλά η σημερινή απειλή της Ευρώπης. Στη Γαλλία, η ακροδεξιά κόμμα Εθνικός Συναγερμός αναμένεται να κερδίσει υπερδιπλάσια υποστήριξη από τον κύριο αντίπαλό του, το κόμμα του προέδρου Εμανουέλ Μακρόν. Στη Γερμανία, παρά τα σκάνδαλα, το AfD διεκδικεί τη δεύτερη θέση, και στην Ιταλία, το δεξιά κόμμα Αδελφοί της Ιταλίας της πρωθυπουργού Τζόρτζια Μελόνι φαίνεται να εξασφαλίζει άνετο προβάδισμα. Στην Κύπρο, το ΕΛΑΜ δεν διεκδικεί μόνο την έδρα, αλλά και να μεταποίσει το ΔΗΚΟ από την τρίτη θέση και να μετατραπεί σε κυβερνώσα παράταξη. Η επικράτηση τους δεν έγινε από τη μία μέρα στην άλλη. Δυστυχώς κάποιιοι υποβάθμισαν τον κίνδυνο, άλλοι τον αγνόησαν, και σήμερα κάποιιοι προτιμούνται να συνεργαστούν μαζί τους για να επιβιώσουν πολιτικά. Όμως όσο κι αν πολιτικές και πολιτικοί πλήγωσαν και απογοήτευσαν, η τιμωρική ψήφος δεν τιμωρεί κανέναν άλλον εκτός από τον ίδιο τον εαυτό μας. Με λίγα λόγια, δεν προστατεύεται η δημοκρατία, καταλύονται την. Η Ακροδεξιά, όπως και ο λαϊκισμός, δεν μπορεί να αποτελεί μέρος των ευρωπαϊκών ιδεωδών και αξιών. Η Ευρώπη δεν χρειάζεται τέτοια διλήμματα και σίγουρα όχι τέτοια αδιέξοδα. Οι σημερινές εκλογές θα έπρεπε να καθορίσουν πού βρίσκεται η Ε.Ε., αν θα μετεξελιχθεί οικονομικά, αν θα γίνει ανταγωνιστική σε επενδύσεις και αν θα ενηλικιωθεί γεωπολιτικά. Όχι μια συζήτηση για όσα πριν από χρόνια κερδήθηκαν και σήμερα απειλούνται.

Σε αυτό λοιπόν το ιστορικό σταυροδρόμι ο κάθε πολίτης θα πρέπει να λάβει την απόφαση του διά της ψήφου του. Αυτή η ψήφος θα καθορίσει αν η επιλογή είναι η δημοκρατία ή ο σκοταδισμός. Αν η επιλογή είναι η καθαρή προοπτική της Ευρώπης ή η μισαλλοδοξία. Σε αυτές τις εκλογές η επιλογή δεν μπορεί να είναι άλλη από τη σοβαρή και δημοκρατική ψήφο.

economidou@kathimerini.com.cy

Τα «θα» και το «τώρα»

Του **ΣΤΑΥΡΟΥ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ**

Ένα περίεργο αίσθημα. Σαν να κόλλησα σε μια λούπα και οι στίχοι στροβιλίζονται τριγύρω: «...σαν μεγάλο καράβι... θα περνάει φωτισμένο...». Ήτανε λες και το θηριώδες κτίριο της Αποθήκης Χαρουπιών κύλησε μαλακά επάνω στο ξερό κόμμα κι αρμίνησε πέρα μακριά: από το Καρνάγιο της Λεμεσού, ως την Αλυκή της Λάρνακας κι ακόμα πιο πέρα. Στα ανατολικά παράλια, στα σοκάκια της παλιάς Λευκωσίας κι ακόμα πιο πέρα. Στα απόκρημνα βράκια του Ακάμα, τα πράσινα νερά της Λαπήθου και τα δάση του Τρούδου. Ένα μεγάλο καράβι φορτωμένο με μνήμες, εικόνες και συναισθήματα από αυτό που υπήρξε και από αυτό που συμβαίνει τώρα. Με φάρους σπουδαιούς καλλιτέχνες, οι οποίοι αφήνουν ξεκάθαρο το αποτύπωμά τους στο τοπίο της κυπριακής σύγχρονης τέχνης.

Casts of an Island 2024. Ένα μοναδικό αρχιτεκτόνημα του Κυπριακού Μοντερνισμού αλλάζει χρήση για να φιλοξενήσει μια μεγάλη κλιμακας έκθεση Contemporary Art σε εμπέδεια του Νίκου Χρ. Πατρίκη. Ο επισκέπτης, στον προαύλιο χώρο κιάλας, έρχεται αντιμέτωπος με το «Warning Dangerous Building» του Πανίκου Τεμπριώτη. Ένα κίωμα που ορθώνεται θαρρείς καταμεσής του ερειπιώνα της Ιστορίας. Ο υποψιασμένος επισκέπτης αισθάνεται αυτό που θα συμβεί όταν περάσει το κατώφλι του ιστορικού κτιρίου. Όπου θα βρεθεί αντιμέτωπος με έργα τα οποία εισχωρούν υποδόρια σε ό,τι συνιστά την πραγματικότητα που μας ορίζει. Δεν είναι πρόθεσή μου να μιλήσω με εικαστικούς όρους. Γι' αυτό εξάλλου υπάρχουν άλλοι καταλλήλοτεροι για να το πράξουν. Περιορίζομαι λοιπόν σε μια ενδεικτική καταγραφή καλλιτεχνών οι οποίοι αποτελούν ψηφίδες του σύγχρονου πολιτισμού μας: Άγγελος Μακρίδης, Θεόδουλος Γρηγορίου, Μαρία Λοϊζίδου, Σάββας Χριστοδουλίδης, Γλαύκος Κουμίδης, Σωκράτης Σωκράτους. Ο κατάλογος είναι μακρύς, με ονόματα που το καθένα κουβαλά ένα ειδικό εικαστικό βάρος. Και με έργα που κάνουν «διάλογο» μεταξύ τους. Η Μαρίνα Γιακόβα, ο Αλέττερης Τάπας, ο Πόλος Πεαλίκας, η Κυριακή Κώστα και λίγοι πολλοί σημαντικοί καλλιτέχνες που το φιλότεχνο κοινό της Κύπρου αξίζει να γνωρίσει.

Μια τέτοια κλιμακας έκθεση δεν θα μπορούσε να υπάρξει χωρίς την ιδιωτική πρωτοβουλία. Αυτό όμως δεν είναι καινούργιο φαινόμενο. Όλοι θυμόμαστε ελπίζω ότι χωρίς τον Δημήτρη Περίδη δεν θα υπήρχε το Δημοτικό Κέντρο Τεχνών της Λευκωσίας. Το παράδειγμα δεν είναι διόλου τυχαίο. Το αναφέρω επειδή αποτελεί ορόσημο για τη σύγχρονη τέχνη στην Κύπρο, ένας πυρήνας πολιτισμού που καθόρισε μια ολόκληρη εποχή. Τα πέτρινα χρόνια που ακολούθησαν το κούρεμα έφεραν μια εωσπρότερη και, όπως ήταν φυσικό, επηρέασαν τις μεγάλες εικαστικές διοργανώσεις. Γι' αυτό είναι εξαιρετικά σημαντικό όταν ιδιώτες βάζουν βαθιά το χέρι στην τσέπη για να κορηγήσουν εκθέσεις που υπό άλλες συνθήκες θα ήταν δουλειά του κράτους. Απ' την άλλη δεν μπορεί να μας αφήσει αδιάφορους το γεγονός ότι ένα αρχιτεκτόνημα αυτής της σπουδαιότητας, όπως η Αποθήκη Χαρουπιών, κατέληξε σε ιδιωτικά χέρια. Είναι μια ένδειξη για τη σοβαρότητα που προσδίδουν οι κρατικές και οι τοπικές αρχές στον πολιτισμό διαχρονικά, ανεξάρτητα από το ποιος κάθεται στην καρέκλα της εξουσίας.

Ένα σημείωμα για μια τόσο σημαντική διοργάνωση θα ήταν άδικο να καταλήξει στη γνωστή γκρίνια. Απ' την άλλη, αν θέλουμε να είμαστε χρήσιμοι, οφείλουμε να επιστημονούμε την ευθύνη της αξιοποίησης του momentum που δημιουργεί αυτή η έκθεση. Ελπίζω ότι το υπουργείο Πολιτισμού, σε συνεργασία με το υπουργείο Παιδείας, θα μεριμνήσει ώστε από τον Σεπτέμβριο οι μαθητές μας να την επισκεφθούν σε ειδικές ξεναγήσεις. Γιατί ο πολιτισμός δεν προκύπτει ως επιφοίτηση. Απαιτεί πλάνο, προγραμματισμό, επένδυση και όραμα. Αν δεν φυτέψουμε τον σπόρο από νωρίς, αν μην αναρωτώμαστε μετά γιατί στη χώρα μας πλεονάζουν οι κάτοχοι πανεπιστημιακών πτυχίων αλλά την ίδια ώρα η πνευματική πενία είναι ορατή διά γυμνού οφθαλμού.

Υ.Υ. Η έκθεση Casts of an Island άνοιξε για το κοινό την περασμένη Κυριακή, όταν τα προεκλογικά «θα» για τον πολιτισμό ήταν στο απόγειό τους. Επειδή μάθαμε να κρατάμε μικρό καλάθι, αλλά και μέχρι να εκπληγούμε ευχάριστα από όσα σπουδαία «θα» γίνουν, επιλέγουμε να εορτάσουμε στο «τώρα». Ο πολιτισμός άλλωστε ποτέ δεν ήταν υπόθεση αγαθών προθέσεων.

stavros.christodoulou@gmail.com

Η Ε.Ε. της επόμενης πενταετίας

Του **ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ**

Το στοίχημα της προηγούμενης πενταετίας στην Ε.Ε., αυτό στο οποίο «ορκίστηκαν» πίστη, όσοι ανέβηκαν στα ανώτατα δώματα της ευρωπαϊκής πυραμίδας, ήταν η Ευρωπαϊκή Πρόσκληση Συμφωνία (ΕΠΣ). «Μια δέσμη πρωτοβουλιών πολιτικής, η οποία είχε ως στόχο να θέσει την Ε.Ε. σε τροχιά προς την πρόσκληση μετάβαση, με απώτερο στόχο την επίτευξη κλιμακικής ουδετερότητας έως το 2050». Η ΕΠΣ ήταν λοιπόν η «πρώτη πράξη» της Κομισιόν Φοντερ Λάιεν, με την ανάληψη των καθηκόντων της, τον Δεκέμβριο του 2019. Και για την υλοποίηση της ΕΠΣ αποφασιστική όπως συμβάλουν όλοι οι τομείς πολιτικής, με αλληλένδετες πρωτοβουλίες που κάλυπταν «την ενέργεια, τις μεταφορές, τη βιομηχανία, τη γεωργία και τη βιώσιμη χρηματοδότηση», κάτι που στήριζε το ισχυρό γερμανογαλλικό βιομηχανικό και ενεργειακό λόμπι, καθώς στην πραγματικότητα η ΕΠΣ αποτελούσε, το 2019, το αναπτυξιακό

μοντέλο της Ε.Ε. Το 2024, η ατζέντα της Ε.Ε. τείνει να καταστεί διαφορετική. Η Ευρωπαϊκή Πρόσκληση Συμφωνία και η κλιμακική ουδετερότητα εξακολουθούν μεν να υφίστανται, αλλά δεν δείχνουν πλέον να φηγοράρουν στην πρώτη γραμμή προτεραιοτήτων. Όπως όλα δείχνουν, οι μεγάλες ευρωπαϊκές επενδύσεις θα πάνε στην ενίσχυση της άμυνας και της ασφάλειας και της ανταγωνιστικότητας της Ε.Ε. Και όπως έγινε επί ΕΠΣ, έτσι θα γίνει και για την ευρωπαϊκή άμυνα και ασφάλεια (και για την ανταγωνιστικότητα), ώστε όλοι οι τομείς πολιτικής να εναρμονιστούν με τον νέο «απώτερο στόχο», ενώ ήδη έχει γνωστοποιηθεί η πρόθεση δημιουργίας ενός νέου χαρτοφυλακίου επιτρόπου, για την ευρωπαϊκή ασφάλεια.

Δεν είναι προφανώς τυχαίο ότι η Γερμανία, που έχει το γενικό πρόσταγμα στην Ε.Ε., έδωσε το στίγμα των νέων ευρωπαϊκών προτεραιοτήτων, επικαλούμενη τον αδιόριστο Πούτιν και δηλώνοντας ότι προετοιμάζεται για πόλεμο. Ο αρχιεπιθεωρητής

του γερμανικού στρατού Κάρστεν Μπρόουερ εξήγησε ότι θα χρειαστούν πέντε έως οκτώ χρόνια για να ανασυγκροτήσει η Ρωσία τις ένοπλες δυνάμεις της από τον πόλεμο στην Ουκρανία, ενώ ο ΥΠΑΜ Μπόρις Πιστόριους είπε ότι ο Πούτιν δεν θα σταματήσει ποθενά και ότι η Γερμανία πρέπει να είναι έτοιμη για πόλεμο μέχρι το 2029, σε ένα πρωτοφανές πολεμικό ραντεβού, σε μια πενταετία.

Την ίδια ώρα, εν μέσω παροξυσμού, διέρρευσε σε γερμανικά ΜΜΕ έγγραφο 81 σελίδων με τις κατευθυντήριες γραμμές του Βερολίνου για καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, με τους εμπειρογνώμονες να ζητούν την κατασκευή 210.100 καταφυγίων, για προστασία των 85 εκατομμυρίων κατοίκων της Γερμανίας, με κόστος 140,2 δισεκατομμύρια ευρώ, ενώ ο ίδιος ο ΥΠΑΜ αισθάνθηκε την ανάγκη να ανεβάσει ακόμη περισσότερο το θερμόμετρο, υποστηρίζοντας ότι «σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης, χρειαζόμαστε νεαρές γυναίκες και άνδρες που μπορούν να υπερασπιστούν

αυτή τη χώρα».

Ανάλογες υποδείξεις είχαμε όμως ωρύτερα και από τον Γερμανό πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Λαϊκού Κόμματος (ΕΛΚ). Ο Μάνφρεντ Βέμπερ, είχε ζητήσει τη δημιουργία μιας «ευρωπαϊκής πυρηνικής ομπρέλας» για αποτροπή ενδεχόμενου κινδύνου από τη Ρωσία. Ανέφερε ότι σε περίπτωση εκλογής του Ντόναλντ Τραμπ στις ΗΠΑ, η Ευρώπη θα πρέπει να προετοιμαστεί για ένα σενάριο στο πλαίσιο του οποίου η Ουάσινγκτον δεν θα καλύψει αμυντικά την ευρωπαϊκή ήπειρο, εάν αυτή δεχθεί επίθεση από τη Ρωσία. Και προχωρώντας ένα βήμα παραπέρα, ο Γερμανός επικεφαλής του ΕΛΚ, είπε ότι θα πρέπει να τύχει συζήτησης η «προσφορά» του προέδρου της Γαλλίας Εμανουέλ Μακρόν αναφορικά με την υιοθέτηση από τις δομές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του γαλλικού πυρηνικού οπλοστασίου που διαθέτει 300 και πλέον πυρηνικές κεφαλές.

Ο Βλαντιμίρ Πούτιν είναι και αδιόριστος, είναι και εγκληματίας πολέμου. Επί του

προκειμένου, δεν υπάρχει αμφιβολία. Η επικλήσή του όμως σήμερα, το 2024, προκειμένου να σπηθούν πολεμικά σενάρια, εν είδει ραντεβού, εναντίον του ΝΑΤΟ και κρατών της Ε.Ε., μια πενταετία αργότερα, το 2029, όπως και να το κάνουμε προκαλούν ερωτηματικά. Αν και ο Πούτιν είναι αντικειμενικά επικίνδυνος και η θέση του θα έπρεπε να ήταν στο εδάφιο του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, η επιστράτευση ενός ενδεχόμενου πολέμου σε χρονικό ορίζοντα πέντε χρόνων, από τους ισχυρούς της Ε.Ε., και η παράλληλη πρόταση της ανάγκης ενός ευρωπαϊκού δόγματος άμυνας και ασφάλειας, παραπέμπουν σε μια εμφανή προσπάθεια διαφοροποίησης της ατζέντας της Ε.Ε., με προφανή στόχο τη κεραυνοποίηση των μεγάλων ευρωπαϊκών επενδύσεων της επόμενης πενταετίας. Στο πλαίσιο μιας κούρσας εξοπλισμών, τους οποίους είναι πολύ καλά γνωστό και ποιοι παλούν και ποιοι θα αναγκασθούν να αγοράσουν.

xanthoulis.pavlos@gmail.com

Το εφικτό μπροστά στην κάλπη

Του ΑΛΕΞΗ ΠΑΠΑΧΕΛΑ

Εχετε πολλές δικαιολογίες για να μην πάτε να ψηφίσετε σήμερα. Τα θερμόμετρα θα ξεπεράσουν τους 35 βαθμούς, στο κέντρο της Αθήνας τουλάχιστον. Τα «μεγάλα» κόμματα δεν μας έχουν δώσει και τις καλύτερες επιλογές υποψηφίων ώστε να πάμε να ψηφίσουμε με κέφι. Ούτε μας εμπνέουν τη βεβαιότητα ότι στην επόμενη κρίσιμη σύνοδο

Η αποχή ευνοεί την επικράτηση γραφικών και ακραίων. Αν ξεπεράσει κάθε ρεκόρ, θα αποδομήσουμε ακόμη περισσότερο τη δημοκρατία μας.

του Ευρωκοινοβουλίου θα μας εκπροσωπήσουν άνθρωποι που καταλαβαίνουν τη διακυβέρνηση και μπορούν να σταθούν στο Στρασβούργο. Υπάρχουν μερικές, λίγες, υποψηφιότητες που αξίζουν. Ξεχωρίζουν μέσα σε ένα πλήθος υποψηφίων που είτε είναι προϊόντα εμφανών κομματικών νταραβεριών είτε ποντάρουν στο γεγονός ότι έμπαιναν καθημερινά στα σπίτια μας...

Κανείς επίσης δεν έχει πειστεί ότι παίζεται στα ζάρια η πολιτική σταθερότητα της χώρας. Ο πρωθυπουργός επανεξελέγη με μία πρωτοφανή εντολή πριν από ένα χρόνο. Σοβαρός αντίπαλος ή υποψήφιος για την πρωθυπουργία δεν φαίνεται στον ορίζοντα. Και βέβαια έχουμε μπροστά μας τρία χρόνια χωρίς κανένα απολύτως εμπόδιο ή μείζον πολιτικό ορόσημο. Το επόμενο ραντεβού στις κάλπες είναι προκαθορισμένο για το 2027.

Την ίδια στιγμή κινδυνεύουμε να... βγάλουμε τα μάτια μας. Αν

η αποχή ξεπεράσει κάθε ρεκόρ, θα αποδομήσουμε ακόμη περισσότερο τη δημοκρατία μας σε μια στιγμή που η αποδοχή της δεν είναι εντελώς αυτονόητη. Ειδικά από τις νεότερες γενιές που δεν έχουν ζήσει χωρίς αυτήν. Είναι μια γενιά που μεγάλωσε στον απόηχο μιας μεγάλης κρίσης, βίωσε τον αποκλεισμό του κορωνοϊού και η οποία ζει στον κόσμο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης.

Υπάρχει όμως και ο άλλος κίνδυνος. Αυτές οι ευρωεκλογές είναι κάτι σαν προκριματικές για το ποιος θα διεκδικήσει την ψήφο μας για τη διακυβέρνηση της χώρας σε τρία χρόνια. Εκτός από ένα μεγάλο κόμμα, με πολύ πιθανή την πρωτιά, χρειαζόμαστε και άλλα κόμματα και πολιτικούς ηγέτες που –αν χρειαστεί– θα συμβατάσουν ή και θα αναλάβουν τη διακυβέρνηση του τόπου. Η αποχή ευνοεί τον χαβαλέ, την επικράτηση γραφικών και ακραίων. Η λογική δεν παθαίνει βλάβη, ειδικά στην εποχή μας.

Αν οι σημερινές κάλπες βγάλουν κάτι σαν το αποτέλεσμα των εκλογών του 2012, με σημαντικές προσθήκες παλαβωμάρας και lifestyle, το πολιτικό μας σκηνικό θα μοιάζει με τσίρκο. Έχουμε συνειδητά την ευθύνη να μην αφήσουμε τα πράγματα να ξεφύγουν.

Την πρώτιστη ευθύνη έχει βέβαια ο ίδιος ο πρωθυπουργός, όποιος και αν είναι το αποτέλεσμα. Όπως έλεγε βετεράνος αλλά ενεργότατος σχολιαστής, «χάσει-κερδίσει, πρέπει να κυβερνήσει σαν να έχει υποστεί ένα τσαλάκωμα, μία ήττα».

Όσο για εμάς πρέπει να βάλουμε την απαισιοδοξία μας στην άκρη για λίγο και να αναλογιστούμε το εφικτό. Όσο και να μας ωθούν στον πεσσιμισμό οι πολιτικοί μας, αντίκει ακόμη στα αυτά που μία φράση της Αν Αιλιμπίου: «ο πεσσιμισμός συνιστά τελικά μια ανεύθυνη στάση απέναντι στα πράγματα».

Ευρωπαϊκή Ιδέα

Του ΚΩΣΤΑ ΙΩΡΔΑΝΙΔΗ

Θεώρησαν ορισμένοι ότι μετά τη συντριβή της Μεγάλης Ιδέας στις ακτές της Ιωνίας πριν από έναν αιώνα, η πλήρης ενσωμάτωση της χώρας μας σε μια ενωμένη Ευρώπη μπορούσε να αποτελέσει τη νέα κινητήρια δύναμη του ελληνισμού. Λιγότερο ριψοκίνδυνη ασφαλώς από τις παρορμητικές επιδιώξεις του Ελευθερίου Βενιζέλου περί ανασυστάσεως της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας υπό την εδαφική της μορφή.

«Η Ελλάδα δεν ανήκε ποτέ σε καμία οικογένεια εθνών, σε καμία εθνική ομάδα – Λατίνοι, Αγγλοσάξονες, Σλάβοι, Σκανδιναβοί. Οι Έλληνες έμειναν μονάχα Έλληνες. Ακόμη και η γλώσσα τους δεν ταξίδεψε ποτέ», έγραφε η Ελένη Βλάχου το 1980. Το αίτημα «του ανήκειν» κάπου υπήρξε για τους Έλληνες πάντα επιτακτικό. Μια ενωμένη Ευρώπη ήταν ένα καταφύγιο ασφαλές.

Το τι όντως καταφέραμε εμείς οι κάτοικοι αυτής της χώρας από τη στιγμή που εντάχθηκε η Ελλάδα στην Κοινή Αγορά το 1981 είναι ένα θέμα που επαφίεται στην κρίση του αναγνώστη αυτού της στήλης. Το ουσιαστικό στην παρουσία φάση είναι ότι η Ε.Ε. και οι πολιτικές των κρατών που συγχρόνως την ενιαία ούτως ειπείν ευρωπαϊκή οικογένεια έχουν εισέλθει πλέον σε φάση επικινδύνου μεταλλάξεως.

Εάν υπάρχει κάτι που χαρακτηρίζει σήμερα την ενωμένη ούτως ειπείν Ευρώπη, είναι η απουσία ζωτικής ορμής. Είναι μια ιδιότητα που η Ε.Ε. απώλεσε σταδιακά, έως ότου με τη βίαιη παρέμβαση του Αμερικανού προέδρου Τζο Μπάιντεν αναθεώρησε εν μια νυκτί την ενεργειακή πολιτική της έναντι της Ρωσίας και ενεπλάκη

εκούσα άκουσα στον ρωσοουκρανικό πόλεμο.

Η εποχή που ο στρατηγός και πρόεδρος της Γαλλίας Σαρλ ντε Γκωλ διακήρυξε το όραμα μιας Ευρώπης «από τον Ατλαντικό έως τα Ουράλια» είχε περάσει οριστικά. Όπως όταν και πάλι ο ίδιος έλεγε στον έμπιστό του υπουργό και δημοσιογράφο Αλέν Περρεφίτ ότι «η Ρωσία θα πει τον κομμουνισμό όπως το στυπόχαρτο πίνει το μελάλι».

Υπήρξαν κάποια χρόνια που οι Ευρωπαίοι θεωρούσαν ότι οι λαοί και τα κράτη είναι αιωνόβια, ενώ τα καθεστώτα δεν είναι παρά μια μεταβατική μορφή διακυβερνήσεως στην ιστορία των κρατών. Αυτή η αντίληψη πραγμάτων έχει ατονήσει εδώ και καιρό τουλάχιστον στην αμερικανοκρατούμενη Δύση.

Σε αυτή τη γενική χαλάρωση που επικρατεί δεν είναι παράδοξο ότι οι εθνικιστικές τάσεις, που ουδέποτε εξέλειπαν, αρχίζουν πλέον να ισχυροποιούνται και διατυπώνονται ανησυχίες από την πλευρά του ευρωπαϊκού κατεστημένου ότι το αποτέλεσμα των σημερινών εκλογών ενδέχεται να ανατρέψει δραστικά τον συσχετισμό πολιτικών δυνάμεων στη σύνθεση του νέου Ευρωκοινοβουλίου.

Οι Σοσιαλιστές, που αποτελούσαν τον έναν από τους δύο πυλώνες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, έχουν τρωθεί σοβαρά. Το Λαϊκό Κόμμα των Ευρωπαίων Συντηρητικών απειλείται από την αύξηση της ισχύος της ομάδας «Ταυτότητα και Δημοκρατία», της οποίας ηγείται η Γαλιίδα Μαρίν Λεπέν, και της ομάδας «Ευρωπαίοι Συντηρητικοί Ρεφορμιστές» της Τζόρτζια Μελόνι. Σήμερα επιτέλους θα κριθεί αυτό το θέμα. Όσο για την Ελλάδα, ακολουθεί τους δικούς της ρυθμούς.

Ευρωεκλογές με τη νοσταλγία ψωροκάστανας

Του ΤΑΚΗ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ

Αν με ρωτούσε κάποιος ποι ήταν τα ιστορικά γεγονότα που επηρέασαν τη ζωή μου, θα απαντούσα χωρίς επιφύλαξη. Το πρώτο ήταν η πτώση της χούντας και η αποκατάσταση της δημοκρατίας. Το δεύτερο, η ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ. Όταν για πρώτη φορά έφθασα στο «Σαρλ ντε Γκωλ» και ο αστυνομικός μόνιμος του έδειξε το ελληνικό διαβατήριό μου έκανε ένα βαριεστημένο νόημα να περάσω, συνειδητοποίησα πως η ζωή μου είχε αλλάξει οριστικά.

Δεν ξέρω πόσο από τους συμπατριώτες μου αισθάνθηκα το ίδιο. Η Ελλάδα ήταν μια μικρή χώρα που από τη μια μέρα στην άλλη έπρεπε να καθίσει στο ίδιο τραπέζι και να συνομιλήσει επί ίσοις όροις με χώρες που μέχρι προχθές τις θεωρούσε υπερδύναμεις. Πολλοί, με την έμφυτη καχυποψία της ελληνικής ψυχής, έψαχναν να εντοπίσουν τα συφέροντα –έτσι, χωρίς «μ»– που μας επέβλεπαν τη δοκιμασία. Άλλοι, ακόμη πιο πονηροί, πίστευαν ότι καταφέραμε να ξεγλιστρήσουμε από τον έλεγχο στην είσοδο. Η Ευρώπη παρέμενε μια ξένη χώρα που μας ενδιέφερε μόνο στον βαθμό που μπορούσε να μας προστατεύσει και να μας εξασφαλίσει σχετικά

ευημερία. Ευθύνονται οι πολιτικοί κόσμος, ο ανδρεοπαπανδρεισμός, αλλά και η πνευματική ελίτ. Αυτή η τελευταία δεν μπόρεσε να στοιχειοθετήσει την πορεία προς την Ευρώπη που ξεκίνησε με την ανάδυσση του νέου ελληνισμού και ολοκληρώθηκε με την ένταξη μας στην ΕΟΚ. Ελεγαν, όσοι το έλεγαν, πως η Ελλάδα ήταν η θερμοκοιτίδα του ευρωπαϊκού πολιτισμού, όμως δεν μπορούσαν να το μεταφράσουν σε σύγχρονη δυναμική δημιουργία. Οι υπόλοιποι υπέρτερον το δόγμα της ελληνικής ιδιαιτερότητας προτάσσοντας μια συναισθηματική υπερκοκή, η οποία όμως δεν άφησε ίχνος.

Τρεις πρωθυπουργοί πίστεψαν στην ευρωπαϊκή Ελλάδα και χωρίς να έχουν ψευδαισθήσεις για το μέγεθος της υπέρτασης την ιδιότητα συμμετοχής της στην ευρωπαϊκή οικογένεια. Ο αρχιτέκτων της ένταξης, ο Κωνσταντίνος Καραμανλής, ο κανονικός, ο Κώστας Σημίτης που πάλεψε για να απαλλάξει τη χώρα από την επικυριαρχία του ανδρεοπαπανδρεισμού, κοινώς την καχυποψία απέναντι στην Ευρώπη, και ο Κυριάκος Μητσοτάκης σήμερα. Δεν θέλω να υποτιμήσω τον ρόλο πολιτικών όπως ο Αντώνης Σαμαράς ή ο Ευάγγελος Βενι-

ζέλος που κράτησαν τη χώρα στην Ευρώπη σε καιρούς που, όπως αποδείχθηκε με το δημοψήφισμα του 2015, το 60% των ψηφοφόρων ήθελε να της γυρίσει την πλάτη. Η περίοδος εκείνη βοήθησε να βγουν στην επιφάνεια όλες οι κακοτεχνίες της ένταξής μας. Η εκατέρωθεν καχυποψία, η αδυναμία της Ελλάδας σε συνδυασμό με τις αγκυλώσεις της Ευρώπης επιβεβαίωσαν όσους υποστήριζαν πως η ένταξη μας ήταν ευκαιριακή. Ξαναγυρίζω στο σημείο μηδέν, όταν η Ευρώπη κοιτούσε την ψωροκάστανα αφ' υψηλού, κάποτε με συμπάθεια, τώρα όμως με σαρκαστική διάθεση.

Το σημαντικό δεν είναι ότι καταφέραμε να ξεπεράσουμε την ταπεινώσή μας και να ανακτήσουμε την αξιοπρέπειά μας. Το σημαντικό είναι ότι σήμερα η Ελλάδα δεν είναι η μικρή, αδύναμη χώρα που κάποτε μπήκε στην ΕΟΚ επειδή κάποιοι της έκαναν χάρη. Είναι μια μεσαία δύναμη η οποία δεν παρεμβαίνει στην Ευρώπη μόνο για να υπερασπισθεί τα συμφέροντά της. Έχει λόγο για την κοινή άμυνα, την κοινή εξωτερική πολιτική, όπως και την κοινή αγροτική πολιτική. Δεν έχει σημασία τι θα επιτύχει. Σημασία έχει ότι η άποψη

της Ελλάδας καταγράφεται στον ευρωπαϊκό διάλογο. Η θέση της χώρας στην Ευρώπη δεν είναι αυτή που ήταν όταν μπήκε στην ΕΟΚ, παρά τις περιπέτειες που ζήσαμε εν τω μεταξύ.

Από αυτήν την άποψη, η πολιτική μας τάξη αποδείχθηκε για μια ακόμη φορά κατώτερη των περιστάσεων. Η προεκλογική εκστρατεία γύρισε την πλάτη της στην Ευρώπη. Χωρίς περιστροφή, χωρίς αιδώ. Αντιλαμβάνομαι τον κ. Κασσελάκη. Δεν έχει να πει τίποτε για την Ευρώπη, οπότε δίνει τη μάχη εκεί που υπερέχει, στην επίδειξη των περιουσιακών στοιχείων του ως τεκμήριο επιτυχίας. Όμως, πώς είναι δυνατόν αυτό να δίνει τον τόνο σε ευρωεκλογές; Ξέρουμε, αλήθεια, τι σκέφτεται ο κ. Ανδρουλάκης για το Μεταναστευτικό; Ξέρουμε ότι ανησυχεί τη σοσιαλδημοκρατία η άνοδος της άκρας Δεξιάς. Έχουμε ακούσει όμως μια σοβαρή πολιτική πρόταση που να την ερμηνεύει και να έχει πολιτικές προτάσεις για την αντιμετώπισή της; Μόνον εξορκισμούς ακούμε.

Η πολιτική τάξη χρειάζεται εντατικά φροντιστήρια. Οχι μόνο για να μάθει την Ευρώπη, αλλά και για να συνειδητοποιήσει τη θέση της Ελλάδας.

ΣΚΙΤΟΣ ΤΟΥ ΗΛΙΑ ΜΑΚΡΗ. imakris@kathimerini.gr

Τέσσερις Μεταπολιτεύσεις

Του ΣΤΑΘΗ Ν. ΚΑΛΥΒΑ

Σε ενόμιση μήνα συμπληρώνονται πενήντα χρόνια από την πτώση της δικτατορίας και τη μετάβαση σε ένα νέο, δημοκρατικό καθεστώς που έχει καθιερωθεί να αποκαλούμε Μεταπολίτευση. Πρόκειται για ένα μεγάλο διάστημα, το ένα τέταρτο του βίου της σύγχρονης Ελλάδας, αν ξεκινήσουμε να μετράμε από το 1821: μια πεντηκονταετία ειρηνική, τόσο εξωτερικά όσο και εσωτερικά, με κύριο στοιχείο τη σταθερότητα και την ανθεκτικότητα. Είναι μια επέτειος που μας προσκαλεί σε έναν απολογισμό. Την επικεφαλής διακρίνοντας τέσσερις Μεταπολιτεύσεις.

Η πρώτη είναι η περίοδος της μετάβασης από τη δικτατορία στη δημοκρατία, μια περίοδος επτά μηνών που μπορούμε να αποκαλέσουμε «θεσμική Μεταπολίτευση». Τότε δημιουργούνται οι θεσμοί που μας συνοδεύουν ως σήμερα. Η θεσμική Μεταπολίτευση έχει δύο κομβικά χαρακτηριστικά. Το πρώτο είναι η απόλυτη επιτυχημένη διαχείριση της μεγάλης αβεβαιότητας που κυριαρχούσε τότε και μας επιτρέπει να τη βλέπουμε από τη σκοπιά του σήμερα ως μια γραμμική, σχεδόν αναπόφευκτη διαδικασία, κάτι που δεν ίσχυε καθόλου. Το δεύτερο αφορά τη δημιουργία θεσμών που επούλωσαν δύο μεγάλες πληγές του παρελ-

θόντος, τον Εθνικό Δικασμό και τον Εμφύλιο. Αν προσθέσουμε και την είσοδο της Ελλάδας στην (τότε) ΕΟΚ, που αποτέλεσε πολιτική επιλογή ύψιστης προτεραιότητας, έχουμε μπροστά μας την υποδειγματική διαχείριση μιας βαθιάς κρίσης που πιστώνεται αποκλειστικά στον Κωνσταντίνο Καραμανλή.

Η δεύτερη Μεταπολίτευση είναι

Το ένα τέταρτο του βίου της σύγχρονης Ελλάδας διακρίνεται από τη θεσμική, την πολιτική και την οικονομική Μεταπολίτευση.

πολιτική και χαρακτηρίζεται από την παντοδυναμία των κομμάτων και τη βαθιά αλλά προβληματική σχέση τους με την κοινωνία. Σχηματοποιήθηκε τη δεκαετία του 1980 (με εμβληματική πολιτική προσωπικότητα τον Ανδρέα Παπανδρέου), και μολονότι δέχθηκε θανάσιμο πλήγμα τη δεκαετία της κρίσης, συνεχίζει να μας συνοδεύει. Τα κύρια χαρακτηριστικά της είναι η παντοδυναμία των κομμάτων και η εκμετάλλευση του κράτους από αυτά, αλλά και η παράλληλη

αδυναμία του κράτους να επιβληθεί στην κοινωνία. Το αποτέλεσμα υπήρξε ο εκφυλισμός της δημόσιας διοίκησης, της δικαιοσύνης και της παιδείας. Σε συνδυασμό με τη «θεσμική Μεταπολίτευση», η «πολιτική Μεταπολίτευση» μας βοηθά να κατανοήσουμε μια μεγάλη αντίφαση του πολιτικού μας μοντέλου: από τη μία, τις δυσλειτουργίες του, κυρίως την αποτυχία της εγχείρησης διάγνωσης και διαχείρισης των μεγάλων προβλημάτων της χώρας, και από την άλλη, τη διάρκεια και ανθεκτικότητά του.

Η τρίτη Μεταπολίτευση είναι πολιτισμική: η «κουλτούρα της Μεταπολίτευσης», που σχηματίζεται σταδιακά μετά το 1974, «παιρμώνει» κυρίαρχες αξίες, στάσεις και αντιλήψεις, όπως π.χ. την πίστη στο μεγάλο κράτος, την ώριμη εθνικιστική και σοσιαλιστική, τη μεταφυσική συντηρητικότητα με προοδευτικό λεξιλόγιο, την καλύτερη μιας χαλαρής σχέσης με τον νόμο και την κυριαρχία του βραχυπρόθεσμου κέρδους σε σχέση με το μακροπρόθεσμο. Η «πολιτισμική Μεταπολίτευση» γνώρισε συγκρότηση την υπέρτατη έκφρασή της και τη μεγαλύτερη διάφυσή της τον Ιούλιο του 2015, με το περίφημο δημοψήφισμα. Παρότι πληγωμένη, συνεχίζει και αυτή να μας συνοδεύει αφού δεν έχει αντικατασταθεί από ένα νέο, ισχυρό αφήγημα.

Αν η θεσμική Μεταπολίτευση αποτελεί υπόδειγμα επιτυχίας, ισχύει ακριβώς το αντίθετο ως προς την «οικονομική Μεταπολίτευση». Το 1974 η χώρα διέθετε την προίκα του οικονομικού θαύματος της προηγούμενης εικοσαετίας, την κατά William McNeil «μεταμόρφωση της σύγχρονης Ελλάδας». Η διπλή πετρελαϊκή κρίση του 1973 και του 1979 και οι άστοχες δημόσιες πολιτικές που ακολούθησαν οδήγησαν τελικά στην αποβιομηχάνιση και στην κατάρρευση της ανταγωνιστικότητας. Η Ελλάδα υποχώρησε όχι μόνο σε σχέση με τις προσδοκίες της, αλλά και συγκριτικά με χώρες που βρίσκονταν πολύ πιο πίσω τότε, όπως οι χώρες της Ανατολικής Ευρώπης.

Για να ξεφύγουμε από τις δηλητηριώδεις συνέπειες της οικονομικής Μεταπολίτευσης είναι ανάγκη να αναλάβουμε έμπνευση από τη «θεσμική Μεταπολίτευση», που χαρακτηρίστηκε από τολμήρες πρωτοβουλίες και ρηξικέλευθα μέτρα. Μόνο έτσι θα μπορούσαμε να ξεπεράσουμε τις παθογένειες τόσο της πολιτικής όσο και της πολιτισμικής Μεταπολίτευσης που συνεχίζουν να μας κρατούν χαμηλά.

Ο κ. Στάθης Ν. Καλύβας είναι καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης, κάτοχος της έδρας Gladstone στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης.

Η αξία της συμμετοχής

Του ΓΙΑΝΝΗ ΙΩΑΝΝΟΥ

Στην Κύπρο, συχνά-πυκνά παίρνουμε τις εκλογές, ως μια θεσμικά κατοχυρωμένη δημοκρατική διαδικασία, λιγότερο σοβαρά από όσο τους αξίζει. Κι αυτό, όχι μόνο διότι αντιλαμβανόμαστε την πολιτική – αλλά και τους πολιτικούς – με όρους ετεροπροσδιορισμού αλλά και γιατί λόγω μεγέθους, πολιτικής κουλτούρας, του επιπέδου του πολιτικού μας συστήματος αλλά και της σύγχρονης ιστορίας μας νομίζουμε πως τις τελευταίες δεκαετίες τα πράγματα είναι δεδομένα.

Η δημοκρατία δεν είναι δεδομένη. Ποτέ δεν υπήρξε δεδομένη ως πολιτειακό σύστημα. Η ίδια η ιστορία της δημοκρατίας από την σύλληψή της στην αρχαία Αθήνα μέχρι τον επαναπροσδιορισμό της μετά την Αμερικανική Επανάσταση και τη σύγχρονη διαμόρφωσή της στον 19ο, τον 20ο και στον αιώνα που διανύουμε, είναι ένα ταξίδι σε φουρτουνιασμένες θάλασσες αλλά και ένα διακύβευμα: Μεταξύ του αγώνα για τη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της και των θυσιών για την επί της αρχής επιβίωσή της – κάτι που στην Κύπρο το γνωρίζουμε καλά, και που όχι μόνο εδώ αλλά και στον ιστορικό χώρο της Ευρώπης, ως γεωγραφικής επικράτειας, το βιώσαμε μέσα από μια σύνθεση ιστοριών αίματος, δακρύων και ιδρώτα.

Ο Τζέιμς Μάντισον (1751-1836), εκ των ιδρυτών του αμερικανικού συντάγματος του 1787, που γέννησε θεσμικά την πρώτη δημοκρατία, δεν θεωρείται εκ των framers της Αμερικής μόνο για τη στάση του απέναντι στην πρώτη δημοκρατία του σύγχρονου κόσμου. Ο άνθρωπος συντάξε τις δέκα πρώτες τροποποιήσεις του εν λόγω Συντάγματος, γνωστές ως Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Η ισχυρότερη μέχρι και σήμερα δικαιωματική διακήρυξη που όχι μόνο εμπότισε τις δημοκρατίες σύγχρονου τύπου με θεμελιώδεις ελευθερίες, αλλά που δημιούργησε και ένα μεγάλο μέρος του Διεθνούς Δικαίου όπως το γνωρίσαμε στο δεύτερο μισό του 20ού αιώνα. Ο Μάντισον είχε επίσης περίπου 150 δούλους και ήταν υπέρ της δουλείας. Αφροαμερικανούς σκλάβους, οι επιγόνοι των οποίων γέννησαν Αμερικανούς πολίτες που μεγάλωσαν και επέκτειναν τη δημοκρατία τους, φτάνοντας μέχρι τον Μπαράκ Ομπάμα. Έναν... «μαυρή», όπως θα λέγαμε στην Κύπρο, πρόεδρο των ΗΠΑ.

Η δημοκρατία είναι κάπως σαν τον Μάντισον. Έχει την υποκρισία της, έχει σοβαρά διαρθρωτικά προβλήματα –στις τωρινές ευρωεκλογές κοινά για όλη την Ευρώπη– αλλά παραμένει στον πυρήνα της, δοκιμασμένα, το αποτελεσματικότερο σύστημα διακυβέρνησης.

Ένα σύστημα αντιπροσωπευτικό, στον πυρήνα του οποίου βρίσκεται η συμμετοχή των πολιτών στην αρχή του «μια ψήφος, ένας άνθρωπος» και στο οποίο δεν χωρούν αδιέξοδα – αν φυσικά θεσμικά και πολιτικά υπάρχει ένα επίπεδο το οποίο όχι μόνο τεκμαίρεται από το γράμμα του Νόμου αλλά εμπιπεί και στο Πνεύμα του αλλά και στον έλεγχο ενεργών πολιτών που νοιάζονται για την ποιότητα της δημοκρατίας στην οποία ζουν και στην οποία –ιδίως στην Κύπρο– οφείλουμε να διασφαλίσουμε δεδομένου πως είναι ημικατεχόμενη και πως η υπόλοιπη μισή είναι η ασπίδα μας ως ένα αναγνωρισμένο διεθνώς κράτος.

Η αξία της συμμετοχής συνενώνεται, παγώνει χερί με την υγιή δημοκρατία και έχει νόημα όταν η ουσία που της αποδίδεται αποτελεί προϊόν γνώσης, εκπαίδευσης, εμπειρίας και ηγεσίας. Κοινώς πολιτικής κουλτούρας.

Σήμερα πριν προσέλθετε στην κάλπη, καλό να αναλογιστείτε πως στην Κύπρο με όλα μας τα προβλήματα, αλλά και με όλα της τα προβλήματα, η δημοκρατία ζει, είναι μέρος της καθημερινότητάς μας και αποτελεί κεκτημένο μας. Και μόνο δίνοντας αξία στη συμμετοχή μας –διά της ψήφου μας– θα την προστατεύσουμε από όσους μπορεί να την επιβουλεύονται διεθνώς αλλά κι όσους το πράττουν, εσωτερικά, με τον λαϊκισμό τους και την ανικανότητά τους.

Καλή ψήφο λοιπόν.

ioannoug@kathimerini.com.cy
Twitter: @JohnPikpas

Τα αποτελέσματα των Ευρωεκλογών θα μεταδοθούν μπροστά από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Για τις ευρωεκλογές δικαίωμα ψήφου έχουν περίπου 360 εκατομμύρια Ευρωπαίοι, όπως αναφέρει η Ευρωπαϊκή Ένωση στον ιστότοπό της.

Τι ξεκλειδώνει τη διαδικασία;

Του ΛΑΡΚΟΥ ΛΑΡΚΟΥ

Πενήντα Βρετανοί βουλευτές «από διάφορα κόμματα» ζήτησαν από τον ΥΠΕΣ Ν. Κάμερον έναρξη απευθείας πτ-σεών μεταξύ Βρετανίας και αεροδρομίου της Τύμπου στην κατεχόμενη Κύπρο. Κάνοντας λόγο για «τιμωρητική και άδικη απαγόρευση... ελπίζουν ότι θα βάλουν το θέμα στην ατζέντα της κυβέρνησης που θα προκύψει από τις προσεχείς εκλογές» Πρόσθεσαν: «Αν το Ην. Βασίλειο δεν δημιουργήσει γέφυρες με το ψευδοκράτος, τότε προκύπτει ο κίνδυνος να το κάνουν χώρες όπως η Ρωσία και το Ιράν» (Πηγή: ΚΥΠΕ, 30/5).

Ο αριθμός 50 είναι μεγάλος, σε διακομματική βάση, η αναφορά σε Ρωσία και Ιράν έχει καθαρή στόχευση – να μεγιστοποιήσει τον αριθμό. Το σχόλιο Χριστοδουλίδη για την πιο πάνω εξέλιξη, είναι κυριολεκτικά απίστευτο: «Η Βρετανία είναι μόνιμο μέλος του Σ.Α. των Η.Ε., είναι εγγυήτρια δύναμη στην Κύπρο και σε καμία απολύτως περίπτωση δεν μπορεί να προχωρήσει σε ενέργειες που αντιβαίνουν τα ίδια τα ψηφίσματα που ως μόνιμο μέλος του Σ.Α. του ΟΗΕ έχει ψηφίσει». Ακόμα και ένας πρωτοετής φοιτητής στις πολιτικές επιστήμες δεν θα χρησιμοποιούσε την έκφραση «σε καμία απολύτως περίπτωση δεν μπορεί». Ο φοιτητής θα μπορούσε να του απαντήσει πως αυτές που προχωρούν σε ενέργειες που αντιβαίνουν διάφορα ψηφίσματα των

Η.Ε. Μεταξύ αυτών και η Κύπρος, σε σχέση με το Μεσανατολικό: ταύτιση με Νετανιάχου, αδιαφορία για την άλλη πλευρά. Οι 50 συνιστούν μια προειδοποίηση, μια υπεύθυνη ηγεσία δεν σφυρίζει αδιάφορα, έχει σχέδιο, δράση και εξωστρέφεια για την ουσία, όχι (μόνο) για την καταγγελία. Ο κυβερνητικός εκπρόσωπος δήλωσε στις 2/6 πως «διαβεβαιώνουμε τον κυπριακό λαό ότι δεν υπάρχει μεγαλύτερη έγνοια από την επίλυση του Κυπριακού». Αλλά πού κρύβεται αυτή η έγνοια και κανένας δεν τη βλέπει; Ακόμα και μια απλή διαπλάτυνση του δρόμου στο οδόφραγμα Αγίου Δομετίου δεν πάραυτα, άρα, άλλο «έγνοια», άλλο έργα. Ποια δεδομένα την υποστηρίζουν;

Οι εναπομεινάντες παίκτες στο Κυπριακό ενδιαφέρονται για την ουσία: Η Μαρία Άνκελα Ολγκίν δίνει το πλαίσιο: «Σε ό,τι αφορά τα κίνητρα, η κυβέρνηση Χριστοδουλίδη έχει μια πολύ καθαρή εικόνα και ξέρει τι θα μπορούσε να ξεκλειδώσει τη διαδικασία», (Πηγή: «Καθημερινή», 13/5).

Έρχεται η πρόεδρος της Γερμανίας Άνκε Σλιμ και εξηγεί την Ολγκίν: «Είμαστε πεπεισμένοι ότι η οικοδόμηση εμπιστοσύνης μεταξύ της ε/κ και της τ/κ κοινότητας είναι σημαντική. Για παράδειγμα συναντήσεις μαθητών και εκπαιδευτικών και από τις δύο πλευρές της διαχωριστικής γραμμής, στο πλαίσιο του προγράμματος «Image» ή μεταξύ εταιρειών και επιχειρηματικών ενώσεων των δύο κοινο-

τήτων» (Πηγή: «Ο Φιλελεύθερος», 2/6).

Έρχεται ο τέως πρόεδρος της Επιτροπής Ζαν-Κλοντ Γιούνκερ και εξηγεί την Ολγκίν: «Θα υπάρξουν νέες πιθανότητες για το Κυπριακό, αν βρούμε τρόπους να επανασυνδεθούμε στο Κυπριακό με τον κ. Ερντογάν» (Πηγή: ΚΥΠΕ, 29/5).

Έρχεται ο Ευρωπαίος ΥΠΕΣ Ζ. Μπορέλ και εξηγεί την Ολγκίν: «Ο οδικός χάρτης –θετική ατζέντα– για τις σχέσεις της Τουρκίας με την Ε.Ε. εξυπηρετεί το πιο σημαντικό μας συμφέρον, που είναι η ειρήνη και η σταθερότητα στην Α. Μεσόγειο» (Πηγή: «Cyprus Times», 29/11/23).

Έρχεται ο Μάριο Νάβα, γ.δ. της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Υποστήριξη Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων και εξηγεί την Ολγκίν: «Ένα δημοκρατικό φωτοβολταϊκό πάρκο στη νεκρή ζώνη θα αυξήσει την συνεργασία στον τομέα της ενέργειας και θα οικοδομήσει εμπιστοσύνη μεταξύ Ε/κ και Τ/κ. Ένα δικονομικό φωτοβολταϊκό θα βοηθήσει επίσης στο «πρασίνισμα» των δικτύων ηλεκτρικής ενέργειας των δύο κοινοτήτων και θα τις επανασυνδέσει σε κάποιο βαθμό. Περιμένουμε σύντομα νέα από τους διαπραγματευτές. Εάν υπάρχουν διαφορετικές απόψεις και ανησυχίες, η Επιτροπή είναι έτοιμη να βοηθήσει στην εξεύρεση λύσεων» (Πηγή: ΚΥΠΕ, 1/6). Άρα, είναι σημαντικό να δούμε τι πολιτική διάσταση έχει, τι σημαίνει βαθύτερη δέσμευση της Ε.Ε. σε προ-

jects μακράς πνοής, όπως αυτό, και, πώς το συνδέει με τις ανάγκες για στροφή στις ΑΠΕ και στους στόχους για την πράσινη μετάβαση. Από τον Φεβρουάριο η παρουσίαση, τώρα ο Ιούνιος και ο Μ. Νάβα περιμένει. Μήνες μετά, καταγράφεται καμία απάντηση από καμία πλευρά. Ο Ν. Χριστοδουλίδης που ανακήρυξε το 2024 «έτος της λύσης» γνωρίζει ότι δεν αρκεί να κρύβεται πίσω από τον Ερσίν Τατάρ. Έρχεται ο Μ. Νάβα να μας πει ότι μπορούμε, ότι υπάρχουν δρόμοι που αλλάζουν τα δεδομένα και δείχνουν την πρόοδο. Πάντα όμως σε μια λογική, όχι ακατάστατα. Ο Μάριο Νάβα προσέχει τον Ζαν Μονέ, έναν από τους «πατέρες» της ευρωπαϊκής ενοποίησης: «Όταν ένα πρόβλημα σου φαίνεται άλυτο, άλλαξε το πλαίσιο του». Αν όμως εμείς δεν κάνουμε ό,τι μας αναλογεί, αν δεν γίνουμε ιδιοκτήτες της υπόθεσης, δεν θα έρθει κάποιος άλλος να μας επιβάλει να φυτέψουμε ένα φωτοβολταϊκό πάρκο στο παλιό αεροδρόμιο Λευκωσίας.

Όλες οι πιο πάνω θέσεις όλων πρωταγωνιστών του κυπριακού ζητήματος είναι καλά γνωστές στον Ν. Χριστοδουλίδη –κωδικός «ξέρει τι ξεκλειδώνει τη διαδικασία». Όσο τις απορρίπτει, άλλο τόσο μιλά για «έγνοια». Όσο τις απορρίπτει, άλλο τόσο θα μιλά για «συνομιλίες από εκεί που μείναμε», από εκεί που φύγαμε...

www.larkoslarkou.org.cy

Εμ, στα δύσκολα σε θέλω

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΑΚΟΥΡΗ

Άλλες χρονιές, πολλά κόμματα και οι εκπρόσωποι τους συνωστίζονταν στο Pride ποιοι θα έδεκαναν τη στήριξη τους πρώτοι. Κάποιοι ουδέποτε το έκαναν, εκφράζοντας μάλιστα τις αντίθετες απόψεις, και είναι και αυτό σεβαστό ως άποψη αν και αντίθετο με τις αρχές των ανθρώπινων δικαιωμάτων.

Φέτος, στα δύσκολα, πολλοί από όλο το πολιτικό φάσμα απουσίασαν και δεν επανήλθαν. Τι άλλαξε; Μα φυσικά το ότι οι δημοσκοπήσεις δείχνουν στροφή των ψηφοφόρων στην Άκρα Δεξιά και στον συντηρητισμό. Για λόγους που η ε/κ πολιτική τάξη δεν δείχνει να κατανοεί πλήρως, ή να κατανοεί, κατανοώντας μόνο ότι δεν θέλει να χάνει ψήφους... σε θέματα που θεωρεί

αναλώσιμα και εύκολα.

Για πολλούς πολιτικούς, ξανά, από όλο το φάσμα, το Pride ήταν διαχρονικά μια σχετικά εύκολη συλλογή ψήφων και κτισίματος προοδευτικού προφίλ. Κάτι που βεβαίως είναι ευπρόσδεκτο και θεμιτό, εφόσον γίνεται με συνέπεια. Όμως οι παρελάσεις υπερηφάνειας, παρά το γεγονός πως έχουν τα χαρακτηριστικά της χαράς και της γιορτής, δεν είναι μόνο ένα πάρτι, το οποίο αξιοποιούν χορηγοί και πολιτικά κόμματα.

Είναι μια έκφραση διαμαρτυρίας πολιτών που μέχρι πρόσφατα ήταν αόρατοι, και μόλις τα τελευταία χρόνια βγαίνουν από την τρύπα των «πολιτών δεύτερης κατηγορίας». Είναι διαδήλωση για τα ανθρώπινα δικαιώματα, για αυτό και αφορά πρόσωπα όλων των σεξουαλικών προσανατολισμών, ακόμα

και όσων δεν έχουν υποστεί τη διάκριση, όμως δεν κατανοούν γιατί πρέπει να την υποστούν αδελφία, φίλοι και γείτονές τους.

Στα δύσκολα λοιπόν, όταν το μίσος και η εμμονή μιας μειοψηφίας ακραίων και θρησκοκόληπτων με τη ζωή των άλλων απειλεί τη συλλογή ψήφων, κάποιος έκαναν τις επιλογές τους. Και η ασυνέπεια τους ίσως θα έπρεπε να εκνευρίζει τους πάντες, ανεξάρτητα από το αν είναι υπέρ ή κατά της ιδιότητας στα ανθρώπινα δικαιώματα.

Η ευρύτερη παθογένεια που αυτή η στάση των Κυπρίων πολιτικών αντανάκλα είναι την αδυναμία της τρομακτικής πλειοψηφίας τους να ηγηθούν και να υπερασπιστούν αυτά που πιστεύουν, όταν οι καιροί δυσκολεύουν. Και το ότι για πολλούς, το κριτήριο διαμόρφωσης και έκφρασης θέσεων δεν είναι το

τι είναι ωφέλιμο, αλλά το τι είναι αρεστό στο ειδικό τους πολιτικό ακροατήριο, και στις ευρύτερες παροδικές τάσεις στην κοινωνία.

Αν το κυπριακό πολιτικό σύστημα είχε αναπτύξει συγκεκριμένες απαντήσεις στα πραγματικά προβλήματα της κοινωνίας, ή αν επέλεγε να προβάλλει αποτελεσματικά αυτές που έχει να καταθέσει, θα μπορούσε και να στηρίξει με ειλικρίνεια αυτά που προεβεί και να δίνει στους πολίτες μια ξεκάθαρη εικόνα για το ποια επιλογή στην κάλπη θα οδήγησε σε ποια αποτελέσματα.

Όπου τα πραγματικά προβλήματα δεν είναι αν κάποιος άτομο το οποίο ζει τη δική του ζωή και όχι των άλλων ελκύεται από άτομα του ίδιου φύλου, αλλά το αν μπορεί ένα νέο άτομο να χτίσει ένα σπίτι ή να νοικιάσει σε προσιτές τιμές

την κατοικία από όπου θα ξεκινήσει την οικογένεια ή την καριέρα που θέλει. Όπου τα πραγματικά προβλήματα δεν είναι αν κάποιος υπάρχει και μια οικογένεια με δύο μαμάδες, αλλά το ότι οι πόλεις μας γίνονται έρημος και εισπνέουμε άμμο με καυσάεριο, καθώς διανύουμε μια απόσταση 20 λεπτών σε 40 λεπτά.

Οι απαντήσεις και τα μέτρα που χρειάζονται για να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής, να αυξηθούν οι ευκαιρίες για τους νέους που μπαίνουν στην αγορά εργασίας με όνειρα να κάνουν κάτι που τους γεμίζει ή να χτίσουν μια οικογένεια, δεν είναι εύκολο να εξηγηθούν, και δεν είναι εύκολο να εφαρμοστούν. Χρειάζονται δουλειά και σχέδιο.

Όμως η πολιτική τάξη έμαθε πως δικαιούται να παίρνει συντόμια προς την εξουσία, απλώνοντας τις

ευκολότερες απόψεις που μπορεί από την ομάδα στην οποία εστιάζει για τους ψήφους, λες και η πολιτική είναι άσκηση παπαγαλίας και μάρκετινγκ, και όχι ανάπτυξης και εφαρμογής πολιτικών.

Τα τελευταία χρόνια πολλά αλλάζουν στον κομματικό χάρτη, και, πολλοί σε όλο το φάσμα χάνουν τον ύπνο τους. Γιατί σε κάθε εκλογική αναμέτρηση ο κόσμος μαθαίνει. Και όσοι θα ξεγελαστούν την πρώτη φορά, άντε να ξεγελαστούν την δεύτερη, αλλά μάλλον δεν θα ξεγελαστούν την τρίτη. Ας προσπαθήσουμε να ψηφίσουμε αυτό που θέλουμε να γίνει, και αυτού που έπεισαν τον καθένα μας πως θα το κάνουν, παρά τις δυσκολίες. Και όχι αυτό θέλουμε να ακούσουμε.

ykakouris@gmail.com

Κάθε σπίτι και πρόεδρος

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΑΠΑΡΗ

Το ανέκδοτο στην Ελλάδα λέει ότι, αν φωνάξεις στον δρόμο, πρόεδρε... δεν υπάρχει περίπτωση να μην απαντήσει κάποιος. Εκτός από τους προέδρους της Δημοκρατίας και της κυβερνήσεως, δηλαδή τον πρωθυπουργό, υπάρχουν οι πρόεδροι δεκάδων κομμάτων, εκατοντάδων σωματείων, χιλιάδων συλλόγων, αλλά και δεκάδων χιλιάδων συμβουλίων. Η πλάκα είναι ότι σχεδόν όλοι θέλουν να είναι πρόεδροι, έστω και αν στο τέλος της ημέρας η θέση είναι πλειονοψηφία προεδρεύουν μόνο του εαυτού τους, αν το καταφέρνουν και αυτό.

Ο μακαριστός Αρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Α΄, έλεγε συχνά-πυκνά ότι αν εφαρμοστεί η δικαιοσύνη, διζωνική ομοσπονδία, θα χρεοκοπήσει το κράτος, αφού θα έχουμε τρεις κυβερνήσεις, τρεις Βουλές και τρεις δημόσιες υπηρεσίες. Έλα όμως που δεν χρειάστηκε να λυθεί το Κυπριακό, για να χρεοκοπήσει το κράτος το 2013. Η πολυθρόνη μεταρρύθμιση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ύστερα από πολύχρονη πανάκριβη μελέτη και συνταγματικές «οικονομικές», επιτέλους έλαβε σάρκα και οστά, με ένα διφορούμενο πολλές φορές τρόπο. Οι αξιωματούχοι αντί να μειωθούν αυξήθηκαν, και οι γραφειοκρατικές διαδικασίες μάλλον κατάντησαν πολύ πιο πολύπλοκες. Τώρα αν οι φορολογούμενοι πολίτες θα αντέξουν να πληρώνουν τόσους τοπικούς άρχοντες, είναι μια άλλη δύσκολη εξίσωση, η οποία θα φανεί πολύ σύντομα.

Το καλό είναι ότι σε όλη την προεκλογική περίοδο, η εξουσία βρίσκεται στα χέρια των πολιτών. Όλα τα αιτήματα εισακούονται και υλοποιούνται ή δρομολογούνται σε χρόνο-ρεκόρ. Πρώτα τα θέματα καθαριότητας και ακολούθως ένα σωρό άλλα μικροπροβλήματα. Αρκεί ένα τηλεφώνημα στον δήμαρχο, στον δημοτικό σύμβουλο και σε όλους τους υποψήφιους, και «παράκλημα» όλα γίνονται με περισσή επιμέλεια. Ευτυχώς είναι ολόκληρος «στρατός» οι υποψήφιοι και όλοι είναι πρόθυμοι για να ανταποκριθούν στα αιτήματα ψηφοφόρων. Σταμάτησε η υποβαθμίσιμη, άτυπα πάντα, και το «κυνήγι» από τους δημοτικούς αστυνομικούς, ενώ και οι νέες μηχανές με πληρωμή για στάθμευση, περιμένουν τον Ιούλιο για να τεθούν σε λειτουργία.

Είναι θαυμάσιο το γεγονός ότι υπάρχουν τόσοι πολλοί ενδιαφερόμενοι για να υπηρετήσουν τους συμπολίτες τους. Ευτυχώς αυξήθηκαν και οι έλεγχοι και τώρα πλέον όλοι φοβούνται να βάλουν το «δάκτυλο στο μέλι», γιατί τα σίδερα της φυλακής είναι πλέον ανοικτά για όλους τους «λεβεντομ@@kes». Από την άλλη, είναι γεγονός ότι οι νόμιμοι

απολαβές, από αντιμισθία και έξοδα παραστάσεως και για «δευτερεύον» αξίωμα, φθάνει στο ύψος του κατώτατου μισθού. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι πολεμούν για μια θέση πολλοί συνταξιούχοι και αρκετοί άνεργοι. Θα απολαμβάνουν την «πδονή» της εξουσίας και θα έχουν και ένα άτυπο μισθό, για να συμπληρώνουν το ταπεινό εισόδημά τους. Η δημοκρατία, μπορεί να είναι το τελειότερο σύστημα διακυβέρνησης, αλλά είναι και το πιο δύσκολο. Όσο ουτοπική και απατηλή και αν είναι, όσα σκάνδαλα και απάτες και αν κουβαλά, υπάρχει πάντα το μυστικό της επιτυχίας, το οποίο βρίσκεται στην εναλλαγή της εξουσίας. Δηλαδή κανένας δεν είναι αναντικατάστατος και κανένας δεν είναι πάνσοφος. Οι Ηνωμένες Πολιτείες πρώτα, και ακολούθως πολλές άλλες «σοβαρές» χώρες, καθιέρωσαν αριθμό θητειών, ώστε να μειώνονται τα φαινόμενα διαφθοράς και διαπλοκής, τα οποία προκαλούνται από τη μεγάλη παραμονή στα δώματα της εξουσίας. Δεν είναι δύσκολο να παρασυρθεί κάποιος, όταν για χρόνια έχει δίπλα του ανθρώπους οι οποίοι «έρπουν και λείκουν», αναμένοντας το στραβοπάτημα του γένη, ώστε να είναι πρόκαλούνται από τη μεγάλη παραμονή στα δώματα της εξουσίας. Δεν είναι δύσκολο να παρασυρθεί κάποιος, όταν για χρόνια έχει δίπλα του ανθρώπους οι οποίοι «έρπουν και λείκουν», αναμένοντας το στραβοπάτημα του γένη, ώστε να είναι πρόκαλούνται από τη μεγάλη παραμονή στα δώματα της εξουσίας.

Η απόλυτη εξουσία οδηγεί σε απόλυτη διαφθορά, λέει ο πολιτικός κανόνας, γι' αυτό και σε όλα τα δημοκρατικά καθεστώτα ο έλεγχος των εξουσιών αποτελεί τη βάση της σύγχρονης δημοκρατίας. Εξουσία δεν είναι μόνο αυτό το οποίο καλείται πολιτική εξουσία. Εξίσου ισχυρές, ίσως και ισχυρότερες, αλλά λιγότερο προβλεπόμενες, είναι η οικονομική, η ιατρική, η ψυχολογική, ακόμη και η θρησκευτική εξουσία. Τα παραδείγματα ανθρώπων οι οποίοι θυσιάσαν τη ζωή, το σώμα, την περιουσία τους, ακόμη και την ψυχή τους –για την εξουσία– δεν είναι σπάνια. Πέρα από όλα αυτά, υπάρχουν και οι ρομαντικοί, οι οποίοι εξακολουθούν να τραγουδούν μαζί με τον Βασίλη Παπακωνσταντίνου. «Χαιρετίσματα λοιπόν στην εξουσία, εγώ κρατάω την ουσία κι ονειρεύομαι... εγώ δεν θέλω να με κάνετε στρατή, ούτε συνένοχο σε κόλπα ομαδικά». Η ομορφιά της ψυχίας και η απόλαυση της ηρεμίας δεν ανταλλάσσονται με τον πλούτο του κόσμου όλου. Η αληθινή χαρά, βρίσκεται στις όμορφες στιγμιότητες και όχι στις πολύβουες αλάνες της εξουσίας, έστω και αν η εξουσία αποτελεί το ισχυρότερο αφροdisιακό. Αλλά όταν η εξουσία καθίσταται προσφορά και όχι τυραννία τότε καταξιώνεται, προσφέρει μεγάλη χαρά, και αναδεικνύει τον άνθρωπο, ως Άνθρωπο.

kaparispan@yahoo.gr

Η δημοκρατία ως ψυχοθεραπεία...

Του ΚΕΒΙΝ ΦΕΔΕΡΤΣΟΥΝ

Κοιτώντας από μια οπτική γωνία έξω από την Ε.Ε., οι ευρωεκλογές δημιουργούν μια πολιτική φρενιτιδα που όμως δεν έχει μεγάλη ουσία. Προσφέρουν μια πλατφόρμα σαν «επίδειξη μόδας» για τους πολιτικούς και δημιουργούν ειδήσεις για τα μέσα ενημέρωσης. Ποιο κόμμα κερδίζει ή ποιο χάνει τη λαϊκή υποστήριξη. Ποιος μπορεί να είναι οι πιθανές συνέπειες για τους πολιτικούς ηγέτες και τους αντιπάλους τους; Είναι η έξυπνη εναλλακτική του διαγωνισμού τραγουδιού της Eurovision.

Λίγο σαν τη Eurovision, οι εκλογές επιτρέπουν την προβολή των τελευταίων τάσεων στην πολιτική. Φέτος, είναι η στιγμή της λαϊκιστικής ριζοσπαστικής Δεξιάς. Θα καταφέρουν η Τζόρτζια Μελόνι, η Μαρίν Λεπέν και το κόμμα Εναλλακτική για τη Γερμανία (AfD) να έχουν υψηλότερη λαϊκή υποστήριξη από ό,τι στο παρελθόν; Σε αυτό μπορούμε να προσέσουμε και λίγο δράμα: είναι ή θα είναι σύμμαχοι στο Ευρωκοινοβούλιο;

Οι ευρωεκλογές δίνουν οξυγόνο σε νέα ή περιθωριακά κόμματα. Κατ' εξαίρεση, το 2019, οι Πράσινοι τα πήγαν αρκετά καλά σε όλη την Ευρώπη και η εκστρατεία τους έδειξε ότι επέτρεψε να ανεβάσουν το επίπεδο ευαισθητοποίησης σχετικά με την κλιματική αλλαγή. Όμως, το πιο συνηθισμένο αποτέλεσμα είναι οι ευρωεκλογές να τροφοδοτούν

τον λαϊκισμό: Σήμερα, τις ευρωεκλογές, αντιμεταναστευτικές, αυταρχικές πολιτικές δυνάμεις που εκτιμούν τη φωνή που τους δίνεται. Η Μελόνι, ειδικότερα, κινείται με υπεκφυγές, αλλά η ίδια μαζί με άλλους έχουν τη δυνατότητα να δημιουργήσουν ένα νέο πλειοψηφικό μπλοκ στο Ευρωκοινοβούλιο, σπάζοντας την παραδοσιακή συμμαχία του Ευρωπαϊκού Λαϊκού Κόμματος και των Σοσιαλιστών. Οι προβλέψεις μιλούν για ένα κύμα ριζοσπαστικής Δεξιάς.

Πράγματι, οι ευρωεκλογές έχουν αποτελέσει το τελευταίο διάστημα το σημαντικότερο μέσο για την άνοδο του λαϊκισμού της ριζοσπαστικής Δεξιάς σε ολόκληρη την ήπειρο. Η ειρωνεία είναι ότι ένα όχημα που σχεδιάστηκε για να προωθήσει περισσότερη «Ευρώπη» έχει συχνά ευνοήσει εκείνους που προσπαθούν να την καταστρέψουν. Οι εκλογές προσφέρουν μια ελεύθερη ψήφο που δεν έχει άμεσο αντίκτυπο στο ποιος κυβερνά, επιτρέποντας έτσι στον ψηφοφόρο να εκφράσει τη διαμαρτυρία του χωρίς να ανησυχεί για κάποια άμεση συνέπεια στον ίδιο.

Αντί να επιτρέψουν στην Ευρώπη να προοδεύσει, οι εκλογές λειτουργούν σαν μια κύτρα ταχύτητας από την οποία δραπετεύει ο πολιτικός «ατμός». Αυτή είναι η δημοκρατία ως ψυχοθεραπεία: Να εκφραστούν συναισθήματα και διαμαρτυρίες, οπότε

να μπορέσουμε μετά να επιστρέψουμε στη σοβαρή πολιτική όταν έρθει η στιγμή να αποφασίσουμε ποιος πραγματικά πρέπει να κυβερνήσει στην πατρίδα μας. Οι ευρωεκλογές προσφέρουν μια εικόνα που δεν υπάρχει παλαιότερα: τη δημιουργία μιας ξεχωριστής πραγματικότητας με περιορισμένες συνέπειες. Αποτελούν έναν μηχανισμό διαμαρτυρίας κατά του συστήματος, χωρίς πολλές προοπτικές πραγματικής αλλαγής του συστήματος. Υπό αυτή την έννοια, λειτουργούν σαν μια κρησπιδωτή «βαλβίδα ασφαλείας».

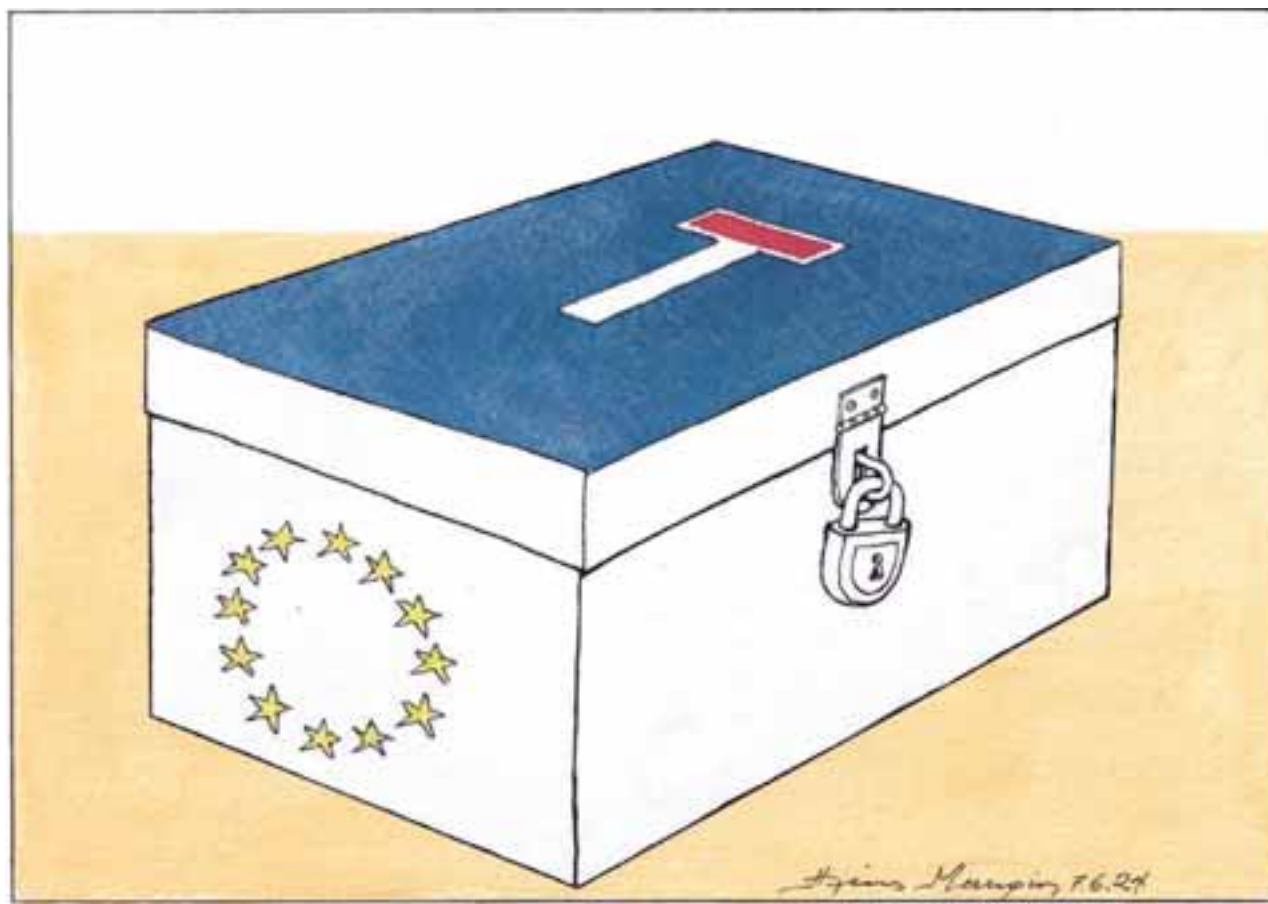
Η κάλυψη από τα μέσα ενημέρωσης, ωστόσο, μπορεί να υπερεκτιμήσει τις συνέπειες των αποτελεσμάτων. Στην Ελλάδα, όλοι περιμένουν νίκη της Νέας Δημοκρατίας: το αντίθετο θα ήταν η πραγματική είδηση. Υπάρχει μεγάλο ενδιαφέρον για το αν θα τερματίσει δεύτερος ο ΣΥΡΙΖΑ ή το ΠΑΣΟΚ. Αλλά, και πάλι, αν η διαφορά μεταξύ τους δεν είναι μεγάλη ή αν το ποσοστό του ΣΥΡΙΖΑ δεν μειωθεί σημαντικά, τότε ο πραγματικός αντίκτυπος είναι περιορισμένος. Αυτή είναι η πολιτική ως συμβολισμός: μικρές προσαρμογές που εμφανίζονται ως σημαντικές.

Τα αποτελέσματα σε άλλες χώρες της Ευρώπης μπορεί να αποδειχθούν πιο σοβαρά για το μέλλον της εσωτερικής πολιτικής. Μια καθαρή νίκη του κόμματος της Λεπέν στη Γαλλία θα είναι ένα «καμπανάκι» για τις επόμενες

προεδρικές εκλογές. Αλλά κανείς δεν θα ψηφίσει σε αυτές έως το 2027! Ένα ισχυρό αποτέλεσμα για τη Μελόνι μπορεί να ενισχύσει τη θέση της στις συμμαχίες της εντός της Ιταλίας. Το ίδιο μπορεί να συμβεί και σε άλλους πολιτικούς συνασπισμούς άλλων χωρών. Αλλά, και πάλι, αυτό αφορά σε μεγάλο βαθμό την εικόνα τους στα μέσα ενημέρωσης. Δεν σημαίνει πάντα πολλά σε σχέση με μακροπρόθεσμες τάσεις του εκλογικού σώματος.

Ως επίτιμο πολίτης, χάρηκα πολύ που ψήφισα στις ευρωεκλογές στην Ελλάδα. Η διαδικασία ήταν εξαιρετικά αποτελεσματική. Οι πολίτες πρέπει πάντα να ασκούν το εκλογικό τους δικαίωμα. Σήμερα, όμως, οι εκλογές για το Ευρωκοινοβούλιο θα πρέπει να μας προβληματίσουν για τους περιορισμούς ενός δημοκρατικού συστήματος της Ε.Ε. Η πολιτική των σελέμπριτι, η φρενιτιδα των μέσων ενημέρωσης αποτελούν μια θλιβερή υπενθύμιση πως οι ελπίδες για την οικοδόμηση ενός νέου πολιτικού συστήματος πάνω σε αυτά τα θεμέλια απομακρύνονται ολοένα και περισσότερο. Η Ευρώπη χρειάζεται μια ισχυρότερη, δημοκρατική Ε.Ε. Ας μην προσποιούμαστε ότι αυτές οι εκλογές βοηθούν στην επίτευξη αυτού του στόχου.

Ο κ. Κέβιν Φέδερτσον είναι διευθυντής του Ελληνικού Παρατηρητηρίου του London School of Economics.

ΣΚΙΤΣΟ ΤΟΥ ΗΛΙΑ ΜΑΚΡΗ. imakris@kathimerini.gr

ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΑ / Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΧΡΗΣΤΙΑ

Ευρώπη – ογδόντα χρόνια μετά τη Νορμανδία

Έχουν περάσει ογδόντα χρόνια από τις αποβατικές επιχειρήσεις στη Νορμανδία και τις συναφείς αερομεταφερόμενες επιχειρήσεις την Τρίτη, 6 Ιουνίου 1944. Η συμμαχική εισβολή στη Νορμανδία, στο πλαίσιο της επιχείρησης Overlord, με κωδική ονομασία «Επιχείρηση Ποσειδώνας» και συχνά αναφερόμενη ως D-Day, είναι η μεγαλύτερη θαλάσσια εισβολή στην ιστορία. Η επιχείρηση οδήγησε στην απελευθέρωση της Γαλλίας και της υπόλοιπης δυτικής Ευρώπης και έθεσε τα θεμέλια της συμμαχικής νίκης στο δυτικό μέτωπο. Δυτικές δυνάμεις και σοβιετικές καθεστώδες βρισκόταν τότε σε μια ιδιότυπη συμμαχία, όπου και οι δύο κατανοούσαν ότι τυχόν αντιπαράθεσή τους θα έθετε σε σοβαρό κίνδυνο την έκβαση του πολέμου απέναντι σε έναν ύπουλο και πάντα επικίνδυνο αντίπαλο που ήταν πλέον έτοιμος για όλα. Κατά τη διάρκεια του ψυχρού πολέμου, τα δύο πρώην συμμαχικά μέρη απομακρύνθηκαν, έγιναν αντίπαλοι και ανταγωνιστές στο παι-

χνίδι της παγκόσμιας κυριαρχίας. Αν και πολλές φορές βρέθηκαν να πολεμούν μέσω τρίτων, όπως στην Κορέα ή στο Βιετνάμ, μόνο κατά την κρίση της Κούβας, όπου η ανθρωπότητα πίστεψε ότι ο πυρηνικός πόλεμος ήταν θέμα ημερών, υπήρξε άμεση πολεμική εμπλοκή.

Η πάλαι ποτέ Σοβιετική Ένωση κατέρρευσε και πλέον η Ρωσία του Πούτιν, μετά από ένα βραχυχρόνιο ειδύλλιο με τη Δύση είναι αλήθεια, διεκδικεί δυναμικά τον ρόλο του ανταγωνιστή της Δύσης σε έναν κόσμο εντελώς διαφορετικό από εκείνον του μεταπολέμου. Η Ρωσία είναι πλέον ένας οικονομικός νάνος με το δεύτερο μεγαλύτερο πυρηνικό οπλοστάσιο στον κόσμο. Ο εκβιασμός του Πούτιν είναι ωμός, κυνικός: ή με αφήνεται να κάνω ό,τι θέλω στην Ουκρανία και όπου αλλού το θέλω ή ή πάμε σε πυρηνικό ολοκαύτωμα. Το πόσο πραγματικά είναι αυτή η απειλή είναι δύσκολο δυστυχώς να εκτιμηθεί αντικειμενικά. Στη Δύση τουλάχιστον, ο Πούτιν έχει φήμη παρόμοια με του Χίτλερ, του αυτοκαταστροφικού παράφρονα που παίζει στο έπακρο το αντιδυτικό ιδεο-

λογικό παιχνίδι χωρίς να διατάζει να καταστρέψει τον πλανήτη μέσα στο ντελίριο μεγαλομανίας του. Υπό αυτό το πρίσμα, οποιοσδήποτε λόγος για απευθείας αντιπαράθεση Δύσης-Ρωσίας, και πολύ περισσότερο Ευρώπης-Ρωσίας, πρέπει να θεωρείται ιδιαίτερα επικίνδυνος και ολισθηρός. Παρόλα αυτά η φωνή της Γαλλίας και του Εμανουέλ Μακρόν γίνεται όλο και πιο ηχηρή, καθώς φαίνεται να προετοιμάζει μια αρχαϊκή θετική με την ιδέα για πολεμική εμπλοκή της Γαλλίας στα μέτωπα της Ουκρανίας γαλλική κοινή γνώμη. Με το Παρίσι να περιμένει να καλωσορίσει τους Ολυμπιακούς Αγώνες το καλοκαίρι, το γαλλικό επιτελείο, σε συνεννόηση με τους υπόλοιπους Ευρωπαίους και την Ουάσινγκτον, προετοιμάζει πυρετωδώς σενάρια εμπλοκής. Αποστολή εκπαιδευτών, πολεμικών αεροσκαφών και πυραύλων τελευταίας τεχνολογίας, ακόμη και αποστολή στρατευμάτων στο μέτωπο: κανένα μέσο δεν αποκλείεται από την προσπάθεια απόθνησης του εισβολέα από τα ευρωπαϊκά χώματα της Ουκρανίας. Άραγε δεν φοβάται ο Μακρόν να εκτεθεί και να

εκθέσει τη χώρα του και την Ευρώπη στον ύστατο και κυρίως στον αχρείαστο κίνδυνο της αντιπαράθεσης με το πυρηνικό οπλοστάσιο της πρώην Σοβιετικής Ένωσης; Τι οπλίζει με τέτοιο θάρρος τον Μακρόν και τη Δύση; Μια εν μέρει επιβεβαιωμένη είδηση, που έρχεται κατευθείαν από το αιματοβαμμένο ρωσο-ουκρανικό μέτωπο, είναι η αλλαγή παιχνιδιού (game changer) στην παγκόσμια σκακιέρα. Μια παρόμοια αλλαγή παιχνιδιού, η ανάπτυξη των υπερηχητικών ρωσικών βαλλιστικών πυραύλων, ικανών να πλήξουν στόχους στη Δύση, πριν καν η τελευταία προλάβει να τους εντοπίσει για να τους αναχαιτίσει, είχε οδηγήσει στην έναρξη του πολέμου της Ουκρανίας. Σίγουρος για την υπεροπλία της Ρωσίας και για τη βέβαιη σχετική επικράτηση της σε μια ολέθρια για τον πλανήτη πυρηνική αντιπαράθεση, ο Πούτιν έδωσε τη διαταγή για εισβολή στην Ευρώπη. Η τεχνολογία όμως δεν μένει ποτέ στάσιμη. Κατά την έναρξη του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου, η ητλητική Γερμανία είχε μια σχετική υπεροπλία, νέες τακτικές πολέμου και νέα μέσα διε-

ξαγωγής του. Ωστόσο, η πλάστιγγα γρήγορα γύρισε υπέρ της αμερικανικής και της σοβιετικής βαριάς βιομηχανίας που δεν άργησαν να μετατραπούν σε πολεμικές. Το 1945 οι ΗΠΑ διαθέταν πλέον την ατομική βόμβα και κάθε λόγος για αμφισβήτηση της κυριαρχίας τους έβησε στο ολοκαύτωμα της Χιροσίμα και του Ναγκασάκι. Ο πόλεμος στην Ουκρανία ξεκίνησε με ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της Ρωσίας και πλέον όλα δείχνουν ότι τελειώνει με στρατηγικό πλεονέκτημα της Δύσης. Η Ουκρανία φέρεται να κατέστρεψε περισσότερα τους ενός ρωσικά συστήματα αεράμυνας S-400 Triumf, αξίας 1,2 δισεκατομμυρίων δολαρίων το καθένα. Και αυτό εντός του ρωσικού εδάφους. Πρόκειται προφανώς για συστήματα πυραυλικής αεράμυνας, με κύριο σκοπό την αναχαίτηση και καταστροφή πυρηνικών βαλλιστικών πυραύλων που θα απειλούσαν τη Ρωσία. Το πόσο πιθανό είναι τα τελευταία τεχνολογία ρωσικά πυραυλικά συστήματα να έχουν χτυπηθεί σε επίθεση από drones είναι ασφαλώς μια μεγάλη σύζηση. Κατά άλλους, τα ρωσικά συστήματα

χτυπήθηκαν από αμερικανικούς πυραύλους τελευταίας τεχνολογίας από το ουκρανικό έδαφος. Αν κάτι τέτοιο ισχύει, τότε καταλαβαίνουμε καλύτερα το γαλλικό «θράσος» για εμπλοκή ευρωπαϊκών στρατευμάτων στις χειραίρες επιχειρήσεις στο ουκρανικό μέτωπο. Η Μόσχα βρίσκεται στο έλεος των δυτικών πυρηνικών χτυπημάτων. Τα ανταεροπορικά της μέσα καταστρέφονται ή μπορούν να καταστραφούν ανά πάσα στιγμή, με χρήση καθώς φαίνεται μέσω προηγμένου ηλεκτρονικού πολέμου. Αυτή η εξέλιξη θα οδηγήσει άραγε σε ειρηνευτικές συνομιλίες ή, αντίθετα, σε διεύρυνση και εντατικοποίηση του πολέμου; Οι απειλές του Μακρόν έχουν ως αντικειμενικό σκοπό την ειρήνευση ή τη διαίλιση του πολέμου; Δεν είναι πάντως λίγοι εκείνοι που πιστεύουν ότι είναι ίσως η καταλληλότερη ευκαιρία να ψαχάσουμε μια για πάντα από την απειλή του σοβιετικού πυρηνικού οπλοστασίου.

Ο κ. Παναγιώτης Χρηστάς είναι αν. καθηγητής πολιτικής και κοινωνικής φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Κύπρου.

Η ΩΡΑ
ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Γιατί
ψηφίζω
σήμερα

Αντιγόννη Λυμπεράκη
Καθηγήτρια Οικονομικών
στο Πάντειο Πανεπιστήμιο

Θα ψηφίσω για την Ευρώπη. Γιατί η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ευρύτερο σπίτι για τα κράτη, αλλά και για τους ανθρώπους. Γιατί έχει υποδομές για το σήμερα και ιδέες για το αύριο.

Επειδή στην εποχή της αβεβαιότητας, η Ευρώπη δυναμώνει τη φωνή των πολιτών. Δίνει χειροπιαστά (και γι' αυτό όχι ιδανικά) παραδείγματα συνεργασίας. Επειδή η Ευρώπη στον κόσμο των ανταγωνισμών πασχίζει για συνεννόηση.

Επειδή δεν επαναπαύεται, αλλά μας συντονίζει για τις νέες προκλήσεις: την κλιματική αλλαγή, τη γήρανση, τις νέες τεχνολογίες. Προσφέρει στην Ελλάδα φωνή για τα μεγάλα (τα περιφερειακά, τα μακροοικονομικά, τα στρατηγικά). Στους Έλληνες, προσαρτά για τα προσωπικά: τις αξίες, σεβασμό ανεξαρτήτως φύλου, θρησκείας και σεξουαλικού προσανατολισμού.

Τέλος, θα ψηφίσω επειδή η Ευρώπη σήμερα με χρειάζεται, όπως τη χρειαζόμουν κι εγώ. Και δεν θα μου κοπεί η φόρα επειδή δεν βρίσκω «το κόμμα των ονείρων μου». Ευτυχώς, υπάρχουν κόμματα που με προστατεύουν τουλάχιστον από τους χειρότερους εφιάλτες μου.

Γιώργος Ρόρρης
Ζωγράφος

Ψηφίζω πάντα! Πηγαίνω στο χωριό μου και ψηφίζω. Θέλω να μετέξω στα κοινά διά της ψήφου μου και όσο περνάει από το χέρι μου, να ξέρω ότι αποφάσισα εγώ για μένα.

Θεωρώ ότι οι εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχουν την ίδια σημασία με τις εθνικές εκλογές. Και τούτο γιατί πιστεύω σε αυτή την προσπάθεια, την ευρωπαϊκή, στην οποία συμμετέχει η χώρα μας από το '81. Και ψηφίζω πρόσωπα. Πρόσωπα που με πείθουν για τη σοβαρότητα και την επάρκειά τους, την επάρκειά τους που απαιτείται για να εκπροσωπήσουν τη χώρα σε τόσο απαιτητικό περιβάλλον.

Σκέπτομαι και τη μικρή αλλά θαυμαστή για όποιον τη γνωρίσει πορεία της νεοελληνικής τέχνης. Σχεδόν από τις απαρχές της είχε στραμμένο το ενδιαφέρον της στην Ευρώπη. Από τη σχολή του Μονάχου πέρασε στην εποχή του Παρισιού, ο Παναζής στο Βέλγιο, ο Αλταμούρας στην Κοπεγχάγη, ο Παρθένος στη Βιέννη, η γενιά του '30 ξανά στο Παρίσι και αμέσως μετά τον πόλεμο, ο Κουνέλλης, ο Κεσσανλής, ο Κανιάρης στην Ιταλία και ο Ακριθάκης στο Βερολίνο μέχρι τη γενιά τη δική μου. Και έτσι συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Το πρόσωπο της τέχνης μας, το δικό μας πρόσωπο δηλαδή, πλάστηκε εκδηλώνοντας μια βαθιά εκλεκτική συγγένεια με την τέχνη των άλλων ευρωπαϊκών κρατών. Μοιάζουμε διαφέροντας και πρέπει να το δείξουμε.

Του ΣΤΑΥΡΟΥ Γ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Σε λίγες ώρες από τώρα οι κάλπες θα έχουν κλείσει και η συζήτηση θα επικεντρωθεί στην ανάλυση του αποτελέσματος και στο πώς θα το διαχειριστούν τα κόμματα. Για τη Νέα Δημοκρατία τα τρία σενάρια, το καλό, το κακό και το μέτριο, είναι πιο ξεκάθαρα από κάθε άλλο κόμμα, καθώς ο πάχους έχει τεθεί εξαρχής από τον πρωθυπουργό με εμφαντικό τρόπο.

Το καλό σενάριο
33% και πάνω
και συνεχίζουμε

Ο κ. Μητσοτάκης από τις αρχές της προεκλογικής περιόδου ήταν ο πρώτος πολιτικός αρχηγός που έθεσε τον πήχυ στο ύψος που είχε φτάσει η Ν.Δ. στις ευρωεκλογές του 2019. «Θέλουμε να πάρουμε το ίδιο ποσοστό με τις προηγούμενες ευρωεκλογές», είπε, ξεκαθαρίζοντας πως το 33% είναι ο στόχος. Οτιδήποτε, συνεπώς, περίξ του ποσοστού αυτού και πάνω είναι για τη Ν.Δ. το ιδανικό σενάριο.

Αυτό όμως δεν θα φέρει πανηγυρισμούς. Ήδη ο πρωθυπουργός έχει στείλει μήνυμα ότι στην περίπτωση που αυτό το ποσοστό κατακτηθεί, θα πρέπει να αντιμετωπιστεί «με

Στην περίπτωση
κακού αποτελέσματος,
θεωρείται πιθανό
ο ανασχηματισμός
να επισπευσθεί εντός
του Ιουνίου και να είναι
δομικός, ώστε ο πρωθυ-
πουργός να δείξει
άμεσα ότι το μήνυμα
των εκλογών ελήφθη.

απόλυτη μετριοπάθεια και ταπεινοφροσύνη», όπως σημειώνει στην «Κ» κυβερνητική πηγή.

Η οδηγία ήταν ότι η Ν.Δ. θα ευχαριστήσει τους πολίτες για τη «νέα εντολή» καθώς η επίτευξη του στόχου θα ερμηνευτεί από την κυβέρνηση ως «εντολή συνέχισης του κυβερνητικού έργου» και «επίσπευσης των μεταρρυθμίσεων που πρέπει να γίνουν».

Η παραπάνω προσέγγιση έχει σκιαγραφηθεί από τον ίδιο τον πρωθυπουργό την τελευταία εβδομάδα, καθώς σε δημόσιες τοποθετήσεις του έχει επιλέξει να κρατήσει πολύ χαμηλούς τόνους, λέγοντας πως δεν είναι απολύτως ευχαριστημένος από το πρώτο έτος διακυβέρνησης, αλλά είναι ικανοποιημένος από τη συνεχή προσπάθεια και αυτό θέλει να συνεχίσει.

Όσον αφορά πιθανές αλλαγές στο κυβερνητικό σχήμα, δεν αποκλείονται ακόμη και στην περίπτωση που η εκλογική προσπάθεια κριθεί επιτυχημένη. Με ένα ποσοστό, πάντως, από 33% και άνω, υπάρχουν αρκετές πιθανότητες ο ανασχηματισμός να αναβληθεί για τις αρχές του φθινοπώρου, χωρίς όμως να μπορεί να αποκλειστεί ότι ο πρωθυπουργός αμέσως μετά τις ευρωεκλογές θα θελήσει να σηματοδοτήσει ένα νέο ξεκίνημα με αλλαγές στο κυβερνητικό σχήμα.

Το κακό
Οι κίνδυνοι του 31%

Οτιδήποτε κάτω από 31% είναι ένα σενάριο απευκαίριο για τη Νέα Δημοκρατία, μια και το αποτέλεσμα θα θεωρηθεί χωρίς αστερίσκους κακό, αφού θα είναι κάτω από τον πήχυ του 33% και σχεδόν δέκα μονάδες κάτω από το αποτέλεσμα του 2023. Σε αυτή την περίπτωση στην κυβέρνηση βλέπουν πολλαπλούς κινδύνους, με τους κυριότερους να είναι τρεις: Ο πρώτος είναι να μπει φρένο σε οποιαδήποτε μεταρρυθμιστική προσπάθεια,

Ο βατήρας της επανεκκίνησης και το σενάριο Β

Ο οδηγός ανάγνωσης της «νέας εντολής»,
αν επιτευχθεί ο στόχος της Ν.Δ. Θέμα χρόνου
ο ανασχηματισμός, όποιο κι αν είναι το αποτέλεσμα

Η «συνέπεια» ήταν ένα από τα μετριοπαθή σλόγκαν που έντυσαν την καμπάνια της Ν.Δ. και του Κυριάκου Μητσοτάκη. Στο ίδιο πλαίσιο, ο πρωθυπουργός διεμήνυσε στα στελέχη του κόμματος πως στην περίπτωση που επιτευχθεί ο στόχος για ποσοστό άνω του 33%, το γεγονός θα πρέπει να αντιμετωπιστεί «με απόλυτη μετριοπάθεια και ταπεινοφροσύνη», όπως λέει στην «Κ» κυβερνητική πηγή.

καθώς η αντιπολίτευση είναι βέβαιο ότι θα μιλάει για «μειωμένη νομιμοποίηση της κυβέρνησης», θα οξύνει κατακόρυφα την πολιτική αντιπαράθεση και θα προσπαθήσει να μπλοκάρει όλες τις πρωτοβουλίες που θα αναλαμβάνει η κυβέρνηση.

Ο δεύτερος κίνδυνος, άμεσα συνυφασμένος με τον πρώτο, είναι πιο πολιτικός: Στο Μέγαρο Μαξίμου πιστεύουν πως με ένα ποσοστό της Ν.Δ. από 31% και κάτω, το πολιτικό σύστημα αναπόφευκτα θα μπει ατύπως σε μια παρατεταμένη προεκλογική περίοδο, που αφενός μπορεί να μην αφήσει την κυβέρνηση να εξαντλήσει την τετραετία, αφετέρου τα επόμενα δύο χρόνια θα χαρακτηρίζονται από αυξημένη τοξικότητα.

Δεν είναι τυχαίο πως σύσσωμη η Ν.Δ. εδώ και δύο μήνες ζητάει ψήφο σταθερότητας για να μη «γυρίσει πίσω η χώρα», καθώς γίνεται αντιληπτό ότι από 31% και κάτω, το πολιτικό σκηνικό δεν θα είναι ίδιο.

Ο τρίτος κίνδυνος, και ίσως πιο ύπουλος, είναι η εσωκομματική εσωστρέφεια. Η Ν.Δ. έχει παράδοση στην ψυχολογική αστάθεια, αυτό που ο Κωνσταντίνος Μητσοτάκης ονόμαζε «ψυχική καρδερνιά», και είναι βέβαιο πως με ένα ποσοστό κάτω του 31% θα υπάρξουν και εσωκομματικές αναταραχές, αφού θα είναι η πρώτη φορά από το 2019 που η Ν.Δ. θα έχει περάσει κάτω από τον πήχυ και η εσωκομματική νηνεμία κάθε

1.168
υποψήφιοι
διεκδικούν 21 θέσεις
στο ευρωπαϊκό κοινοβούλιο

άλλο παρά δεδομένη θα είναι.

Στην περίπτωση, πάντως, ενός κακού αποτελέσματος θεωρείται ακόμη πιο πιθανό ο ανασχηματισμός να επισπευσθεί εντός του Ιουνίου και να είναι ακόμη πιο δομικός, ώστε ο πρωθυπουργός να δείξει άμεσα ότι το μήνυμα των εκλογών ελήφθη και ξεκινάει η διαδικασία διόρθωσης.

Το μέτριο
«Λάβαμε το μήνυμα»

Ένα ποσοστό ανάμεσα στα δύο προαναφερθέντα είναι το... μέτριο σενάριο για την κυβέρνηση. Πρόκειται, δηλαδή, για ένα ποσοστό μεταξύ 31% και 32%, που θα οδηγήσει σε αντιφατικά συμπεράσματα τα οποία η Νέα Δημοκρατία θα πρέπει να είναι έτοιμη να αντιμετωπίσει και επικοινωνιακά αλλά και πολιτικά. Από τη μία, το ποσοστό θα είναι σχετικά κοντά με εκείνο που πήρε το 2019, δίνοντας τη δυνατότητα στην κυβερνητική παράταξη να πει πως «χάσαμε λίγο».

Από την άλλη, όμως, θα έχει περάσει και πάλι κάτω από τον πήχυ, ενώ οι απώλειες σε σχέση με τις εθνικές εκλογές θα είναι μεγάλες, κάτι που θα δώσει λαβή στην αντιπολίτευση να αμφισβητήσει τη νομιμοποίηση της κυβέρνησης.

Κυβερνητική πηγή έλεγε στην «Κ» ότι σε αυτή την περίπτωση «θα πρέπει να δώσουμε

μια διπλή μάχη» τόσο σε επίπεδο επικοινωνίας, «για να καταδείξουμε πως τα αποτελέσματα δεν είναι τόσο κακά», όσο και σε επίπεδο ουσίας, μια και το μήνυμα που θα έχει σταλεί από τους πολίτες δεν μπορεί να περάσει απαρατήρητο.

Η κυβέρνηση σε αυτή την ενδιάμεση κατάσταση θα πρέπει να βρει γρήγορα τη νέα ισορροπία της και να πατήσει το γκάτζι ώστε να δείξει ότι δεν έχει εξαντληθεί το πολιτικό της κεφάλαιο. Και στην περίπτωση του μέτριου σεναρίου, ο ανασχηματισμός θα έρθει πιο επιτακτικά στο προσκήνιο καθώς θα ισχύει, ό,τι και στην περίπτωση του κακού σεναρίου: Η κυβέρνηση θα πρέπει να αλλάξει επικοινωνιακά το κλίμα και να δείξει στους πολίτες που είτε επέλεξαν άλλο κόμμα είτε δεν πήγαν να ψηφίσουν πως έλαβε το μήνυμά τους και θέλει να κάνει άμεσα πράξη για επανεκκίνηση.

Αντίπαλος η κόπωση

Οι καμπάνιες των κομμάτων σε αυτή την προεκλογική περίοδο δεν ήταν εύκολη υπόθεση. Η κόπωση των πολιτών από τις αλληπαλλήλες εκλογές και το πάντα χαμηλότερο ενδιαφέρον των ευρωεκλογών δημιούργησαν ειδικές συνθήκες.

Η Ν.Δ. επέλεξε να ξεκινήσει την καμπάνια της με δύο βασί-

Στο Μαξίμου, θεωρούν
ορόσημο της προεκλογι-
κής περιόδου
τη διαμάχη που ξέσπασε
με τη νέα κυβέρνηση
της Β. Μακεδονίας,
καθώς «θύμισε» πως
η Ν.Δ. δεν τάχθηκε πο-
τέ υπέρ της συμφωνίας
των Πρεσπών.

κά ερωτήματα προς τους ψηφοφόρους: Τι Ελλάδα θέλετε στην Ευρώπη και αν θέλετε να διακινδυνεύσει η πορεία σταθερότητας που ξεκίνησε το 2019. Το βασικό όχημα, ωστόσο, ήταν πάντα το μότο «δεν ασχολούμαστε με τον αντίπαλο, αλλά μόνο με τα προβλήματα».

Καμία προεκλογική περίοδος, όμως, δεν είναι γραμμική όσο και αν ξεκίνησε ως μία ακόμη ρουτίνα. Στο Μέγαρο Μαξίμου, θεωρούν ως πρώτο βασικό ορόσημο που «ζωντάνεψε» την προεκλογική περίοδο το οικονομικό πρόγραμμα του ΣΥΡΙΖΑ. «Μας γυρνάει σε εποχές χρεοκοπίας» ειπώθηκε μία ημέρα στον πρωινό καφέ και αυτό δεν μπορούσε να μείνει ασχολίαστο στη δημόσια αντιπαράθεση. Οπερ και εγένετο με τη σύνδεση με τον παλιό ΣΥΡΙΖΑ —που έχασε κάθε εκλογική μάχη από τον Κυριάκο Μητσοτάκη— να έρχεται στο προσκήνιο.

Άλλο ορόσημο, αρνητικό για τη Ν.Δ., ήταν όταν πριν από δύο εβδομάδες ξεκίνησε ένας γύρος σφοδρής αντιπαράθεσης με την αντιπολίτευση για την ακρίβεια, ένα θέμα που πονάει την κυβέρνηση και έδειξε να τη φρενάρει δημοσκοπικά.

Το κλείσιμο ωστόσο της προεκλογικής περιόδου σηματοδοτήθηκε από τη συζήτηση για το «πόθεν έσχες» του κ. Κασσελάκη, ένα θέμα που «χτύπησε» τον πρόεδρο του ΣΥΡΙΖΑ στον πυρήνα του αφηγηματός του περί διαφάνειας, καθώς το excel που παρουσίασε έχει πολλά θολά σημεία. Στη Ν.Δ. εκτιμούν ότι το συγκεκριμένο θέμα αναχαίτισε τον ΣΥΡΙΖΑ στην προσπάθειά του να αυξήσει την επιρροή του στους αναποφάσιστους.

Τέλος, στο Μαξίμου θεωρούν ορόσημο της προεκλογικής περιόδου και τη διαμάχη που ξέσπασε με τη νέα κυβέρνηση των Σκοπιάν, καθώς «θύμισε» πως η Ν.Δ. δεν τάχθηκε ποτέ υπέρ της συμφωνίας των Πρεσπών. Μένει να φανεί τι αντίκρισμα θα έχουν όλα τα παραπάνω στην κάλπη.

Η ΩΡΑ
ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Γιατί
ψηφίζω
σήμερα

Χρήστος Αστερίου
Συγγραφέας

Θα ψηφίσω στις ευρωεκλογές για τον ίδιο ακριβώς λόγο που ψηφίζω κάθε φορά: επειδή πιστεύω ότι όσοι απέχουν ή αδιαφορούν δεν δικαιούνται να εκφέρουν εκ των υστέρων γνώμη ή να κριτικάρουν εκ του ασφαλούς όσα πρόκειται να συμβούν στην ευρωπαϊκή ήπειρο. Η επιλογή της αποχής με το πρόσχημα της απογοήτευσης («κανείς δεν με εκφράζει / τίποτα δεν αλλάζει έτσι κι αλλιώς») είναι φθηνή υπεκφυγή και αποφυγή ανάληψης ευθύνης. Και καλώς ή κακώς οι εκλογικές αναμετρήσεις δεν κρίνονται πάντα από τους στρατούς των κομματικών οπαδών, αλλά από εκείνους/ες που καλούνται να συμβιβαστούν κάνοντας επιλογές που δεν τους/τις εκφράζουν απόλυτα. Οι πάλη ποτέ «απολιτικές» ευρωεκλογές έχουν αποκτήσει πλέον κι αυτές τη σημασία τους, καθώς η Ε.Ε. βρίσκεται σε καταφανή κρίση καλούμενη να αντιμετωπίσει μια σειρά από ζητήματα που την απειλούν άμεσα: μεγάλους πολέμους στο κατώφλι της, έναν καλπάζοντα πληθωρισμό αλλά και την κανονικοποίηση της Ακροδεξιάς που απειλεί να την αλλοιώσει εκ των έσω. Από αυτή την άποψη, η παρουσία μας στις κάλπες μόνο τυπικό χαρακτήρα δεν έχει.

Αμαλία Κωτσάκη
Καθηγήτρια Πολιτεχνείου
Κρήτης

Δυσκολεύομαι να αντιληφθώ πώς μπορεί να τίθεται τέτοιο ερώτημα. Κατ' αρχήν γιατί θεωρώ ότι σε οποιαδήποτε ψηφοφορία καλείται κάποιος/α να συμμετάσχει, εφόσον τεκμηριωμένα διασαφίζεται το αδιόριστο της διαδικασίας και δεν πρόκειται περί παρωδίας, οφείλει να ανταποκριθεί στην πρόσκληση καθότι του δίδεται το δικαίωμα να εκφράσει τη θέση του για το συγκεκριμένο κάθε φορά ζήτημα. Πόσο μάλλον για την πολιτική πορεία της χώρας. Ειδικότερα όσον αφορά τις ευρωεκλογές, θεωρώ τη συμμετοχή περισσότερο επιβεβλημένη και από τις εθνικές εκλογές καθότι, είτε μας αρέσει είτε όχι, μεγάλο μέρος από τις σημαντικές αποφάσεις για τη χώρα μας παίρνονται σε ευρωπαϊκή κλίμακα. Η συμμετοχή μάλιστα στις ευρωεκλογές αποδεικνύει έμπρακτα και τη συνείδηση του/της ψηφοφόρου ως Ευρωπαίου/ας πολίτη. Παρά τις επιφυλάξεις που κατά καιρούς εκφράζονται για το κατά πόσον στηρίζεται πειστικά, ειδικότερα στις μέρες μας, αυτό που ονομάζουμε «ευρωπαϊκή ιδέα» και το ποιος θα έπρεπε να είναι ο ρόλος της Ευρώπης στο διεθνές γίγνεσθαι, προσωπικά εξακολουθώ να είμαι υπέρμαχος της και η συμμετοχή στις ευρωεκλογές συνιστά άλλη μια απόδειξη της θέσης μου αυτής.

Η μορφή του Στέφανου Κασσελάκη κυριάρχησε στην τελική ευθεία της προεκλογικής περιόδου, με τον ίδιο να μπάνει στο «κάδρο» των εξελίξεων, πρώτα με τη δημοσιοποίηση της περιουσιακής του κατάστασης και στη συνέχεια με την επίθεση κατά του Νίκου Ανδρουλάκη - και μάλιστα από τη γενέτειρα του προέδρου του ΠΑΣΟΚ, το Ηράκλειο Κρήτης. Η αποτελεσματικότητα αυτής της στρατηγικής θα κριθεί από το αποτέλεσμα της κάλπης.

Το ριάλιτι και το real estate

Εκλογικό ταμείο για όλες τις επιλογές Κασσελάκη και ιδίως για το φινάλε με το «πόθεν έσχες»

Του **ΑΝΤΩΝΗ ΑΝΤΩΛΕΤΟΥ**

Ο Στέφανος Κασσελάκης αποφασίζει τα πάντα μόνος του και αυτό ήταν το μόνιμο παράπονο στελεχών που απομακρύνθηκαν από το φθινόπωρο και μετά από την Κουμουνδούρου.

Στην περίπτωση του «πόθεν έσχες» αυτό δεν συνέβη. Η «Κ» είναι σε θέση να γνωρίζει πως ο ίδιος αλλά και στενοί συνεργάτες του αμφιταλαντεύτηκαν αρκετά. «Τελευταία εβδομάδα των εκλογών να πάμε τη συζήτηση αποκλειστικά στα περιουσιακά στοιχεία του προέδρου, είναι λάθος», υποστήριζε η μια πλευρά. «Αν δεν το βγάλουμε, θα φανεί ως προσπάθεια να μείνει κάτι κρυφό», ανέφερε, σύμφωνα με τις ίδιες πηγές, ο ίδιος ο πρόεδρος και άλλα στελέχη, με τις ζυμώσεις να μη σταματούν.

Την προηγούμενη Κυριακή το πρωί ελήφθη η απόφαση το «πόθεν έσχες» να μη δοθεί στη δημοσιότητα. Στις 6 το απόγευμα τα πράγματα άλλαξαν. Στο σπίτι του Στέφανου Κασσελάκη βρέθηκαν στενοί συνεργάτες του και όλοι μαζί κατέληξαν πως στη Θεσσαλονίκη θα γίνουν τα «αποκαλυπτήρια».

Ο θόρυβος που προκλήθηκε δεν ξάφνιασε τους επιτελείς στην Κουμουνδούρου. Κανείς, ωστόσο, δεν μπορούσε όλα την εβδομάδα που πέρασε να εκτιμήσει με ασφάλεια αν το excel με φόντο τον **Θερμαϊκό** θα κοστίζει στον ΣΥΡΙΖΑ εκλογικά, συνοδευόμενο μάλιστα από το «φάλτσο» του **Θανάση Οικονόμου**.

Το ερώτημα αφορούσε κυρίως τη συμπεριφορά πιο κεντρικών ψηφοφόρων που δεν θέλουν να δουν τη Νέα Δημοκρατία να ανοίγει κι άλλο την «ψαλίδα» από την αντιπολίτευση.

Θα αποδειχθεί εκ του αποτελέσματος πως όλο αυτό το σκηνικό ήταν ένα τελευταίο «δώρο» του ΣΥΡΙΖΑ στο ΠΑΣΟΚ; Η ανησυχία του Στέφανου Κασσελάκη ενδεχομένως να εκφράστηκε από τον πόλεμο που κήρυξε στον Νίκο Ανδρουλάκη μέσα στην έδρα του,

στο Ηράκλειο της Κρήτης, με τις συνεχείς επικλήσεις στον Ανδρέα Παπανδρέου.

Το καλό σενάριο
17%+

Το βράδυ της 24ης Σεπτεμβρίου ο Στέφανος Κασσελάκης μπορεί να πιστέψει πως πήρε τα «κλειδιά» της Κουμουνδούρου, στην ουσία όμως, με όσα ακολούθησαν, απλώς ανέβηκε τα σκαλιά μέχρι τον 7ο όροφο και το γραφείο του Αλέξη Τσίπρα. Ούτε με την κυριαρχία του στο συνέδριο και τη μη διεξαγωγή νέων εσωκομματικών εκλογών κατάφερε να εδραιωθεί, παρά το υπερεγώ που προέβγαλε.

Η «μαρκίζα» στην Κουμουνδούρου θα γράψει το όνομά του μόνο αν καταφέρει να περάσει επιτυχώς τον «σκόπελο» των ευρωεκλογών. Με ένα ποσοστό στη ζώνη του 17% και μια καλή διαφορά από το ΠΑΣΟΚ θα υπενθύνει σε όλους πως μετά μια συντριβή, μόλις ένα χρόνο πριν, κατάφερε να κρατήσει τον ΣΥΡΙΖΑ όρθιο και να συκρατήσει τα ποσοστά του, όταν οι περισσότεροι τον είχαν

τελειωμένο. Κανείς δεν πρόκειται να τον αμφισβητήσει από την εσωκομματική αντιπολίτευση, που με διαφορετικό αποτέλεσμα τον περιμένει στη γωνία για τη μετάλλαξη του ΣΥΡΙΖΑ και την απομόνωση των τελευταίων μνημών.

Αν και μετρήσεις που να προοικονομούν κάτι ακόμη καλύτερο δεν υπάρχουν, με ένα «2» μπροστά το «κόμμα Κασσελάκη» θα βρεθεί στους «επτά ουρανούς» και ο πρόεδρος θα υποστηρίξει πως είναι ο μόνος που μπορεί να νικήσει τον Κυριάκο Μητσοτάκη.

Με τους δικούς του όρους θα βάλει «πλώρη» για το καταστα-

τικό συνέδριο του Οκτωβρίου, όπου θα τα αλλάξει όλα. Θεωρείται σίγουρο πως δεν θα αφήσει ανεκμετάλλευτη τη «μουρμούρα» που θα κυριαρχήσει στο ΠΑΣΟΚ, παίρνοντας, όπως έχει προαναγγείλει και ο ίδιος, όσα περισσότερα στελέχη μπορεί. Το σκηνικό θα μοιάζει παραμυθένιο αν στην Ευρωβουλή εκλεγούν νέα πρόσωπα της επιλογής του.

Το μέτριο
15% και 2ος

Με ένα ποσοστό κοντά στη ζώνη του 15% που θα συνδυάζεται με τη δεύτερη θέση, αλλά με μικρή απόσταση από το ΠΑΣΟΚ, στο επιτελείο του Στέφανου Κασσελάκη θα αναγκαστούν να βρουν δικαιολογίες. Και η πρώτη είναι έτοιμη.

«Με δύο διασπάσεις και συνεχή υπονόμευση, τι περιμένατε; Και πάλι πολύ καλά πήγαν τα πράγματα», θα διαμνύσουν, δείχνοντας ουσιαστικά, πέρα από τη Νέα Αριστερά, τα μέλη της «ομάδας Γεροβασίλη» ως συνυπεύθυνα του μέτριου αποτελέσματος. Μπορεί από το

συνέδριο και μετά να μην καταγράψκε εσωτερική σύγκρουση, ωστόσο η πλειοψηφία τους δεν «έτρεξε» για το κόμμα. Το σίγουρο είναι πως ο Στέφανος Κασσελάκης δεν θα αφήσει κανέναν να τον αμφισβητήσει και θα σχεδιάσει πολύ σύντομα την επόμενη ημέρα, που ίσως να προκαλέσει με τη στάση του και μερικές «εξόδους» ακόμη. Είναι πιθανόν να κάνει πράξη και αυτό που έχει πει σε ένα «backstage» συνέντευξής του, πως θα μείνει για λίγο μακριά από τα φώτα της δημοσιότητας.

Το κακό
Τρίτος και στον αέρα

Η τρίτη θέση, πίσω από το ΠΑΣΟΚ, σενάριο που θεωρούν απίθανο στην Κουμουνδούρου, θα βάλει τον Στέφανο Κασσελάκη αναγκαστικά σε περιπέτειες. Το καλοκαίρι θα είναι ατελείωτο, καθώς όλοι γνωρίζουν καλά πως δεν σκοπεύει να παραιτηθεί. Επιθυμεί να ηγηθεί του κόμματος στις κάλπες του 2027. Το αίτημα για συνεννόηση με τις άλλες δυνάμεις της Κεντροαριστεράς θα μπει επιτακτικά και οι ηγετικές ικανότητες του θα αμφισβητηθούν ανοιχτά. Κάποιοι θα εστιάσουν την προσοχή τους και προς τον Αλέξη Τσίπρα, παρά το γεγονός ότι ο πρώην πρωθυπουργός δεν έχει δείξει κανένα ενδιαφέρον για επιστροφή.

Το θέμα πλέον δεν θα είναι ποια τακτική θα ακολουθήσουν τα στελέχη που βρέθηκαν απέναντί του στο συνέδριο, αλλά πόσο και ποιοι από τους νεοπροεδρικούς θα του γυρίσουν την πλάτη. Η προβολή τριών πολιτελών οπιτών, σε Νέα Υόρκη, Κολωνάκι και Σπέτσες, θα αποτελέσει την αιχμή της κριτικής των διαφωνούντων μαζί με τη χρονική επιλογή της δημοσίευσης του «πόθεν έσχες».

Τα αιτήματα για σύγκληση των οργάνων θα πέφτουν «βροχή» και ο ΣΥΡΙΖΑ θα μπει στη δυσκολότερη φάση από την ιδρυση του.

185.000

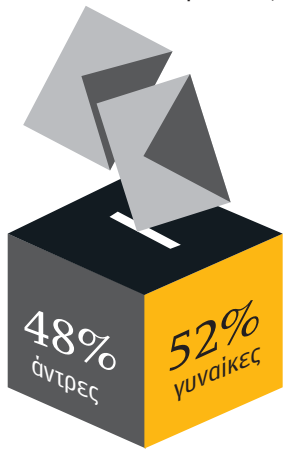
επιστολικές ψήφοι είχαν φτάσει στο ειδικό εκλογικό κέντρο στο Περιστερί έως την Τετάρτη το μεσημέρι - το 90% όσων είχαν παραλάβει το εκλογικό υλικό.

18.380
εκλογικά τμήματα
συνολικά.

9.796.330

πολίτες αποτελούν το εκλογικό σώμα, εκ των οποίων 4.755.686 άντρες και 5.040.644 γυναίκες.

INFOGRAPHICS: ΘΑΝΑΣΗΣ ΑΒΡΑΜΙΔΗΣ

Η ΩΡΑ
ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Γιατί
ψηφίζω
σήμερα

Κωστής Κορνέτης

Επίκουρος καθηγητής Σύγχρονης Ιστορίας στο Αυτόνομο Πανεπιστήμιο της Μαδρίτης

Όλες οι μετρήσεις δείχνουν πως αυτές οι ευρωεκλογές θα καταγράψουν ρεκόρ αποχής. Η ζέση είναι αφόρητη και το διακύβευμα θεωρείται -λανθασμένα- δευτερεύον για να μείνει κανείς και να ψηφίσει, αντί να πάει να δροσιστεί σε κάποια παραλία. Η εγκύρια πολιτική κατακλύζεται από ασκήσεις εντυπωσιασμού με έμφραση στο φράινεσθαι μέσω νέων κοινωνικών δικτύων, παρά σαφών προτάσεων. Οι δε Βρυξέλλες έχουν ταυτιστεί στο μυαλό πολλών συμπολιτών μας με την απρόσωπη γραφειοκρατία, την αναποτελεσματικότητα και τα εσωτερικά πολιτικά παιχνίδια - πράγμα που μοιάζει να επιβεβαιώνει η άχαρη μάχη για την επιλογή των κορυφαίων ευρω-αξιωματικών. Σε μια στιγμή που η κλιματική κρίση, οι συνεχιζόμενοι πόλεμοι στην ευρύτερη γειτονιά μας και η τρομακτική ακρίβεια είναι θέματα που μας απειλούν με υπαρκτό σχεδόν τρόπο, δεν υπάρχει πολυτέλεια για χαλάρωση. Η ταυτόχρονη και εντυπωσιακή άνοδος της Ακροδεξιάς στην Ευρώπη πιθανότατα θα αλλάξει τους συσχετισμούς, επιδιώκοντας να σπρώξει την ατζέντα της Ε.Ε. προς όλο και πιο φοβικούς και απομονωτικές κατευθύνσεις, υποθηκεύοντας, εντέλει, την ίδια της την υπόσταση. Ψηφίζω στις ευρωεκλογές γιατί ως Ευρωπαίος πολίτης οφείλω να μη μείνω παθητικός θεατής των εξελίξεων. Πενήντα χρόνια μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας στην Ελλάδα και πάνω από σαράντα μετά την είσοδο της χώρας στην ΕΟΚ είναι η ώρα να ξαναπαράρουμε την πολιτική (αλλά και την ψήφο μας) στα σοβαρά πριν να είναι πολύ αργά.

Σπύρος Κιντζίκος
Πρύτανης Γεωπονικού
Πανεπιστημίου

Οφείλουμε να ψηφίσουμε, καθώς δεν είναι ούτε λογικό ούτε έξυπνο να απεμπολεί κάποιος το δικαίωμα να επιλέξει, έστω και ως ελάχιστη ατομική οντότητα, τους συντελεστές της πολιτικής και των αποφάσεων που τον αφορούν άμεσα ή/και έμμεσα. Το ασυνήθιστο μεγάλο ποσοστό αποχής στις τελευταίες εκλογικές αναμετρήσεις καταδεικνύει το έλλειμμα αντίληψης αυτής της δυνατότητας. Ιδιαίτερα όσον αφορά τις ευρωεκλογές, το διακύβευμα του αποτελέσμά τους είναι εξαιρετικά ουσιαστικό. Είμαστε μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και οι κανόνες που ρυθμίζουν τους περισσότερους τομείς των καθημερινών δραστηριοτήτων μας εξαρτώνται σημαντικά από το ενωσιακό πλαίσιο. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της γεωργίας, η δημοσία χρηματοδότηση της οποίας καθορίζεται σχεδόν αποκλειστικά από τους κανόνες της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής. Αλλά και στο πεδίο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ο συνεχώς αυξανόμενος αριθμός των συμμεμαχών ευρωπαϊκών πανεπιστημίων σηματοδοτεί τη μετάβαση από την εγκύρια στην πανευρωπαϊκή κλίμακα διακυβέρνησης. Η Ευρώπη είμαστε εμείς και είναι στο χέρι μας να αποφασίσουμε τις πολιτικές που θα χαράξουν το μέλλον μας.

Ο Νίκος Ανδρουλάκης ανεμίζει σημαία του ΠΑΣΟΚ κατά το κλείσιμο της κεντρικής προεκλογικής ομιλίας του στο Θησείο, την Τετάρτη. Στην περίπτωση που δεν εκπληρωθεί ο στόχος της δεύτερης θέσης, ωστόσο το κόμμα καταγράφει ποσοστό μεγαλύτερο από το αντίστοιχο των περυσινών εθνικών εκλογών με μικρή διαφορά από τον ΣΥΡΙΖΑ, εκτιμάται ότι ο πρόεδρος του θα κατορθώσει να αποκρούσει τα εσωκομματικά βέλη.

Της ΔΩΡΑΣ ΑΝΤΩΝΙΟΥ

Μέχρι την τελευταία στιγμή της προεκλογικής περιόδου αρκετά στελέχη του ΠΑΣΟΚ επέμεναν, σε πείσμα των περισσότερων δημοσκοπικών μετρήσεων, ότι το κόμμα βρίσκεται κοντά στην κατάκτηση της δεύτερης θέσης στις ευρωεκλογές. Ευσεβής πόθος ή καλύτερη ανάγνωση των προθέσεων και των διαθέσεων του εκλογικού σώματος;

Το καλό σενάριο
Επιστροφή στο μέλλον
του διπολισμού

Το καλό σενάριο για το ΠΑΣΟΚ στη σημερινή εκλογική αναμέτρηση είναι αυτό: το κόμμα να έρθει δεύτερο, αυξάνοντας το ποσοστό του και αφήνοντας πίσω, στην τρίτη θέση τον ΣΥΡΙΖΑ. Αυτομάτως αυτό θα σηματοδοτήσει την εδραίωση του Νίκου Ανδρουλάκη στην ηγεσία του κόμματος. Οι εσωκομματικοί επικριτές υπάρχουν. Πρόκειται για στελέχη που αμφισβητούν τις επιλογές της ηγεσίας από τις εθνικές εκλογές και μετά, καθώς, όπως λένε, το κόμμα έχασε την ευκαιρία να αξιοποιήσει την περιδίπλωση του ΣΥΡΙΖΑ και να καταστεί κυρίαρχο στον χώρο της Κεντροαριστεράς. Με το ΠΑΣΟΚ στη δεύτερη θέση, η μουρμούρα αυτή αυτομάτως θα σταματήσει.

Η κατάκτηση της δεύτερης θέσης, ακόμη και αν οι κάλπες δεν είναι εθνικών εκλογών, θα δώσει στον ΠΑΣΟΚ αέρα «αξιοματικής αντιπολίτευσης», τη δυνατότητα δηλαδή να εμφανίζεται ως ο κυρίαρχος αντιπολιτευτικός πόλος απέναντι στη Νέα Δημοκρατία και την κυβέρνηση.

Ολική επαναφορά στον ιστορικό διπολισμό της Μεταπολίτευσης. Σε συνδυασμό, βεβαίως, με την προδιαγεγραμμένη κρίση που θα εκδηλωθεί στον ΣΥΡΙΖΑ εάν το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης έρθει τρίτο. Κρίση που θα διευκολύνει τους σχεδιασμούς της ηγετικής ομάδας του ΠΑΣΟΚ για κινήσεις ανασύνθεσης της Κεντροαριστεράς.

Από θέση ισχύος ο Νίκος Ανδρουλάκης θα μπορέσει να ανοίξει αυτή τη συζήτηση βάζοντας τους δικούς του όρους στο τραπέζι, προφανώς και το να είναι ο ίδιος επικεφαλής της νέας προσπάθειας. Μια συζήτηση για ένα νέο μέτωπο απέναντι στην κυβέρνηση, η οποία ασφαλώς και θα αφορά σημαντικό κομμάτι του ΣΥΡΙΖΑ, που περιμένει το αποτέλεσμα των εκλογών για να καθορίσει τη στάση του πρωτίτως έναντι του Στέφανου Κασ-

Αργυρή επάνοδος ή χάλκινη εσωστρέφεια

Κάποιοι περιμένουν να δουν το ΠΑΣΟΚ να προσγειώνεται ξανά τρίτο, για να θέσουν σε κίνηση τους ήδη ώριμους σχεδιασμούς τους

Αν η επίδοση στην ευρωκάλη κινήσει κάτω του εθνικού ποσοστού 11,84%, τότε η επόμενη ημέρα δεν θα βρει το ΠΑΣΟΚ αντιμέτωπο μόνο με την εσωστρέφεια, αλλά και με την πρόθεση Κασσελάκη να «αρπάξει» απογοητευμένα στελέχη.

111.825
νέοι θα ψηφίσουν για πρώτη φορά σε αυτές τις εκλογές, εκ των οποίων οι 57.519 είναι άντρες και οι 54.306 γυναίκες.

9

το βράδυ πρώτη ασφαλή εκτίμηση αποτελεσμάτων.

σελάκη και ακολουθώντας την αναπόφευκτη επιβεβαίωση για το πολιτικό κενό απέναντι σε μια Ν.Δ., της οποίας η κυριαρχία στο πολιτικό σκηνικό δείχνει αδιατάρακτη.

Το ποσοστό που θα λάβουν τα μικρότερα κόμματα του χώρου της Κεντροαριστεράς, όπως η Νέα Αριστερά και ο Κόσμος, και τον εάν θα καταφέρουν να εκλέξουν ευρωβουλευτή ή όχι, σε σημαντικό βαθμό θα καθορίσει τους όρους της συζήτησης μαζί τους για ένα νέο σχήμα, ώστε να προκύψει μέτωπο προοδευτικών δυνάμεων απέναντι στη Ν.Δ.

Αφορά αυτή η συζήτηση στελέχη που απομακρύνθηκαν από το ΠΑΣΟΚ και βρίσκονται κοντά στη Ν.Δ.; Είναι κοινός τόπος ότι ένα μέτωπο απέναντι στο κυβερνών κόμμα, προκειμένου να έχει πραγματικές, ισχυρές πιθανότητες να αποτελέσει εναλλακτική εξουσία, θα πρέπει να ανακτήσει τον χώρο του Κέντρου που έχει καταφέρει να πάρει η Ν.Δ.

Υπό αυτή την έννοια, η συζήτηση μπορεί να μην αφορά στελέχη που εντάχθηκαν ως υπουργοί στην κυβέρνηση της Ν.Δ., αλλά πρόσωπα που έφυγαν από το ΠΑΣΟΚ, θεωρώντας ότι δεν απευθύνεται πειστικά στο Κέντρο, όπως για παράδειγμα ο Ανδρέας Λοβέρδος, τα οποία θα μπορούσαν να έχουν θέση σε αυτή τη διαδικασία.

Το μέτριο
Μετρώντας τον πήχυ
μονάδα μονάδα

Ενα δεύτερο σενάριο για το ΠΑΣΟΚ είναι να μείνει στην τρίτη θέση, αλλά να καταφέρει να βελτιώσει το ποσοστό των εθνικών εκλογών - είχε λάβει 11,84%. Σε αυτή την

αποκλείεται να αντιμετωπίσει ισχυρές εσωτερικές αναταράξεις, που σίγουρα δεν θα αφήσουν ανεπηρέαστες τις υπόλοιπες πολιτικές δυνάμεις του χώρου.

Το κακό
Οι ψίθυροι
θα γίνουν κραυγές

Το κακό σενάριο για το ΠΑΣΟΚ και την ηγεσία του είναι σήμερα το βράδυ το κόμμα να βγει από την εκλογική αναμέτρηση όχι απλώς τρίτο, αλλά έχοντας καταγράψει απώλειες δυνάμεων, με ποσοστό δηλαδή ίσο ή μικρότερο του 11,84%. Οι φωνές αμφισβήτησης της ηγεσίας, που δεν εκδηλώνονται ανοιχτά, κυρίως διότι κανείς δεν ήθελε να φορτωθεί την ευθύνη πρόκλησης μιας κρίσης στην οποία θα μπορούσε να αποδοθεί το κακό εκλογικό αποτέλεσμα, θα είναι πλέον εκτός ελέγχου.

Η βασική αιτίαση κατά του Νίκου Ανδρουλάκη, που παρασκηνιακά ακούγεται κάθε φορά που μια νέα δημοσκοπήση εμφανίζει το κόμμα καθλωμένο σε «χαμηλές πτήσεις», είναι ότι δεν κατάφερε να αξιοποιήσει το momentum του περυσινού καλοκαιριού και την εκόνη διάλυσης του ΣΥΡΙΖΑ για να καταστήσει το ΠΑΣΟΚ απόλυτο κυρίαρχο του κεντροαριστερού χώρου.

Οι επικρίσεις των εσωκομματικών αντιπάλων αφορούν επιλογές σε πρόσωπα και στρατηγική και τη θέση του κόμματος σε κομβικές πολιτικές αποφάσεις. Σε μια τέτοια εξέλιξη το βασικό ερώτημα είναι εάν το ΠΑΣΟΚ, που είχε εισέλθει σε πορεία σταδιακής αύξησης των δυνάμεών του, μπορεί να επιβιώσει από μια νέα καθοδική πορεία. Αν, δηλαδή, στο κόμμα υπάρχουν αντοχές και δυνάμεις για να γίνει ακόμη μια προσπάθεια παλινθρόωσης του παλαιού, κραταιού εαυτού του ή αν αυτή θα είναι η χαριστική βολή. Πολλά θα εξαρτηθούν όχι μόνο από τις εσωτερικές διεργασίες, αλλά και από τις πρωτοβουλίες, συζητήσεις και κινήσεις της επόμενης μέρας.

Ο Στέφανος Κασσελάκης εξέφρασε ανοιχτά τις διαθέσεις του: να λεηλατήσει το κόμμα από όλα στελέχη έχουν τη διάθεση να συνταχθούν μαζί του, ανταποκρινόμενα σε ένα προσκλητήριο που απήχθη χωρίς καν να περιμένει το εκλογικό αποτέλεσμα, προαναγγέλλοντας την πρόθεσή του ο ίδιος να είναι παρών και μετά τη σημερινή εκλογική αναμέτρηση, ανεξαρτήτως του αποτελέσματος της κάλπης.

περίπτωση πολλά θα κριθούν όχι μόνο από το ποσοστό της ανόδου, αλλά και από το εύρος της διαφοράς με τον δεύτερο ΣΥΡΙΖΑ. Αν η διαφορά είναι μικρή και ο ΣΥΡΙΖΑ βρεθεί δεύτερος μεν, αλλά με ποσοστό μικρότερο του 17,83% της εθνικής κάλπης, τότε και πάλι η συζήτηση για την ανασύνθεση της Κεντροαριστεράς μπορεί να γίνει με το ΠΑΣΟΚ σε κομβικό ρόλο.

Ο Νίκος Ανδρουλάκης δεν θα αποφύγει την εσωκομματική κριτική και πίεση, ωστόσο εκτιμάται ότι πιθανότατα θα καταφέρει να επαναβεβαιώσει την ηγεσία του ενεργοποιώντας κομματικές διαδικασίες, όπως για παράδειγμα τη συνεδρίαση της Κεντρικής Επιτροπής, για να λάβει από εκεί το πράσινο φως να συνεχίσει.

Οι εκτιμήσεις από τους ανθρωπίνους που γνωρίζουν τους συσχετισμούς δυνάμεων μέσα στο ΠΑΣΟΚ είναι ότι ο πρόεδρος του κόμματος έστω και δύσκολα μπορεί να καταφέρει να επιβιώσει από τις όποιες φωνές αμφισβήτησης ακουστούν, με βασικό όπλο τη διαρκή ανοδική πορεία του κόμματος, έστω και με αργούς ρυθμούς, απέναντι στις υπόλοιπες πολιτικές δυνάμεις που καταγράφουν απώλειες στα ποσοστά τους.

Πάντως, σε αυτό το σενάριο θα φανεί πόσο αποφασισμένα είναι να συνεχίσουν σε μια δική τους πρωτοβουλία ορισμένα στελέχη του ΠΑΣΟΚ που ήδη έχουν διαύλους επικοινωνίας με στελέχη του ΣΥΡΙΖΑ ή και της Νέας Αριστεράς και συζητούν κινήσεις συμμόρφωσης για την επόμενη μέρα.

Επιπλέον, στα συγκοινωνούτα δοχεία της Κεντροαριστεράς μεγάλη επίδραση θα έχουν και οι εξελίξεις στον ΣΥΡΙΖΑ, ο οποίος σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο δεν

Η ΩΡΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Πουκάμισο, πουλοβεράκι στους ώμους, Απερλό και ναζιστικός χαιρετισμός: Η εικόνα από το πάρτι των παιδιών της ελίτ στο νησί Ζιλτ έχει σοκάρει τη Γερμανία.

Η απήχηση στους νέους

Στο νησί Ζιλτ, τη «Μύκονο της Γερμανίας», εύποροι νέοι και νέες διασκεδάζουν χορεύοντας ξέφρενα με μείξεις και διασκευές διαφόρων ναζιστικών τραγουδιών, φωνάζοντας «Εξ ή οι ξένοι, η Γερμανία για τους Γερμανούς», χαιρετώντας ναζιστικά. Η εικόνα αυτή, που έκανε τον γύρο του κόσμου από το TikTok και το YouTube, ήταν αδιανόητη τα προηγούμενα χρόνια, ιδίως στη Γερμανία.

Η γενιά «Z» έλκεται σημαντικά από τα κόμματα της Ακροδεξιάς, όχι κατ' ανάγκη λόγω ιδεολογίας. Στη Γαλλία, μεγάλο μέρος της επιτυχίας του κόμματος της Λεπέν έχει να κάνει, εν μέρει, με την προσπάθειά του να επανατοποθετηθεί ως ασφαλής, εύπεπτη εναλλακτική λύση στα παραδοσιακά κόμματα εξουσίας - μια προσπάθεια που προσωποποιείται από τον 28χρονο Ζορντάν Μπαρντελά. «Πράκειται για την έκφραση της απόλυτης κόπωσης από τις εκατόστες κυβερνήσεις, τα κυρίαρχα κόμματα εξουσίας, που δεν φαίνεται να ανταποκρίνονται ή να είναι ικανά να αντιμετωπίσουν τις πολλές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι νέοι», σημειώνει ο Μιτς Ράχμαν, επικεφαλής Ευρώπης για την εταιρεία πολιτικής συμβουλευτικής Eurasia.

Όπως αναφέρει, υπάρχει μια δι-άχυτη αίσθηση μεταξύ των νέων ανθρώπων ότι οι ευκαιρίες που είχαν οι γονείς τους, ίσως και οι παππούδες τους, δεν υπάρχουν πια γι' αυτούς. «Εκεί είναι που η έλξη των αντικαθεστωτικών, αντισυστημικών κομμάτων, που υπόσχονται να αναστρέψουν ολόκληρο το πολιτικό σύστημα, μπορεί να μοιάζει αρκετά ελκυστική και ελπιδοφόρα».

Η στεγαστική κρίση

Το σημείο που πατούν οι αρχηγοί των ακροδεξιών κομμάτων είναι η στεγαστική κρίση που πλήττει πολλές χώρες. Στην Ολλανδία, για παράδειγμα, ο Βιλντερς εστίασε την προεκλογική του εκστρατεία στην προσιτή στέγαση, την οποία συνέδεσε με τους περιορισμούς στη μετανάστευση. Στην Πορτογαλία, το Chega αξιοποίησε την απογοήτευση των νέων για τη στεγαστική κρίση, συνδέοντάς την με το μεταναστευτικό, παρότι οι μετανάστες σίγουρα δεν μπορούσαν να αγοράσουν τα σπίτια από τα οποία αναγκάζονται να φύγουν οι ντόπιοι λόγω του υπερτουρισμού.

της ΝΕΚΤΑΡΙΑΣ ΣΤΑΜΟΥΛΗ

Ενας θυμωμένος, λευκός, επιθετικός νέος με ξυρισμένο κεφάλι και ρατσιστικές απόψεις. Συνθήκως αρνητής της κλιματικής αλλαγής. Μάλλον αντιεμβολιαστής. Ή ένας ηλικιωμένος υπερσυντηρητικός, ομοφοβικός άντρας, που γκρινιάζει για την παρακμή του δυτικού πολιτισμού. Αυτές είναι οι εικόνες που μας έρχονται στο μυαλό όταν σκεφτόμαστε ψηφοφόρους της σκληρής Δεξιάς. Όμως, οι ψηφοφόροι που, όπως όλα δείχνουν, θα δώσουν μεγάλη δύναμη στα κόμματα της άκρας Δεξιάς στο Ευρωκοινοβούλιο δεν υπακούουν πια στο στερεότυπο.

Δεν αποκλείεται μάλιστα, σύμφωνα με τις δημοσκοπήσεις, οι ευρωβουλευτές που θα εκλεγούν με τη στήριξη ακροδεξιών κομμάτων να υπερτερούν αριθμητικά αυτών του Ευρωπαϊκού Λαϊκού Κόμματος, και αυτό που τους εμποδίζει από το να είναι πρώτη δύναμη είναι η πολυδιάσπασή τους. Η ψήφος σε αυτά τα κόμματα έρχεται πλέον από ποικίλα ακροατήρια: από τους νέους, τους αγρότες, ακόμη και τους μετανάστες. Έρχεται από όλες τις κοινωνικές τάξεις, τις ηλικίες και το μορφωτικό υπόβαθρο. Ήδη στις κυβερνήσεις έξι εκ των 27 χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης μετέχουν κόμματα που θέσεις που παραδοσιακά θεωρούνται ακροδεξιές, ενώ σύντομα σε αυτές θα προστεθεί η Ολλανδία με την κυβέρνηση του Γκερτ Βιλντερς. Στη Γαλλία, αν και μια ισχυρή επίδοση του Εθνικού Συνταγμένου (RN) της Μαρίν Λεπέν δεν φέρνει άμεση ανατροπή στο Μέγαρο των Ηλυσίων, η κάλπη των ευρωεκλογών θεωρείται βαρόμετρο ενόψει των προεδρικών εκλογών του 2027.

Στην Πορτογαλία, η άνοδος της Ακροδεξιάς με το Chega («Αρκετά») συμπίπτει με τη χρονιά που η χώρα συμπληρώνει 50 χρόνια από την Επανάσταση των Γαρυφάλων και το τέλος της δικτατορίας. Στην Ισπανία, το νεοφασιστικό Vox βρίσκεται επίσης σε ανοδική τροχιά, οργανώνοντας στο τέλος Μαΐου μεγάλη εκδήλωση στη Μαδρίτη, όπου φιλοξένησε ακροδεξιούς ηγέτες από όλη την Ευρώπη.

Ψήφος διαμαρτυρίας
Κοινός παρονομαστής των ψηφοφόρων που θα επιλέξουν

να ριχθούν στην κάλπη κάποιο από αυτά τα ψηφοδέλτια δεν είναι πια τόσο η ιδεολογία, όσο η επιθυμία να εκφράσουν τη βαθιά δυσαρέσκειά τους για την ποιότητα ζωής τους, την έλλειψη κοινωνικού κράτους, την αύξηση του κόστους κατοικίας και την πεποίθηση πως οι υπάρχουσες καθιερωμένες ελίτ δεν τους ακούν πραγματικά, ούτε παίρνουν στα σοβαρά τις ανησυχίες τους.

Όπως τονίζει ο Γιώργος Σαμαράς, επικύριος καθηγητής Δημόσιας Πολιτικής στο King's College, οι ψηφοφόροι και οι ανάγκες τους δεν έχουν αλλάξει οξυγόνο καθόλου τα τελευταία 20-25 χρόνια.

«Αυτό που συμβαίνει είναι ένα λεγόμενο "snowball effect", όπως το χαρακτηρίζει και ο Ματάις Ρόουνταϊν. Κεντροδεξιά και ακροδεξιά κόμματα κατακυλούν σε όλο και πιο εξτρεμιστικές θέσεις, τραβώντας μαζί τους σαν χιονοστιβάδα πολλούς ψηφοφόρους που ριζοσπαστικοποιούνται».

Τι μεσολάβησε, όμως, από τις προηγούμενες ευρωεκλογές; Μια σειρά από κρίσεις όλων των ειδών: πανδημία, προσφυγικό, πληθωρισμός και ακρίβεια, αλλά και δύο πόλεμοι.

«Όλες αυτές οι κρίσεις συνθέτουν ένα μωσαϊκό διαρκούς αβεβαιότητας, οικονομικής, πολιτισμικής και πολιτικής ανασφάλειας, που όλες μαζί βιώνονται σαν οντολογική απειλή», περιγράφει η Λαμπρινή Ρόρη, επίκουρη καθηγήτρια στο τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του Εθνικού και

Ακροδεξιά για όλα τα γούστα

Τα ακροδεξιά κόμματα, που αναμένεται να κερδίσουν μεγάλη δύναμη στο Ευρωκοινοβούλιο, δεν ψηφίζονται πια μόνο από φανατικούς και ρατσιστές. Πώς εξηγείται η νέα πολυσυλλεκτικότητα των «αποστιγματισμένων» άκρων και ποια ακροατήρια περιλαμβάνει

Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. «Οι πολίτες βλέπουν τα κράτη να βιάζονται, να είναι αδύναμα να βάλουν φρένο στις αιτίες που προκαλούν τον φόβο και την απειλή. Το εύκολο, ευέλικτο, λαϊκιστικό αφήγημα της άκρας Δεξιάς προσφέρει ταυτόχρονα μια αίσθηση προστασίας

πολιτισμική και οικονομική συγχυρία. «Έχει μια πλαστικότητα, που τη βοηθάει να απευθύνεται δυναμικά σε πολλά κοινά. Ταυτόχρονα, αποστιγματίζεται στην πάροδο του χρόνου και έτσι οι ψηφοφόροι πιο εύκολα τη χρησιμοποιούν ως εργαλείο διαμαρτυρίας σε μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι προσχώρησε, ενδεχομένως ιδεολογικά».

Οι περισσότεροι ψηφοφόροι της Ακροδεξιάς, πάντως, εξακολουθούν να είναι άνδρες, ενώ οι γυναίκες, σύμφωνα με τις δημοσκοπήσεις, είναι πιο προοδευτικές και ψηφίζουν αριστερόστροφα κόμματα.

Οι αγρότες

Την τελευταία εβδομάδα πριν από τις ευρωεκλογές, εκατοντάδες αγρότες με εκατοντάδες τρακτέρ κατέβηκαν για διαμαρτυρία στις Βρυξέλλες. Η διαδήλωση οργανώθηκε από την Αμυντική Δύναμη Αγροτών (FDF), κίνημα που θεωρείται προσκείμενο στην Ακροδεξιά.

Η αύξηση του κόστους ζωής και η ανασφάλεια που προκαλεί καθιστούν τη λαϊκιστική και αφοριστική ρητορική της άκρας Δεξιάς ελκυστική για πολλούς Ευρωπαίους.

Το περιτύλιγμα του πολιτικού προϊόντος έχει βελτιωθεί, με τρόπο που δεν θυμίζει πια το στερεότυπο. Ένας υποψήφιος της Ακροδεξιάς δύσκολα θα ξεχωρίσει από έναν κλασικό χίπστερ σε ένα καφέ ή έναν ασπρομάλλη καλοντυμένο κύριο που θα σου θυμίσει τον πατέρα ή τον παππού σου. Όπως υπογραμμίζει η Λαμπρινή Ρόρη, η Ακροδεξιά έχει την ικανότητα να προσαρμόζει με ευελιξία το αφήγημά της και να προσαρμόζει τις θέσεις της στις αλλαγές, στην κοινωνικο-

σε όσους υπαρξιακά νιώθουν ότι απειλούνται, αλλά και μια διέξοδο διαμαρτυρίας ενάντια στο κατεστημένο».

Τους τελευταίους μήνες, οι αλλαγές στην Κοινή Αγροτική Πολιτική, με στόχο να προχωρήσει η πράσινη μετάβαση στην Ευρώπη, κατέβασαν μαζί τους αγρότες στους δρόμους. Η Ακροδεξιά εκμεταλλεύθηκε τη δυσαρέσκεια για τις προωθούμενες αλλαγές, αποδίδοντάς τις στην ελίτ και στους γραφειοκράτες των Βρυξελλών, που δεν έχουν επαφή με τον άνθρωπο που μοχθεί στο χωράφι.

«Η ιδέα της Ευρώπης ως ηγέτιδος στην πράσινη πολιτική ήταν δημοφιλής σε μεγάλα τμήματα

της κοινής γνώμης στα περισσότερα κράτη-μέλη, αλλά το κόστος της μετάβασης δεν κοινοποιήθηκε σωστά», αναφέρει ο Μιτς Ράχμαν, επικεφαλής Ευρώπης της εταιρείας Eurasia και σημειώνει πως τα ακροδεξιά κόμματα αναζητούσαν και βρήκαν έτσι έναν νέο στόχο, γύρω από τον οποίο συσπειρώθηκαν. Πολλές είναι οι οργανώσεις αγροτών ανά την Ευρώπη που κατηγόρησαν το κατεστημένο της Ε.Ε. πως προσπαθεί να τους αφανίσει με την Πράσινη Συμφωνία και ομνοούν ότι μόνον η Ακροδεξιά τους ακούει.

Στην Ελλάδα

Στη χώρα μας, ένα μεγάλο ποσοστό ακροδεξιών ψηφοφόρων συγκεντρώνεται γύρω από την Ελληνική Λύση, ενώ η Νίκη επίσης απορροφά ένα σημαντικό αριθμό. Όπως επισημαίνει η Λαμπρινή Ρόρη, τα κόμματα αυτά «καλύπτουν όλο το φάσμα της ακροδεξιάς ιδεολογίας: υπερσυντηρητικά-θρησκευτικά, λαϊκιστικά, ριζοσπαστικά, ενώ γνωρίζουμε ότι παρά την απαγόρευση καθόλου του κόμματος των Σπαρτιατών, υπάρχει ένα εξτρεμιστικό απόθεμα στον ευρύτερο χώρο της άκρας Δεξιάς».

«Καθώς η μνήμη του αυταρχικού παρελθόντος στην Ισπανία, στην Πορτογαλία και στην Ελλάδα εξασθενεί και η κληρονομιά της δικτατορίας σταδιακά αποστιγματίζεται, η Ακροδεξιά κερδίζει νομιμότητα μεταξύ των ψηφοφόρων, ασπάζομενη πλέον όχι τόσο τον εξτρεμισμό, αλλά τον λαϊκισμό και τον δεξιό ριζοσπαστισμό», υπογραμμίζει.

Ο Γιώργος Σαμαράς επισημαίνει πως αυτό που πρέπει να ανησυχεί κυρίως είναι η μετατόπιση της παραδοσιακών κομμάτων και της κυβέρνησης στην ατζέντα της Ακροδεξιάς, κάτι που έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τις φιλελεύθερες τάσεις της.

«Μέχρι στιγμής, το snowball effect δεν έχει κάνει έντονη εμφάνιση στην Ελλάδα, αλλά η άνοδος του οδηγεί σε φαινόμενα ριζοσπαστικοποίησης, όπως για παράδειγμα νέοι που καταφεύγουν σε ομοφοβικές/ακραιές συμπεριφορές», αναφέρει και τονίζει: «Το snowball effect θα περιοριστεί εάν τα αποφασίσουν οι "κεντροδεξιές" δυνάμεις, που υιοθετούν ακροδεξιές θέσεις».

Η Μαρίν Λεπέν με τον επικεφαλής του ευρωψηφοδελτίου της, τον 28χρονο Ζορντάν Μπαρντελά, σε προεκλογική εκδήλωση. Η νέα εικόνα της γαλλικής Ακροδεξιάς.

Λεπέν - Μελόνι σε διαφορετικές τροχιές

Παρότι τα ακροδεξιά κόμματα μπορεί να ξεπεράσουν σε ψήφους το ΕΛΚ, είναι απίθανο να καταφέρουν να δημιουργήσουν ένα συνεκτικό μπλοκ. Υπάρχουν ήδη δύο μπλοκ, οι Ευρωπαίοι Συντηρητικοί και Μεταρρυθμιστές (ECR) και η Ταυτότητα και Δημοκρατία (ID), ενώ, σύμφωνα με δημοσιεύματα, υπάρχουν συζητήσεις και για μια τρίτη νέα συμμαχία.

Ο Μιτς Ράχμαν σημειώνει ότι οι συζητήσεις και ο θόρυβος γύρω από πιθανή συμφωνία μεταξύ

της Λεπέν και της πρωθυπουργού της Ιταλίας Τζόρτζια Μελόνι είναι απλά θόρυβος.

«Η Λεπέν θέλει απεγνωσμένα να γίνει mainstream στη Γαλλία και έτσι, το να προσπαθήσει να μιμηθεί και να αντιγράψει ό,τι έχει κάνει η Μελόνι στην Ιταλία είναι προς το συμφέρον της, όμως δεν είναι προς το συμφέρον της Ιταλίδας πρωθυπουργού», εξηγεί. «Η Μελόνι έχει να κερδίσει πολύ περισσότερα παίζοντας στο Κέντρο και υποστηρίζοντας την πλειοψηφία της (προέδρου

της Ευρωπαϊκής Επιτροπής) Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν και υποψιάζομαι πως αυτό θα κάνει. Κερδίζει μεγάλη επιρροή, σημαντική εκπροσώπηση, πιθανόν ένα ενδιαφέρον καρτοφυλάκιο στην επόμενη Επιτροπή, που θα συνδέεται με εξουσία και χρήμα».

Επίσης, παρά τα σημάδια σύγκλισης μεταξύ των δύο, λόγω του τεράστιου δημόσιου χρέους της Ιταλίας και του περιορισμένου δημοσιονομικού χώρου για την κυβέρνηση, η Μελόνι έχει κίνητρο να συνεχίσει να

συνεργάζεται -ή, τουλάχιστον, να αναζητεί συμβιβασμό- με τη νέα Επιτροπή, αναφέρει ο Λέο Γκορέτι, επικεφαλής του προγράμματος εξωτερικής πολιτικής της Ιταλίας στο Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων (Istituto Affari Internazionali/IAI).

Επιλέγει τη ρήξη

«Η Λεπέν, αντιθέτως, πιθανότατα θα προχωρήσει σε καθαρή ρήξη με το παραδοσιακό consensus της Ε.Ε., όπως έχει ήδη καταστήσει σαφές, αρνού-

μενη ρητά την υποστήριξη της σε μια δεύτερη θητεία της Φον ντερ Λάιεν», επισημαίνει.

Παρ' όλα αυτά, τα ακροδεξιά κόμματα θα προσπαθήσουν, κατά πάσα πιθανότητα, να επηρεάσουν την ατζέντα της επόμενης Ευρωπαϊκής Επιτροπής, τονίζει. «Μεταξύ των κύριων ζητημάτων είναι η μείωση της ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας και οι υποτιθέμενες υπερβολές μιας "ιδεολογικής μετάβασης", όπως την περιέγραψε η πρωθυπουργός της Ιταλίας Τζόρτζια Μελόνι».

Του ΠΑΥΛΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

«Χάθηκε η αυτοδυναμία», έλεγαν στις κατ' ιδίαν συζητήσεις τους κυβερνητικά στελέχη λίγες ημέρες μετά το δυστύχημα των Τεμπών, τον Μάρτιο του 2023. Οι πιο απαισιόδοχοι πιθανολογούσαν ότι ανάλογα με τις εξελίξεις θα μπορούσε να παιχτεί κορώνα - γράμματα ακόμη και η πρωτιά. Γι' αυτό ήταν πολλοί όσοι συνιστούσαν άμεση προσφυγή στις κάλπες για να περιοριστεί η κατρακύλα που πίστευαν ότι σίγουρα θα επέλθει. Ο Στάνλεϊ Γκρίνμπεργκ, διεθνούς φήμης δημοσκόπος και σύμβουλος στρατηγικής, που κατοικοέδρευε στα αρμόδια για την ανάλυση των ερευνών κυβερνητικά γραφεία, συζητώντας νυχθημερόν με τον νυν υφυπουργό Εσωτερικών Θεωδωρή Λιβάνιο (αλλά πολύ συχνά και με τον ίδιο τον πρωθυπουργό) ήταν ο μοναδικός που είχε εντελώς διαφορετική άποψη. Σε τι στήριζε την αισιοδοξία του;

Λονδίνο, αρχές 1999. Ένας αδιάκριτος δημοσιογράφος συζητεί με τον μακαρίτη σήμερα Φίλιπ Γκουλντ, τον σύμβουλο στρατηγικής και δημοσκόπο του Τόνι Μπλερ. Οι Νέοι Εργατικοί βρίσκονταν μόλις ενάμιση χρόνο στην εξουσία μετά τον θρίαμβο του Μαΐου 1997. Οι ποιοτικές μετρήσεις (ομάδες εστίασης) του Γκουλντ, που οργανώνονταν πλέον όχι με τα τεφτέρια της δεκαετίας του '80, αλλά με φρέσκια τεχνολογία που ο ίδιος είχε φέρει πρόσφατα από την Αμερική, θεωρούνταν καθοριστικές για τον συγχρονισμό του μνημόσμου του κόμματος με τις «μεγάλες προσδοκίες» της νεο-ντικενσιανής μεσαίας τάξης. Στον Γκουλντ είχε παραχωρήσει ένα γραφείο με θέα τον Τάμεση το αφεντικό της εφημερίδας Express. Κι ενώ ο Γκουλντ μιλούσε μεγαλοπρεπώς για τη νέα προοδευτική πολιτική (και μεταξύ άλλων θυμόταν τον Ανδρέα Παπανδρέου που γνώρισε στις εκλογές του 1993 στην Αθήνα) άνοιξε η πόρτα και μπήκε ο Σταν Γκρίνμπεργκ, ένας κοντός 55άρης με στρογγυλά γυαλιά, μουστάκι, ξεβαμμένο τζιν γκαρζόνι και πυκνά μαλλιά-κράνος (από το 2005 και μετά κουρεύτηκε, άλλαξε γυαλιά κι έγινε ο άνθρωπος που γνώρισαν οι τωρινοί θαυμαστές του στην Αθήνα).

Τα μοντέλα

Πλησιάζουν οι ευρωεκλογές του 1999 (που οι Εργατικοί έχασαν με 8 μονάδες διαφορά χωρίς να ανοίξει μύτη). Ο Μπλερ (που ακόμη δεν είχε εγκαταλείψει τη φιλοδοξία του να βάλει τη Βρετανία στην Ευρωζώνη...) είχε προσλάβει τον Αμερικανό πολιτικό επιστήμονα

Ο Μπισσιτάκης είναι ίσως ο πρώτος αρχηγός κεντροδεξιού κόμματος με τον οποίο συνεργάστηκε, αλλά η πρώτη που είχε τη χαρά ήταν η Γιάννα Αγγελοπούλου το 2004.

και πρώην επίκουρο (αλλά πιο διάσημο από τους ομότιμους) καθηγητή του Γέιλ, που συνδέθηκε με δύο νίκες του Κλίντον - το 1992 και το 1996 - για να συνδράμει την ομάδα των Αγγλων στατιστικολόγων. Κυρίως όμως τον κουβάλησε στο Λονδίνο για να ταΐσει τα μυστικά μοντέλα του με τα ευρήματα βρετανικών δημοσκοπήσεων. Τι είδους μοντέλα είναι αυτά που πλέον έχουν εκτιμήσει και οι εν Αθήναις φίλοι του;

Ο Γκρίνμπεργκ γεννήθηκε το 1945 και έζησε έως τα πέντε του στη Φιλαδέλφεια της Πενσυλβάνια. Ο πατέρας του εργαζόταν στο εργοστάσιο ηλεκτρικών συσκευών της Γουεστίνγκχαουζ και τα απογεύματα παρακολουθούσε μαθήματα μηχανολογίας. Ο παππούς και η γιαγιά του από την πλευρά του πατέρα του ήταν Ρώσοι εβραϊκής καταγωγής μετανάστες στις ΗΠΑ από τη Ρωσία. Η μητέρα του μεγάλωσε στην Ουκρανία. Ο παππούς του από την πλευρά της μητέρας του, επίσης Εβραίος, υπηρέτησε στον τσαρικό στρατό. Εφτάσε έως τη Σιβηρία και την Κίνα προτού πάρει την κόρη και τον γιο του για το δικό τους «Αμέρিকা Αμέρিকা». Το 1950 η οικογένεια μετακόμισε στην Ουάσινγκτον, στην 9η Οδό, στη διασταύρωση των οδών

Στάνλεϊ Γκρίνμπεργκ

Ο μάγος που μετράει τα εκλογικά ρεύματα

Δεν πουλάει «αέρα». Οι στρατηγικές του εισηγήσεις προς τον Κυριάκο Μπισσιτάκη βασίζονται σε μαθηματική ανάλυση των δημοσκοπικών δεδομένων, αλλά και στην εμπειρία που έχει ο ίδιος αποκτήσει στο «πεζοδρόμιο». Πώς ο Αμερικανός «σοφός» βρέθηκε στο Μαξίμου;

Νιου Χάμσαϊρ και Τζορτζ σε γειτονιά μαύρων. Ο πατέρας Γκρίνμπεργκ, αφού απέτυχε να ανοίξει μανάβικο, έπασε δουλειά στην Αμερικανική Εταιρεία Οργάνων (American Instruments Company) που κατασκεύαζε προηγμένα όργανα για επιστημονικά εργαστήρια και συστήματα διαχείρισης υγρών σε μεγάλη πίεση (π.χ. στα βάθη ωκεανών). Η εταιρεία αυτή σαρώθηκε από την παγκοσμιοποίηση ήδη από τη δεκαετία του '70, αλλά στη χρυσή δεκαετία του '50 έπαιρνε πολλά κρατικά συμβόλαια και η τεχνολογία της ήταν απόρρητη. Οι Γκρίνμπεργκ έπαψαν να συναντούν κομμουνιστές συγγενείς για να μην κατηγορηθούν ότι διαρρέουν μυστικά στο σιδηρούν παραπέτασμα.

Ο ίδιος και ο μεγαλύτερος αδελφός του Εντ (που σπούδασε κι αυτός Πολιτικές Επιστήμες και είναι σήμερα ομότιμος καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Κολοράντο) πήγαιναν τακτικά στη συναγωγή μαζί με τους γονείς τους. Το '50 οι λευκοί μαθητές δεν πήγαιναν στα ίδια σχολεία με τους μαύρους, αλλά ο Σταν έγινε φιλαράκι με ολόκληρο γειτονόπουλο. Οι φίλιες αυτές αποδείχθηκαν χρήσιμες το 1955, όταν καταργήθηκε ο διαχωρισμός μαύρων - λευκών και ο Σταν μαζί με ολόκληρη την τάξη του μετακόμισαν «πακέτο» σε σχολείο μαύρων, συγκεκριμένα στο δημοτικό του Μπάρναρντ. «Με προστάτευαν οι φίλοι μου από τη γειτονιά». Στην οικογένεια δεν μιλούσαν πολιτικά. «Μια φορά άκουσα τον παππού να λέει ότι ήταν καλός πρόεδρος ο Τρούμαν».

Όταν δολοφονήθηκε ο Κένεντι, στις 22 Νοεμβρίου 1963, ο 18άρης Γκρίνμπεργκ ήταν πρωτοετής στις Πολιτικές Επιστήμες στο Πανεπιστήμιο Μαϊάμι (Miami University, που βρίσκεται στο Οχάιο) και όταν έφτασε η ειδήση εκείνο το μεσημέρι παρακολουθούσε μάθημα στην τάξη της Φυσικής. «Ο συγκατοικός μου στη φοιτητική εστία πετάχτηκε έξω για να πανηγυρίσει

τη δολοφονία του Κένεντι. Ολοι οι άλλοι φοιτητές μπουκάραν στο δωμάτιο και του πέταξαν όλα τα υπάρχοντα στον δρόμο. Απέκτησα άλλο συγκατοικό». Ο Σταν δεν ήταν ποτέ μονοκόμματος κι ίσως γι' αυτό καταλαβαίνει καλύτερα τους αμφιταλαντευόμενους ψηφοφόρους. Για παράδειγμα, το 1964 υπέγραψε κείμενο υπέρ του πολέμου στο Βιετνάμ, αλλά το 1965 τον βλέπουμε να διαδιδώνει έξω από τον Λευκό Οίκο κατά του πολέμου.

Αλεν ή Ντε Νίρο

Το καλοκαίρι του 1964 τα είχε με την Τέρι Γκάρλιν, που ήταν φιλενάδα με την κόρη του προέδρου Λίντον Τζόνσον, Λούσι Τζόνσον, αλλά και με την Μπεθ Τζένκινς, σύζυγο του προσωπάρχη του Λευκού Οίκου, Γουόλτερ Τζένκινς. Χάρη στη συντροφιά του, ο τυπάκος που μέχρι πρόσφατα σουλατσάριζε στις φτωχογειτονίες της Ουάσινγκτον απέκτησε ελεύθερη είσοδο, όχι μόνο στο συνέδριο των Δημοκρατικών του καλοκαίρι του 1964, αλλά ακόμη και στον Λευκό Οίκο. Μήπως συμμετείχε σε τίποτα συσκέψεις; «Έκανα σολάριουμ και παράγγελα πίτσες», απάντησε αφοπλιστικά σε κάποιους που τον ρώτησαν προ εικοσαετίας. Ο Γκρίνμπεργκ δεν είναι δίδυμος και αυτοσαρκάζεται συχνά. Θυμίζει πολύ τον Γούντι Αλεν στον τρόπο που μιλάει και στη χροιά της φωνής, όσο κι αν κάποιος στα μέρη μας άστοχα τον βάφτισαν Ντε Νίρο.

Στις 7 Οκτωβρίου 1964, έναν μήνα πριν από τις προεδρικές εκλογές, το κονέ του Σταν, ο προσωπάρχης Τζένκινς πιάστηκε στα πράσα στις τουαλέτες της Χριστιανικής Αδελφότητας Νέων (YMCA) με έναν άλλον άνδρα («ανάρμοστη επαφή», έγραψαν οι εφημερίδες) και σε λίγες ημέρες παραιτήθηκε από τον Λευκό Οίκο. «Δεν θα με σόκαρε περισσότερο αν η γυναίκα μου σκότωνε τον Πάπα», δήλωσε ο Τζόνσον, αλλά πούχασε όταν οι δημοσκόποι τον διαβεβαίωσαν ότι

οι ψηφοφόροι δεν δίνουν δεκάρα για το «ανάρμοστο». Παρ' όλα αυτά το ζεύγος Τζένκινς, που είχε αποκτήσει έξι παιδιά, τέσσερα αγόρια και δύο κορίτσια, συνέχισε μαζί (χωρίς να είναι δεκαετία μετά). Το προγραμματισμένο χριστουγεννιάτικο πάρτι στο σπίτι τους, στο τέλος του 1964, πραγματοποιήθηκε κανονικά. Ο Σταν ήταν καλεσμένος και κουβέντασε για το συμβάν με την αρκετά ανοιχτόμυαλη για την εποχή της κυρία Μπεθ. Όταν έδειξε ζήση όλα αυτά στην Ουάσινγκτον του 1964, είναι δυνατόν να ζοριστείς από τον Κασσελάκη στην Αθήνα του 2024;

Στο τέλος της δεκαετίας του '60 γνωρίστηκε με τη γυναίκα του, την ιταλικής καταγωγής Ρόζα ντε Λάουρο, η οποία έμεινε αμέσως έγκυος σε διδύμα (συνολικά έχουν τρία παιδιά και έξι εγγόνια). «Του Εξήντα Εκδρομείς» και οι δύο, παντρεύτηκαν μια δεκαετία μετά. Η Ντε Λάουρο, συνομήλικη του Σταν, παραμένει από το 1991 μέχρι σήμερα μέλος της Βουλής των Αντιπροσώπων στην τρίτη περιφέρεια του Κονέκτικατ (έχει κερδίσει 17 εκλογές στη σειρά και έχει αφήσει εποχή στο Κογκρέσο για τα έντονα χρώματα που προτιμάει στα ρούχα και τα μαλλιά της).

Ερευνα στο πεδίο

Ο Γκρίνμπεργκ δεν είναι παπατζής, όπως πολλοί που παριστάνουν τον πολιτικό σύμβουλο και περιτριγυρίζουν τους πολιτικούς σαν τις μύγες. Ξεχώρισε για την επιστημονική δουλειά του για τη φτώχεια στις αρχές της δεκαετίας του '70. Πήγε ο ίδιος σε πέντε φτωχές γειτονίες σε διαφορετικές πόλεις της Αμερικής και μίλησε με τους ανθρώπους για μέρες. Η έρευνα που τον έκανε διάσημο ήταν εκείνη στην κομψότητα Μακόμπ του Μίτσιγκαν σχετικά με τις αιτίες που πολλοί Δημοκρατικοί «το γύρισαν» και ψήφισαν Ρέιγκαν στις προεδρικές εκλογές του 1984. Με τις έρευνες κοινής γνώμης καταπίστηκε πρώτη φο-

ρά το 1980 όταν βοήθησε (αμισθί, όπως και τώρα αμισθί βοηθάει τη Ν.Δ., όπως επιμένουν οι επίσημες πηγές μας...) τον Δημοκρατικό γερούσιαστή Κρις Ντοντ στις πρώτες του εκλογές στο Κονέκτικατ. Ο Ντοντ κέρδισε και συνέχισε να κερδίζει ανελλιπώς έως το 2011.

Ο Γκρίνμπεργκ έχει πει ότι οι πολιτικές συμπεριφορές διαμορφώνονται μέσα από την Ιστορία, ότι καταβροχθίζει πολλά Ιστορία γιατί μόνο έτσι μπορεί να αποκρυπτογραφεί σωστά τους αριθμούς κι ότι του αρέσει να μιλάει με τις ώρες με τους απλούς ανθρώπους και όχι με τους καταραμένους εξημών, που βράζουμε μέσα στα καζάνια της πολιτικής κόλασης. Ο Μπισσιτάκης είναι ίσως ο πρώτος αρχηγός κεντροδεξιού κόμματος με τον οποίο συνεργάστηκε, αλλά η πρώτη που είχε τη χαρά να ακούσει τις συμβουλές του ήταν η Γιάννα Αγγελοπούλου το 2004. Είναι ο ίδιος που συμβούλευσε τον Νέλσον Μαντέλα το 1994 στις πρώτες εκλογές της Νότιας Αφρικής. Αρχικά ο Μαντέλα επέλεξε το σύνθημα «Τώρα είναι η ώρα», αλλά ο Γκρίνμπεργκ του εξήγησε ότι θα ωφεληθεί περισσότερο αν υπερβεί τις διαχωριστικές γραμμές. Τότε ο Μαντέλα άλλαξε το σύνθημα σε: «Καλύτερη ζωή για όλους».

Ο Γκρίνμπεργκ παριστάνει ότι είναι απλώς ένας δουλευταράς με μπόλικη κοινή λογική, αλλά λίγοι γνωρίζουν ότι είναι ένας επιστήμονας που αθόρυβα εξέλιξε τη μαθηματική Κυβερνητικής (και θεωρίας συστημάτων) που έλαβε από τον εβραϊκής καταγωγής Τσέκο καθηγητή Καρλ Ντόιτς στις αρχές της δεκαετίας του '70, όταν έκανε το διδακτορικό του στο Χάρβαρντ. Ο Ντόιτς ήταν ο πρώτος που «μοντελοποίησε κοινωνίες», που εφάρμοσε πειραματικά σε πληθυσμούς μαθηματικά μοντέλα που ήταν κατασκευασμένα για να προβλέπουν τη συμπεριφορά μη φυσικών συστημάτων, όπως αυτά εξελίσσεται εξαιτίας λογής ερεθισμάτων. Κυβερνητική σημαίνει με δυο λόγια το πώς ρεγουλάρεις την τιμολογία σου έτσι ώστε να στρίψει σωστά το καράβι σου. Ο Γκρίνμπεργκ γομίζει το γραφείο του με στατιστικά δεδομένα που παράγουν αφειδώς οι συνεργαζόμενες με την κυβέρνηση εταιρείες μετρήσεων και τα ερμηνεύει μέσα από τα δικά του μοντέλα κυβερνητικής, που έχει εξελίξει έπειτα από μια ολόκληρη ζωή μελετών σε πληθυσμούς. Στη συνέχεια κουβεντάζει κατά πόσον μια άλφα ή βήτα πρωτοβουλία μπορεί να επιπράξει τα δεδομένα προς τη μία ή την άλλη κατεύθυνση.

Στις ευρωεκλογές λέγεται ότι προβληματίζεται από την καλπάζουσα αποχή και γι' αυτό συνέστησε να ανάψουν λίγο τα αίματα (εξ ου και το κουβεντολόι για το «πόθεν έσχες» του Κασσελάκη).

Στις ευρωεκλογές λέγεται ότι προβληματίζεται από την αποχή και γι' αυτό συνέστησε να ανάψουν λίγο τα αίματα (εξ ου και το κουβεντολόι για το «πόθεν έσχες» του Κασσελάκη).

σε διακριτικά να ανάψουν λίγο τα αίματα (εξ ου και το κουβεντολόι για το «πόθεν έσχες» του Κασσελάκη). Πάντως πέρσιμι διακρίνει πρώτος ότι η κυριαρχία Μπισσιτάκη ήταν τόσο σταθερή ώστε δεν μπορούσε να διαταραχθεί από τα Τέμπη και πρώτος κατάλαβε ότι ο ΣΥΡΙΖΑ θα καταρρεύσει. Σε ορισμένες συναντήσεις επέμενε τόσο πολύ ότι η Ν.Δ. θα φτάσει και θα υπερβεί το ποσοστό του 2019, ώστε ορισμένοι κυβερνητικοί κοιτάζονταν μεταξύ τους. «Μήπως δεν είναι καλά ο Αμερικανός?».

Συνεπώς, αξίζει με το παραπάνω την αμοιβή του, η οποία δεν είναι απλώς υλική, αλλά υπερβαίνει τη φθαρτότητα των ευρώ που θρυλείται ότι αποδέχεται ή δεν αποδέχεται ως δωρεά από σύγχρονη ελληνική θρόνητα - και όχι από τη φτώχεια και ταπεινή Ν.Δ. Η πιο στέρεα αμοιβή του είναι ότι ως οπαδός της περιπατητικής σχολής μπορεί να ατενίζει τον Παρθενώνα από την Αρχαία Αγορά χωρίς να τον αναγνωρίζει κανείς, ικανοποιημένος από τη σκέψη ότι εκείνος, ένα φτωχαδάκι από το Αμέρিকা που έμαθε να αφουγκράζεται τους φτωχούς όσο κανείς, βάζει ένα μικρό μαθηματικό λιθαράκι στη σύγχρονη περιπέτεια της αρχαιότερης δημοκρατίας.

51 ημέρες όμηροι της Χαμάς

Του ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΚΑΤΣΙΚΙΔΗ

Το τηλέφωνο χτυπάει, στην άλλη γραμμή η αδύναμη φωνή της Χεν Αλμογκ Γκόλντσταϊν. «Παρακαλώ, δώστε μου άλλα 20 λεπτά». Αναμονή.

Στις 7 Οκτωβρίου, τρομοκράτες της Χαμάς εισέβαλαν στο κιμπούτζ Κφαρ Αζά και εκτέλεσαν τον σύζυγό της, Ναντάβ, και τη μεγάλη της κόρη, Γιαμ, ενώ οι τρομοκράτες απήγαγαν την ίδια και τα τρία της παιδιά στη Γάζα. Τους κράτησαν 51 ημέρες σε αιχμαλωσία. Έξι μήνες μετά την απελευθέρωσή της από τον «εφιάλτη», η Χεν παραχώρησε αποκλειστική συνέντευξη στην «Κ».

Η τηλεφωνική σύνδεση με το Ισραήλ αρχίζει. Η Χεν ζήτησε να περιοριστεί η συνομιλία μας στα 30 λεπτά. Είναι ακόμη τόσο φορτισμένη που χρειάζεται να διακόψει πολλές φορές την αφήγησή της. Όπως μας λέει, την 7η Οκτωβρίου η οικογένειά της είχε ξυπνήσει 5 ώρες πριν από την επίθεση της Χαμάς στο Κφαρ Αζά. «Είχαμε πάει στο καταφύγιο από πολύ νωρίς», αφηγείται. «Είχαν πέσει ρουκέτες και ήδη από τις 6.30 το πρωί είχαμε λάβει μήνυμα "κόκκινου συναγερμού". Έτσι είχαμε κρυφτεί στο καταφύγιο, όπως κάναμε κάθε φορά».

Η επίθεση

«Εκείνο το πρωινό», διηγείται, «ακούσαμε πολύ δυνατούς πυροβολισμούς σε πολύ μεγάλη απόσταση, οπότε καταλάβαμε ότι κάτι σημαντικό είχε συμβεί. Φυσικά, το μυαλό μας δεν πήγαινε ότι θα συμβεί τόσο μεγάλο κακό. Ακούσαμε στις ειδήσεις ότι τρομοκράτες μπήκαν στο Ισραήλ και ότι έπρεπε να υπερασπιστούμε το σπίτι μας».

»Βγήκαμε από το καταφύγιο και ο σύζυγός μου μαζί με τη μεγάλη μου κόρη, τη Γιαμ, πήγαν γύρω από το σπίτι να δουν τι συμβαίνει. Ανοιξαμε τα παράθυρα και είδαμε κάποιους με κακή ρούχα να περπατούν γύρω από το σπίτι μας και ξαναγυρίσαμε στο καταφύγιο. Στην αρχή νομίζαμε ότι ήταν Ισραηλινοί στρατιώτες, αλλά γρήγορα καταλάβαμε ότι δεν ήταν οι δικές μας δυνάμεις. Λίγο αργότερα ακούσαμε πάλι θόρυβο, ένα μεγάλο "μπαμ".

»Η έκρηξη έγινε κοντά στο σπίτι μας και μάλιστα κοντά στο καταφύγιό μας. Καταστράφηκε ένα μέρος του μπάνιου και καταλάβαμε ότι είχε τοποθετηθεί εκρηκτικός μηχανισμός που προοριζόταν να πλήξει το σπίτι μας. Εκείνη την ώρα ήμασταν όλοι κρυμμένοι στο καταφύγιο και ακούγαμε τους πυροβολισμούς που έπεφταν σε άλλα σπίτια. Οι τρομοκράτες μπήκαν στο σπίτι μας και φώναζαν, "Εβραίοι, Εβραίοι!".

Ο Ναντάβ και η Γιαμ

»Το χτύπημα στο σπίτι μας συνέβη γύρω στις 11.30-12.00. Θυμάμαι τους τρομοκράτες να πυροβολούν το καταφύγιο στο οποίο βρισκόμασταν και καθόντουσαν έξω από την πόρτα μέχρι που μπήκαν μέσα. Ο Ναντάβ καθόταν δίπλα από την πόρτα του καταφυγίου με μια σκούπα. Προσπάθησε να μας υπερασπιστεί και τον σκότωσαν...

»Η κόρη μου κι εγώ βρισκόμασταν σε μία εσοχή ανάμεσα στην ντουλάπα των ρούχων. Τέσσερις τρομοκράτες μπήκαν μέσα, βρισκόμασταν με τις πιτζάμες και μας ζήτησαν να βγούμε με τα χέρια ψηλά. Αλλάξαμε ρούχα και μας έβγαλαν από το καταφύγιο. Τα παιδιά βγήκαν πρώτα και ακολούθησα εγώ. Μας έβγαλαν έξω από το σπίτι από το σημείο που είχαν μπει.

»Βγαίνοντας περάσαμε πάνω από τον σύζυγό μου. Δεν μπορούσα να ελέγξω την κατάστασή του. Σκέφτηκα ότι ύστερα από λίγο θα ερχόταν ο στρατός να μας βοηθήσει. Έξω από το σπίτι, στον χώρο της πέργκολας, υπήρχαν περίπου άλλοι δέκα τρομοκράτες. Είδαν απλωμένη μια στρατιωτική μπλούζα της Γιαμ

Στην εισβολή της 7ης Οκτωβρίου δολοφονήθηκαν ο σύζυγός της και η κόρη της. Η Χεν Αλμογκ Γκόλντσταϊν βρέθηκε λίγες ώρες αργότερα αιχμάλωτη με τα άλλα τρία της παιδιά σε τούνελ στη Γάζα. Σήμερα, έξι μήνες μετά την απελευθέρωσή της, ζητάει από την ισραηλινή κυβέρνηση να λυτρώσει τους ομήρους από το μαρτύριό τους

Η Χεν Αλμογκ Γκόλντσταϊν έμεινε αιχμάλωτη της Χαμάς στη Γάζα επί 51 ημέρες μαζί με τα τρία της παιδιά - τον Ταλ, την Αγκάμ και τον Γκαλ (κάτω). Σήμερα πρωτοστατεί στις διαμαρτυρίες κατά της ισραηλινής κυβέρνησης και στέλνει μήνυμα στη διεθνή κοινότητα. «Πρέπει να απελευθερωθούν οι όμηροι όσο το δυνατόν πιο γρήγορα. Οι συνθήκες στη Γάζα είναι τραγικές και πρέπει να κάνουν τα πάντα για να τους απελευθερώσουν. Το να βρίσκεσαι εκεί πέρα είναι απάνθρωπο και είναι ένας ζωντανός "εφιάλτης"».

και κατάλαβαν ότι ήταν στρατιωτικά. Τη ρώτησαν κάτι στα αραβικά, υποθέτω ότι ρώτησαν αν έχουμε όπλα μέσα στο σπίτι τους. Είπαμε πλύνον στην Γάζα, είναι τρελό!».

»Από το σοκ που βιώναμε. Μετά από αυτά που είχαμε δει στο σπίτι δεν ήξερα τι να πω στα παιδιά μου. Είπαμε πλέον στην Γάζα, είναι τρελό!».

Η αιχμαλωσία

Κατόπιν, «με το που περάσαμε τα σύνορα σταμάτησαν το αυτοκίνητο και μας επιβίβασαν σε ένα άλλο αυτοκίνητο», διηγείται η Χεν. «Θυμάμαι ότι είδαμε δίπλα μας ένα ασθενοφόρο του "Ερυθρού Σταυρού". Μας κοίταξαν, εγώ προσπάθησα να καλέσω σε βοήθεια και το άτομο στο ασθενοφόρο φάνηκε σαν να μην καταλάβαινε τι του λέω. Δεν απάντησε».

»Από τα σύνορα μας οδήγησαν σε ένα τούνελ, μας έβαλαν μέσα και καθίσαμε δύο μέρες. Δεν ξέραμε αν οι στρατιώτες στο τούνελ ήταν από τη Χαμάς ή από κάποια άλλη οργάνωση. Δύο μέρες αργότερα μας πήραν από το τούνελ και μας πήγαν σε ένα διαμέρισμα. Εκεί ήταν άλλοι τρομοκράτες, ενώ συνεχώς μας μετακινούσαν σε άλλα διαμερίσματα. Βέβαια, υπήρχε ένα κεντρικό διαμέρισμα στο οποίο μέيناμε πέντε εβδομάδες».

»Οι συνθήκες διαβίωσης ήταν πολύ σκληρές. Στα τούνελ υπήρχε πολλή σκόνη που έμπαινε στο στόμα μας, πολύ υψηλή υγρασία και σχεδόν καθόλου αέρας. Στις σπράγγες υπήρχαν κάποια μηχανήματα για να ανανεώνουν τον αέρα και όταν αυτά δεν δούλευαν το οξυγόνο ήταν περιορισμέ-

νο. Στα διαμερίσματα όπου μας κρατούσαν δεν υπήρχε καθόλου ηλεκτρικό ρεύμα. Πρέπει να συμπληρώσω ότι μόνο τις πρώτες μέρες είδαμε άλλους ομήρους, ήμασταν χωρισμένοι».

»Οι τρομοκράτες μας είπαν τα ονόματά τους αλλά αποδείχτηκαν ψεύτικα, ψευδώνυμα. Στα διαμερίσματα υπήρχε ένας τρομοκράτης που μιλούσε εβραϊκά και ένας άλλος που μιλούσε σπαστά αγγλικά. Όταν τους ρώτησαμε, μας είπαν ότι είναι από τις "Ταξιαρχίες Ιζ αντ-Ντιν αλ-Κασάμ" (στρατιωτικός βραχίονας της Χαμάς)».

Πριν από τα γεγονότα της 7ης Οκτωβρίου η Χεν εργαζόταν ως κοινωνικός λειτουργός. Εχοντας χειριστεί δεκάδες υποθέσεις, η Χεν αντιλήφθηκε τον τρόπο και την ανησυχία που βίωναν οι τρομοκράτες. «Δεν ήταν προετοιμασμένοι να σκοτωθούν», υπογραμμίζει, «ήταν κι αυτοί σε ανησυχία και σε ένταση και βεβαίως φοβόντουσαν τις ισραηλινές δυνάμεις. Όταν οι βόμβες έπεφταν στα διπλανά διαμερίσματα, φοβόμασταν ότι θα σκοτωθούμε. Κάποια διαμερίσματα επιλήφθηκαν από τους πυραύλους και αναγκάστηκαν να μας μεταφέρουν. Θυμάμαι ήταν νύχτα, πίσω σκοτάδι και βγήκαμε στο δρόμο και μας μετέφεραν. Ένα βράδυ αποφάσισαν να μας πάνε να μείνουμε σε ένα σουπερ μάρκετ και ένα άλλο βράδυ το περάσαμε μέσα σε ένα σχολείο και μέσα σε ένα τζαμί». Παρά τις 51 μέρες ομηρίας η

Χεν δεν ήρθε σε άμεση επαφή με τους κατοίκους της Γάζας. «Όταν μας μετέφεραν στους δρόμους ήταν από συγκεκριμένα δρομάρια. Εκείνες τις στιγμές δεν κοιτάζαμε και δεν είδαμε τους κατοίκους. Όταν μας πήγαν στο σχολείο υπήρχαν κάποιοι Παλαιστίνιοι που έμειναν σε αυτό. Αυτοί είδαν παιδάκια και γυναίκες και πήγαν στους φρουρούς μας και τους ρώτησαν αν μπορούν να προσφέρουν κάτι ή να βοηθήσουν».

»Το διάστημα που μέيناμε στο τζαμί και στο σχολείο ήμασταν κοντά στους κατοίκους, αλλά σε καμία περίπτωση δεν μας άφησαν να έρθουμε σε επαφή μαζί τους. Μας είπαν μόνο να μείνουμε στην είσοδο του σχολείου, να κοιμηθούμε, μας κάλυψαν με σεντόνια μέχρι το κεφάλι και μας απαγόρευαν την οποιαδήποτε επαφή».

Ημέρες αγωνίας

Η Χεν δηλώνει πως προσπαθούσε να μην καταρρέσει ψυχολογικά. Τα παιδιά της ήταν το στήριγμά της. «Όλες αυτές τις ημέρες ομηρίας συνέχεια μιλούσα με τα παιδιά μου, τα ενθάρρυνα, τους έδινα κουράγιο και μου έδιναν κουράγιο. Πάντοτε προσπαθούσαμε να διατηρούμε την ελπίδα μας. Ρωτούσαμε τους τρομοκράτες τι θα μας συμβεί, αν θα μας σκοτώσουν. Καταλάβαμε ότι ήταν ένα γράναζι στο σύνολο και μας έλεγαν, "όχι, το πολύ που μπορεί να συμβεί είναι να πεθάνουμε όλοι μαζί". Δεν μας είπαν ποτέ ότι θα μας σκοτώσουν».

Οι άνδρες της Χαμάς και των «Ταξιαρχιών αλ-Κασάμ» μετακινούσαν την οικογένεια της Χεν Γκόλντσταϊν συνεχώς. Την ίδια ώρα, ο Ισραηλινός στρατός είχε εξαπολύσει επιχείρηση βομβαρδισμού της Χαμάς. «Μία εβδομάδα πριν πάμε στο τελευταίο τούνελ μάς μετακίνησαν σε μία ημιτελή οικοδομή», θυμάται η Χεν. «Εκεί σείονταν το έδαφος από τις εκρήξεις. Εμείνα όλη την εβδομάδα ξάγρυπνη. Για να αντέξω έπρεπε να ηρεμήσω την ψυχή και το σώμα μου. Δεν μπορώ να περιγράψω τη ζημιά που προκάλεσαν οι βομβαρδισμοί στην ψυχή μας. Όλη την ώρα φοβόμασταν πως θα πεθάνουμε».

Η ανταλλαγή

Τις τελευταίες ημέρες της ομηρίας η Χεν και τα τρία της παιδιά παρέμειναν σε τούνελ. Οι τρομοκράτες τους ενημέρωναν ότι βρίσκονταν σε διαπραγματεύσεις και ότι θα γινόταν ανταλλαγή αιχμαλώτων τις επόμενες ημέρες. «Η αναμονή για την ανταλλαγή των αιχμαλώτων ήταν κάτι που με εκνεύριζε πάρα πολύ», αναφέρει, «διήρκεσε πολύ χρόνο. Συνεχώς μας έλεγαν "θα σας απελευθερώσουμε αύριο", το αύριο γινόταν μεθαύριο, το μεθαύριο έγινε την Κυριακή και την Κυριακή μας είπαν "όχι ακόμη γιατί δεν τα βρήκαμε, αλλά θα τα βρούμε". Αυτό ήταν πραγματικά ένα μαρτύριο».

Την 24η Νοεμβρίου, ώρα 07.00 τέθηκε σε ισχύ τετραήμερη κατάπαυση του πυρός. Η Χεν με την οικογένειά της συμπεριλαμβάνονται στη λίστα της Χαμάς με τους ομήρους προς ανταλλαγή. Στις 26 Νοεμβρίου οι τρομοκράτες τους επιβίβασαν σε όχημα του Ερυθρού Σταυρού και διέσχισαν τα σύνορα».

Οκτώ μήνες μετά την εισβολή της Χαμάς στο Ισραήλ, οι ισραηλινές αρχές εκτιμούν ότι 121 όμηροι παραμένουν στα χέρια της Χαμάς. Σήμερα, η Χεν πρωτοστατεί στις διαμαρτυρίες κατά της ισραηλινής κυβέρνησης και στέλνει μήνυμα στη διεθνή κοινότητα. «Πρέπει να απελευθερωθούν οι όμηροι όσο το δυνατόν πιο γρήγορα. Οι συνθήκες στη Γάζα είναι τραγικές και πρέπει να κάνουν τα πάντα για να τους απελευθερώσουν. Το να βρίσκεσαι εκεί πέρα είναι απάνθρωπο και είναι ένας ζωντανός "εφιάλτης"».

Η συζήτηση έγινε με διερμηνέα τον Μγκέλ Καπούαο.

Μία εβδομάδα πριν πάμε στο τελευταίο τούνελ, μας μετακίνησαν σε μια ημιτελή οικοδομή. Εκεί σείονταν το έδαφος από τις εκρήξεις. Εμείνα όλη την εβδομάδα ξάγρυπνη. Για να αντέξω έπρεπε να ηρεμήσω την ψυχή και το σώμα μου. Δεν μπορώ να περιγράψω τη ζημιά που προκάλεσαν οι βομβαρδισμοί στην ψυχή μας. Όλη την ώρα φοβόμασταν πως θα πεθάνουμε».

Η αναμονή για την ανταλλαγή των αιχμαλώτων ήταν κάτι που με εκνεύριζε πάρα πολύ, διήρκεσε πολύ χρόνο. Συνεχώς μας έλεγαν "θα σας απελευθερώσουμε αύριο", το αύριο γινόταν μεθαύριο, το μεθαύριο έγινε την Κυριακή και την Κυριακή μας είπαν "όχι ακόμη γιατί δεν τα βρήκαμε, αλλά θα τα βρούμε". Αυτό ήταν πραγματικά ένα μαρτύριο».

Και, τελικά, τι κάνουμε με αυτά τα παιδιά;

Τον Απρίλιο το βρετανικό σύστημα υγείας αποφάσισε να μη χορηγεί πλέον «αναστολείς» (blockers) στους εφήβους που δηλώνουν δυσφορία φύλου. Η απόφαση προκάλεσε θύελλα αντιδράσεων, καθώς όλο και περισσότεροι ανήλικοι απευθύνονται στις υπηρεσίες υγείας για βοήθεια. Πού οφείλεται η αύξηση; Πόσα είναι τα περιστατικά στην Ελλάδα; Και πώς αντιμετωπίζονται;

Της **ΛΙΝΑΣ ΓΙΑΝΝΑΡΟΥ**

«Μου αρέσει να βγαίνω σε άλλη γειτονιά, εκεί όπου δεν με γνωρίζουν. Χρησιμοποιώ άλλο όνομα, με πληγώνει το βαπτιστικό μου. Το ακούω κάθε μέρα στο σχολείο και είναι κάθε φορά μια μαχαίρα». «Δεν περιμένω από τους γονείς μου να με καταλάβουν. Αν και θέλω να προχωρήσω και ο γιατρός μου συμφωνεί, θα περιμένω να φτάσω στα 18. Κάνω υπομονή, η μητέρα μου όταν σκέφτεται το μέλλον κλαίει...». Ορισμένες από τις φράσεις που έχουν πει παιδιά στους ειδικούς της Μονάδας Εφηβικής Ιατρικής της Β' Παιδιατρικής Κλινικής ΕΚΠΑ - Νοσοκομείο Παίδων «Π. & Α. Κυριακού». Η Μονάδα είναι εξειδικευμένη για να διαχειρίζεται αυτά τα σπάνια περιστατικά παιδιών και εφήβων που αισθάνονται ότι έχουν γεννηθεί σε ξένο σώμα. Πώς βοηθά έναν ανήλικο που εκφράζει δυσφορία φύλου;

Η απάντηση που δίνει η παγκόσμια επιστημονική κοινότητα δεν είναι ομόφωνη. Στο επίκεντρο της διαφωνίας βρίσκεται το ερώτημα αν πρέπει να χορηγούνται στους ανήλικους αναστολείς της ήβης (blockers), ούτως ώστε να έχουν χρόνο να αποφασίσουν αν θα προχωρήσουν σε μετάβαση φύλου. Το ζήτημα αναζωπυρώθηκε πρόσφατα στη Μεγάλη Βρετανία. Η χώρα άλλαξε την υγειονομική πολιτική και δεν συνταγογραφεί πλέον αναστολείς. Ατία η έκθεση της παιδίατρος Χίλαρι Κας, στην οποία το 2020 ανατέθηκε η αναθεώρηση των κατευθυντήριων γραμμών θεραπείας δεδομένου του αυξανόμενου αριθμού παιδιών με δυσφορία φύλου (περίπου 5.800 παιδιά βρίσκονταν στη λίστα αναμονής του NHS, του συστήματος δημόσιας υγείας της Βρετανίας, για θεραπείες φύλου στο τέλος του 2023). Η έκθεση που δημοσιεύθηκε τον περασμένο Απρίλιο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι αποδείξεις για το κατά πόσον τα φάρμακα αυτά είναι ωφέλιμα «έχουν βασιστεί σε σαθρά θεμέλια». Το Ηνωμένο Βασίλειο γίνεται έτσι η πέμπτη χώρα στην Ευρώπη που άλλαξε τα τελευταία χρόνια πολιτική, με τη Φινλανδία, τη Νορβηγία, τη Σουηδία και τη Δανία να έχουν ήδη περιορίσει την ορμονοθεραπεία σε εφήβους.

Αύξηση των περιστατικών καταγράφεται και στη χώρα μας, χωρίς ωστόσο να μπορεί να αποτυπωθεί σε αριθμούς. Αντίθετα με το NHS, το σύστημα υγείας στην Ελλάδα δεν καταγράφει συστηματικά τα σχετικά αιτήματα. Από όταν ιδρύθηκε, το 2006, η Μονάδα Εφηβικής Υγείας (MEY) του Νοσοκομείου Παίδων «Π. & Α. Κυριακού», δέχονταν κάθε χρόνο ένα-δύο περιστατικά με ασυμφωνία φύλου. «Αυτή τη στιγμή παρακολουθούμε έξι παιδιά. Κυρίως εφαρμόζουμε τεχνικές κοινωνικής ενδυνάμωσης, διαχείρισης των σχέσεων και των συναισθημάτων, και σε συζήτηση με τους γονείς διερευνώνται οι επιλογές που υπάρχουν σε παρεμβάσεις. Όταν υπάρχει σαφής ένδειξη ακολουθούνται τα πρωτόκολλα που ισχύουν διεθνώς», λέει στην «Κ» η αναπλ.

καθηγήτρια Παιδιατρικής-Εφηβικής Ιατρικής ΕΚΠΑ και επιστημονική υπεύθυνη της MEY Αρτεμής Τσίτσικα. «Υπάρχει αυξητική τάση αλλά δεν μπορούμε να γνωρίζουμε την αληθή μεταβολή. Σήμερα τα παιδιά αισθάνονται πιο άνετα να συζητούν για ένα τέτοιο θέμα τους».

Αύξηση καταγράφεται τα τελευταία δύο χρόνια και στα τηλεφωνήματα στη Γραμμή Ψυχολογικής Στήριξης «Δίπλα Σου 11528» για ανθρώπους που έχουν ερωτήματα σχετικά με τον σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα ή/και έκφραση φύλου τους. Η Γραμμή λειτουργεί φθινόπωρο με καλοκαίρι. Από τον Νοέμβριο του '21 έως τον Ιούλιο '22 είχαν καλέσει 16 trans και non binary άτομα, από τον Σεπτέμβριο του '22 έως τον Ιούλιο του '23 80 και από τον Σεπτέμβριο του '23 έως σήμερα (τον Μάιο) 97. Για τους ανθρώπους της Γραμμής η αύξηση αποτυπώνεται καλύτερα ενημέρωση του πληθυσμού. «Δεν έχει αυξηθεί ο αριθμός τους, απλώς πλέον αισθάνονται μεγαλύτερη άνεση να

κού, που δεν αυτοπροσδιορίζεται ούτε ως άνδρας ούτε ως γυναίκα) προκάλεσε περαιτέρω αύξηση των κλήσεων. «Κάλεσαν πολλά άτομα να μας πουν ότι τους έδωσε πολύ κουράγιο η νίκη του Nemo». Πολλοί θα δουν στο παραπάνω ένα επιχείρημα ότι πρόκειται για «μόδα», τάση της εποχής. Ο κ. Κασφίκης τους προλαβαίνει: «Ποιος θα επέλεγε να μπει σε μια μόδα που ξεσκονίζει τόσο κακοποιητικό λόγο, που επιφέρει τόσες δυσκολίες; Ποιο άτομο θα έμπαινε σε μια τέτοια διαδικασία αν δεν ένιωθε μέσα του την ανάγκη;». Αξίζει να σημειωθεί ότι τα τελευταία δύο χρόνια, η Διεπιστημονική Γνωμοδοτική Επιτροπή για τη διόρθωση του καταχωρισμένου φύλου των υπουργείων Δικαιοσύνης/Υγείας για την αλλαγή του βαπτιστικού ονόματος σε ανήλικους άνω των 15 ετών, στην οποία συμμετέχουν ένας παιδοψυχίατρος, ένας ψυχίατρος, ένας ενδοκρινολόγος, ένας παιδοχειρουργός, ένας ψυχολόγος, ένας κοινωνικός λειτουργός και ένας παιδίατρος, έχει εξετάσει λιγότερες από 10 περιπτώσεις (για τις οποίες τελικά γνωμοδότησε θετικά).

Το πρωτόκολλο

Ένα άτομο είναι ελεύθερο προφανώς να προχωρήσει σε κοινωνική φυλομετάβαση, να αρχίσει δηλαδή να εκφράζεται με τον τρόπο που θέλει, να φοράει ό,τι θέλει, να επιλέξει το όνομα που θέλει να το φωνάζουν. Για οποιαδήποτε ιατρική παρέμβαση απαιτείται, σύμφωνα με τον νόμο, η σύμφωνη, έγγραφη, δήλωση των γονέων ή κηδεμόνων του εφήβου και η γνωμοδότηση ειδικών (εφηβιάτρου, ενδοκρινολόγου, παιδοψυχιάτρου). Όπως λέει η κ. Τσίτσικα, γίνονται αργά και πολύ προσεκτικά βήματα, πάντα με συγκατάθεση γονέων και διεπιστημονική συζήτηση. Η παρέμβαση θα ξεκινήσει μετά την έναρξη της ήβης, δηλαδή μετά τα 14. Το πρώτο βήμα είναι η χορήγηση σκευασμάτων (μπλόκερ) για την αναστολή της εξέλιξης της ήβης με τα χαρακτηριστικά του ισχυρότερου φύλου και το δεύτερο βήμα η σταδιακή χορήγηση ορμονών του επληκτικού φύλου – αλλαγές που αφορούν τη φωνή, την τριχοφυΐα, τη μυϊκή μάζα, τον λυγισμό ιστού κ.λπ. Σημειώνεται ότι πρόκειται για τα ίδια σκευάσματα που χορηγούνται σε κορίτσια που δεν έχουν περίοδο ή παιδιά που δεν έχουν ανάπτυξη. Η διαδικασία συγκέντρωσης των θετικών γνωμοδοτήσεων για οποιαδήποτε παρέμβαση παίρνει χρόνο.

Τα στάδια μέχρι εδώ είναι αναστρέψιμα. Χειρουργική επέμβαση πριν από την επληκτική δεν επιχειρείται, παρά μόνο σε περιπτώσεις με σαφή γνωμοδότηση της διεπιστημονικής ομάδας των θεραπόντων και φυσικά έγγραφη σύμφωνη γνώμη των γονέων. «Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, οι επεμβάσεις πριν από τα 18 έτη αφορούν κυρίως το στήθος και η παρέμβαση αυτή μπορεί να είναι λυτρωτική για το άτομο και να συμβάλλει στη θετική ψυχοκοινωνική του εξέλιξη», λέει η κ. Τσίτσικα. «Πολλά

«Αυτή τη στιγμή παρακολουθούμε έξι παιδιά. Κυρίως εφαρμόζουμε τεχνικές κοινωνικής ενδυνάμωσης, διαχείρισης των σχέσεων και των συναισθημάτων».

Αρτεμής Τσίτσικα

Υπεύθυνη Μονάδας Εφηβικής Υγείας (MEY) του Νοσοκομείου Παίδων «Π. & Α. Κυριακού»

«Οι επαγγελματίες οφείλουμε να είμαστε εκεί για να δημιουργούμε ασφαλείς χώρους για διερεύνηση, αναστοχασμό, αναζήτηση ή πειραματισμό, με πλήρη αποδοχή. Δεν είναι ο ρόλος μας να εγκρίνουμε ή να επικυρώσουμε, να επιτρέψουμε ή να απαγορεύσουμε».

Νάνου Παπαθανασίου

Κλινική ψυχολόγος

καλέσουν και να πάρουν πληροφορίες», λέει ο Γιώργος Κασφίκης, ψυχολόγος και επιστημονικός υπεύθυνος της Γραμμής. Όπως χαρακτηριστικά λέγεται, και ο πληθυσμός των αριστερόχειρων αυξήθηκε θεαματικά όταν σταμάτησε η κοινωνία να τους υποκρέωνει να γράφουν με το δεξί. «Μας καλούν και πολλοί γονείς ρωτώντας πώς να βοηθήσουν τα παιδιά τους στη διαδικασία φυλομετάβασης, τι αντωνυμίες να χρησιμοποιούν κ.ά.».

Η νίκη στην Eurovision ενός non binary ατόμου (μη δυαδι-

Πώς βοηθά έναν ανήλικο που εκφράζει δυσφορία φύλου; Μπορεί τα περιστατικά να είναι σπάνια, όμως οι κοινωνίες μοιάζουν πλέον περισσότερο ώριμες για να συζητήσουν το άλλοτε ζήτημα-ταμπού των παιδιών και εφήβων που αισθάνονται ότι έχουν γεννηθεί σε ξένο σώμα. Ωστόσο, η απάντηση που δίνει η παγκόσμια επιστημονική κοινότητα δεν είναι ομόφωνη.

παιδιά τλαιπωρούνται αφάνταστα από το binding που κάνει το στήθος να φαίνεται επίπεδο ή το tucking που «κρύβει» αντίστοιχα τα γεννητικά όργανα. Υπάρχουν παιδιά που έχουν ήδη προστρέξει σε πλαστικούς χειρουργούς, μαζί με τους γονείς τους, πριν από την έναρξη οποιασδήποτε άλλης παρέμβασης».

Επεμβάσεις στα γεννητικά όργανα αφορούν αποκλειστικά ενήλικους, μετά τουλάχιστον ένα έτος από την έναρξη της ορμονοθεραπείας. Υπάρχει επίσης η δυνατότητα να φυλαχθεί υλικό (σπέρμα, ωάρια) για μελλοντική χρήση σε περίπτωση επιθυμίας τεκνοποίησης.

Υπάρχει περίπτωση κάποιο άτομο να αλλάξει γνώμη έπειτα από αυτές τις παρεμβάσεις; «Ακούμε συχνά την ανησυχία ότι ποσοστό trans ατόμων «αλλάζει γνώμη» και συνεπώς μη αναστρέψιμες ιατρικές διαδικασίες είναι προτιμότεο να αποφευχθούν», λέει στην «Κ» η Νάνου Παπαθανασίου, κλινική ψυχολόγος και μέλος της επιστημονικής ομάδας του φορέα που ασχολείται με την ψυχική υγεία των ΛΟΑΤ-KI+ ατόμων Orlando LGBTQ+. «Πέραν του ότι το ποσοστό αυτό είναι πολύ μικρό, η έκφραση «αλλάζουν γνώμη» προέρχεται από την παρανόηση ότι η ταυτότητα φύλου είναι κάποιο είδος γνώμη ή άποψη. Είναι σημαντι-

κό να τονίσουμε ότι το πλαίσιο «αλλαγής γνώμης» παραγνωρίζει ότι κάποια trans άτομα, συχνά επειδή αντιμετωπίζουν έντονη τρανσφοβία, αποφασίζουν να σταματήσουν ή ακόμα και να ανατρέψουν την ιατρική φυλομετάβαση».

Τα παραπάνω πάντως αφορούν μάλλον μια μειονότητα. Τα περισσότερα παιδιά, μη έχοντας τη συμπαράσταση των γονιών τους, ένα υποστηρικτικό πλαίσιο, θα κάνουν υπομονή ως την ενδυνάμωσή τους προκειμένου να προβούν στις παρεμβάσεις που χρειάζονται. Ή θα προμηθευτούν τεστοστερόνες και οιστρογόνα από το μεγάλο ιντερνετικό «μπακάλικο», με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την υγεία τους.

«Δεν κατευθύνουμε»

Από τα παιδιά που στην εφηβεία εκδηλώνουν κάποια ερωτήματα για την ταυτότητα φύλου τους μόνο λίγα θα προχωρήσουν σε επόμενα βήματα. Όπως λένε ειδικοί ψυχικής υγείας στην «Κ», έρχονται στα γραφεία τους (και με αυτό το θέμα, αλλά τα περισσότερα σε ένα χρόνο δηλώνουν ότι ήταν μια φάση, ένα ερώτημα που απαντήθηκε. Στην Ελλάδα πάντως οι ειδικοί ακολουθούν το λεγόμενο επιβεβαιωτικό μοντέλο. Όπως εξηγεί στην «Κ» η Νάνου Παπαθανασίου, πρόκειται για μια προσέγγιση που αποδέχεται την

Οι φίλες της τη λένε Ελένη, η δασκάλα Γιώργο

Της ΚΛΕΟΝΙΚΗΣ ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Νόμιζα ότι είχα αγόρια, αλλά από πολύ νωρίς παρατήρησα ότι το ένα παιδί φερόταν διαφορετικά. Το σπίτι ήταν γεμάτο αγορίστικα παιχνίδια, αλλά εκείνο έψαχνε να βρει μια κούκλα ή έπαιζε με το πινέλο του μείκι απ. Μου έλεγε συχνά «όταν μεγαλώσω θα γίνω σαν κι εσένα». Μια μέρα ξύπνησε και είπε ότι είδε στον ύπνο του ένα κοριτσάκι, το έδειξε και του έλεγε «εσύ δεν είσαι κορίτσι». Τότε δεν καταλάβαινα τι εννοούσε. Επαιζε παιχνίδια ρόλων και διάλεγε να είναι το κορίτσι. Στις Απόκριες του '21 ντύθηκε μονόκερως και ραπουνζέλ. Ήθελε να ξεκινήσει μπαλέτο. Είχε κοριτσιότικες συνήθειες που δεν τις είχαμε στο σπίτι. Κατάλαβα ότι κάτι ήθελε να εκφράσει, κάτι ήθελε να μας πει. Εψαξα πολύ λόγω ειδικότητας και εννήμερσα τον πατέρα του με τον οποίο είχαμε χωρίσει. Επίσης, στα άλλα παιδιά είπα ότι όταν το παιδί κάνει κάτι κοριτσίστικο να μην το κοροϊδεύουν. Αυτό είπα και όταν ξεκίνησε το προνήπιο, να μην τον αποπαίρνουν. Σιγά σιγά αυτό εξελίχθηκε. Πήγαμε για ψώνια και ήθελε οπωσδήποτε ένα φόρεμα με πουλιές. Το έκανε πετσι, δεν το έβγαζε ποτέ. Κάποια στιγμή μετακομίσαμε εκτός Αθηνών όπου άρχισε να εκφράζεται πιο ξεκάθαρα θηλυκά. Μια μέρα, στα έξι, έρχεται και λέει με λένε Ελένη. «Μήπως να το κάνεις Τζορτζ που είναι εύκολο;» το ρώτησα για να δω την αποφασιστικότητά του. «Οχι». Όταν έλεγα π.χ. «βάλ' του φαί», με διόρθωνε. «Βάλ' της φαί». Είχα ήδη γίνει μέλος της ομάδας των γονιών και καταλάβαινα ότι είναι σημαντικό να φέρεσαι με σεβασμό. Μέχρι σήμερα που είναι 8 δεν έχει κάνει πίσω ποτέ. Την έχω ρωτήσει τόσες φορές. Δεν ξέρω αν θα είναι για πάντα. Όσο το εκφράζει όμως εγώ έχω ορκιστεί ότι θα το στηρίξω. Στο σχολείο, οι φίλες της τη φωνάζουν Ελένη, η δασκάλα Γιώργο.

Η κ. Κλεονίκη Γιαννακοπούλου είναι κλινική ψυχολόγος και ψυχοθεραπεύτρια, μέλος της ομάδας Υπερήφανοι Γονείς, μητέρα της Ελένης.

TORFERENC/THE NEW YORK TIMES

«Ναι στην ελευθερία, όχι στην ιατρικοποίηση»

Η μελέτη της δρος Χίλαρι Κας (στη φωτογραφία πάνω), που διήρκεσε 4 χρόνια, κατά παραγγελία του NHS, του συστήματος δημόσιας υγείας της Βρετανίας, ήταν ο λόγος που η Βρετανία υιοθέτησε πιο αυστηρούς όρους στην αντιμετώπιση περιστατικών δυσφορίας φύλου στους εφήβους. Η ίδια είχε απαντήσει σε πρόσφατη συνέντευξή της στους New York Times στην κριτική. «Οι νέοι άνθρωποι που μεγαλώνουν τώρα έχουν μια πολύ πιο ευέλικτη αντίληψη για το φύλο - δεν είναι εγκλωβισμένοι στα έμφυλα στερεότυπα, όπως ήταν η δική μου γενιά. Αυτή η ευελιξία και η ρευστότητα είναι δυναμικά ωφέλιμα, γιατί καταρρίπτουν στεγανά, καταπολεμούν τον μισογυνισμό κ.λπ. Η τάση όμως γίνεται αμφιλεγόμενη όταν την ιατρικοποιούμε, όταν δίνουμε μη αναστρέψιμες θεραπείες, για κάτι που μπορεί να είναι απλώς μια μεγάλη γκάμα έκφρασης του φύλου», είχε πει η Κας.

97

κλήσεις για ζητήματα ταυτότητας φύλου έχει δεχτεί η Γραμμή Ψυχολογικής Στήριξης «Δίπλα Σου 11528» από τον Σεπτέμβριο του 2023 μέχρι σήμερα. Την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι (Σεπτέμβριος 2022 - Ιούλιος 2023) οι κλήσεις ήταν ογδόντα και πρόπερι δεκαέξι.

10

περιπτώσεις για την αλλαγή του βαπτιστικού ονόματος για τη διόρθωση του καταχωρισμένου φύλου σε ανηλικούς άνω των 15 ετών έχει εξετάσει η Διεπιστημονική Γνωμοδοτική Επιτροπή των υπουργείων Δικαιοσύνης/Υγείας. Στην επιτροπή συμμετέχουν ένας παιδοψυχίατρος, ένας ψυχίατρος, ένας ενδοκρινολόγος, ένας παιδοχειρουργός, ένας ψυχολόγος, ένας κοινωνικός λειτουργός και ένας παιδίατρος. Σε όλες γνωμοδότησε υπέρ της αλλαγής.

ALP PHOTO/MARTIN MESSNER

Μετά την πρόσφατη νίκη του Nemo στη Eurovision, του non binary ερμνευτή από την Ελβετία, οι κλήσεις στη Γραμμή Ψυχολογικής Στήριξης «Δίπλα Σου 11528» αυξήθηκαν. «Κάλυψαν πολλά άτομα να μας πουν ότι τους έδωσε πολύ κουράγιο».

ΑΠΟΨΗ

Μεταξύ ιατρικής και κοινωνικής «μόδας»

Του δρος ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΔΗ

Πριν από περίπου 50 χρόνια, ο Αμερικανός ψυχαναλυτής Ρόμπερτ Στόλερ άρχισε να μελετά αγόρια στην πρώτη παιδική ηλικία που δήλωναν ότι αισθάνονται κορίτσια, ότι έχουν γεννηθεί σε λάθος σώμα. Ζητούσαν να ντύνονται σαν κορίτσια, να αποκτήσουν κοριτσιότικο όνομα και να θεωρούνται κορίτσια. Ο Στόλερ κατέληξε ότι μέσα από διαγνωστικές και ψυχοθεραπευτικές διαδικασίες από εξειδικευμένους στο θέμα παιδοψυχιάτρους και παιδοψυχολόγους τα παιδιά αυτά πρέπει να ωριστούν σε δύο κατηγορίες: α) αυτά που πρόσκαιρα λόγω των αναπτυξιακών σταδίων που διατρέχουν ταυτίζονται με το άλλο φύλο, β) αυτά που έχουν μόνιμη, οριστική, δομική ανάπτυξη ταυτότητας ως άτομα του άλλου φύλου. Στα παιδιά αυτής της κατηγορίας υποστήριξε, και μετά από αυτόν το μεγαλύτερο μέρος των ειδικών ψυχικής υγείας, ότι πρέπει να επιτραπεί να οργανωθούν ψυχικά στο φύλο στο οποίο αυτοαναγνωρίζονται και με αυτή την ταυτότητα να γίνουν αποδεκτά από το περιβάλλον. Πρόκειται για μια δύσκολη συνθήκη γι' αυτό είναι απαραίτητη η σύνθετη υποστηρικτική διαδικασία που να περιλαμβάνει ατομική ψυχοθεραπεία του παιδιού, οικογενειακή θεραπεία και παιδαγωγική και κοινωνική υποστήριξη. Η διεθνής «καλή πρακτική» προβλέπει αυτό το πλαίσιο.

Αν λοιπόν σε κάποια παιδιά εκδηλώνεται πολύ νωρίς η βεβαιότητα ότι το ψυχικό τους φύλο είναι διαφορετικό από το βιολογικό, σε κάποια άλλα αυτή η πεποιθησι εκδηλώνεται κατά την εφηβεία. Αισθάνονται ότι το σώμα τους που αρχίζει να διαμορφώνεται με την ανάπτυξη των χαρακτηριστικών του φύλου, όπως για παράδειγμα το στήθος στα κορίτσια, γίνεται ένα σώμα που τους είναι ξένο. Το «ξένο» μπορεί να πάρει πολλές αποχρώσεις και να φτάσει μέχρι το «μισητό», «εμφιατικό», και η ιδέα ότι θα συνεχίσουν να ζουν με αυτό προκαλεί δυσανεξία, δυσφορία, φόβο τρέλας ή και αυτοκτονίας. Αισθάνονται ότι μπαίνουν σε μια κατάσταση τρέλας και επιθυμούν να αλλάξουν σώμα και ταυτότητα. Να κάνουν τη «φυλομετάβαση», ή την «αποκατάσταση του φύλου» (χρησιμοποιούνται διεθνώς και οι δύο όροι) τροποποιώντας την ανατομία και τη φυσιολογία του σώματός τους, ώστε να ταυριάζει με το επιθυμητό σώμα. Τίθεται το θέμα διεθνώς πότε πρέπει να ξεκινάει αυτή η διαδικασία. Υπάρχουν δύο βασικές αντικρουόμενες απόψεις. Η μία ότι ένας έφηβος στα 15-16 του δεν είναι ώριμος να πάρει τη σωστή απόφαση και πρέπει να φθάσει στην ενήλικεωση. Από την άλλη, πολλοί αντιτείνουν ότι σε άλλα ζωικά θέματα όσον αφορά τον νόμο, ένας 15χρονος θεωρείται ενήλικος, γεγονός που αντικρούει ότι δεν είναι ικανός να λάβει αποφάσεις και για το συγκεκριμένο θέμα. Επίσης και από την πλευρά της βιολογίας πλειοδοτεί η άποψη υπέρ της έγκαιρης μετάβασης γιατί όσο πιο νωρίς ξεκινήσει η διαδικασία, τόσο λιγότερο θα έχει προλάβει να διαμορφωθεί το σώμα που θεωρείται ξένο.

Πολλές κυβερνήσεις, στον δυτικό κόσμο τουλάχιστον, έχουν ζητήσει από τους επιστημονικούς φορείς να αποφασίσουν ποιο είναι το κατώτατο ηλικιακό όριο για να ξεκινήσει η μετάβαση. Στις περισσότερες χώρες προτάθηκε το 15ο-16ο έτος ηλικίας. Προτείνεται να υπάρχει αρχικά μια περίοδος ψυχοθεραπείας και ιατρικής ενημέρωσης

ώστε το άτομο να ξεκαθαρίσει αν θέλει να μπει στη μετάβαση.

Τα στάδια της μετάβασης είναι τρία: α) η χορήγηση ορμονών που θα μπλοκάρουν τις ορμόνες που παράγει το σώμα τους, β) η χορήγηση ορμονών του φύλου στο οποίο θέλουν να μεταβούν και γ) οι χειρουργικές επεμβάσεις για αλλαγή των ανατομικών στοιχείων. Αυτό που πρέπει να γίνει σαφές είναι ότι η πρώτη και η δεύτερη φάση είναι αναστρέψιμες. Η τρίτη όχι. Μπορεί να γίνει αποκατάσταση στο αρχικό φύλο αλλά θα είναι μόνο μορφολογική, όχι λειτουργική. Κατά τη γνώμη μου όλη η διαδικασία θα πρέπει να γίνεται με σταθερή ψυχοθεραπευτική υποστήριξη του εφήβου και των γονέων, ενώ οι κοινωνικές υπηρεσίες να παρεμβαίνουν στο επίπεδο του σχολείου ή άλλων κοινωνικών δομών γιατί η αποκατάσταση φύλου είναι μακρά διαδικασία, συχνά με πολλές δυσκολίες και απογοητεύσεις μέχρι την άφιξη στο επιθυμητό αποτέλεσμα. Γι' αυτό και αρκετά άτομα προχωρούν τη μετάβαση μέχρι ενός σημείου και δεν την ολοκληρώνουν.

Η έρευνα της κ. Κας έχει υποστεί κριτική από διάφορες επιστημονικές οργανώσεις όχι μόνο για τους λόγους που ανέφερα παραπάνω, αλλά και γιατί ζητάει να υπάρχουν τεκμηριωμένα στοιχεία για την επικύρωση των πρακτικών μετάβασης. Αυτά, εφόσον αναφερόμαστε στη διαμόρφωση του ψυχισμού, δεν είναι δυνατόν να προκύψουν με τη μεθοδολογία που αυτή χρ-

Η μετάβαση στο άλλο φύλο είναι «έργο» που διαρκεί ολόκληρη τη ζωή. Με την εγχείρηση θα αλλάξουν μορφολογικά στοιχεία του σώματος, αλλά για όλη τη ζωή θα είναι απαραίτητη η λήψη ορμονών και άλλων ουσιών.

σιμοποιεί. Γιατί, εντέλει, μιλάμε για την ψυχική ισορροπία του ατόμου! Η σημερινή συζήτηση γίνεται διότι από τη μια μεριά έχουμε την Ιατρική που δύναται να πραγματοποιήσει τη μετάβαση, την εξέλιξη των ψυχοθεραπευτικών και των ψυχοπαιδαγωγικών μεθόδων και, από την άλλη, την κοινωνία που αξιώνει τον σεβασμό στην αυτοδιάθεση και στον αυτοπροσδιορισμό του ατόμου. Πρέπει να καιρητίσουμε τις κοινωνίες που παίρνουν όλο και πιο πολλά μέτρα για να ενισχύσουν τη διαμόρφωση του υποκειμένου όπως αυτό επιθυμεί να είναι. Όμως οι δυνατότητες αυτές δεν πρέπει να δημιουργήσουν ενός είδους «μόδα» που να σπρώχνει όλο και περισσότερα άτομα να ζητήσουν την ένταξη τους σε κάτι «μοντέρνο», «πρωτογενές». Η μετάβαση στο άλλο φύλο είναι «έργο» που διαρκεί ολόκληρη τη ζωή. Με την εγχείρηση θα αλλάξουν μορφολογικά στοιχεία του σώματος, αλλά για όλη τη ζωή θα είναι απαραίτητη η λήψη ορμονών και άλλων ουσιών για την οργάνωση της ομοιοστασίας στο σώμα. Γι' αυτό θα πρέπει να υπάρξουν όλες οι προηγούμενες συνθήκες που με επίκεντρο το σώμα του ατόμου θα το βοηθήσουν να αποφασίσει αν επιθυμεί και μέχρι ποίου σημείου τη μετάβαση.

Ο δρ Αθανάσιος Αλεξανδρίδης είναι ψυχίατρος - ψυχαναλυτής.

εμπειρία, την ταυτότητα, αλλά και τη διερεύνηση του ατόμου. «Ταυτόχρονα, είναι μη κατευθυντικό. Δηλαδή, κανένας επαγγελματίας δεν μπορεί να πει ή να προβλέψει αν ένα άτομο είναι ή δεν είναι trans ή γκέι ή στρέιτ, ενώ και το να το κατευθύνει προς την ανάληψη οποιασδήποτε ταυτότητας είναι αντιδεοντολογικό. Οι επαγγελματίες οφείλουμε να είμαστε εκεί για να δημιουργούμε ασφαλείς χώρους για διερεύνηση, αναστοχασμό, αναζήτηση ή πειραματισμό, με πλήρη αποδοχή. Δεν είναι ο ρόλος μας να εγκρίνουμε ή να επικυρώσουμε, να επιτρέψουμε ή να απαγορεύσουμε. Είναι όμως να σεβόμαστε τον αυτοπροσδιορισμό, να αντιλαμβανόμαστε την επίδραση του στίγματος, να δουλεύουμε με τα δικά μας στερεότυπα». Όπως λέει χαρακτηριστικά, τα trans άτομα δεν δημιουργούνται ξαφνικά στα 18. «Έχουν υπάρξει παιδιά και έχουν ταλαιπωρηθεί από τη μη αναγνώριση της εμπειρίας τους».

Ως γνωστόν, το 2022 η Ελλάδα απαγόρευσε τις θεραπείες μεταστροφής για ανηλικούς, βασανιστικές πρακτικές που στοχεύουν στην καταστολή του σεξουαλικού προσανατολισμού ή της ταυτότητας φύλου ενός ατόμου. Ωστόσο οι γνωρίζοντες αναφέρουν ότι ειδικοί ψυχικής υγείας, κληρικοί ή άλλοι παράγοντες εξακολουθούν να προσφέρουν

αυτές τις «λύσεις». Όπως λέει η κ. Τσίτσικα, υπάρχουν γονείς που θέλουν τα παιδιά τους να υποβληθούν σε τέτοιου είδους «θεραπείες». «Κάποια παιδιά αναφέρουν ακραίες τακτικές από τους γονείς τους. Τα αποκλείουν για παράδειγμα από εξόδους και κοινωνική ζωή και μας προσεγγίζουν με αίτημα να σταματήσουμε μια τέτοια εξέλιξη. Δεν μπορούμε όμως και δεν θα πρέπει να παρέμβουμε στον πυρήνα ενός αναπτυσσόμενου ανθρώπου. Είναι αντιεπιστημονικό και αντιδεοντολογικό».

Πολλοί κατηγορούν την παιδίατρο Κας ότι αυτό που προβέβυει είναι μια νέα μορφή θεραπεία μεταστροφής, αφού στην πράξη σταματάει τα παιδιά που χρειάζονται παρέμβαση από το να την έχουν. Η Αμερικανική Ακαδημία Παιδίατρων και η Ενδοκρινολογική Εταιρεία απέρριψαν κατηγορηματικά την αναθεώρηση ως δικαιολογία για τις απαγορεύσεις θεραπειών αμφισβητώντας πολλά από τα ευρήματά της. Ανασκόπηση του Cornell σε περισσότερες από 51 μελέτες έδειξε ότι η θεραπεία των trans βελτιώνει σημαντικά την ψυχική υγεία τους. Εχει βρεθεί ακόμη ότι τα trans και non binary άτομα που λαμβάνουν επιβεβαιωτική φροντίδα καταγράφουν μέχρι και 73% χαμηλότερες τάσεις αυτοκτονίας.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗΣ

Η κάθε ομάδα έχει δικαίωμα στο όνειρο

Η «τυπάρ» του ελληνικού ποδοσφαίρου μιλάει για το Euro της Γερμανίας, την εθνική Ελλάδας και την εθνική Κύπρου

Συνέντευξη στον ΣΑΒΒΑ ΛΑΖΑΝΙΑ

Είναι ένας ζωντανός θρύλος, ένας πρωταθλητής Ευρώπης, ένας από τους πιο αγαπητούς παίκτες στο φιλάθλο κοινό της Κύπρου και της Ελλάδας. Ο Παναθηναϊκός και η εθνική Ελλάδας έχουν σημαδέψει την καριέρα και τη ζωή του. Ο λόγος βέβαια για τον Γιώργο Καραγκούνη, την «τυπάρ» των ελληνικών γηπέδων που αποτέλεσε βασικό στέλεχος της πρωταθλήτριας Ευρώπης το 2004, όντας ένας εκ των ηγετών της ομάδας του Ότο Ρεχάγκελ.

Ο ρέκορντμαν συμμετοχών της εθνικής Ελλάδας μιλά στην «Κ» για το επερχόμενο Euro της Γερμανίας, το έπος του 2004 και όχι μόνο.

—Γιώργο, πώς βλέπεις τη φετινή διοργάνωση του Euro; Να περιμένουμε να δούμε καλό ποδόσφαιρο ή το θέαμα θα θυσιαστεί στον βωμό της σκοπιμότητας;

—Πάντα ένα Euro είναι πολύ ενδιαφέρον, το περιμένει ο κόσμος με μεγάλη λαχτάρα. Θα γίνει στη Γερμανία, σε μια ποδοσφαιρική χώρα που διαθέτει ωραία γήπεδα. Περιμένουμε να δούμε ένα καλό τουρνουά και εύχομαι να είναι εντυπωσιακό, με ωραίες φάσεις και όμορφα γκολ. Υπάρχει σίγουρα η σκοπιμότητα αλλά μπορεί να γίνουν και καλά παιχνίδια. Το Euro είναι πιο δύσκολο από το Μουντιάλ, εδώ όλες οι ομάδες είναι δυνατές.

—Ποια ομάδα θεωρείς φαβορί και ποιο αουτσάιντερ πιστεύεις ότι μπορεί να κάνει αισθητή την παρουσία του;

—Βλέπω φαβορί την Αγγλία γιατί έχει πολύ καλή ομάδα. Στο προηγούμενο Euro πήγε στον τελικό. Γενικά έχει παίκτες νέους που είναι σε πολύ καλό επίπεδο και κατάσταση. Είναι το φαβορί μαζί με άλλες ομάδες όπως η Γαλλία και η Γερμανία που θα είναι στο γήπεδό της, αν και αυτή είναι με σκομπανεβόματα. Πάρα πολύ καλή ομάδα έχει και η Πορτογαλία. Από τα αουτσάιντερ, η Τουρκία φαίνεται δυνατή, είναι μια ομάδα που μπορεί να τα πάει καλά στη διοργάνωση.

—Από το Euro 2016 και έπειτα, οι ομάδες στην τελική φάση αυξήθηκαν από 16 σε 24. Πιστεύεις ότι αυτή η αλλαγή έχει φέρει περισσότερα θετικά ή αρνητικά στη διοργάνωση; Έπεσε το επίπεδο;

—Μπορείς να πεις ότι έπεσε κάπως το επίπεδο στους ομίλους, γιατί περνάνε και οι μισές τρίτες στην επόμενη φάση. Από την άλλη όμως δίνεις τη δυνατότητα στις πιο μικρές ομάδες να το ζήσουν και, βέβαια... ποτέ δεν ξέρεις. Πέφτει λίγο το επίπεδο, αλλά όταν πας στους «16», εκεί θα βρισκονταί οι δυνατοί.

—Πόσες πιθανότητες υπάρχουν να δούμε ξανά μια μεγάλη έκπληξη στο Euro, ανάλογη με αυτή που έκανε η Ελλάδα το 2004;

“

Βλέπω φαβορί την Αγγλία, μαζί με Γαλλία και Γερμανία που θα είναι στο γήπεδό της. Πάρα πολύ καλή ομάδα έχει και η Πορτογαλία. Από τα αουτσάιντερ, η Τουρκία φαίνεται δυνατή.

Το δικό μας ήταν το μεγαλύτερο επίτευγμα που μπορεί να πετύχει μια ομάδα. Το θεωρώ πάρα πολύ δύσκολο να γίνει ξανά κάτι ανάλογο.

—Είναι πολύ δύσκολο. Το δικό μας ήταν το μεγαλύτερο επίτευγμα που μπορεί να πετύχει μια ομάδα. Είναι η μεγαλύτερη έκπληξη όλων των εποχών. Είμαστε η μοναδική εθνική που πήρε Euro χωρίς να πάει ούτε ένα ματς στα πέναλτι. Το θεωρώ πάρα πολύ δύσκολο να γίνει ξανά κάτι ανάλογο. Από τη στιγμή όμως που το πετύχαμε εμείς, η κάθε ομάδα έχει δικαίωμα στο όνειρο.

—Αυτό είναι το 3ο συνεχόμενο Euro από το οποίο θα απουσιάζει η Ελλάδα. Τι πιστεύεις ότι φταίει και δεν έχει καταφέρει να έχει μια σταθερή παρουσία σε τελικές φάσεις Euro και Μουντιάλ μετά το 2014;

—Πολλά είναι τα πράγματα που φταίει, ξεκινώντας από τις υποδομές που δεν υπάρχουν δυστυχώς. Ολόκληρη πρωταθλήτρια Ευρώπης δεν έχει το δικό της σπίτι, εκεί σταματάνε και τελειώνουν όλα. Υπάρχουν προβλήματα γενικότερα, οργανωτικά και άλλα. Απ' την άλλη, όταν περνάνε 24 ομάδες στην τελική φάση, είναι αποτυχία όταν δεν είσαι στο Euro σαν Ελλάδα. Πρέπει και οι ίδιοι οι παίκτες να αναλογιστούν ότι ακόμα κι όταν δεν είναι τα πράγματα όπως πρέπει να είναι, θα πρέπει να ζητούν το κάτι παραπάνω και να έχουν τον πήχη λίγο πιο ψηλά. Πρέπει να θέλουμε με κάθε κόστος να είμαστε εκεί, είτε είναι καλός ο προπονητής είτε όχι, είτε μας βάζει σε σωστές θέσεις είτε δεν μας βάζει, πρέπει να είμαστε εκεί.

«Υπάρχουν προβλήματα γενικότερα, οργανωτικά και άλλα, αλλά πρέπει και οι ίδιοι οι παίκτες να αναλογιστούν ότι ακόμα κι όταν δεν είναι τα πράγματα όπως πρέπει να είναι, θα πρέπει να ζητούν το κάτι παραπάνω και να έχουν τον πήχη λίγο πιο ψηλά», λέει ο Γιώργος Καραγκούνης για την 3η συνεχόμενη απουσία της Ελλάδας από το Euro.

«Το γκολ στην προεμιέρα ήταν μια στιγμή μοναδική. Αυτοί οι τρεις βαθμοί, στην ουσία μας έδωσαν και την πρόκριση».

Αγαπημένοι παίκτες, κορυφαίες στιγμές

—Ποιος είναι για σένα ο κορυφαίος ποδοσφαιριστής όλων των εποχών;

—Είχα μεγαλώσει με τον Μαραντόνα, αλλά βλέπουμε σε μια γενιά τώρα Ζιντάν, Μέσι, Ρονάλντο. Όλους αυτούς τους θεωρώ κορυφαίους.

—Ποιος είναι ο καλύτερος προπονητής με τον οποίο δούλεψες σε συλλογικό επίπεδο και ποιος σε επίπεδο εθνικής;

—Από κάθε προπονητή παίρνετε πράγματα, είτε είναι θετικά είτε αρνητικά. Πολλές φορές τα αρνητικά είναι αυτά που μπορούν να σου ανοίξουν τον δρόμο για να πετύχεις. Από κάθε προπονητή προσπαθούσα να πάρω πράγματα. Είχα την τύχη να έχω προπονητές όπως τον Ρεχάγκελ, τον Σάντος, τον Αναστασιάδη, τον Μαντσίνο, τον Τζακρόνι, τον Κούπερ, τον Κούμαν. Από όλους παίρνετε κάτι.

—Αγωνίστηκες σε πολύ μεγάλες ομάδες όπως είναι ο Παναθηναϊκός, η Ίντερ, η Μπενφίκα. Ποια είναι η κορυφαία σου στιγμή σε συλλογικό επίπεδο;

—Η τριετία 2000-03 με τον Παναθηναϊκό που κάναμε μεγάλα παιχνίδια στην Ευρώπη, θεωρώ ότι ήταν από τις κορυφαίες μου στιγμές. Είχαμε πετύχει πολύ μεγάλες προκρίσεις. Το να παίγναι στους «8» τότε, είναι σαν να παίρνετε το Τσάμπιονς Λιγκ σήμερα. Ξεκινούσαμε από τα προκριματικά και περνάσαμε δύο ομίλους για να φτάσουμε στα προημιτελικά.

—Ποιο είναι το ομορφότερο σου γκολ με την εθνική και ποιο σε συλλογικό επίπεδο;

—Σε συλλογικό επίπεδο αυτό κόντρα στη Βέρντερ ήταν ένα από τα καλύτερα. Σε επίπεδο εθνικής, ίσως τα φάουλ που είχα βάλει σε ένα φιλικό με την Πορτογαλία.

—Ποιος είναι ο πιο «βρώμικος» αντίπαλος που είχες να αντιμετωπίσεις;

—Ο Αργεντινός Αγιάλια που αγωνιζόταν στη Βαλένθια.

—Το σημαντικότερο γκολ της καριέρας σου;

—Και αυτό με τη Ρωσία και αυτό με την Πορτογαλία ήταν πολύ σημαντικά γκολ. Αυτό με τη Ρωσία ήταν ακόμη πιο σημαντικό γκολ, γιατί ήταν γκολ πρόκρισης.

Η ιστορία με τους Κύπριους

—Εχεις να μας διηγηθείς κάποια ωραία ιστορία από τη διαμονή στην Πορτογαλία το 2004;

—Υπήρχε μια ιστορία με Κύπριους. Έμειναν σε ένα ξενοδοχείο στη Μπράγκα και δίπλα σε άλλο ξενοδοχείο ήμουν εγώ με κάποιον άλλο συμπαίκτη μου και κάναμε θεραπεία, χωρίς να μας βλέπουν. Μόλις κατέβηκαν τα δύο πουλίμαν με τους Κύπριους, φώναζαν ένα σύνθημα για μένα που δεν μπορού να το πω τώρα (γέλια), λόγω του γκολ που είχα βάλει στην προεμιέρα. Εγώ τους άκουγα από πάνω χωρίς να με βλέπουν και έσκασα στα γέλια. Ήταν κάτι που μου έκανε εντύπωση και μου άρεσε.

Στο Euro του 2004 υπερτερούσε το «εμείς» και όχι το «εγώ»

—Όσο περνούν τα χρόνια, τόσο πιο μεγάλο φαντάζει αυτό που πετύχατε στην Πορτογαλία το 2004. Ποια ήταν τα στοιχεία που έφεραν την Ελλάδα στην κορυφή της Ευρώπης;

—Υπήρχαν πολλοί μεγάλοι ποδοσφαιριστές σε αξία, πολύ μεγάλες προσωπικότητες και πολύ καλός προπονητής, ο οποίος κατάφερε να κάνει όλους εμάς να παίζουμε σαν μια οικογένεια και σαν μια ομάδα. Υπερτερούσε το «εμείς» και όχι το «εγώ». Η δίψα, η πίστη, η αυτοπεποίθηση και η προσωπικότητα που έβγαζε ο κάθε παίκτης, έπαιξαν ρόλο. Σίγουρα και τύχη χρειάζεται, αλλά την τύχη την προκαλείς μόνος σου για να καταφέρεις κάτι τόσο μεγάλο. Βρεθήκαμε σε πολύ καλή κατάσταση στην κατάλληλη στιγμή, και καταφέραμε αυτό που καταφέραμε. Μην ξεχνάμε ότι παίζαμε με τις καλύτερες ομάδες. Αναγκαστήκαμε να παίζουμε με τους δύο γηπεδούχους. Δεν ήταν γηπεδούχοι μόνο οι Πορτογάλοι αλλά και οι Ισπανοί. Όταν παίζαμε στο Πόρτο

Η δίψα, η πίστη, η αυτοπεποίθηση και η προσωπικότητα που έβγαζε ο κάθε παίκτης, έπαιξαν ρόλο. Σίγουρα και τύχη χρειάζεται, αλλά την τύχη την προκαλείς μόνος σου.

με την Ισπανία, όλο το γήπεδο ήταν Ισπανοί. Πιο πολύ νιώσαμε την έδρα στο Ισπανία-Ελλάδα από ό,τι στο Πορτογαλία-Ελλάδα. Μετά αναγκαστήκαμε να παίζουμε με την καλύτερη ομάδα, τη Γαλλία, και μετά με την καλύτερη ομάδα του τουρνουά, την Τσεχία. Είχαμε μακράν το πιο δύσκολο μονοπάτι και καταφέραμε να φτάσουμε στον τελικό και να κατακτήσουμε το τρόπαιο. —Η γκολάρα σου στην προεμιέρα αποτέλεσε την αφετηρία μιας τρελής πορείας. Πώς το βίωσες όταν

«Βρεθήκαμε σε πολύ καλή κατάσταση στην κατάλληλη στιγμή, και καταφέραμε αυτό που καταφέραμε», λέει για το 2004 ο Γιώργος Καραγκούνης.

σκόραρες μέσα στο Ντραγκό;

—Ήταν μια στιγμή μοναδική. Αυτοί οι τρεις βαθμοί, στην ουσία μας έδωσαν και την πρόκριση. —Από ποιον αγώνα και μετά αρχίσατε να πιστεύετε ότι μπορείτε

να πάτε μέχρι τέλους και να σκώσετε την κούπα;

—Μετά τη Γαλλία. Όταν κερδίζεις τη Γαλλία, δεν μένει κάτι πιο μεγάλο να κερδίσεις. Θεωρώ ότι η νίκη μας με τη Γαλλία είναι η μεγαλύτερη νίκη που έχει κάνει το ελληνικό ποδόσφαιρο σε συλλογικό και σε επίπεδο εθνικής, σαν μια μεμονωμένη νίκη. Εκείνη η ομάδα της Γαλλίας είχε πάρει Μουντιάλ, είχε πάρει Euro. Είχε τον καλύτερο παίκτη του κόσμου που λέγεται Ζιντάν, πίσω τον δεύτερο καλύτερο παίκτη που λέγεται Ανρί. Είχε Μακελελέ, είχε τεράστιους παίκτες. Οπότε, όταν κερδίζεις αυτή τη Γαλλία, μετά δεν έχει κάτι άλλο να φοβηθείς. Αφού κερδίσαμε αυτό το παιχνίδι, είχαμε την αυτοπεποίθηση ότι μπορούμε να καταφέρουμε να πάρουμε το Euro.

Εθνική Κύπρου

—Έχεις καθόλου εικόνα από την εθνική Κύπρου; Πιστεύεις ότι υπάρχει πιθανότητα να τη δούμε ποτέ σε τελική φάση του Euro;

—Την Κύπρο την παρακολούθησα σε κάποια παιχνίδια με την Ελλάδα. Κατά καιρούς έχει κάνει καλά παιχνίδια, αλλά αυτά ήταν μεμονωμένα. Δεν είναι εύκολο, όμως άμα υπάρχει πίστη και πλάνο πιστεύω ότι θα μπορέσει να διεκδικήσει κάποια στιγμή ακόμα και η μικρή Κύπρος μια πρόκριση. Η διάρκεια είναι αυτή που μπορεί να σου δώσει τις προκρίσεις. Με λίγη τύχη και πίστη στο πλάνο και στο σύνολο, μπορεί να πετύχει κάποια στιγμή. Είναι κρίμα που ο κόσμος δεν αγαλιάζει την προσπάθεια της εθνικής Κύπρου. Πρέπει να υπάρξει μαζική υποστήριξη από όλους για να γίνει κάτι τόσο μεγάλο. —Είσαι εδώ και αρκετά χρόνια ambassador της UEFA. Πες μας λίγα λόγια για αυτό. —Κάνουμε κάποια ταξίδια με την UEFA, δίνουμε παιχνίδια με τους Legends. Μας χρησιμοποιεί η UEFA σαν πρεσβευτές τής. Είναι μια πολύ καλή εμπειρία γιατί μου δίνεται η ευκαιρία να προσφέρω όσο μπορώ στο φιλανθρωπικό κομμάτι.

Μεταβολές εβδομάδας

Χ.Α.Κ.
-1,96%

Χ.Α.
1,85%

Dow Jones

0,66%

Nasdaq

2,59%

Nikkei

0,39%

Dax

0,84%

FTSE 100

0,66%

ΔΙΕΘΝΗ
Αυξήθηκαν οι ζήμλουτοι και μεγάλωσε η περιουσία τους Σελ. 11

Πετρέλαιο

-1,64%

€/€

0,39%

ΔΙΑΒΑΣΤΕ

«ΠΡΑΣΙΝΟ» ΑΠΟ SSM

Μέρισμα 875 εκατ. ευρώ από ελληνικές τράπεζες

Ποσό 875 εκατ. ευρώ σε σύνολο κερδών 3,6 δισ. ευρώ θα διανείμουν οι συστημικές τράπεζες στην Ελλάδα, μετά την έγκριση που έδωσε ο εποπτικός μηχανισμός SSM. Η απόφαση χαρακτηρίστηκε από τις τράπεζες «ορόσημο», καθώς ανοίγει τον δρόμο για διανομή μερισμάτων έπειτα από 16 χρόνια. **Σελ. 6**

ΚΤΗΜΑΤΑΓΟΡΑ ΕΛΛΑΔΑΣ

Αγορά σπιτιού μόνο για γερά πορτοφόλια

Όλο και πιο δύσκολη φαντάζει η απόκτηση κατοικίας από το μεγαλύτερο μέρος των εγχώριων αγοραστών στην Ελλάδα. Το μεγαλύτερο εμπόδιο δεν είναι τόσο τα επιτόκια, όσο η μεγάλη άνοδος των τιμών πώλησης. Η αγορά σπιτιού για τους Έλληνες απαιτεί μεγαλύτερο και γεμάτο πορτοφόλι. **Σελ. 12**

NUROFEN
ΑΦΗΣΤΕ ΤΟΝ ΠΟΝΟ ΣΕ ΕΜΑΣ

NUROFEN EXPRESS
Fast & Sustainable Relief

Συμβουλευτείτε τον γιατρό ή τον φαρμακοποιό σας. Διαβάστε προσεκτικά το φύλλο οδηγιών χρήσης.

MSI life pharma

Απόδοση δεκαετών ομολόγων		
	Απόδοση	Εβδομαδιαία αλλαγή
Κύπρος	3,29%	-0,09%
Γερμανία	2,55%	-0,10%
Γαλλία	3,05%	-0,08%
Ιταλία	3,88%	-0,07%
Ισπανία	3,28%	-0,10%
Ιρλανδία	2,94%	-0,10%
Ελλάδα	3,58%	-0,08%
Ην. Βασίλειο	4,17%	-0,18%

Βαθμολογία από οίκους αξιολόγησης		
Οίκος Αξιολόγησης	Μακροπρόθεσμο Χρέος	Προοπτικές (outlook)
DBRS	BBB (High)	Σταθερή
Fitch	BBB	Θετική
Moody's	Baa2	Θετική
S&P	BBB	Θετική
Score Ratings	BBB+	Σταθερή

Επιφυλάξεις για νέα τουριστικά ρεκόρ

Μικρό καλάθι κρατούν οι τράπεζες – Οι συναλλαγές μέσω καρτών δείχνουν μείωση Απριλίου και Μαΐου

Επιφυλακτικές είναι οι τράπεζες για νέα ρεκόρ στον τουρισμό το 2024. Η εκτίμησή τους αυτή βασίζεται στο ότι τον Μάιο οι συναλλαγές με κάρτες δεν κινήθηκαν όσο αναμενόταν. Ανώτατες τραπεζικές πηγές σημείωσαν

στην «Κ» πως, «δίκως να δραματοποιείται η κατάσταση και μιλώντας ρεαλιστικά, η κίνηση των καρτών τον Μάιο σε επίπεδο συναλλαγών που σχετίζονται με τον τουριστικό τομέα δεν ήταν οι αναμενόμενες. Με την εικόνα

του Μαΐου που έχουμε ενώπιόν μας η Κύπρος δεν μπορεί να υπολογίζει σε νέα τουριστικά ρεκόρ». Ανέφεραν επίσης ότι μιλώντας με φορείς του τουρισμού τούς έχουν μεταφέρει πως, οι πολέμοι που υπάρχουν στη γύρω περιοχή

έχουν «πληγώσει» τα τουριστικά ρεύματα από τις χώρες που παραδοσιακά επέλεγαν το νησί για τους καλοκαιρινούς μήνες. Ωστόσο τουριστικές πηγές σημειώνουν στην «Κ» πως έχουν προχωρήσει συμφωνίες με αεροπορικές εται-

ρείες που έχουν σύνδεση με την Κύπρο. Συγκεκριμένα, υπέδειξαν πως υπάρχει αεροπορική εταιρεία που έχει σύνδεση με το νησί και η οποία προχώρησε σε συμφωνία για 300.000 «έξτρα» θέσεις για το 2024. **Σελ. 5**

Νέους δασμούς στα κινεζικά Ι.Χ. θα επιβάλει η Ε.Ε.

Προ των πυλών της Ε.Ε. βρίσκεται ο εμπορικός πόλεμος με την Κίνα, καθώς αμέσως μετά τις ευρωεκλογές η Κομισιόν ετοιμάζεται να ανακοινώσει στις κινεζικές βιομηχανίες ηλεκτροκίνητων οχημάτων τους νέους δασμούς που θα επιβάλει άμεσα στα οχήματά τους. Το Πεκίνο έχει προσπαθήσει να αποτρέψει τους νέους δασμούς με τη μέθοδο «καρότο και μαστιγίον», όπως χαρακτηριστικά σχολιάζει σχετικό ρεπορτάζ του Politico: αφενός απειλώντας με αντίποινα και αφετέρου υποσχόμενο ανάπτυξη και απασχόληση με την αύξηση της παραγωγής στις μονάδες κινεζικών αυτοκινητοβιομηχανιών εντός Ευρώπης. **Σελ. 10**

Πνοή σε δάνεια στεγαστικά και καταναλωτικά

Λόγω των ψηλών ενοικίων

Τα υψηλά ενοίκια οδήγησαν τους Κύπριους στην αγορά ακινήτου, γεγονός που έδωσε ώθηση στα στεγαστικά δάνεια και κατ' επέκταση και στα καταναλωτικά. Ο δανεισμός που σχετίζεται με τα νοικοκυριά είχε θετικές ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές και το 2023 και το 2024. Οι τιμές των ακινήτων έχουν ανέβει σε όλες τις επαρχίες. **Σελ. 4**

Δαπάνησαν 550.000 ευρώ σε πινακίδες

Κόμματα και υποψήφιοι

Ποσό πέραν των 550.000 ευρώ, σε τιμές καταλόγου, δαπάνησαν κόμματα και υποψήφιοι για πινακίδες και αφίσες, σε διάστημα σαράντα ημερών, στο πλαίσιο της προεκλογικής εκστρατείας. ΔΗΣΥ και ΔΗΚΟ κυριάρχησαν στις δαπάνες. Τα περισσότερα χρήματα για εξωτερική διαφήμιση δαπανήθηκαν στη Λεμεσό. **Σελ. 4**

ΑΝΑΛΥΣΗ / Τον **ΑΝΔΡΕΑ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ** και **ΟΜΗΡΟΥ ΠΙΣΣΑΡΙΔΗ**

Κυπριακή οικονομία – Θετικές αποτιμήσεις, μακροχρόνιες προκλήσεις

Οι αξιολογήσεις από διεθνείς οργανισμούς, με πιο πρόσφατη αυτή του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ), επιβεβαιώνουν την κανονιστική πορεία της κυπριακής οικονομίας. Ο ρυθμός ανάπτυξης ανήλθε στο 2,5% το 2023 και αναμένεται να κυμανθεί μεταξύ 2,5% και 3% τα επόμενα χρόνια, επίδοση που θεωρείται θετική, λαμβάνοντας υπόψη δυσμενείς παράγοντες, όπως οι γεωπολιτικές εντάσεις και τα υψηλά επιτόκια. Οι ρυθμοί αυτοί ξεπερνούν τον μέσο ρυθμό ανάπτυξης της Ευρωζώνης και συμβάλλουν στη συνεχιζόμενη εγκατάσταση ξένων εταιρειών υψηλής τεχνολογίας στη χώρα μας.

Η ανεργία κυμαίνεται γύρω στο 6% με πτωτική τάση, αντικατοπτρίζοντας τις συνθήκες ελλείψεων εργατικού δυναμικού, που καλύ-

πτονται από εισαγωγή ξένου εργατικού δυναμικού. Ο πληθωρισμός προσεγγίζει τον στόχο του 2%, επωφελούμενος από τη, μέχρι σήμερα, διατήρηση των τιμών του πετρελαίου σε σταθερά επίπεδα, την υποχώρηση των τιμών των τροφίμων, τις ήπιες μισθολογικές αυξήσεις και τη διατήρηση των επιτοκίων σε υψηλά επίπεδα.

Στα δημόσια οικονομικά παρατηρούνται πλεονάσματα, που οδηγούν το δημόσιο χρέος σε πτωτική πορεία και δημιουργούν δημοσιονομικά περιθώρια για επενδύσεις. Ταυτόχρονα, παρατηρείται βελτίωση στον τραπεζικό τομέα, ο οποίος με ισχυρή κερδοφορία, κεφαλαιοποίηση και ρευστότητα, φαίνεται να έχει απαλλαγεί από τα πλείστα βαρίδια του παρελθόντος.

Όσον αφορά τη μακροοικονομική εικόνα, το ΔΝΤ επισημαίνει τις εξής αδυναμίες: (α) αυξημένος κίνδυνος λόγω υπέρμετρης ανάπτυξης στον κατασκευαστικό τομέα, (β) υψηλά ελλείμματα, για μεγάλο χρονικό διάστημα, στο ισοζύγιο πληρωμών που αντικατοπτρίζονται στο υπέρμετρο ιδιωτικό χρέος των επιχειρήσεων και (γ) υψηλές μακροχρόνιες ανάγκες για αντιμετώπιση των δημογραφικών και συνταξιοδοτικών προκλήσεων, καθώς και της κλιματικής μετάβασης, που υπολογίζονται σε 2,5% του ΑΕΠ. Σημειώνεται ότι, άλλες μελέτες παρουσιάζουν τις δαπάνες της κλιματικής αλλαγής σε πολύ υψηλότερα επίπεδα.

Στο πεδίο κοινωνικής πολιτικής, το ΔΝΤ προτείνει την αντικατάσταση των ειδικών επιδοτήσεων των τιμών ηλεκτρισμού και πε-

τρελαίου (ένα πολιτικά ευαίσθητο θέμα) με στοχευμένα κοινωνικά μέτρα προς όφελος των ευάλωτων ομάδων. Όσον αφορά διαρθρωτικές αλλαγές, το ΔΝΤ ορθά εντοπίζει ανάγκες μεταρρυθμίσεων και αύξησης αποτελεσματικότητας στους τομείς δικαιοσύνης, δημόσιας διοίκησης και εκπαίδευσης, όπως επίσης και διασύνδεσης του τελευταίου με τις πραγματικές ανάγκες της οικονομίας.

Πέραν της ανάλυσης του ΔΝΤ, αξίζει να σημειωθούν: (α) το σχετικά χαμηλό επίπεδο απορρόφησης πόρων του Ταμείου Ανθεκτικότητας και Ανάκαμψης, που δίδει ιδιαίτερη έμφαση στην κλιματική και στην ψηφιακή μετάβαση, στις οποίες υστερούμε, (β) το δημοσιονομικό περιθώριο στο οποίο αναφερθήκαμε πιο πάνω, καθώς και η σταθερή πτώση του δημόσιου

χρέους επιτρέπουν τη διοχέτευση επενδύσεων, τόσο προς την κλιματική και την ψηφιακή μετάβαση, όσο και προς άλλους νευραλγικούς τομείς της οικονομίας με ισχυρές μακροχρόνιες προοπτικές.

Συνοπτικά, η κυπριακή οικονομία παρουσιάζει θετική εικόνα στις μακροοικονομικές επιδόσεις. Ωστόσο, εξακολουθεί να επιδεικνύει αδυναμία στην αξιοποίηση της ευνοϊκής συγκυρίας για επίλυση μακροχρόνιων προκλήσεων και την προώθηση διαρθρωτικών αλλαγών, που έχει ανάγκη η κοινωνία. Μέσα από την αξιολόγησή του, το ΔΝΤ διαμορφώνει εισηγήσεις, η πρακτική υιοθέτηση των οποίων θα συμβάλει στην προοπτική αυτή.

Ο Ανδρέας Χαράλαμπος και ο Ομήρος Πισσαρίδης είναι οικονομολόγοι.

Ready to make a Difference?

Dive into the **PwC Bootcamp** & innovate public services

Register your team now!

ΑΝΑΛΥΣΗ

Του ΜΑΣΟΥΝΤ ΑΧΜΕΝΤ*

Η κλιματική αλλαγή και ο ρόλος του ΔΝΤ

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο μπορεί να διαδραματίσει ένα ρόλο στο ζήτημα της κλιματικής αλλαγής, αλλά υπάρχει ένα όριο. Πάντως, είναι διαρκής η συζήτηση σχετικά με το πόσο εκτεταμένη θα είναι η συμμετοχή του και ποια μορφή θα λάβει. Υπάρχουν δύο προσεγγίσεις και η μία τάσσεται υπέρ του να περιοριστεί η εστίαση του στην κλιματική αλλαγή σε ό,τι είναι απολύτως απαραίτητο για την εκτέλεση της βασικής εντολής του. Υπό το πρίσμα αυτό, οι άμεσες

οι ιδιωτικών κεφαλαίων για τον μετριασμό των επιπτώσεων.

Όσοι βρίσκονται στο άλλο στρατόπεδο εκκινούν από εντελώς διαφορετική αφετηρία. Η κλιματική αλλαγή επηρεάζει ήδη τις ζωές δεκάτομμυριών ανθρώπων και συνιστά υπαρκτή απειλή για τις μελλοντικές γενιές. Έτσι, υποστηρίζει αυτή η ομάδα, εναπόκειται σε κάθε οργανισμό να κάνει ό,τι μπορεί για να την αντιμετωπίσει. Εάν αυτό συνεπάγεται αλλαγή στην εστίαση, στα επιχειρηματικά μοντέλα ή στην εργαλειοθήκη του ΔΝΤ, τότε πρέπει να αντιμετωπισθεί, αλλά όχι να είναι η αιτία να μείνει στο περιθώριο. Οπότε, το ΔΝΤ αποτελεί έναν σχετικά παραγκωνισμένο παίκτη στην παγκόσμια σκηνή. Αλλωστε η ιστορία του βρήκε περιπτώσεις όπου ως οργανισμός προσαρμόστηκε για να ανταποκριθεί στις μεταβαλλόμενες ανάγκες και προτεραιότητες των μελών του, υποστηρίζει αυτή η ομάδα. Το ΔΝΤ έχει ήδη λάβει μέτρα σχετικά με την ανάπτυξη πλαισίων και εργαλείων για την ενσωμάτωση πτυχών της κλιματικής αλλαγής στο έργο επιτήρησης, τεχνικής βοήθειας και δανεισμού, αλλά πολλά τεχνικά ζητήματα παραμένουν ανεξερεύνητα. Το ΔΝΤ θα μπορούσε επίσης να χρησιμοποιήσει τη δύναμη συσπειρώσεώς του και να καλέσει σε καλύτερους τρόπους για να προχωρήσει είναι να «διασείσει το ποτάμι φτιάχνοντας ένα μονοπάτι πέτρα πέτρα», όπως λένε οι Κινέζοι, δηλαδή ένα βήμα τη φορά.

* Ο κ. Μασούντ Αχμεντ είναι πρόεδρος του Κέντρου Παγκόσμιας Ανάπτυξης. Το άρθρο δημοσιεύεται στο περιοδικό του ΔΝΤ.

ΔΗΚΤΗΣ

diktis@kathimerini.com.cy

Η μείωση των επιτοκίων από την ΕΚΤ δεν είναι καθόλου ξεκάθαρο πως θα «μετακλιση» στους δανειολήπτες χωρίς αστερίσκους.

Θα μπορούσε και καλύτερα

Το Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας δεν φαίνεται να κάνει τη διαφορά στην κυπριακή οικονομία, όπως τουλάχιστον συμβαίνει στις υπόλοιπες χώρες του ευρωπαϊκού νότου. Οι λόγοι μπορούν να αναζητηθούν σε ελλιπή σχεδιασμό ή/και χαμηλή ικανότητα υλοποίησης. Όπως και να έχει, το €1 δισ. που αναλογεί στην Κύπρο, αν και ως ποσοστό του ΑΕΠ δεν είναι πολύ ψηλό, θα μπορούσε υπό άλλες προϋποθέσεις να αποδώσει καλύτερα. Και έτσι η Κύπρος παραμένει στάσιμη σε ένα αναπτυξιακό μοντέλο γεμάτο αβεβαιότητες και προκλήσεις. Σε αυτές περιλαμβάνονται (α) τα προβλήματα που ο πόλεμος στην Ουκρανία συσσωρεύει στις επαγγελματίες υπηρεσίες, (β) οι προκλήσεις που η κρίση αγοραστικής δύναμης σε συγκεκριμένες χώρες προκαλεί στον τουρισμό και (γ) οι ανησυχίες για την ποιότητα των δανείων που προκαλούν τα ψηλά επιτόκια σε μια υπερμεγέθη αγορά πίστη.

Σε άλλο πλανήτη

Τα δημοσιονομικά περιθώρια δεν είναι ανεξάντλητα για καμιά ευρωπαϊκή οικονομία και άρα η ανάγκη για περιορισμό των εξόδων καθίσταται αδήριτη ανάγκη. Στην Κύπρο για την περίοδο 2025-2028 το πλαφόν των εξόδων έχει τοποθετηθεί περίπου στα €10 δισ. Ιδιαίτερο όμως ενδιαφέρον αποκτά η κατανομή σε επίπεδο υπουργείων, που σε μεγάλο βαθμό αποτυπώνει και τις παθογένειες της κυπριακής οικονομίας. Με βάση τα στοιχεία, η μεγαλύτερη δαπάνη αφορά στο κρατικό μισθολόγιο που συντηρεί μια τάξη εργαζομένων οι οποίοι βρίσκονται σε άλλο πλανήτη σε σχέση με τα πρόνοια που απολαμβάνουν οι υπόλοιποι Κύπριοι εργαζόμενοι. Ακόμη και ο πολύ ψηλός, συγκριτικά με άλλα κράτη-μέλη,

προϋπολογισμός του υπουργείου Παιδείας κατά βάση αφορά σε μισθούς των εκπαιδευτικών.

Ελλειμμα εμπιστοσύνης

Στους Κύπριους καταθέτες αποδίδεται ένα από τα χαμηλότερα επιτόκια στην Ευρωζώνη. Ο λόγος έχει να κάνει με τη μεγάλη προσφορά καταθέσεων στις τράπεζες σε σχέση με τη ζήτηση για να καλυφθούν οι χρηματοδοτικές ανάγκες. Τι ακριβώς σημαίνει όταν σε μια χώρα οι καταθέσεις είναι πολύ αυξημένες ως ποσοστό του ΑΕΠ; Σημαίνει ότι στο εσωτερικό της χώρας οι επενδύσεις κατατάσσονται σε δεύτερη μοίρα γιατί οι πολίτες προτιμούν τις ασφαλείς τοποθετήσεις και ας μην τους αποφέρουν τίποτα. Τι γίνεται όμως με τις αποδόσεις που προσφέρουν οι εναλλακτικές επενδυτικές επιλογές; Γιατί οι πλείστες επενδύσεις γίνονται με τραπεζικό δανεισμό; Η

απάντηση μπορεί να αναζητηθεί στο έλλειμμα εμπιστοσύνης έναντι της κυπριακής οικονομίας.

Μόνο αν αντέχουμε

Η συζήτηση για την ενεργειακή διασύνδεση της Κύπρου μέσω υποθαλάσσιου αγωγού είναι επίκαιρη και σημαντική. Είναι γενικά παραδεκτό ότι το έργο εκφόσιν ολοκληρωθεί θα προσφέρει ενεργειακή ασφάλεια στη χώρα μας, αφού θα τη διασυνδέσει με το ενεργειακό πλέγμα της υπόλοιπης Ευρώπης τερματίζοντας την ενεργειακή απομόνωση. Με ποιο κόστος όμως θα επιτευχθεί αυτό; Η Κύπρος υποφέρει εδώ και δεκαετίες από έλλειμμα ανταγωνιστικότητας λόγω των ψηλών τιμών του ηλεκτρισμού. Καλή λοιπόν η συνδεδαστικότητα, όμως θα πρέπει και η οικονομία να είναι σε θέση να επωμιστεί το επιπλέον κόστος. Και αν ο υπουργός πιστεύει ότι δεν προκύπτει επιπλέον κόστος και αντιθέτως θα έχουμε εξοικονομήσεις, είναι καλά να προσέλθει σε δημόσιο βήμα και με διαφάνεια να το τεκμηριώσει.

Οικονομικοί οι λόγοι

Η Ακροδεξιά προβλέπεται να «γράφει» τα πρωτοεπίδια μετά το πέρας των σημερινών ευρωεκλογών. Οι λόγοι είναι καθαρά οικονομικοί και θα πρέπει να αναζητηθούν στην ακρίβεια η οποία μαζί με τη διαχρονική κατάρρευση της μεσαίας τάξης, ήρθε να αποτελειώσει τα όνειρα περικό, ρινική συμφόρηση, κόπωση και, σε σοβαρές περιπτώσεις, δυσκολία στην αναπνοή. Λιγότεροι παρουσιάζουν πλέον απώλεια γούστου και όσφρησης απ' ό,τι στην αρχή της πανδημίας. Ο Τσιν Χονγκ λέει ότι οι ασθενείς συχνά εκπλήσσονται που η διάρροια, η ναυτία και ο εμετός μπορούν επίσης να είναι συμπτώματα της COVID και συχνά συγχέουν αυτά τα συμπτώματα ως ένδειξη νοσήσιου. Για πολλούς που έχουν ήδη νοσήσει από COVID, η επαναμόλυνση είναι συχνά εξίσου ήπια ή πιο ήπια από την πρώτη φορά. Παρόλο που η εμφάνιση συνδρόμου long COVID είναι λιγότερο συχνή τώρα απ' ό,τι στην αρχή της πανδημίας, οι επαναλαμβανόμενες λοιμώξεις αυξάνουν τον κίνδυνο ανάπτυξης του, σχολιάζει ο Φικάντου Ταφέσε, ιολόγος στο Πανεπιστήμιο Υγείας και Επιστήμης του Οργάνου. Ωστόσο, οι ερευνητές προσπαθούν ακόμη να προσδιορίσουν τον βαθμό στον οποίο εμφανίζεται – είναι ένα από τα πολλά ζητήματα που προσπαθούν να ξεδιαλύνουν οι επιστήμονες, καθώς ο ιός συνεχίζει να εξελίσσεται.

Νέα παραλλαγή της COVID-19 εξαπλώνεται το καλοκαίρι

ΤΗΣ ΝΤΑΝΑ ΜΠΛΟΥΜ

Για το μεγαλύτερο μέρος του τρέχοντος έτους η παραλλαγή JN.1 του κορωνοϊού ευθυνόταν για τη συντριπτική πλειονότητα των κρουσμάτων COVID-19. Όμως τώρα μια υποπαραλλαγή που ονομάζεται KP.2 κερδίζει έδαφος. Η παραλλαγή, που αντιπροσώπευε μόλις το 1% των περιπτώσεων στις Ηνωμένες Πολιτείες στα μέσα Μαρτίου, τώρα αντιπροσωπεύει περισσότερο από το 25%. Η KP.2 ανήκει σε ένα υποσύνολο παραλλαγών της COVID, που οι επιστήμονες έχουν ονομάσει χαριτολογώντας FLiRT, από τα γράμματα στα ονόματα των μεταλλάξεών τους. Είναι απόγονοι της JN.1 και η KP.2 είναι πολύ πολύ κοντά στη JN.1, λέει ο δρ Ντέιβιντ Χο, ιολόγος στο Πανεπιστήμιο Κολούμπια. Όμως, ο Χο έχει διεξαγάγει πρώιμες εργαστηριακές δοκιμές σε κύτταρα που υποδεικνύουν ότι οι μικρές διαφορές στην πρωτεΐνη ακίδας της KP.2 μπορεί να την καθιστούν πιο ικανή στο να αποφεύγει τις ανοσοποιητικές άμυνες και έτσι να γίνεται ελαφρώς πιο μεταδοτική από την JN.1.

Παρόλο που τα κρούσματα αυτή τη στιγμή δεν φαίνεται να αυξάνονται, οι ερευνητές και οι γιατροί παρακολουθούν στενά εάν η παραλλαγή θα οδηγήσει σε νέο κύμα του καλοκαίρι.

«Δεν νομίζω ότι κανείς περιμένει ότι απαραίτητα θα αλλάξουν ξαφνικά τα πράγματα», σημειώνει ο δρ Μαρκ Σάλα, υποδιευθυντής του

Οι μικρές διαφορές στην πρωτεΐνη ακίδας της μπορεί να την καθιστούν πιο ικανή στο να αποφεύγει τις ανοσοποιητικές άμυνες και έτσι να γίνεται ελαφρώς πιο μεταδοτική.

Κέντρου Northwestern Medicine Comprehensive COVID-19 στο Σικάγο. «Αλλά η KP.2 θα είναι πιθανότατα η νέα μας κανονικότητα», λέει. Οι ειδικοί λένε ότι θα χρειαστούν αρκετές εβδομάδες για να δουν αν η KP.2 θα μπορούσε να οδηγήσει σε αύξηση των κρουσμάτων COVID και σημειώνουν ότι έχουμε μόνο περιορισμένη γνώση για τον τρόπο εξαπλώσεώς του. Τα Κέντρα Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων (CDC) δεν παρακολουθούν πλέον τον αριθμό των κρουσμάτων και οι γιατροί λένε ότι λιγότεροι άνθρωποι χρησιμοποιούν τα τεστ COVID.

Ωστόσο, αυτά που γνωρίζουμε είναι καθυστερημένα: παρά τη μεταβολή στις παραλλαγές, τα στοιχεία του CDC δείχνουν ότι υπάρχουν μόνον ελάχιστα επίπεδα του ιού στα λύματα σε εθνικό επίπεδο και οι επισκέψεις στα επείγοντα, καθώς και οι νοσηλείες, μειώθηκαν μεταξύ αρχών Μαρτίου και τέλους

Πολλοί χρησιμοποιούν μάσκες στο μετρό της Νέας Υόρκης, καθώς αυξάνονται τα κρούσματα κορωνοϊού. Η νέα μετάλλαξη της COVID, η οποία αντιπροσώπευε μόλις το 1% των περιπτώσεων στις Ηνωμένες Πολιτείες τον Μάρτιο, τώρα φτάνει στο 25%.

Απριλίου. «Δεν θέλω να πω ότι γνωρίζουμε ήδη τα πάντα για την KP.2», λέει ο δρ Ζιγιάντ αλ Αλί, επικεφαλής έρευνας και ανάπτυξης στο Κέντρο Υγείας των βετεράνων στο Σεντ Λούις, αλλά αυτή τη στιγμή δεν βλέπω καμία σημαντική ένδειξη για κάτι ανησυχητικό.

Εμβόλια και νοσήσεις

Οι ειδικοί λένε ότι ακόμη κι αν περάσατε την JN.1, μπορεί να εξακολουθήσετε να μην είστε αν έχουν περάσει κάποιοι μήνες και η περισσότερη από την τελευταία φορά που προσβλήθηκατε από COVID.

Η KP.2 θα μπορούσε να προσβάλλει ακόμη και άτομα που εξα-

ναν το πιο ενημερωμένο εμβόλιο, λέει ο Χο, δεδομένου ότι το εμβόλιο αυτό στοχεύει στην XBB.1.5, μια παραλλαγή που διαφέρει σημαντικά από την JN.1 και τους απογόνους της. Η πρώτη μορφή μιας εργασίας που κυκλοφόρησε τον Απρίλιο από ερευνητές στην Ιαπωνία, έδειξε ότι η KP.2 μπορεί πιο εύκολα από την JN.1 να μολύνει άτομα που έκαναν και το πιο πρόσφατο εμβόλιο COVID (η έρευνα δεν έχει ακόμη αξιολογηθεί από ομότιμους και δεν έχει δημοσιευθεί). Ένας εκπρόσωπος του CDC δήλωσε ότι ο Οργανισμός συνεχίζει να παρακολουθεί την αποτελεσματικότητα των εμβολίων κατά της KP.2.

Ωστόσο, το εμβόλιο παρέχει κάποια προστασία, ειδικά έναντι σοβαρών νόσων, λένε οι γιατροί, το ίδιο και οι προηγούμενες νοσήσεις. Προς το παρόν δεν υπάρχει λόγος να πιστεύουμε ότι η KP.2 θα προκαλούσε πιο σοβαρή νόσηση από άλλα στελέχη, ανέφερε ο εκπρόσωπος του CDC. Όμως, τα άτομα ηλικίας 65 ετών και άνω, οι έγκυοι ή οι ανοσοκατεσταλμένοι εξακολουθούν να διατρέχουν υψηλότερο κίνδυνο σοβαρών επιπλοκών από την COVID.

Αυτές οι ομάδες ειδικότερα ίσως πρέπει να κάνουν το επικαιροποιημένο εμβόλιο, εάν δεν το έχουν κάνει ακόμη, επισημαίνει ο δρ Πίτερ Τσιν Χονγκ, λοιμωξιολόγος στο Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνιας στο Σαν Φρανσίσκο. Το CDC έχει συστήσει στα άτομα ηλικίας άνω των 65, που έχουν ήδη λάβει μία δόση του επικαιροποιημένου εμβολίου, να κάνουν μία επιπλέον δόση τουλάχιστον τέσσερις μήνες αργότερα. «Παρόλο που βρισκόμαστε στο χαμηλότερο ποσοστό θανάτων και νοσηλείων που έχουμε δει, εξακολουθώ να αντιμετωπίζω ασθενείς με COVID», προσθέτει. «Και όλοι έχουν ένα κοινό χαρακτηριστικό: πρόκειται για άτομα μεγαλύτερης ηλικίας που δεν έχουν κάνει το τελευταίο εμβόλιο».

Συμπτώματα και long COVID

Οι γιατροί υποστηρίζουν ότι τα συμπτώματα τόσο της KP.2 όσο και της JN.1, που εξακολουθούν να αντιπροσωπεύουν ένα σημαν-

τικό ποσοστό των περιπτώσεων, είναι πιθανότατα παρόμοια με αυτά που παρατηρούνται σε άλλες παραλλαγές. Περιλαμβάνουν πονόλαιμο, ρινική καταρροή, βήχα, πονοκέφαλο και πόνους στο σώμα, πυρετό, ρινική συμφόρηση, κόπωση και, σε σοβαρές περιπτώσεις, δυσκολία στην αναπνοή. Λιγότεροι παρουσιάζουν πλέον απώλεια γούστου και όσφρησης απ' ό,τι στην αρχή της πανδημίας.

Ο Τσιν Χονγκ λέει ότι οι ασθενείς συχνά εκπλήσσονται που η διάρροια, η ναυτία και ο εμετός μπορούν επίσης να είναι συμπτώματα της COVID και συχνά συγχέουν αυτά τα συμπτώματα ως ένδειξη νοσήσιου.

Για πολλούς που έχουν ήδη νοσήσει από COVID, η επαναμόλυνση είναι συχνά εξίσου ήπια ή πιο ήπια από την πρώτη φορά. Παρόλο που η εμφάνιση συνδρόμου long COVID είναι λιγότερο συχνή τώρα απ' ό,τι στην αρχή της πανδημίας, οι επαναλαμβανόμενες λοιμώξεις αυξάνουν τον κίνδυνο ανάπτυξης του, σχολιάζει ο Φικάντου Ταφέσε, ιολόγος στο Πανεπιστήμιο Υγείας και Επιστήμης του Οργάνου. Ωστόσο, οι ερευνητές προσπαθούν ακόμη να προσδιορίσουν τον βαθμό στον οποίο εμφανίζεται – είναι ένα από τα πολλά ζητήματα που προσπαθούν να ξεδιαλύνουν οι επιστήμονες, καθώς ο ιός συνεχίζει να εξελίσσεται.

«Αυτή είναι η φύση του ιού», τονίζει ο Ταφέσε. «Συνεχίζει να μεταλλάσσεται».

EURO

πρόσωπα & ιστορίες

Ο κορυφαίος
ποδοσφαιρικός
θεσμός
της Γηραιάς
Ηπείρου

1960 → 2024

Μια έκδοση για ποδοσφαιρόφιλους,
γεμάτη συνεντεύξεις, γκολ, πανηγυρισμούς,
άγνωστες πτυχές και θρυλικές στιγμές

ΚΥΡΙΑΚΗ
16/6

Ασβεστη η φλόγα για οικιστικά και καταναλωτικά

Τα ενοίκια ήταν αυτά που κράτησαν ζωντανά τα δάνεια στους δύο τομείς

Τον ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα προχώρησε τον Ιούλιο του 2022 σε αύξηση των επιτοκίων για να προωθήσει την αποταμίευση και να μειώσει τον δανεισμό και τις επενδύσεις με βασικό στόχο την αντιμετώπιση του πληθωρισμού. Ενώ σε πολλά ευρωπαϊκά κράτη λειτούργησε το μοντέλο αυτό και κάμφθηκε κατά πολύ ο νέος δανεισμός, στην Κύπρο, ο νέος δανεισμός μειώθηκε μεν σε πολλούς τομείς, αλλά όχι σε επίπεδα που αντιστοιχούν στα επίπεδα αύξησης των επιτοκίων κατά 4,5 μονάδες. Όπως διαφαίνεται από τα στοιχεία που εξέδωσε η Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου την Παρασκευή στην περιεκτική ανασκόπηση των κυριότερων παραγόμενων στοιχείων από το Τμήμα Στατιστικής της σε σχέση με τα δάνεια νομισματικών και χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, τα καταναλωτικά δάνεια και τα οικιστικά δάνεια κράτησαν καλά και δεν κάμφθηκαν σε σύγκριση με άλλους τομείς. Ως αποτέλεσμα, ο δανεισμός που σχετίζεται με τα νοικοκυριά είχε θετικές ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές και το 2023 και το 2024 –μέχρι και τον Μάρτιο που παρέχονται τα στοιχεία.

Θέλοντας να δοθεί μία εξήγηση στην «συμπεριφορά» αυτή, ανώτατη τραπεζική πηγή από το κυπριακό πιστωτικό σύστημα επισήμανε στην «Κ» πως τα ενοίκια ήταν αυτά που κράτησαν ζωντανά τα οικιστικά και τα καταναλωτικά δάνεια. «Τα ενοίκια είναι όντως πολύ ψηλά και ο Κύπριος προτι-

μισε, παρόλο που τα επιτόκια αυξήθηκαν, να χρησιμοποιήσει όποιες καταθέσεις είχε για να λάβει δανεισμό και να προχωρήσει σε αγορά κυρίως διαμερισμάτων», σχολίασε. Η ανώτατη τραπεζική πηγή συμφώνησε πως στην Κύπρο δεν λειτούργησε το μοντέλο της ΕΚΤ με την αύξηση των επιτοκίων όσον αφορά στο δανεισμό σε επίπεδα που λειτούργησε σε άλλα κράτη, ωστόσο υπέδειξε πως σε πολλούς τομείς, όπως παραδείγματος χάριν στα επιχειρηματικά δάνεια, λειτούργησε κανονικά.

Εάν ανατρέξει κάποιος στον πίνακα των στοιχείων της ΚΤΚ για τα δάνεια νομισματικών και χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, θα δει ότι οι ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές στο 2023 και στο 2024 έχουν θετικό πρόσημο μόνο στα καταναλωτικά δάνεια και στα οικιστικά, όπου αυτοί οι δύο τομείς συμβάλλουν και στο θετικό πρόσημο της ετήσιας εκατοστιαίας μεταβολής των ποσοστών των νοικοκυριών.

Μιλώντας με αριθμούς

Τον Ιανουάριο του 2023 τα καταναλωτικά δάνεια έφταναν τα 1,24 δισ. ευρώ ενώ –αν και μειώνονταν ελαφρώς– τον Δεκέμβριο του 2023 έφτασαν τα 1,21 δισ. ευρώ. Από τον Ιανουάριο του 2024 μέχρι και τον Μάρτιο του 2024 κινούνταν στα 1,22 δισ. ευρώ. Τα οικιστικά δάνεια τον Ιανουάριο του 2023 έφταναν τα 8,82 δισ. ευρώ, και τον Δεκέμβριο του 2023 έφτασαν τα 8,72 δισ. ευρώ, ελαφρώς μειωμένα. Τον Ιανουάριο του 2024 ξεκίνησαν από 8,71 δισ.

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα προχώρησε τον Ιούλιο του 2022 σε αύξηση των επιτοκίων για να προωθήσει την αποταμίευση και να μειώσει τον δανεισμό και τις επενδύσεις.

Στη Λευκωσία οι τιμές κατοικιών αυξήθηκαν κατά 5,1%, στη Λεμεσό κατά 10,7%, στη Λάρνακα κατά 11%, στην Πάφο κατά 8,3% και στην Αμμόχωστο κατά 9,5%.

ευρώ και τον Μάρτιο ανέρχονταν στο πολύ κοντινό των 8,62 δισ. ευρώ. Στο ταμπλό των ετήσιων εκατοστιαίων μεταβολών είναι οι μόνες δύο κατηγορίες δανείων που δεν έχουν μπροστά αρνητικό πρόσημο, όπου συμπαρασύρουν επίσης θετικά το αποτέλεσμα των νοικοκυριών γενικότερα (ο όρος νοικοκυριά αποτελείται από οικιστικά, καταναλωτικά και λοιπά δάνεια). Τον Ιανουάριο του 2023 λοιπόν, τα καταναλωτικά δάνεια

είχαν εκατοστιαία ετήσια μεταβολή της τάξης των 0,4 μονάδων, τον Δεκέμβριο του 2023 έφτασαν σταδιακά μέχρι τις 4,9 μονάδες, τον Ιανουάριο του 2024 κινούνταν στις 4,5 μονάδες, ενώ τον Μάρτιο του 2024 έφτασαν τις 5,3 μονάδες. Περνώντας στις ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές των οικιστικών δανείων, τον Ιανουάριο του 2023 ξεκίνησε με 1,9 μονάδες και κατέληξε στις 1,7 μονάδες.

Ανέβηκαν πολύ οι τιμές

Βάσει στοιχείων της τελευταίας έρευνας τιμών κατοικιών της ΚΤΚ για την Κύπρο, καταγράφεται ότι, σε ετήσια βάση, υπάρχει αύξηση 8,3% στις τιμές κατοικιών το τέταρτο τρίμηνο του 2023, σε σύγκριση με 7,6% το τρίτο τρίμηνο του 2023. Οι τιμές των διαμερισμάτων κατέγραψαν αύξηση 12,7%

και των οικιών 5,7% κατά το τέταρτο τρίμηνο του 2023. Οι τιμές κατοικιών σε τριμηνιαία βάση σημείωσαν αύξηση σε όλες τις επαρχίες για τέταρτη συνεχόμενη τριμηνία και κατά το τέταρτο τρίμηνο του 2023. Συγκεκριμένα, στη Λευκωσία καταγράφηκε αύξηση 1,5%, στη Λεμεσό 3%, στη Λάρνακα 2,5%, στην Πάφο 2,7% και στην Αμμόχωστο 2,1%.

Όσον αφορά τις ετήσιες μεταβολές στους δείκτες τιμών κατοικιών ανά επαρχία, καταγράφηκε αύξηση το ίδιο σε όλες τις επαρχίες. Συγκεκριμένα, στη Λευκωσία οι τιμές κατοικιών αυξήθηκαν κατά 5,1%, στη Λεμεσό κατά 10,7%, στη Λάρνακα κατά 11%, στην Πάφο κατά 8,3% και στην Αμμόχωστο κατά 9,5%.

Οι τιμές των οικιών, σε τριμηνιαία βάση, κατέγραψαν αυξήσεις σε όλες τις επαρχίες. Συγκεκριμένα, στη Λευκωσία αυξήθηκαν κατά 1,5%, στη Λεμεσό κατά 2,5%, στη

Λάρνακα κατά 1,2%, στην Πάφο κατά 1,7% και στην Αμμόχωστο κατά 1,4%. Σε ετήσια βάση, οι τιμές οικιών κατέγραψαν αύξηση επίσης σε όλες τις επαρχίες. Συγκεκριμένα, οι τιμές οικιών στις Λευκωσία, Λεμεσό, Λάρνακα, Πάφο και Αμμόχωστο αυξήθηκαν κατά 5%, 6,5%, 7,7%, 2,6% και 10,9%, αντίστοιχα.

Οι τιμές των διαμερισμάτων σε τριμηνιαία βάση κατέγραψαν αύξηση σε όλες τις επαρχίες. Ειδικότερα, στη Λευκωσία αυξήθηκαν κατά 1,3%, στη Λεμεσό 3,9%, στη Λάρνακα 5,7%, στην Πάφο 4,6% και στην Αμμόχωστο 4,4%. Σε ετήσια βάση οι τιμές των διαμερισμάτων σημείωσαν αύξηση σε όλες τις επαρχίες. Συγκεκριμένα, το τέταρτο τρίμηνο του 2023, στη Λευκωσία αυξήθηκαν κατά 5,7%, στη Λεμεσό κατά 15,2%, στη Λάρνακα κατά 17,2%, στην Πάφο κατά 22,2% και στην Αμμόχωστο κατά 6,5%, σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2022.

Ξόδεψαν 550.000 ευρώ για προβολή στις πινακίδες

Οι υποψήφιοι επένδυσαν και στην εξωτερική διαφήμιση για την εκλογή τους – Σε ποια πόλη δαπάνησαν τα περισσότερα

Της ΑΝΝΑΣ ΠΟΛΥΒΙΟΥ

Με 7.280 υποψηφίους να διεκδικούν 3.227 θέσεις σε οκτώ (8) διαφορετικές αναμετρήσεις διεξάγονται σήμερα, Κυριακή, 9 Ιουνίου 2024, οι εκλογές. Έντονο θέμα συζήτησης για τις εκλογές, οι οποίες υπήρξαν στο επίκεντρο και μονοπώλησαν το ενδιαφέρον κυρίως τις τελευταίες ημέρες, υπήρξε η πολιτική επικοινωνία, η οποία ασκήθηκε έντονα καθ' όλη τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου.

«Η πολιτική επικοινωνία είναι ο ρόλος της επικοινωνίας στην πολιτική διαδικασία» (Chaffee, 1975).

Αναπόσπαστο κομμάτι κάθε προεκλογικής περιόδου –και όχι μόνο– αποτελεί η πολιτική επικοινωνία και διαφήμιση, κατά την οποία, μέσω αυτής, οι υποψήφιοι «συστήνονται» και παρουσιάζουν τις ιδέες/απόψεις/δράσεις τους κ.λπ. Για να γίνει πλήρως κατανοητό, η πολιτική επικοινωνία είναι η «παραγωγή και ο αντικτύπος των πειστικών πολιτικών μηνυμάτων, εκστρατειών και διαφημίσεων, που συχνά αφορούν τα ΜΜΕ» ή πιο απλά, σύμφωνα με τον Chaffee (1975) «Η πολιτική

επικοινωνία είναι ο ρόλος της επικοινωνίας στην πολιτική διαδικασία». Έχει άμεση συσχέτιση με το μάρκετινγκ και άλλων ειδών στρατηγικών επικοινωνίας, καθώς πραγματοποιείται μέσω εργαλείων και διαδικασιών του μάρκετινγκ, από πολιτικούς δρώντες ωστόσο.

Στους δρόμους

Μπορούμε να φανταστούμε πώς θα ήταν μία προεκλογική περίοδος χωρίς διαφήμιση; Πώς θα ήταν εάν ακούγαμε ραδιόφωνο και να μην υπήρχαν προεκλογικές διαφημίσεις; Πώς θα ήταν άραγε να περπατούσαμε στον δρόμο ή να ήμασταν με το αυτοκίνητό μας και να μην βλέπαμε ούτε μία πολιτική διαφήμιση; Δύσκολο ομοιογενές. Είναι γεγονός πως οι παρούσες εκλογές είχαν έντονη την παρουσία της διαφήμισης σε όλα τα μέσα και μέρη που θα μπορούσαν να υπάρξουν. Ωστόσο, αν έπρεπε να επιλέξουμε ένα μέσο στο οποίο όλοι και όλες είδαμε σίγουρα κάποια, αυτό θα ήταν η προβολή στις πινακίδες εξωτερικής διαφήμισης. Και με αυτό επιλέξαμε να ασχοληθούμε στο σημερινό θέμα. Σχεδόν σε όλους τους κεντρικούς και μη δρόμους και λεωφόρους κάθε πόλης, βλέπαμε τις μεγάλες αυτές πινακίδες με διαφημίσεις των υποψηφίων για όλες τις εκλογικές αναμετρήσεις. Να σημειώσουμε πως τα μεσάνυχτα της Παρασκευής, όλες οι προεκλογικές διαφημίσεις των πινακίδων αφαιρέθηκαν, όπως

Τα μεσάνυχτα της Παρασκευής, όλες οι προεκλογικές διαφημίσεις των πινακίδων αφαιρέθηκαν, όπως προβλέπει η νομοθεσία.

προβλέπει σχετικά και η νομοθεσία, από τις υπεύθυνες διαφημιστικές εταιρείες που είχαν αναλάβει και την τοποθέτησή τους.

Πόσα δαπανήθηκαν

Οι προεκλογικές διαφημίσεις πολλές, και αναμφίβολα, σε όλους τους τομείς. Πόσα λεφτά δαπανήθηκαν για αυτές τις διαφημίσεις; Σύμφωνα με στοιχεία από την CommRadar, εταιρεία η οποία καταγράφει

τα δεδομένα των διαφημιστικών δαπανών, το ποσό το οποίο συγκεντρώθηκε από την εξωτερική προβολή των πολιτικών διαφημίσεων ανήλθε περίπου στα 550.000 ευρώ, σε τιμές καταλόγου, για το διάστημα σαράντα ημερών, και πιο συγκεκριμένα από τις 20 Απριλίου έως τις 31 Μαΐου 2024.

Τα κόμματα

Αναλυτικότερα, σύμφωνα με τις πληροφορίες, για το διάστημα

των σαράντα ημερών τα κόμματα τα οποία κυριάρχησαν στις δαπάνες για την εξωτερική διαφήμιση ήταν ο ΔΗΣΥ και το ΔΗΚΟ, καθώς έδωσαν το 16% (8% το κάθε ένα), ενώ τέσσερις υποψήφιοι έδωσαν από 4% (σύνολο 16%). Όπως καταγράφεται από τη CommRadar, στο υπόλοιπο 68% ανήκουν τα υπόλοιπα κόμματα και υποψήφιοι. Η Λεμεσό είναι η πόλη όπου δαπανήθηκε το μεγαλύτερο ποσό, με ποσοστό 45%. Η Λευκωσία βρι-

σκειται στη δεύτερη θέση με ποσοστό 36% και στην τρίτη θέση βρίσκονται τα «highway» με 6%. Ακολουθούν η Λάρνακα και η Πάφος με 5% η κάθε μία. Στο 3% βρίσκεται η Αμμόχωστος.

Υπάρχει όμως και το άλλο κομμάτι της εξωτερικής διαφήμισης, πέρα από τις πινακίδες, αυτό με τις –πολυάριθμες– προεκλογικές αφίσες. Αφίσες στους τοίχους, αφίσες έξω από καταστήματα, αφίσες κολλημένες σχεδόν παντού, τόσες που είναι αδύνατον να ξεφύγουν από το οπτικό σου πεδίο. Τι γίνεται με αυτές τις αφίσες; Σε επικοινωνία με διάφορους δήμους προκειμένου να μάθουμε τι θα γινόταν με αυτές τις αφίσες και ποιος είναι ο υπεύθυνος για την αφαίρεσή τους, πληροφορηθήκαμε ότι υπεύθυνος για αυτό είναι εκείνος που έκανε και την τοποθέτησή τους. Ωστόσο, σε περίπτωση που δεν αφαιρεθούν από αυτούς που έχουν υποχρέωση να το πράξουν, οι δήμοι «αναλαμβάνουν αυτή τη δουλειά», βγάζοντας χρεωστικό στους υπεύθυνους.

Φτάνοντας στο τέλος μιας ακόμη προεκλογικής περιόδου, βλέπουμε πως η διαφήμιση αποτελεί σημαντικό κομμάτι της πολιτικής, καταλαμβάνοντας τεράστιο μέγεθος και χρόνο και ξεδεύοντας αρκετά χρήματα για αυτήν. Πώς θα ήταν όμως εάν δεν υπήρχε όλος αυτός ο καταγίγισμος πολιτικών διαφημίσεων; Θα ήταν ίδιος ο χώρος της προεκλογικής περιόδου και της πολιτικής γενικότερα;

Μικρό καλάθι για τουριστικά νέα ρεκόρ

Εκτιμήσεις τραπεζών: Οι συναλλαγές μέσω καρτών στα συστήματα των πιστωτικών ιδρυμάτων δείχνουν μείωση τον Μάιο

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ

Οι τράπεζες υποδεικνύουν πως θα πρέπει να κρατάει η Κύπρος μικρό καλάθι για νέα τουριστικά ρεκόρ, αναφέροντας ότι, ο Μάιος δεν πήγε τόσο καλά για τον τουρισμό στην Κύπρο. Την ίδια ώρα συμπληρώνουν πως, λόγω των εξωτερικών πιέσεων από τους πολέμους, κατά πρώτον, και κατά δεύτερον λόγω του πληθωρισμού, ο τουρισμός στην Κύπρο να μην δεν θα «πέσει στα βράχια» για το 2024 –αντιθέτως–, αλλά δύσκολα θα καταγράψει νέα ρεκόρ όπως μας έχει συνηθίσει τα τελευταία χρόνια. Ανώτατες τραπεζικές πηγές από τις κυπριακές τράπεζες σημείωσαν στην «Κ» πως, δίχως να δραματοποιείται η κατάσταση και μιλώντας ρεαλιστικά, η κίνηση των καρτών το Μάιο σε επίπεδο συναλλαγών που σχετίζονται με τον τουριστικό τομέα δεν ήταν οι αναμενόμενες και δεν μπορεί να υπολογίζει η Κύπρος σε νέα τουριστικά ρεκόρ με την εικόνα του Μαΐου που έχουν ενώπιόν τους. Του μήνα δηλαδή που ξεκινά η καλοκαιρινή τουριστική περίοδος του 2024. Ανέφεραν επίσης ότι μιλώντας με φορείς του τουρισμού, τους έχουν μεταφέρει πως οι πόλεμοι που υπάρχουν στη γύρω περιοχή έχουν «πληγώσει» τα τουριστικά ρεζέρβια από τις χώρες που παραδοσιακά επέλεγαν το νησί για τους καλοκαιρινούς μήνες. Μπορεί ακόμα να μην υπάρχουν επίσημα στοιχεία από τη Στατιστική Υπηρεσία της Κύπρου για τον Μάιο σε σχέση με αφίξεις και έσοδα, ωστόσο οι ενδείξεις που έχουν οι τράπεζες εσωτερικά, αποτυπώνουν ότι υπάρχει αντιστοιχία με τα δεδομένα

Απριλίου 2024. Εκείνο που είπαν οι τραπεζικές πηγές στην «Κ» είναι πως, συνολικά, στην περίοδο Ιανουαρίου – Απριλίου η Κύπρος έχει πάει καλά σε σχέση με τις αφίξεις των τουριστών, αλλά και σε σχέση με τα έσοδα, αλλά η ώθηση δόθηκε από τους πρώτους τρεις μήνες του έτους, τους λεγόμενους «χειμερινούς». Εξήγησαν πως ο καιρός ήταν σύμμαχος για την Κύπρο και πρα-

Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα τουριστικά στοιχεία οι αφίξεις τουριστών τον Απρίλιο 2024 ανήλθαν σε 333.563 σε σύγκριση με 342.736 τον Απρίλιο 2023, σημειώνοντας μείωση 2,7%.

κτικά ο χειμώνας του 2024 «δεν ήρθε ποτέ» στο νησί.

Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα τουριστικά στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας Κύπρου (CyStat), οι αφίξεις τουριστών τον Απρίλιο 2024 ανήλθαν σε 333.563 σε σύγκριση με 342.736 τον Απρίλιο 2023, σημειώνοντας μείωση 2,7%. Για την περίοδο Ιανουαρίου – Απριλίου 2024, όμως, οι αφίξεις τουριστών ανήλθαν σε 748.814 σε σύγκριση με 736.629 την αντίστοιχη περίοδο του 2023, σημειώνοντας αύξηση 1,7%. Οι αφίξεις από το Ηνωμένο Βασίλειο υπήρξαν η κυριότερη πηγή τουρισμού για τον

Από πλευράς αφίξεων το 2023 ήταν πίσω από τα ρεκόρ των χρονιών 2018 και 2019, αφού οι αφίξεις τουριστών είχαν ανέλθει σε 3.845.652, περίπου 100-150 χιλιάδες λιγότεροι.

Απρίλιο 2024, αφού αποτέλεσαν το 35,3% (117.902) των συνολικών αφίξεων, οι αφίξεις από το Ισραήλ το 10,7% (35.673), οι αφίξεις από την Πολωνία το 7,6% (25.250), οι αφίξεις από τη Γερμανία το 6,7% (22.510) και οι αφίξεις από την Ελλάδα το 3,9% (13.056). Το ότι ο χειμώνας πήγε πολύ καλά για το νησί, αφού ποτέ «δεν ήρθαν τα κρύα», αποτυπώνεται και στα έσοδα που προέκυψαν. Τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία αφορούν την περίοδο μέχρι και τον Φεβρουάριο του 2024, όπου, με βάση τα αποτελέσματα της Έρευνας Ταξιδιωτών, τα έσοδα από τον τουρισμό τον Φεβρουάριο

2024 ανήλθαν σε 65,1 εκατ. ευρώ σε σύγκριση με 56,6 εκατ. ευρώ τον αντίστοιχο μήνα του προηγούμενου χρόνου, σημειώνοντας αύξηση 15%. Για την περίοδο Ιανουαρίου – Φεβρουαρίου 2024 τα έσοδα από τον τουρισμό υπολογίζονται σε 110,3 εκατ. ευρώ σε σύγκριση με 102,2 εκατ. ευρώ την αντίστοιχη περίοδο του 2023, σημειώνοντας αύξηση 7,9%. Αναλυτικότερα, η κατά κεφαλήν δαπάνη τουριστών τον Φεβρουάριο 2024 ανέρχεται σε 521 ευρώ σε σύγκριση με 475 ευρώ τον Φεβρουάριο 2023, σημειώνοντας αύξηση 9,6%. Οι Βρετανοί τουρίστες ξόδεψαν κατά μέσο όρο

63 ευρώ ημερησίως, οι Πολωνοί 69 ευρώ και οι τουρίστες από το Ισραήλ ξόδεψαν 113 ευρώ ημερησίως.

Τα καλύτερα ρεκόρ

Το 2023 ήταν μία εξαιρετική χρονιά για τον τουρισμό, ποσοστά τα οποία δύσκολα μπορούν να επαναληφθούν. Για την περίοδο Ιανουαρίου – Δεκεμβρίου 2023 τα έσοδα από τον τουρισμό έφτασαν τα 2,99 δισ. ευρώ, σε σύγκριση με 2,43 δισ. ευρώ την αντίστοιχη περίοδο του 2022, σημειώνοντας αύξηση 22,6%. Ανατρέχοντας στα

έσοδα από τον τουρισμό στα προηγούμενα έτη, βλέπουμε πως το 2023 είναι λογικό να μην επαναληφθεί για πολλούς λόγους το 2024. Η αμέσως καλύτερη χρονιά σε επίπεδο εσόδων ήταν το 2018, με έσοδα της τάξης των 2,71 δισ. ευρώ. Το 2019 τα έσοδα ήταν ελαφρώς μειωμένα σε σχέση με αυτά του 2018, κατά 1%, και είχαν φτάσει στο επίσης σεβαστό ποσό των 2,68 δισ. ευρώ. Το 2017 είχαν φτάσει τα έσοδα στα 2,63 δισ. ευρώ και από εκεί και πέρα τα έσοδα στις υπόλοιπες χρονιές ήταν κάτω των 2,5 δισ. ευρώ.

Από πλευράς αφίξεων, το 2023 ήταν πίσω από τα ρεκόρ των χρονιών 2018 και 2019, αφού για την περίοδο Ιανουαρίου – Δεκεμβρίου 2023 οι αφίξεις τουριστών είχαν ανέλθει σε 3.845.652. Το 2018 και το 2019 οι συνολικές αφίξεις είχαν φτάσει τις 3.938.625 και τις 3.976.777, αντίστοιχα.

Οι απόψεις δίστανται

Τουριστικές πηγές σημειώνουν στην «Κ» πως η εικόνα που παρουσιάζουν οι τραπεζικές πηγές δεν απέχει από την πραγματικότητα, αφού στηρίζονται σε στοιχεία που προκύπτουν από συναλλαγές με κάρτες, ωστόσο, δεν είναι γνώστες για νέες κινήσεις και συμφωνίες που έχουν προχωρήσει εταιρείες που έχουν σύνδεση με την Κύπρο.

Συγκεκριμένα, δίχως να είναι σε θέση να δώσουν συγκεκριμένα στοιχεία, υπέδειξαν πως, υπάρχει αεροπορική εταιρεία που έρχεται στο νησί και η οποία προχώρησε σε συμφωνία για 300.000 «έξτρα» θέσεις για το 2024.

Στα 2,4 δισ. οι ταξιδιωτικές δαπάνες των Ελλήνων στο εξωτερικό το 2023

Του ΗΛΙΑ Γ. ΜΠΕΛΛΟΥ

Μαζί με τη μεγάλη ανάπτυξη του εισερχόμενου στην Ελλάδα τουρισμού ανακάμπτει με ζωηρούς ρυθμούς και η ταξιδιωτική κίνηση των Ελλήνων στο εξωτερικό, ύστερα από μια περίοδο που σημάδευτηκε από την πανδημία και την οικονομική αναστάτωση που επέφερε. Οι Έλληνες το 2023 ταξίδεψαν περισσότερο στο εξωτερικό, σε ακριβότερους προορισμούς και ξόδεψαν περισσότερα χρήματα από ό,τι τα προηγούμενα χρόνια. Παράλληλα μειώθηκε η κίνηση προς φθηνούς προορισμούς κοντά στη χώρα και ειδικότερα στα Βαλκάνια και την Τουρκία, ενώ αυξήθηκαν τα ταξίδια προς τους παραδοσιακούς για τους Έλληνες προορισμούς στην Ευρώπη, όπως η Βρετανία, η Γαλλία αλλά και η Ιταλία και η Γερμανία. Ακόμη κι έτσι, πάντως, τα μεγέθη του εξερχόμενου από την Ελλάδα τουρισμού παραμένουν σε χαμηλότερα επίπεδα από εκείνα του 2019.

Σε κάθε περίπτωση η παρατηρούμενη ανάκαμψη της τελευταίας τετραετίας αποδίδεται αφενός στην ευρύτερη ανάπτυξη της οικονομίας και αφετέρου στην κατάργηση των ταξιδιωτικών περιορισμών που ίσχυαν την περίοδο 2020-2022

λόγω της πανδημίας. Ορισμένες πηγές, πάντως, εκτιμούν πως τα ταξίδια των Ελλήνων στο εξωτερικό ενισχύονται και από το γεγονός ότι πλέον πολλοί ελληνικοί προορισμοί διακοπών έχουν καταστεί ακριβοί και ως εκ τούτου έχουν γίνει πιο ανταγωνιστικοί ευρωπαϊκοί προορισμοί. Οι Έλληνες το 2023 πραγματοποίησαν συνολικά 6,2 εκατ. αναχωρήσεις, 34,9 εκατ. διανυκτερεύσεις στο εξωτερικό και δαπάνησαν εκεί 2,4 δισ. ευρώ. Τα στοιχεία αυτά προκύπτουν από τη μελέτη του Ινστιτούτου του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΙΝΣΕΤΕ), «Η εξερ-

Κατευθύνονται προς ακριβότερους προορισμούς, ξοδεύοντας περισσότερο από ό,τι τα προηγούμενα χρόνια.

χόμενη ταξιδιωτική κίνηση από Ελλάδα, 2019-2023». Ειδικότερα, κατά την περίοδο 2019-2023 ο εξερχόμενος τουρισμός από Ελλάδα ανέκαμψε –αν και υπολείπεται ακόμη των προ πανδημίας επιπέδων– τόσο σε αναχωρήσεις (με

Πέρυσι αυξήθηκαν τα ταξίδια των Ελλήνων προς προορισμούς στην Ευρώπη, όπως η Βρετανία, η Γαλλία, η Ιταλία και η Γερμανία.

μείωση κατά 21%, από 7,8 εκατ. το 2019 σε 6,2 εκατ. το 2023) και διανυκτερεύσεις (με πτώση κατά 22%, από 44,9 εκατ. το 2019 σε 34,9 εκατ. το 2023) όσο και σε μικρότερο βαθμό σε πληρωμές (-11%, από 2,7 δισ. το 2019 σε 2,4 δισ.

ευρώ το 2023). «Η ταχύτερη ανάκαμψη των πληρωμών μπορεί να αποδοθεί αφενός στις πληθωριστικές πιέσεις που οδήγησαν το τουριστικό πακέτο σε υψηλότερα επίπεδα τιμών σε σύγκριση με το 2019 και αφετέρου στη στροφή

των ταξιδιωτών από βαλκανικούς προορισμούς σε προορισμούς της κεντρικής και της βόρειας Ευρώπης», σχολιάζουν οι οικονομολόγοι του ΙΝΣΕΤΕ.

Οι Έλληνες πέρυσι πραγματοποίησαν κατά μέσον όρο 5,6 δια-

νυκτερεύσεις στο εξωτερικό, οριακά μειωμένες έναντι των 5,7 διανυκτερεύσεων του 2019, ωστόσο η μέση κατά κεφαλήν δαπάνη (ΜΚΔ) αυξήθηκε κατά 12%, από 350 ευρώ το 2019 σε 393 ευρώ το 2023, αφού η μέση δαπάνη ανά διανυκτέρευση (ΜΔΔ) εμφάνισε αναλογικά υψηλότερη αύξηση κατά 14%, από 61 ευρώ το 2019 σε 70 ευρώ το 2023.

«Στην αύξηση αναμφίβολα συνέβαλε και η αύξηση της ταξιδιωτικής κίνησης προς τις χώρες της Ευρωζώνης (+4%, από 2,2 εκατ. το 2019 σε 2,3 εκατ. το 2023), που παραδοσιακά απαιτούν υψηλότερη δαπάνη», εξηγεί η μελέτη. Παράλληλα, εσημαίνεται η ως σημαντική η αντιστροφή της τάσης που καταγράφηκε μέχρι το 2019 στα ταξίδια των Ελλήνων, με αύξηση των μεριδίων των παραδοσιακών προορισμών τους και συγκεκριμένα προς Ην. Βασίλειο, Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία και Ολλανδία (από 21% το 2019 σε 27% το 2023 σε όρους αναχωρήσεων και από 34% το 2019 σε 38% το 2023 σε όρους πληρωμών), με παράλληλη μείωση των όμορων χαμηλής τουριστικής δαπάνης προορισμών – ειδικότερα Τουρκίας και Βουλγαρίας (αναχωρήσεις: από 36% το 2019 σε 26% το 2023 και πληρωμές: από 11% το 2019 σε 8% το 2023).

Μέρισμα 875 εκατ. θα διανεύουν οι τέσσερις συστημικές τράπεζες

Πόσα θα λάβουν οι μέτοχοι της Πειραιώς, της Eurobank, της Alpha και της Εθνικής

Ποσό 875 εκατ. ευρώ σε σύνολο κερδών 3,6 δισ. ευρώ θα διανεύουν οι τέσσερις συστημικές τράπεζες για την προηγούμενη οικονομική χρήση, μετά την έγκριση που έδωσε ο εποπτικός μηχανισμός SSM. Η απόφαση χαρακτηρίστηκε από τις τράπεζες «ορόσημο», καθώς ανοίγει τον δρόμο για διανομή μερίσματος έπειτα από 16 χρόνια και η διαδικασία εκτιμάται ότι θα έχει ολοκληρωθεί από όλες τις τράπεζες έως και τα τέλη Ιουλίου, οπότε και θα έχουν ληφθεί οι σχετικές εγκρίσεις από τις γενικές συνελεύσεις των τραπεζών. Συγκεκριμένα:

- Η Τράπεζα Πειραιώς θα διανεύει στους μετόχους 79 εκατ. ευρώ (αντιστοιχεί στο 10% των κερδών της προηγούμενης χρήσης) ή 0,063 ευρώ ανά μετοχή. Η γενική συνέλευση έχει προγραμματιστεί για τις 28 Ιουνίου και η διανομή προς τους μετόχους αναμένεται να ολοκληρωθεί τον Ιούλιο.

- Η Eurobank θα διανεύει μέρισμα σε μετρητά ύψους 342 εκατ., ή 0,0933 ανά μετοχή. Το ποσό αυτό αντιστοιχεί σε ποσοστό διανομής 30% επί των καθαρών κερδών του 2023 και η γενική συνέλευση που θα εγκριθεί τα αποτελέσματα και το μέρισμα είναι προγραμματισμένη για τις 23 Ιουλίου. Όπως σημειώνει σε ανακοίνωσή της η Eurobank, «η έγκριση αποτελεί ένα σημαντικό ορόσημο καθώς σηματοδοτεί την πρώτη διανομή μερίσματος έπειτα από 16 χρόνια, υπογραμμίζοντας την ευρωστία και το καλά διαφοροποιημένο λειτουργικό μοντέλο της Eurobank, το οποίο εστιάζει στη δημιουργία αξίας για τους μετόχους της». Η έγκριση «δόθηκε στο πλαίσιο των ισχυρών οικονομικών επιδόσεων και της επιτυχούς ολοκλήρωσης στρατηγικών πρωτοβουλιών. Ο δείκτης κεφαλαίου κοινών μετοχών της

Η απόφαση του Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού (SSM) χαρακτηρίστηκε από τις τράπεζες «ορόσημο», καθώς άνοιξε τον δρόμο για διανομή μερίσματος ύστερα από 16 χρόνια.

Η όλη διαδικασία αναμένεται να έχει ολοκληρωθεί έως τα τέλη Ιουλίου.

κατηγορίας 1, προσαρμοσμένος για το προτεινόμενο μέρισμα, ανέρχεται σε 16,4% κατά την 31η Μαρτίου και είναι σημαντικά υψηλότερος των εποπτικών απαιτήσεων», καταλήγει η ανακοίνωση της τράπεζας.

- Η Alpha Bank θα διανεύει 122 εκατ. ευρώ (ισοδυναμεί με το 20% των κερδών του 2023), από τα οποία το ποσό των 61 εκατ. ευρώ θα είναι με τη μορφή μερίσματος σε μετρητά, ενώ το υπόλοιπο θα αξιοποιηθεί για επαναγορά μετοχών. Όπως υπογραμμίζει σε δήλωσή του ο διευθύνων σύμβουλος του ομίλου Βασίλης Ψάλτης, «η

έγκριση των εποπτικών αρχών για την επανένταξη της καταβολής μερισμάτων συνιστά την επισφράγιση της πλήρους επιστροφής της τράπεζας στην κανονικότητα, μετά το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης» και την επιστροφή «στη μακρά παράδοση της τράπεζάς μας να ανταμείβει τους μετόχους της». Για την Alpha Holdings, σημειώνεται σε ανακοίνωση, «η απόφαση έρχεται ως αποτέλεσμα της συνεπούς υλοποίησης του επιχειρηματικού της σχεδίου, με την κερδοφορία της να ανέρχεται στο επίπεδο του 13,5% το α' τρίμηνο του 2024 και τα ίδια κεφάλαιά της στο 16,2%, λαμβανομένης υπόψη της πρόβλεψης για διανομή μερίσματος και συνυπολογίζοντας τα οφέλη από την ολοκλήρωση των εκκρεμών συναλλαγών, καθώς επίσης και της πλήρους αποκατάστασης

της ανθεκτικότητας του ισολογισμού της». Η γενική συνέλευση που θα κληθεί να εγκρίνει τη διανομή και την επαναγορά μετοχών έχει προγραμματιστεί για τις 25 Ιουλίου.

- Η Εθνική Τράπεζα θα διανεύει σε μετρητά 332 εκατ. ευρώ, ή 0,36 ανά μετοχή. Το ποσό αντιστοιχεί σε ποσοστό 30% επί των καθαρών κερδών του 2023 και όπως σημειώνεται σε ανακοίνωση της τράπεζας, «η επιστροφή στη διανομή μερισμάτων συνιστά εξέλιξη ορόσημο για την Εθνική Τράπεζα, ενώ αποτελεί έμπρακτη αναγνώριση του ισχυρού ισολογισμού, της διατήρησης της κερδοφορίας σε υψηλά επίπεδα, καθώς και της συνεχούς δημιουργίας κεφαλαίων της τράπεζας». Η γενική συνέλευση για την έγκριση έχει προγραμματιστεί για τις 25 Ιουλίου.

ΕΥΓΕΝΙΑ ΤΖΟΡΤΖΗ

Μειώθηκαν κατά 1,25% οι τιμές προϊόντων σε σούπερ μάρκετ

Της ΔΗΜΗΤΡΑΣ ΜΑΝΙΦΑΒΑ

Αρνητικό πληθωρισμό εμφανίζουν για πρώτη φορά εδώ και πολλούς μήνες οι τιμές των προϊόντων στις μεγάλες αλυσίδες σούπερ μάρκετ, σύμφωνα πάντα με όσα καταγράφει η σχετική έρευνα του Ινστιτούτου Λιανεμπορίου Καταναλωτικών Αγαθών (ΙΕΛΚΑ), ερευνητικού βραχίονα των αλυσίδων. Ο αρνητικός πληθωρισμός αποδίδεται από το ΙΕΛΚΑ κυρίως σε αυτή καθαυτήν την αποκλιμάκωση των τιμών σε βασικά προϊόντα αλλά και στις προωθητικές ενέργειες που διενεργήθηκαν τον Μάιο λόγω Πάσχα.

Ειδικότερα, σύμφωνα με όσα ανακοίνωσε το ΙΕΛΚΑ, από την έρευνα αποκλειστικά στο κανάλι των μεγάλων σούπερ μάρκετ προκύπτει ότι οι τιμές τον Μάιο υποχώρησαν κατά 1,25% σε σύγκριση με τον Μάιο του 2023. Επιπλέον, για πρώτη φορά σε 14 από τις 23 κατηγορίες προϊόντων που μετράει το ΙΕΛΚΑ καταγράφεται μείωση τιμών, που κυμαίνεται από 0,21% στα είδη πρώιμου και τα ροφήματα έως 7,50% στα αυγά και τα βούτυρα. Οι αυξήσεις στις υπόλοιπες 9 κατηγορίες προϊόντων κυμαίνονται από 0,56% στα είδη μίας χρήσης έως 5,85% στις σοκολάτες, στα μπισκότα και εν γένει στα ζαχαρώδη, είδη τα οποία επηρεάζονται σημαντικά από τη ραγδαία αύξηση της διεθνούς τιμής του κακάο.

Το υπουργείο Ανάπτυξης, το οποίο δεν παρέλειψε να «υιοθετήσει» τα στοιχεία του ΙΕΛΚΑ, απέδωσε τον αρνητικό πληθωρισμό στα μέτρα που έχει λάβει η κυβέρνηση για την καταπολέμηση της ακρίβειας, με τον κ. Κώστα Σκρέκα να δηλώνει μεταξύ άλλων ότι «η Ελλάδα έλαβε τα περισσότερα και πιο δραστικά μέτρα από κάθε άλλη ευρωπαϊκή χώρα και αυτά αρχίζουν να αποδίδουν καρπούς».

«Παιχνίδια»

Την ίδια ώρα, πάντως, που εξακολουθούν να βρίσκονται σε εφαρμογή τα μέτρα της κυβέρνησης, με εξαίρεση την πρωτο-

βουλία «μόνιμη μείωση τιμών», η οποία ίσχυε μέχρι και τις 31 Μαΐου 2024, οι εταιρείες -πρωθυμίες και λιανέμποροι- εφευρίσκουν νέα τεχνάσματα, όπως η κατάργηση μεγάλων συσκευασιών και η σημαντική αύξηση της τιμής ανά λίτρο για το ίδιο ακριβώς προϊόν, η ένταξη στο «καλάθι του νοικοκυριού» μόνο σε μερικές αλυσίδες προϊόντων που συμμετείχαν προηγουμένως στη «μόνιμη μείωση τιμών», με συνέπεια τώρα να εμφανίζονται σε μεγάλο μέρος της αγοράς η αυξημένη τιμή, αλλά και οι διαφορετικές εκπτώσεις σχεδόν σε καθημερινή βάση, με συνέπεια την πρόκληση σύγχυσης στον καταναλωτή. Σε ό,τι αφορά το πρώτο, χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί αφολλούτρο μεγάλης πολυεθνικής το οποίο πλέον πωλείται σε συσκευασίες των 600 ml και των 400 ml, με τη συσκευασία των 720 ml να έχει «εξαφανιστεί» από τα ράφια. Η τιμή ανά λίτρο στις συσκευασίες των 600 ml και των 400 ml είναι υψηλότερη από αυτήν στα 720 ml

Ο αρνητικός πληθωρισμός τον Μάιο αποδίδεται στην αποκλιμάκωση των τιμών σε βασικά προϊόντα και στις προωθητικές ενέργειες λόγω Πάσχα.

κατά 33% και 64% αντιστοίχως. Φρέσκο γάλα κορυφαίας γαλακτοβιομηχανίας που συμμετείχε στην πρωτοβουλία «μόνιμη μείωση τιμών» και πωλείτο προς 1,49 ευρώ/λίτρο, από το Σάββατο μέχρι και την Τρίτη πωλείτο προς 1,74 ευρώ/λίτρο. Από ΤΙΣ 5/6 έχει ενταχθεί μόνο σε μερικές αλυσίδες στο «καλάθι του νοικοκυριού» και πωλείται σε αυτές προς 1,49 ευρώ/λίτρο, αλλά στις υπόλοιπες διατίθεται πλέον προς 1,74 ευρώ/λίτρο. Κάτι που στην πραγματικότητα σημαίνει ότι έχει γίνει ανατίμηση.

Απόφαση-σταθμός για τον κλάδο, λένε οι οίκοι

Της ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΚΟΥΡΤΑΛΗ

Η επιστροφή των ελληνικών τραπεζών στις διανομές κεφαλαίων προς τους μετόχους τους αποτελεί ένα σημαντικό ορόσημο για τον κλάδο, καθώς επισφραγίζει την πλήρη επιστροφή στην κανονικότητα, όπως σχολιάζουν στην «Κ» οι οίκοι αξιολόγησης. Η εξέλιξη αυτή αναμένεται να ενισχύσει την επενδυτική διάθεση για τις μετοχές τους, όπως τονίζουν, κάτι που ήδη άρχισε να φαίνεται στο ταμπλό του Χρηματιστηρίου Αθηνών. Όπως επισημαίνει μιλώντας στην «Κ» ο Νώντας Νικολαΐδης, αντιπρόεδρος και υψηλόβαθμο στέλεχος πιστωτικών αξιολογήσεων της Moody's, αν και από καθαρά πιστωτική άποψη δεν είναι ένα πιστωτικά θετικό γεγονός υπό την έννοια ότι όσο περισσότερο κεφάλαιο διατηρείται από τις τράπεζες τόσο υψηλότερο είναι το «μαξιλάρι» κεφαλαίου για την απορρόφηση τυχόν πιστωτικών ζημιών, ωστόσο, το γεγονός ότι ο SSM ενέκρινε τα σχέδια μερισμάτων δείχνει ότι οι ελληνικές τράπεζες έχουν εισέλθει πλήρως σε μια φάση ομαλοποίησης, λόγω των ισχυρών οικονομικών τους επιδόσεων τα τελευταία χρόνια.

Αυτό, όπως προσηλώνεται ο κ. Νικολαΐδης, βελτιώνει επίσης την εμπιστοσύνη και το κλίμα στις αγορές, κάτι που θα συμβάλει στην περαιτέρω βελτίωση της ικανότητας των ελληνικών τραπεζών να αντλήσουν νέα κεφάλαια στο μέλλον σε περίπτωση που χρειαστούν.

Στις 6/6, η μετοχή της Alpha Bank έκλεισε με κέρδη 0,85% σε

Η ομαλοποίηση της μερισματικής πολιτικής σηματοδοτεί την έξοδο του κλάδου από μια δεκαετία κρίσης», υπογραμμίζει στην «Κ» ο επικεφαλής αναλυτής τραπεζών της Scope Ratings, Αλεξάντρο Μποράτι.

Η εξέλιξη αναμένεται να ενισχύσει την επενδυτική διάθεση για τις μετοχές των τραπεζών.

1,5935 ευρώ, η Eurobank ενισχύθηκε κατά 2,26% στα 2,0790 ευρώ, η Εθνική Τράπεζα κατά 1,47% στα 8,0260 ευρώ και η Τράπεζα Πειραιώς κατά 1,64%, στα 3,7850 ευρώ.

Κατά τη Fitch, αυτές οι διανομές είναι μετρίου μεγέθους, ιδιαίτερα για τις τράπεζες που διαθέτουν μικρότερα, αν και ακόμη επαρκή, κεφαλαιακά αποθέματα ασφαλείας. «Αναμένουμε ότι θα αυξηθούν σταδιακά μεσοπρόθεσμα, χωρίς να

εμπραστεί η κεφαλαιακή θέση των τραπεζών χάρη στην καλή παραγωγή κερδών και τη συνεχιζόμενη μείωση του ποσοστού των αναβαλλόμενων φόρων επί του κεφαλαίου», σημειώνει στην «Κ» ο Πάου Λαμπρό, επικεφαλής της Fitch για τις ελληνικές τράπεζες. Και κατά τον κ. Λαμπρό, η έγκριση της SSM αποτελεί άλλο ένα σημαντικό βήμα για τον κλάδο και αντικατοπτρίζει την ουσιαστικά βελτιωμένη δημιουργία κερδών, την αποκατάσταση της κεφαλαιακής θέσης και την ολοκλήρωση της εκκαθάρισης ποιότητας ενεργητικού.

«Η έγκριση της EKT σηματοδοτεί ένα σημαντικό ορόσημο για τις ελληνικές τράπεζες. Μαζί με την προοδευτική αποεπένδυση του ΤΧΣ, η ομαλοποίηση της μερισματικής πολιτικής ση-

ματοδοτεί την έξοδο του κλάδου από μια δεκαετία κρίσης», υπογραμμίζει από την πλευρά του στην «Κ» ο επικεφαλής αναλυτής τραπεζών της Scope Ratings, Αλεξάντρο Μποράτι.

Όπως επισημαίνει, η κεφαλαιακή θέση των ελληνικών τραπεζών είναι ισχυρή και με επίσης ισχυρή προοπτική κερδοφορίας προμηνύει θετικές προοπτικές για τη δημιουργία οργανικών κεφαλαίων το 2024 και το 2025. Οι αναβαλλόμενες φορολογικές πιστώσεις (DTC) εξακολουθούν να αντιπροσωπεύουν υψηλό ποσοστό κεφαλαίου, αλλά δεν αποτελεί, κατά τη Scope, υψηλό παράγοντα κινδύνου για τον κλάδο. «Από αυτή τη θέση, οι ελληνικές τράπεζες έχουν τη δυνατότητα να ανταποκριθούν στη ζήτηση δανεισμού καθώς η οικονομία αναπτύσσεται με σταθερό ρυθμό, να μειώσουν περαιτέρω τα μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα και να επιδιώξουν τη μη οργανική ανάπτυξη» προσθέτει ο κ. Μποράτι.

Σημαντικό ορόσημο για τον κλάδο χαρακτήρισε και η JP Morgan την έγκριση του SSM, καθώς απομακρύνει την αβεβαιότητα και βελτιώνει την εμπιστοσύνη για τους δείκτες διανομής ότι θα ευθυγραμμιστούν με τους ευρωπαϊκούς μέσους όρους έως το 2025-2026. Και κατά την Jefferies, η μερισματική απόδοση των ελληνικών τραπεζών, από το 4%, περίπου, που διαμορφώνεται σήμερα, θα αυξηθεί στο 10% σε μέσο όρο το 2026 και θα ευθυγραμμιστεί με τις μερισματικές αποδόσεις των τραπεζών της E.E.

Διψήφια άνοδος κίνησης στα αεροδρόμια το πρώτο τετράμηνο

Διψήφια άνοδο κατέγραψε η επιβατική κίνηση στο σύνολο των αεροδρομίων της χώρας κατά το πρώτο τετράμηνο, σε ετήσια βάση συγκρίσιμης. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας, στον αερολιμένα Αθηνών «Ελευθέριος Βενιζέλος», στα 24 κρατικά αεροδρόμια και τα 14 που διαχειρίζεται η Fraport Greece, το διάστημα Ιανουαρίου - Απριλίου ο αριθμός των διακινηθέντων επιβατών αυξήθηκε κατά 12,2%, σε περίπου 12,6 εκατ. από 11,2 εκατ. το αντίστοιχο διάστημα του 2023.

Από τα 24 αεροδρόμια που διαχειρίζεται η ΥΠΑ, το αεροδρόμιο Ηρακλείου «Νίκος Καζαντζάκης» εμφάνισε τον Απρίλιο του 2024 την υψηλότερη επιβατική κίνηση, σε συνέχεια της αύξησης κατά 13,7% των αφίξεων, συγκριτικά με έναν χρόνο πριν. Τον Απρίλιο δηλαδή, οι αφίξεις επιβατών εσωτερικού στο Ηράκλειο ανήλθαν σε 69.600 από 61.200, ενώ το σύνολο των ταξιδιωτών (εντός Ελλάδας και από το εξωτερικό) διαμορφώθηκε σε 487.300.

Όσον αφορά τον αριθμό κινήσεων αεροσκαφών (αφίξεις και εναέρια εσωτερικού) κατά το πρώτο τετράμηνο του 2024 για το σύνολο των 39 αεροδρομίων της χώρας, των οποίων τον έλεγχο εναέριας κυκλοφορίας ασκεί η ΥΠΑ, σημειώθηκε αύξηση 6,4% σε σχέση με το αντίστοιχο δι-

άστημα Ιανουαρίου - Απριλίου 2023. Ειδικότερα, τους τέσσερις πρώτους μήνες του 2024 πραγματοποιήθηκαν 108.600 πτήσεις, έναντι ελαφρώς περισσότερων από 102.000 το πρώτο τετράμηνο του 2023.

Στα 14 περιφερειακά αεροδρόμια της Fraport Greece, η επιβατική κίνηση ενισχύθηκε κατά το πρώτο τετράμηνο σε ετήσια βάση συγκρίσιμης, κατά 7,3%, σε περίπου 3,8 εκατ. Την υψηλότερη αύξηση καταγράφει ο αερολιμένας Σκιάθου (15,1%), ενώ ακολουθούν αυτοί της Καβάλας (14,8%) και της Σαντορίνης (13,3%). Η ομάδα των 14 αερολιμένων περιλαμβάνει πέντε όπου οι επιβάτες υποχώρησαν το πρώτο τετράμηνο, συγκριτικά με το διάστημα Ιανουαρίου - Απριλίου 2013.

Πρόκειται γι' αυτούς σε Ακτιο (-7%), Σάμο (-3,5%), Κεφαλονιά (-2,7%), Μύκονο (-1,3%) και Κω (-0,7%). Σε απόλυτους αριθμούς, τη μεγαλύτερη επιβατική κίνηση εμφάνισε το αεροδρόμιο «Μακεδονία» με 1,8 εκατ. άτομα (+7,6%) και ακολουθούν οι αερολιμένες Ρόδου (538.600), Χανίων (386.100) και Σαντορίνης (294.600). Στα αεροδρόμια που διαχειρίζεται η Fraport, οι πέντε χώρες από τις οποίες προέρχεται η μεγαλύτερη επιβατική κίνηση είναι το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γερμανία, η Γαλλία, η Πολωνία και η Ολλανδία.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΕΛΕΒΕΓΚΟΣ

Στεγαστικά για νέους με προνομιακούς όρους

Προγράμματα από τις τράπεζες με μειωμένα επιτόκια, χρηματοδότηση έως 90% της αξίας του ακινήτου και επιπλέον παροχές

Της **ΕΥΓΕΝΙΑΣ ΤΖΩΡΤΖΗ**

Ειδικά στεγαστικά προγράμματα που απευθύνονται σε άτομα έως 40 ετών, με στόχο τη διευκόλυνσή τους για την αγορά ή την ανακαίνιση κατοικίας, προσφέρουν η μία μετά την άλλη οι τράπεζες, σε μια προσπάθεια να κινητοποιήσουν το ενδιαφέρον των υποψήφιων αγοραστών και την αγορά της στεγαστικής πίστης, που παραμένει υποτονική.

Alpha Bank

Μετά την Εθνική Τράπεζα και τη Eurobank, η σκυτάλη παίρνει σήμερα η Alpha Bank, η οποία αναμένεται να ανακοινώσει ειδικό πρόγραμμα για νέους έως 40 ετών με ιδιαίτερα ανταγωνιστικό επιτόκιο -κάτω, δηλαδή, από τα σημερινά επιτόκια της τράπεζας- και επιπλέον παροχές σε σχέση με το ύψος χρηματοδότησης του δανείου και τις πρόσθετες δαπάνες που επιβαρύνουν τη λήψη ενός στεγαστικού δανείου.

Συγκεκριμένα, οι όροι του νέου στεγαστικού δανείου της Alpha Bank θα προβλέπουν δυνατότητα χρηματοδότησης έως 90% της αξίας του ακινήτου ανεξάρτητα από την ενεργειακή κλάση του και το δάνειο θα χορηγείται χωρίς έξοδα φακέλου, ενώ παράλληλα θα προσφέρεται και καταναλωτικό δάνειο με προνομιακό επιτόκιο για την κάλυψη των αναγκών σε οικιακό εξοπλισμό.

Οι προωθητικές ενέργειες των τραπεζών έρχονται σε συνέχεια των παροτρύνσεων προς τις τράπεζες που απύθ-

νε ο πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης στη συνέντευξή του στον ΣΚΑΪ, να πάρουν πρωτοβουλίες στήριξης των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων, σημειώνοντας ότι «δεν μπορεί ο τραπεζικός κλάδος να τα περιμένει όλα από το κράτος». «Εμείς», συμπλήρωσε, «κάνουμε το πρόγραμμα "Σπίτι μου"»... «γιατί δεν κάνουν και εκείνοι κάτι».

Σημειώνεται ότι ο πρωθυπουργός προανήγγειλε την επέκταση του προγράμματος «Σπίτι μου» με διευρυμένα κριτήρια που θα καλύψουν νοικοκυριά

Τα στοιχεία της ΤτΕ επιβεβαιώνουν ότι η στεγαστική πίστη αποτελεί τον μεγάλο ασθενή των τραπεζικών χρηματοδοτήσεων.

με όριο ηλικίας τα 50 έτη, από τα 39 που ίσχυσε στην πρώτη «έκδοσή» του, εξηγώντας ότι αυτή η πληθυσμιακή κατηγορία έχει υποστεί τις συνέπειες της κρίσης που έπληξε την ελληνική οικονομία την προηγούμενη δεκαετία.

Εθνική Τράπεζα

Υπενθυμίζεται ότι, στο πλαίσιο της υψηλής ζήτησης που δημιούργησε το πρόγραμμα «Σπίτι μου», η Εθνική έχει ανακοινώσει το πρόγραμμα «Το πρώτο μου Σπίτι», το οποίο απευθύνεται σε άτομα έως 45 ετών.

ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΑ ΔΑΝΕΙΑ

Σταθερά επιτόκια

	ALPHA BANK	ΕΘΝΙΚΗ	EUROBANK	ΠΕΙΡΑΙΩΣ
Για 3 έτη	2,90% - 3,20%	3,00% ή 3,30%	0,030%	2,90% - 4,80% ανάλογα με τα χαρακτηριστικά του δανείου και την συναλλακτική συμπεριφορά του πελάτη
Για 5 έτη	3,50% - 3,80%	3,50% ή 4,00%	0,036%	
Για 7 έτη	-	-	0,038%	
Για 10 έτη	3,90% - 4,20%	4,00% ή 4,40%	0,041%	
Για 15 έτη	4,20% - 4,50%	4,30% ή 4,60%	0,043%	
Για 20 έτη	4,30% - 4,60%	4,50% ή 4,80%	0,043%	
Για 25 έτη	-	4,60% ή 4,90%	0,043%	
Για 30 έτη	-	4,60% ή 4,90%	0,043%	
Κυμαινόμενο	euribor 3m + σταθερό περιθώριο 2% έως 2,5% ανάλογα με το ποσό δανείου	euribor 3m + σταθερό περιθώριο 2% ή 2,50%	euribor 3m + περιθώριο 0,90% έως 2,65%	euribor 1m + περιθώριο 1,65% έως 2,70%

Τα σταθερά επιτόκια της Alpha Bank είναι συνάρτηση του ύψους της χρηματοδότησης σε σχέση με την εκτιμώμενη αξία τους ακινήτου. Η Eurobank προσφέρει για τις αιτήσεις που θα γίνουν έως 31 Ιουλίου δωρεάν την δαπάνη νομικού - τεχνικού ελέγχου, έγκρισης δανείου και συμπληρωματικής εξασφάλισης.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Το πρόγραμμα δανείζεται στοιχεία του κρατικού προγράμματος και απαιτεί χαμηλότερη ιδία συμμετοχή, με εκκίνηση το 10% της εμπορικής αξίας του ακινήτου, δηλαδή δυνατότητα χρηματοδότησης έως 90% της εμπορικής αξίας, για κατοικίες όμως υψηλής ενεργειακής απόδοσης (κατηγορίας τουλάχιστον Γ), ενώ διατίθεται απαλλάσσοντας τον υποψήφιο δανειολήπτη από τα έξοδα έγκρισης φακέλου που διαμορφώνονται στα 490 ευρώ. Η Εθνική δίνει επίσης τη δυνατότητα κορήνωσης προσωπικού δανείου «ΕΣΠΡΕΣ»,

για κάλυψη πρόσθετων εξόδων που συνδέονται με την κατοικία, με προνομιακό επιτόκιο και μηδενικά έξοδα.

Eurobank

Η Eurobank αντιστοίχως έχει διευρύνει τα οφέλη του δικού της προγράμματος, απαλλάσσοντας τον δανειολήπτη από τα έξοδα έγκρισης του δανείου καθώς και την εφάπαξ δαπάνη του νομικού και τεχνικού ελέγχου (διαμορφώνεται στα 750 ευρώ). Η «προσφορά» ισχύει για όσες αιτήσεις υποβληθούν έως τα τέλη Ιουλίου -το πρόγραμμα «τρέχει» από

τα τέλη Απριλίου- και τα πλεονεκτήματά του ισχύουν όχι μόνο για τα στεγαστικά δάνεια για νέους ή μη, αλλά και τα επισκευαστικά δάνεια ή το πράσινο δάνειο κατοικίας που προσφέρεται με κυμαινόμενο επιτόκιο με ή χωρίς εξασφάλιση. Το πρόγραμμα παρέχεται με διαδικασία fast track, δηλαδή προέγκριση μέσα σε 48 ώρες και δυνατότητα εκταμίευσης σε 10 εργάσιμες ημέρες από την κατάθεση του συμβολαίου αγοράς στην τράπεζα, ενώ δεν επιβαρύνεται με πέναλτι στην περίπτωση πρόωρης αποπληρωμής.

Η Ελλάδα έχει τους λιγότερους εργαζομένους στην πληροφορική

Ουραγός στην Ε.Ε., έλλειμμα τεχνολογίας και αδυναμία εκπαίδευσης

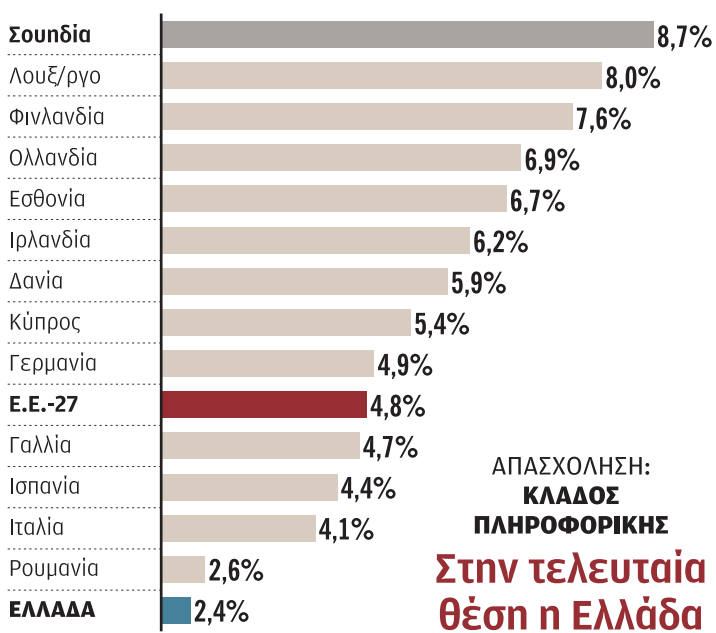
Της **ΔΕΣΠΟΙΝΑΣ ΚΟΝΤΗ**

Την ώρα που η ζήτηση για προγραμματιστές και ειδικούς στον κλάδο της πληροφορικής είναι τεράστια, γεγονός που προκαλεί «πονοκέφαλο» σε αρκετές ξένες επιχειρήσεις, η Ελλάδα εξακολουθεί να μην απασχολεί πολλούς εργαζομένους στον συγκεκριμένο κλάδο. Καταγράφει μάλιστα αρνητική πρωτιά σε σύγκριση με άλλες χώρες της Ε.Ε., καθώς οι απαιτήσεις για τον ψηφιακό μετασχηματισμό τόσο του Δημοσίου όσο και του ιδιωτικού τομέα αυξάνονται δραματικά.

Στο μεταξύ, οι επιχειρήσεις αναμένεται το επόμενο διάστημα να επιδοθούν σε ένα ακόμη μεγαλύτερο κυνήγι ταλέντων, δεδομένης και της ραγδαίας εξάπλωσης της τεχνητής νοημοσύνης (gen AI).

Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, το 2023 στην Ε.Ε. απασχολούνταν 9,8 εκατ. ειδικοί ΤΠΕ (τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών), αριθμός που αντιστοιχεί στο 4,8% του συνόλου των εργαζομένων κατά την περυσινή χρονιά και είναι αυξημένος 1,5 ποσοστιαία μονάδα από το 2013. Η χώρα μας, ωστόσο, απέχει σημαντικά από τον ευρωπαϊκό μέσον όρο.

Το ποσοστό των ειδικών στον κλάδο των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών ως προς το σύνολο των απασχολούμενων αγγίζει στην Ελλάδα το 2,4%, με αποτέλεσμα η χώρα μας

ΠΗΓΗ: Eurostat

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Επτά στις δέκα εταιρείες έχουν ακάλυπτες θέσεις ειδικών στην πληροφορική.

να καταλαμβάνει την τελευταία θέση στην ευρωπαϊκή κατάταξη μετά τη Ρουμανία (2,6%), τη Σλοβενία (3,8%) και την Ιταλία (4,1%).

Γιατί συμβαίνει αυτό; Τα χαμηλά ποσοστά απασχόλησης ειδικών στην πληροφορική αποτελούν σοβαρή ένδειξη υστέρησης τόσο του παραγωγικού μοντέλου της χώρας μας όσο και του εκπαιδευτικού μας συστήματος.

Το απαραίτητο παραγωγικό μοντέλο της χώρας, που εδώ και πολλές δεκαετίες «υπο-αξιοποιούσε» τέτοιο εξειδικευμένο προσωπικό διότι οι ανάγκες ήταν λίγες, η φυγή πολλών νέων υψηλής κατάρτισης τα χρόνια της κρίσης (brain drain), καθώς και η μεγάλη αδυναμία διασύνδεσης του εκπαιδευτικού μας συστήματος με την αγορά εργασίας μπορούν σε μεγάλο βαθμό να εξηγήσουν αυτή την εικόνα.

Παράλληλα, σε σύγκριση με άλλες οικονομίες, η Ελλάδα ακόμη είναι μια μικρή αγορά. Δεδομένου ότι αυτός ο κλάδος χαρακτηρίζεται και από έντονη κινητικότητα, αρκετοί ειδικοί ΤΠΕ δεν βρίσκουν στην Ελλάδα πολλές ευκαιρίες απασχόλη-

σης στην ειδικότητά τους. Στην κορυφή της κατάταξης, σύμφωνα πάντα με τα στοιχεία της Eurostat, βρίσκεται η Σουηδία, με το ποσοστό απασχόλησης ειδικών ΤΠΕ να διαμορφώνεται στο 8,7%, ακολουθούμενη από το Λουξεμβούργο (8%) και τη Φινλανδία (7,6%). Αρκετά ψηλά στη σχετική κατάταξη βρίσκεται η Ολλανδία (6,9%), ενώ στην Εσθονία το ποσοστό των ειδικών ΤΠΕ σε σύγκριση με το σύνολο των απασχολούμενων διαμορφώνεται στο 6,7%.

Πάντως σε ό,τι αφορά τη χώρα μας, σύμφωνα και με πρόσφατη έρευνα του ΣΕΒ για τον ψηφιακό μετασχηματισμό, 7 στις 10 εταιρείες στην Ελλάδα έχουν ακάλυπτες θέσεις ειδικών στην πληροφορική, αναμένοντας σημαντική αύξηση των αναγκών τους στο μέλλον.

Ενδεικτικές αιτίες είναι η περιορισμένη εξειδίκευση σε γνωστικά αντικείμενα γύρω από τον κλάδο ΤΠΕ, οι αστοχίες στον επαγγελματικό προσανατολισμό, το brain drain, καθώς και ο μικρός αριθμός αποφοίτων των σχολών αυτών σε σύγκριση με τις ανάγκες πλέον της ελληνικής οικονομίας.

Όπως ενδεικτικά αναφέρει η έρευνα, τα τελευταία χρόνια ο ρυθμός αποφοίτησης από τις σχολές πληροφορικής και μηχανικών υπολογιστών διαμορφώνεται από 40% έως 63%, την ώρα που η αγορά πληροφορικής χρειάζεται 7.500 επιπλέον πτυχιούχους σε σχέση με όσους αποφοιτούν κάθε χρόνο.

Υπέρβαση 2 δισ. των φορολογικών εσόδων στο τετράμηνο

Της **ΕΙΡΗΝΗΣ ΧΡΥΣΟΛΩΡΑ**

ΦΠΑ και φόρος εισοδήματος είχαν τη μεγαλύτερη συνεισφορά στην υπέρβαση του στόχου του προϋπολογισμού για τα φορολογικά έσοδα το α' τετράμηνο, σύμφωνα με τα σχετικά στοιχεία που έδωσε στη δημοσιότητα το υπουργείο Οικονομικών.

Η καθαρή υπέρβαση του τετραμήνου, αν αφαιρεθούν τα φορολογικά έσοδα που αντιστοιχούν στο 2023 και εισπράχθηκαν το δίμηνο Ιανουαρίου - Φεβρουαρίου φέτος, καθώς και η πρόωπη εισπράξη του ΕΝΦΙΑ, έφτασε τα 529 εκατ. ευρώ. Αξίζει να σημειωθεί, ωστόσο, ότι το υπουργείο Οικονομικών εκτιμά ή και έχει ήδη αναλάβει πρόσθετες δεσμεύσεις για δαπάνες επιπλέον του προϋπολογισμού ύψους 977 εκατ. ευρώ. Επομένως, όπως αναφέρουν πηγές του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, όχι μόνο δεν φτάνουν τα υπερέσοδα των 529 εκατ., αλλά για να καλυφθεί ο στόχος του πρωτογενούς πλεονάσματος 2,1% του ΑΕΠ, πρέπει να εξασφαλισθούν επιπλέον υπερέσοδα τους επόμενους μήνες ύψους 448 εκατ. Πράγμα, πάντως, που εκτιμάται ότι θα συμβεί.

Σύμφωνα με τα οριστικά στοιχεία του υπουργείου Οικονομικών για την εκτέλεση του κρατικού προϋπολογισμού Ιανουαρίου - Απριλίου, οι φόροι ήταν 20,244 δισ., αυξημένοι κατά 2,079 δισ. ευρώ ή 11,4% έναντι του στόχου που είχε περιληφθεί στην εισηγητική έκθεση του προϋπολογισμού.

Όπως εξηγεί η ανακοίνωση, η υπερεκτέλεση αυτή προέρχεται κυρίως: α) Από την εί-

Οι τράπεζες έχουν μειώσει τα επιτόκια των στεγαστικών δανείων με έμφαση στα σταθερά που ξεκινούν από 2,90% για διάρκεια 3 ετών και φθάνουν έως και το 4,90% για μεγάλη σταθερή διάρκεια έως και 30 χρόνων, ενσωματώνοντας την προοπτική μείωσης των επιτοκίων.

Τα σταθερά επιτόκια ανταγωνίζονται τα κυμαινόμενα που, παρότι ακολουθούν επίσης πτωτική πορεία λόγω υποχώρησης του euribor που διαμορφώνεται σήμερα στο 3,85%, επιβαρύνονται με μέσο περιθώριο spread κοντά στο 2%.

Παρά την κινητοποίηση των τραπεζών και του κράτους μέσω του προγράμματος «Σπίτι μου», τα στοιχεία της ΤτΕ επιβεβαιώνουν ότι η στεγαστική πίστη αποτελεί τον μεγάλο ασθενή των τραπεζικών χρηματοδοτήσεων, με τα υπόλοιπα των στεγαστικών δανείων να φθίνουν διαρκώς, υποχωρώντας στα τέλη Απριλίου στα 29,5 δισ. ευρώ έναντι 80 δισ. ευρώ το 2010, όταν η αγορά είχε φτάσει στο ζενίθ της ζήτησης.

Οι νέες εκταμιεύσεις το 2023 ήταν 1,3 δισ. ευρώ έναντι 12 δισ. ευρώ που ήταν οι ετήσιες εκταμιεύσεις στεγαστικών δανείων πριν από την κρίση. Η τάση αυτή εκδηλώνεται παρά τη ζήτηση που προκάλεσε το πρόγραμμα «Σπίτι μου», το οποίο με προϋπολογισμό 1 δισ. ευρώ, από το οποίο τα 750 εκατ. ευρώ είναι η κρατική επιδότηση, κάλυψε 9.800 αιτήσεις νέων έως 39 ετών σε σύνολο 40.000 αιτημάτων που υποβλήθηκαν.

σπραξη τον Απρίλιο της πρώτης δόσης του ΕΝΦΙΑ, ύψους 903 εκατ. που είχε προβλεφθεί ότι θα εισπραχθεί τον μήνα Μάιο και β) από την καλύτερη απόδοση των φόρων εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων του προηγούμενου έτους που εισπράχθηκαν σε δόσεις μέχρι και το τέλος Φεβρουαρίου

Λόγω, κυρίως, εισπράξης τον Απρίλιο της α' δόσης του ΕΝΦΙΑ, ύψους 903 εκατ., που προβλεπόταν για τον Μάιο.

2024 (ύψους 647 εκατ.) όσο και την καλύτερη απόδοση στην εισπράξη των φόρων του τρέχοντος έτους (ΦΠΑ, ΕΦΚ κ.λπ.).

Ειδικότερα, η πορεία των φορολογικών εσόδων ήταν η εξής:

- Τα έσοδα από ΦΠΑ ανήλθαν σε 8,170 δισ. και είναι αυξημένα έναντι του στόχου κατά 215 εκατ.
- Τα έσοδα των ΕΦΚ ανήλθαν σε 2,115 δισ. και είναι αυξημένα έναντι του στόχου κατά 75 εκατ.
- Τα έσοδα των φόρων ακίνητης περιουσίας ανήλθαν σε 1,165 δισ. και είναι αυξημένα έναντι του στόχου κατά 841 εκατ., εξαιτίας της εισπράξης της πρώτης δόσης του ΕΝΦΙΑ, όπως προαναφέρθηκε.
- Τα έσοδα των φόρων εισοδήματος ανήλθαν σε 6,246 δισ. και είναι αυξημένα έναντι του στόχου κατά 803 εκατ.

Το πρωτογενές πλεόνασμα ήταν 3,282 δισ., έναντι στόχου για 631 εκατ.

Αναμνήσεις από τις ευρωεκλογές 1984

Του **ΑΝΔΡΕΑ Γ. ΔΡΥΜΙΩΤΗ**

Ημέρα εκλογών σήμερα και όπως συνθηζώ θα σας δώσω λίγη Ιστορία. Είναι ένα αυτούσιο κεφάλαιο από το βιβλίο μου «40+1 νύχτες εκλογών – Μια 29χρονη περιπέτεια στην πολιτική, στην πληροφορική και τα media». (Εκδ. Καστανιώτη 2021.)

Ευρωεκλογές 17 Ιουνίου 1984

Θεωρητικά, οι εκλογές αυτές έπρεπε να ήταν πολύ εύκολες. Είχαμε έτοιμο το λογισμικό από το 1981. Σταυροί προτίμησης για τους υποψηφίους δεν υπήρχαν, όλη η Ελλάδα ήταν μια ενιαία περιφέρεια και η προκαθορισμένη ημερομηνία εκλογών (ίδια για όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση) μας έδινε πάρα πολύ χρόνο για προετοιμασία και δοκιμές. Και όμως. Μια σειρά από ανεξάρτητα μεταξύ τους γεγονότα δημιούργησε μια ιλαροτραγική ιστορία, η οποία κατέληξε να γίνουν οι εκλογές αυτές νούμερο επιθεωρήσεων!

Αρχηγός της Νέας Δημοκρατίας ήταν ο αείμνηστος **Ευάγγελος Αβέρωφ**. Για να μπούμε στο πνευματικό της εποχής, πρέπει να θυμηθούμε την πολιτική κατάσταση όπως είχε διαμορφωθεί. Η Νέα Δημοκρατία ήταν ακόμα «ζαλισμένη» από τη συντριβή του 1981, την παραίτηση του **Γεωργίου Ράλλη** και τη μάχη για τη διαδοχή της αρχηγίας. Μέσα σε αυτό το ζοφερό περιβάλλον αναζητούσε μια ακτινική αισιοδοξία για να ξανασταθεί στα πόδια της. Έτσι, θεώρησε τις ευρωεκλογές του 1984 σαν την ευκαιρία να ξαναμπει μπροστά, κερδίζοντας την πρωτιά. Τότε δεν υπήρχαν δημοσκοπήσεις ώστε να δίνουν κάποια πρόγνωση του αποτελέσματος και έτσι οι αρχηγοί των κομμάτων κυριολεκτικά ζούσαν στο σκοτάδι, ακούοντας διάφορους αυλοκόλακες που τους χάρδευαν τα αυτιά. Έτσι έγινε και με τον **Αβέρωφ**. Χωρίς καμιά ουσιαστική ένδειξη, ήταν απόλυτα πεπεισμένος ότι η Ν.Δ. θα ήταν η νικήτρια των ευρωεκλογών.

Το δυστύχημα με τους περισσότερους πολιτικούς είναι ότι άμα τους καρφωθεί μια ιδέα είναι πολύ δύσκολο να τους μεταπίσει κανείς. Αν τα γεγονότα δεν συμφωνούν με τα πιστεύω τους, τόσο το χειρότερο για τα γεγονότα. Από την άλλη πλευρά, οι ίδιοι οι αυλοκόλακες που βρίσκονται πάντοτε γύρω τους, θέ-

λουν να κρατάνε και μια «πισινή» για να είναι σίγουροι: «μόνα κερδίζουμε, ζυγά χάνουν οι άλλοι». Έτσι ακριβώς έγινε και στην περίπτωση αυτή. Την Κυριακή των εκλογών 17 Ιουνίου 1984, πρώι πρώι κάποιος ή κάποιοι πληροφορήσαν τον **Αβέρωφ** ότι ετοιμάζεται νοθεία, ώστε το ΠΑΣΟΚ να κερδίσει τις ευρωεκλογές! Από εδώ αρχίζει μια απίθανη ιστορία γεμάτη γέλιο, κλάμα και συμπτώσεις.

Περίπου στις 11.00 το πρωί ήλθε στο γραφείο μου ο Νίκος Τσιτουύρης, πρώην γενικός διευθυντής του υπουργείου Εσωτερικών, σύμβουλος του προέδρου της Ν.Δ. σε θέματα εκλογών. Ο **Νίκος Τσιτουύρης** ήταν ένας πολύ αξιόλογος δημόσιος λειτουργός καριέρας, τον οποίο έδωξε το ΠΑΣΟΚ αμέσως μετά την ανάληψη της διακυβέρνησης της χώρας. Μαζί με τον **Νίκο Τσιτουύρη** και τον **Κωνσταντίνο Παπακωνσταντόπουλο**, διευθυντή Εκλογών του υπουργείου Εσωτερικών, είχαμε οργανώσει τις πρώτες εκλογές του 1981 και έτσι διατηρούσαμε μια εξαιρετική σχέση. Χωρίς πολλές περιστροφές, ο **Νίκος** μου είπε ότι ο **πρόεδρος Αβέρωφ** έχει «εμπιστευτικές» πληροφορίες ότι πρόκειται να γίνει νοθεία στα αποτελέσματα, ώστε να χάσει η Ν.Δ. τη σίγουρη νίκη. Είναι ευνόητο ότι τον διαβεβαίωσα ότι δεν υπάρχει καμία περίπτωση να γίνει νοθεία στη συγκέντρωση και μετάδοση των αποτελεσμάτων των εκλογών και ότι είμαι προσωπικά υπεύθυνος για την ομαλή διεξαγωγή της διαδικασίας. Μείναμε εκεί και έφυγε, γιατί από την προηγούμενη εμπειρία της συνεργασίας μας το 1981, γνώριζε ότι αντιμετωπίζαμε το θέμα με τη δέουσα σοβαρότητα και υπευθυνότητα.

Εν τω μεταξύ, ο ίδιος ο Αβέρωφ τηλεφώνησε στον πρόεδρο της εταιρείας μας, **Απόστολο Κ. Δοξιάδη** και τον πληροφορήθηκε ότι «**ένας Κύπριος θα κάνει νοθεία στα αποτελέσματα ώστε να βγει το ΠΑΣΟΚ**». Όπως ήταν φυσικό, ο **Απόστολος** τον διαβεβαίωσε ότι ο μοναδικός Κύπριος που ασχολείται με τα αποτελέσματα είναι η αφεντιά μου (ήμουν γενικός διευθυντής της εταιρείας), άνθρωπος της απολύτου εμπιστοσύνης και σε καμία περίπτωση δεν θα μπορούσε ποτέ να συμβάλει σε ένα τέτοιο εγχείρημα. Το θέμα έμεινε εκεί και δεν θα είχε

Ο Ευάγγελος Αβέρωφ, χωρίς καμιά ουσιαστική ένδειξη, ήταν απόλυτα πεπεισμένος ότι η Ν.Δ. θα ήταν η νικήτρια των ευρωεκλογών του 1984.

συνέχεια, αν δεν συνέβαιναν τα πλέον απίθανα πράγματα!

Όπως λέει και ο Δαρβίνος, «η τυχαίοτητα και η αναγκαιότητα διαμόρφωσαν τον κόσμο». Έτσι και στην περίπτωση αυτή είχαμε μια σειρά από γεγονότα που διαμόρφωσαν μια ιδιαίτερη κατάσταση. Υπουργός Εσωτερικών ήταν ο **Μένιος Κουτσόγιωργας**, που ανέλαβε το υπουργείο τη 17η Ιανουαρίου 1984, δηλαδή νεοφώτιστος στο πόστο αυτό. Για την Ιστορία και για να αντιληφθείτε τη σημασία που είχε δοθεί τότε στις ευρωεκλογές αυτές, ο **Μένιος Κουτσόγιωργας** παραιτήθηκε για το διάστημα 22 Μαΐου - 21 Ιουνίου, για να αναλάβει υπηρεσιακός υπουργός ο **Παναγιώτης Μαρκόπουλος**! Η αιτία του κακού ανάγεται στο ότι αυτές ήταν ουσιαστικά οι πρώτες ευρωεκλογές που διεξάγονται ταυτόχρονα στις Ευρωπαϊκές Ένωσης. Υπενθυμίζω ότι οι προηγούμενες ευρωεκλογές έγιναν την ίδια ημέρα με τις εθνικές εκλογές τον Οκτώβριο 1981, μόνο στην Ελλάδα. Τα στελέχη του υπουργείου Εσωτερικών ήταν όλα καινούργια, με παραδεδειγμένους στο «φυγείο» όλους σχεδόν τους προηγούμενους που είχαν κάποια πείρα.

Από καθαρή απειρία, ευθυνόφοβη γραφειοκρατική διάθεση και κυρίως από την υπερβολική πολιτική σημασία που δόθηκε στις ευρωεκλογές, η εγκύκλιος του υπουργείου Εσωτερικών που στάλθηκε στις νομαρχίες όριζε ότι αποτελέσματα **δεν πρέπει να μεταδοθούν πριν από τις 23.00**, ώρα που κλείνουν οι κάλπες σε όλη ευρωπαϊκή χώρα, παρεμπνεύοντας ουσιαστικά την Οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στις νομαρχίες λειτουργήσε το σπασμένο τηλεφώνο και αντί με το κλείσιμο της κάλπης (21.00) να αρχίσουν την καταμέτρηση και την αποστολή των αποτελεσμάτων στο υπουργείο Εσωτερικών, οι νομαρχίες ξεκίνησαν την καταμέτρηση στις 23.00! Όπως καταλαβαίνετε, το τι έγινε δεν περιγράφεται με λόγια. Κάποιοι από εσάς θα θυμάστε την αναμονή. Οι άνθρωποι να κάθονται μπροστά στην τηλεόραση με μοναδική πληροφορόρηση τα κρατικά κανάλια και αποτελέσματα να μη δίνονται.

Είχαμε προειδοποιήσει για την καθυστέρηση, αλλά κανείς δεν είχε δώσει την απαιτούμενη προσοχή. Αντιγράφω από τη «Βραδυνή» της 15ης Ιουνίου

του 1984 (δύο μέρες πριν από τις εκλογές): «**Και τα δύο κανάλια EPT 1 και EPT 2 σε εθνικό δίκτυο θα αρχίσουν στις 11.30, τελικά, να μεταδίδουν τα αποτελέσματα, από τα πρώτα που ο ηλεκτρονικός υπολογιστής θα εμφανίσει**».

Όπως καταλαβαίνετε, η έλλειψη ανακοίνωσης αποτελεσμάτων ενίσχυσε τη θεωρία της νοθείας που ξεκίνησε το πρωί. Όλοι πίστευαν ότι τα αποτελέσματα μαγειρεύονται. Κλιμάκιο της Ν.Δ. με επικεφαλής τον **Μιλτιάδη Εβερτ** ήλθε στο υπουργείο και απαιτούσε από τον υπηρεσιακό υπουργό να τους εξηγήσει την καθυστέρηση. Τους ενημέρωσα προσωπικά για την ερμηνεία της εγκυκλίου και τον λόγο της καθυστέρησης, αλλά όπως προανέφερα, αν τα γεγονότα δεν συμφωνούν με τις απόψεις τους τόσο το χειρότερο για τα γεγονότα. Μάταια όμως. Οι τίτλοι των εφημερίδων την επομένη και τη μεθεπομένη είναι χαρακτηριστικοί: «**Μαγειρεύαν με τις ώρες τα εκλογικά αποτελέσματα στο στούντιο της Αγ. Παρασκευής**» («**Ακρόπολις**» 19-6-84), «**Το χρονικό της απαράδεκτης και περιεργής καθυστέρησης**» («**Καθημε-**

ρινή» 18-6-84), «**Χάλασαν τους κομπούτερς για να κρύψουν τα αποτελέσματα**» («**Βραδυνή**» 18-6-84) και άλλα πολλά.

Και η πραγματικότητα. Όπως ανακοίνωσε ο υπηρεσιακός υπουργός **Παναγιώτης Μαρκόπουλος**: «**...Ουσιαστικά η καθυστέρηση οφειλόταν, όπως είχε γίνει από πριν γνωστό, στον χρόνο κλεισίματος της κάλπης στην Ιταλία με τον οποίο, σύμφωνα με τη σχετική ευρωνομοθεσία έπρεπε να συμμορφωθούμε. Έτσι δεν επιτράπηκε η καταμέτρηση των ψήφων σε κανένα εκλογικό τμήμα πριν από τις 11...**» («**Εθνος**» 19-6-84).

Πάμε όμως και στην ουσία. Δώσαμε το πρώτο αποτέλεσμα στις 23.13. Στις 00.35 είχαμε αποτελέσματα από 1.234 εκλογικά τμήματα. Το συγκεντρωτικό που δώσαμε στις 02.00 με καταμετρημένα το 6,16% των εκλογικών τμημάτων έδινε: ΠΑΣΟΚ 42,35% και Ν.Δ. 38,00%. Τα τελικά αποτελέσματα ήταν ΠΑΣΟΚ 41,58% και Ν.Δ. 38,10% τα οποία ουσιαστικά δεν διαφέρουν από τα πρώτα συγκεντρωτικά. Είναι αξιοσημείωτο, ότι λόγω της αμφισβήτησης από τη Ν.Δ., μας ήλθε εντολή από τον πρωθυπουργό **Ανδρέα Παπανδρέου** να μη σταματήσουμε την καταχώριση των εκλογικών τμημάτων μέχρι να ολοκληρωθούν πλήρως τα αποτελέσματα.

Δώσαμε στις εφημερίδες όλα τα στοιχεία. Ματαιότης. Όλες οι αντιπολιτευόμενες εφημερίδες επέμεναν στην «απαράδεκτη και περιεργή καθυστέρηση». Λόγω της εποχής, γίναμε και νούμερο στις επιθεωρήσεις του καλοκαιριού. Δεν θυμάμαι ακριβώς το νούμερο, αλλά μόνο δύο τύπους μπροστά σε μια τηλεόραση να λένε: «**περιμέναμε και περιμέναμε και περιμέναμε, αλλά αποτελέσματα δεν βλέπαμε**».

Η προκατάληψη για τη νοθεία, σε συνδυασμό με τη γραφειοκρατική αντίληψη για την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων, δημιούργησε μια εκρηκτική κατάσταση. Ευτυχώς, τα επίσημα αποτελέσματα επιβεβαίωσαν πλήρως τα στοιχεία που είχαμε ανακοινώσει και έτσι έληξε το θέμα αυτό. [...]

ΥΓ. Είναι πολύ δύσκολο να καταλάβετε τι τραβήξαμε όλα αυτά τα χρόνια!

Ο κ. Ανδρέας Γ. Δρυμιώτης είναι σύμβουλος επιχειρήσεων.

Ποιον ΣΕΒ θέλουμε;

Του **ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ ΠΑΝΤΕΛΙΑΔΗ**

Ο ΣΕΒ πέρασε το μεγαλύτερο μέρος της μακρόχρονης ζωής του ως Σύνδεσμος της ελληνικής βιομηχανίας. Εκπροσώπησε τις εμβληματικές βιομηχανίες του 20ού αιώνα και προστάθηκε να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις ανάπτυξης της βιομηχανίας στη χώρα μας.

Το 2007, επί προεδρίας Δημήτρη Δασκαλόπουλου, ο Σύνδεσμος πήρε μια ριζοσπαστική απόφαση: να διευρύνει τον ρόλο του και να εκπροσωπήσει το σύνολο της ελληνικής επιχειρηματικότητας, μην ξεχνώντας όμως τον πρωταρχικό του ρόλο. Η νέα του ονομασία, Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών, καταγράφει αυτή ακριβώς την ισορροπία. Ο ΣΕΒ συνεχίζει να καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια να άρει τα εμπόδια που αντιμετωπίζει η βιομηχανία μας και να δημιουργήσει ένα περιβάλλον φιλικό προς την ανάπτυξη της, αλλά ταυτόχρονα υποστηρίζει όλους τους κλάδους της ελληνικής οικονομίας, διευρύνοντας τη βάση των μελών του. Επιχειρήσεις από τον τουρισμό, την τεχνολογία, το εμπόριο, την εφοδιαστική αλυσίδα, τον οργανωμένο πρωτογενή τομέα, αλλά και πολλές νεοφυείς εταιρείες δημιουργούν ένα οικοσύστημα με μοναδικά χαρακτηριστικά που

επιτρέπουν στον ΣΕΒ να μιλάει εξ ονόματος του συνόλου της ελληνικής επιχειρηματικότητας.

Βιώνω αυτή την πολυσυλλεκτικότητα τα τελευταία έξι χρόνια ως μέλος του διοικητικού συμβουλίου του Συνδέσμου. Είμαι ο μόνος εκπρόσωπος του λιανικού εμπορίου εκεί – αυτός ήταν άλλωστε ο λόγος που θεωρήσα εξ αρχής ότι η παρουσία

Ο σημερινός ΣΕΒ αποτελεί τον ορισμό της συμπεριληπτικότητας. Με επιχειρήσεις κάθε μεγέθους και κάθε αντικειμένου, από κάθε γωνιά της Ελλάδας.

μου στο όργανο αυτό έχει νόημα. Είναι αλήθεια ότι οι οικογενειακές μας επιχειρήσεις εκτείνονται σε ένα μεγάλο φάσμα δραστηριοτήτων πέρα από τα σούπερ μάρκετ, με την «Ηπειρος» που με τρία εργοστάσια είναι μια από τις μεγαλύτερες βιομηχανίες παραγωγής τυροκομικών προϊόντων, την «Οπτιμα» που είναι ο μεγαλύτερος διανομέας τυροκομικών, την «Καριέρα» που είναι

Το 2007 ο ΣΕΒ πήρε μια ριζοσπαστική απόφαση: να διευρύνει τον ρόλο του και να εκπροσωπήσει το σύνολο της ελληνικής επιχειρηματικότητας, μην ξεχνώντας όμως τον πρωταρχικό του ρόλο.

νηγώντας στον χώρο των πλατφορμών αναζήτησης εργασίας, αλλά και τη «Φάρμα Ηπειρος» με τις δυο μεγαλύτερες πρότυπες φάρμα αιοπροβότων στην Ελλάδα. Πρόσφατα δε, επενδύσαμε στον ενεργειακό τομέα, με στρατηγική κατεύθυνση τις ανανεώσιμες πηγές και την αποθήκευση ενέργειας.

Εβλεπα πάντα τον εαυτό μου πρωταρχικά ως λιανέμπορο. Αξι-

οποιώντας όμως την εμπειρία του οικογενειακού ομίλου είχα την ευκαιρία να βλέπω τις δυσκολίες και να καταλαβαίνω τον τρόπο σκέψης ενός πολύ ευρύτερου φάσματος επιχειρηματικότητας.

Συμμετέχοντας στις ομάδες εργασίας Ανταγωνισμού και Ενέργειας του ΣΕΒ είδα τον δημιουργικό συγκερασμό των διαφορετικών θέσεων και απόψεων στην πράξη. Και έχω διαπιστώ-

σει στην πράξη ότι λειτουργεί. Με μια μόνο προϋπόθεση, την ύπαρξη καλής θέλησης από όλες τις πλευρές. Και αυτό το διασφάλιζε πάντα η αίσθηση ότι συμμετέχουμε σε ένα κοινό όργανο και τελικά έχουμε έναν κοινό στόχο.

Ο σημερινός ΣΕΒ αποτελεί τον ορισμό της συμπεριληπτικότητας. Με επιχειρήσεις κάθε μεγέθους και κάθε αντικειμένου, από κάθε γωνιά της Ελλάδας. Με σι-

βαρή οργανωτική δομή και πολύ αξιόλογα στελέχη, τα οποία παράγον τεκμηριωμένες εκθέσεις που υποστηρίζουν τις θέσεις της διοίκησης κατά τις επαφές με την πολιτεία.

Στις εκλογές που έρχονται, διαβάοντας τις θέσεις των υποψηφίων, καταλαβαίνω ότι υπάρχουν δύο επιλογές: να επιστρέψουμε σε μια οργάνωση που θα εκπροσωπήσει μόνο την ελληνική βιομηχανία ή να συνεχίσουμε να επενδύουμε σε έναν ευρύ, πολυσυλλεκτικό σύνδεσμο που θα εκπροσωπήσει και θα αφορά ολόκληρη την ελληνική επιχειρηματικότητα.

Πιστεύω ακράδαντα στη δεύτερη επιλογή, τόσο γιατί την έχω δει να αποδίδει όσο και επειδή είμαι οπαδός της ποικιλοδομητικής σύνθεσης απόψεων αντί για τη στείαρ αντιπαράθεση που μπορεί να γεννήσει ο διαχωρισμός κάθε επαγγελματικού τομέα στο δικό του συνδικαλιστικό όργανο.

Και ελπίζω να έχω και πάλι την ευκαιρία να βρίσκομαι στο διοικητικό συμβούλιο για να υπηρετήσω τη λογική των συναρτήσεων, εκπροσωπώντας το ελληνικό εμπόριο.

Ο κ. Αριστοτέλης Παντελιάδης είναι πρόεδρος και διευθυνών σύμβουλος METRO AEBE.

Εσπασε το φράγμα των 3 τρισ. δολ. η κεφαλαιοποίηση της Nvidia

Επέρασε την Apple και έγινε η δεύτερη πολυτιμότερη εισηγμένη στον κόσμο

«Τρίζει» ο θρόνος παραδοσιακών κολοσσών της Σίλικον Βάλεϊ που χάνουν πλέον την πρωτοκαθεδρία τους στη Wall Street λόγω του ξέφρενου ράλι των τελευταίων ετών με επίκεντρο την τεχνητή νοημοσύνη. Η Nvidia που κυριαρχεί στην αγορά προηγμένων τσιπ AI ξεπέρασε την Apple σε χρηματιστηριακή αξία και έγινε η δεύτερη πολυτιμότερη εισηγμένη εταιρεία στον κόσμο –μετά τη Microsoft– καθώς οι επενδυτές δείχνουν αμείωτο ενδιαφέρον για τα πολύτιμα προϊόντα τεχνολογίας της. Μετά ένα έτος ξέφρενης ανάπτυξης, η εταιρεία τεχνολογίας με έδρα τη Σάντα Κλάρα της Καλιφόρνιας ξεπέρασε το «φράγμα» της κεφαλαιοποίησης των 3 τρισ. δολαρίων, με την τιμή της μετοχής της να αυξάνεται περισσότερο από 5%, σε περισσότερα από 1.224 δολάρια. Η κατασκευάστρια των iPhone Apple έχασε φέτος τη θέση της ως η πιο πολύτιμη εισηγμένη εταιρεία από τη Microsoft, με τους επενδυτές να συρρέουν στη μετοχή της Nvidia καθώς τεχνολογικοί όμιλοι όπως οι Google, Microsoft και Meta ξοδεύουν δισεκατομμύρια δολάρια στα τσιπ της, χωρίς καμία ένδειξη ότι το μπαράζ δαπανών θα επιβραδυνθεί στο άμεσο μέλλον. Τα τσιπ της Nvidia που, σύμφωνα με τον διευθύνοντα σύμβουλο Τζένσον Χουάνγκ, θα πυροδοτήσουν μια νέα «βιομηχανική επανάσταση», μεταμορφώνουν ήδη τις παγκόσμιες επιχειρήσεις. Τον Μάιο η εταιρεία παρουσίασε μια άλλη έκθεση κερδών, με τα έσοδά της να αυξάνονται κατά 262% σε ετή-

Η Nvidia παραμένει αδιαμφισβήτη ηγέτις στον παγκόσμιο αγώνα τεχνολογίας για το πιο προηγμένο υλικό AI. Ο «mr Nvidia» Χουάνγκ υποσχέθηκε επιτάχυνση της παραγωγής ημιαγωγών και αποκάλυψε τα νέες γενιάς προϊόντα «Blackwell» τον Μάρτιο, δεσμευόμενος ότι θα φέρει «πολλά» έσοδα φέτος, νωρίτερα από ό,τι είχαν προβλέψει πολλοί αναλυτές.

Στην κορυφή βρίσκεται η Microsoft, ενώ η κατασκευάστρια των iPhone ετοιμάζει αντεπίθεση με προϊόντα τεχνητής νοημοσύνης.

σια βάση, κυρίως χάρη στις πωλήσεις των τσιπ «Hopper» της τρέχουσας γενιάς. Ανακοίνωσε επίσης ότι σχεδιάζει να προχωρήσει σε διάσπαση της μετοχής της, από σήμερα 7 Ιουνίου. Η Nvidia οδήγησε μόνη της περισσότερο από το ένα τρίτο

των κερδών φέτος στον δείκτη αναφοράς S&P 500 της Wall Street, σύμφωνα με το Bloomberg, εντείνοντας τους φόβους για πιθανή «φούσκα». Παρά τις προσπάθειες αντιπάλων της όπως η AMD και η Intel να αποσπάσουν μερίδιο της αγοράς από τη Nvidia, ο κολοσσός παραμένει ο αδιαμφισβήτητος ηγέτις στον παγκόσμιο αγώνα τεχνολογίας για το πιο προηγμένο υλικό AI. Ο «mr Nvidia» Χουάνγκ υποσχέθηκε επιτάχυνση της παραγωγής ημιαγωγών και αποκάλυψε τα νέες γενιάς προϊόντα «Blackwell» τον Μάρτιο, δεσμευόμενος ότι θα φέρει «πολλά» έσοδα φέτος, νωρίτερα από ό,τι είχαν προβλέψει πολλοί αναλυτές. Σε μια κίνηση-έκπληξη στο συνέδριο

Computex της Ταϊβάν το περασμένο Σαββατοκύριακο, αναφέρθηκε επίσης στην επόμενη γενιά επεξεργαστών «Rubin», οι οποίοι θα κυκλοφορήσουν από το 2026.

Η Apple που έμεινε πίσω στον αγώνα της AI, είναι πλέον έτοιμη να λάβει μέρος στον αγώνα εξοπλισμών που πολλοί πιστεύουν ότι θα καθορίσει το μέλλον της τεχνολογίας. Την επόμενη εβδομάδα, στο ετήσιο Παγκόσμιο Συνέδριο Προγραμματιστών της, ο διευθύνων σύμβουλος Τιμ Κουκ θα παρουσιάσει ολοκληρωμένο σχέδιο για την ενσωμάτωση των γενετικών χαρακτηριστικών AI στα προϊόντα της, σε μια προσπάθεια να προλάβει τη Microsoft, την Google, την Alphabet και άλλους κορυφαίους ανταγωνιστές. Οι πωλήσεις των εμβληματικών iPhone της μειώνονται χρόνο με τον χρόνο, εν μέρει λόγω της πτώσης της ζήτησης στην Κίνα, οι μετοχές της Apple ωστόσο έχουν ανακάμψει από την πτώση στην αρχή του έτους, με την εταιρεία να ανακοινώνει μεγαλύτερη από την αναμενόμενη επαναγορά μετοχών αξίας 110 δισ. δολαρίων τον Μάιο. Ο κολοσσός πρόκειται να ανακοινώσει μια σειρά από παραγωγικές αναβαθμίσεις τεχνητής νοημοσύνης στα προϊόντα της, συμπεριλαμβανομένου του εικονικού «βοηθού» Siri, είπαν άνθρωποι που γνωρίζουν τα σχέδιά της. Οι λειτουργίες AI περιλαμβάνουν βοήθεια στη σύνταξη μηνυμάτων, την επεξεργασία φωτογραφιών και τη σύντομη κειμένων.

Μερίσματα - ρεκόρ στους ιδιοκτήτες της Chanel

Μερίσματα 12,4 δισ. δολαρίων εισέπραξε τα τελευταία τρία χρόνια η οικογένεια δισεκατομμυριούχων πίσω από τη Chanel. Καθώς ο πλούτος των δύο –χαμηλών τόνων– αδερφών, του 75χρονου Αλέν Βερτεμέρ και του 72χρονου Ζεράρ, καλύπτει στα 108 δισ. δολάρια, η οικογένεια επιχειρεί να διαφοροποιήσει τις επενδύσεις της και πέραν της υψηλής μόδας. Η εταιρεία συμμετοκών με έδρα στα νησιά Κέιμαν, μέσω της οποίας οι Βερτεμέρ ελέγχουν τη Chanel, πρόκειται να λάβει μερίσμα 5,7 δισ. δολαρίων για το 2023, σύμφωνα με το Bloomberg. Είναι το υψηλότερο αφού η εταιρεία άρχισε να δημοσιεύει τα αποτελέσματά της, πριν από έξι χρόνια. Το ποσό αυτό έρχεται να προστεθεί στα 1,7 δισ. δολάρια του 2022 και στα 5 δισ. δολάρια του 2021.

Οι αδελφοί Βερτεμέρ ελέγχουν τη Chanel μέσω εταιρείας συμμετοκών με έδρα στα νησιά Κέιμαν.

Λόγω της υψηλής ζήτησης για τα προϊόντα του οίκου μόδας, που πωλεί τα φημισμένα τσιντ σακάκια και τις τσάντες των 10.000 ευρώ, η οικογένεια Βερτεμέρ είδε την προσωπική της περιουσία να αυξάνεται κατά 19% μόνο μέσα στον τελευταίο χρόνο. Από το 2021 έχει αυξηθεί κατά 26%. Τα δύο αδέρφια κληρονόμησαν τις μετοχές τους, καθώς είναι οι εγγονοί ενός εκ των αρχικών συνεταιρών της Coco Chanel στην εταιρεία αρωμάτων της. Μάλιστα, οι Βερτεμέρ δεν είναι οι μοναδικοί Γάλλοι που είδαν την περιουσία τους να εκτινάσσεται τα τελευταία χρόνια λόγω της ζήτησης για ακριβές τσάντες και πολυτελή αρώματα. Ο Μπερνάρ Αρνό, ιδρυτής της LVMH, έγινε ο πλουσιότερος άνθρωπος στη Γη και η Φρανσουάζ Μπετενκούρ Μέγιερ, κληρονόμος της L'Oréal, κρατάει τον τίτλο της πλουσιότερης γυναίκας στον κόσμο. Η οικογένεια που ελέγχει τη Hermes ανεβαίνει επίσης στις λίστες με τους δισεκατομμυριούχους. Πάντως, το τελευταίο διάστημα δι-

Τα τρία τελευταία χρόνια εισέπραξαν 12,4 δισ. δολ., στα 108 δισ. δολ. η περιουσία τους.

απστώνεται μια εξασθένιση της ζήτησης για κάποια brands στον κλάδο πολυτελείας. Η Chanel είναι ανάμεσα στις εταιρείες που εμφανίζονται πιο ανθεκτικές, με τα έσοδά της να αυξάνονται κατά 16% τον τελευταίο χρόνο, πλησιάζοντας τα 20 δισ. δολ. Ο οικονομικός διευθυντής του ομίλου, Philippe Blondiaux, έχει δηλώσει ότι η φετινή χρονιά θα μπορούσε να φέρει πιο σημαντικές επενδύσεις στον τομέα του real estate. Αλλά και το family office των Βερτεμέρ, η Mousse Partners, χρησιμοποιεί τα έσοδά του από τη Chanel για να επενδύσει εκτός του κλάδου πολυτελείας. Πέρυσι η εταιρεία, με επικεφαλής τον ετεροθαλή αδερφό Τσαρλς Χέιλιμπρον ήταν ανάμεσα στην τριάδα των πλούσιων γαλλικών δυνασθειών που έβγαλε την Rothschild & Co από το χρηματιστήριο. Η Mousse Partners επενδύει επίσης σε ένα μεγάλο εύρος startups.

MIXED ZONE

ΜΑΡΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ

ΔΕΥΤΕΡΑ-ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ
19:00 - 22:00

ΑΥΤΟ ΑΚΟΥΣ!

12-17 Ιουλίου
RODON HOTEL ΑΓΡΟΣ
Διαλέξτε συμμετοχές ήρωα παιδικής ηλικίας 10-14 χρονών

Yay!

ΧΑΛΚΙΝΟΙ ΧΟΡΗΓΟΙ

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΗΣ

το καλύτερό μας φίλο

ΧΟΡΗΓΟΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

24SPORTS

ΚΑΤΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΔΙΑΙΤΟΛΟΓΩΝ & ΔΙΑΤΡΟΦΟΛΟΓΩΝ ΚΥΠΡΙΟΥ

ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΕΣ

Τηλ: 99515526
www.healthylifestylecamp.com

ΑΝΑΛΥΣΗ

Νέο κύμα ολιγαρχών εμφανίζεται στη Ρωσία

Του ΠΙΕΡ ΜΠΙΑΝΖΟΝ / REUTERS BREAKINGVIEWS

Ο Βλαντιμίρ Πούτιν δημιουργεί μια νέα γενιά Ρώσων δισεκατομμυριούχων. Αφ' ης στιγμής ανήλθε στην εξουσία προ 25ετίας, πρώτα φίμωσε την παλαιότερη γενιά ολιγαρχών και μετά έχρισε μία νέα με μεγαίστάνες, εκ των οποίων οι περισσότεροι επιλέγονταν μεταξύ των παλαιών συναδέλφων του στις ρωσικές υπηρεσίες πληροφοριών. Σήμερα, εμφανίζεται το τρίτο κύμα επιδοξών ολιγαρχών, οι οποίοι θα κατέχουν και θα διαχειρίζονται τα από τις δυτικές επιχειρήσεις κατεσχημένα περιουσιακά στοιχεία. Μπορεί να διαθέτουν ευστροφία στη διοίκηση των εν λόγω μονάδων, αλλά δεν θα παύσουν να είναι υποτελείς

Ο Βλαντιμίρ Πούτιν με τον ολιγαρχή Βλαντιμίρ Ποτάνιν.

Κατέχουν και διαχειρίζονται τα κατεσχημένα περιουσιακά στοιχεία από δυτικές εταιρείες.

στο Κρεμλίνο τόσο όσο και οι προκατοχοί τους.

Η πρώτη γενιά πλούτισε με τις άγριες ιδιωτικοποιήσεις της δεκαετίας του 1990 επί προεδρίας Μπόρις Γέλτσιν. Επί Πούτιν ορισμένοι πήραν το πράσινο φως να εξακολουθούν να διαχειρίζονται την τεράστια περιουσία τους, αρκεί να τηρούν τις εντολές του. Δύο εξ αυτών είναι ο Βλαντιμίρ Ποτάνιν, ιδιοκτήτης του κολοσσού της μεταλλοβιομηχανίας Norilsk Nickel αξίας 24 δισ. δολαρίων και ο Ολέγκ Ντεριπάσκα, επικεφαλής μιας τεράστιας βιομηχανικής αυτοκρατορίας βασισμένης στο αλουμίνιο. Κάποιοι δεν κατέληξαν καλά.

Ο Μπόρις Μπερζόφσκι, ο οποίος έκανε περιουσία στο πετρέλαιο, τα αυτοκίνητα και τα ΜΜΕ, πριν μεταναστεύσει στο Ηνωμένο Βασίλειο έπειτα από μια ρήξη με τον Πούτιν, είναι νεκρός. Άλλοι μετέφεραν το μεγαλύτερο μέρος του πλούτου τους στο εξωτερικό, αλλά διατηρούν καλές σχέσεις με το Κρεμλίνο. Ο Μιχαήλ Φρίντμαν, λόγου χάριν, είναι πρώην μεγαίστάνες των πετρελαιοειδών,

του οποίου τη διαχείριση των περιουσιακών στοιχείων τώρα ασκεί η LetterOne στο Λουξεμβούργο.

Πάντως, ο Ρώσος πρόεδρος λίγους λόγους έχει να ανησυχεί για το δεύτερο κύμα ζάπλουτων επιχειρηματιών, που επωφελήθηκαν από την αναδιανομή των κρατικών ενεργειακών περιουσιακών στοιχείων από τον ίδιο πριν από 20 χρόνια και πλέον. Ανάμεσά τους συγκαταλέγεται και ο Ιγκόρ Σεκίν, τον οποίο ο Πούτιν όρισε αντιπρόεδρο της κυβέρνησης, πριν τον τοποθετήσει το 2012 στο πηδάλιο της Rosneft. Παρόλο που οι παλαιότερες γενιές δεν έχουν χάσει την επιρροή τους, ήρθε η ώρα για αλλαγή φρουράς.

Μέχρι πρότινος δεν είχε ακούσει κανείς εκτός Ρωσίας τους Αλεξάντερ Βαρσάβσκι ή Αλεξάντερ Γκόβορ. Ο Βαρσάβσκι ήταν πρώην ιδιοκτήτης αντιπροσωπειών της Volkswagen και τώρα ιδιοκτήτης-διαχειριστής ενός δικού της εργοστασίου στη βόρεια Ρωσία, ενώ έχει αναλάβει και τα περιουσιακά στοιχεία της Hyundai – συνολικά του απέφεραν το 2021 έσοδα 7 δισ. δολαρίων, σύμφωνα με τη ρωσική ανεξάρτητη ειδησεογραφική ιστοσελίδα The Bell.

Ο Γκόβορ, ιδιοκτήτης των φραντσάιζ των McDonald's στη Ρωσία, σήμερα μαζί με τον σύντροφό του Αρσέν Κανόκοφ έχει κληρονομήσει την αλυσίδα αυτών των εστιατορίων, τα Starbucks και την αλυσίδα της Domino's Pizza.

Το νέο κύμα επιδοξών ολιγαρχών διαφέρει από τους παλαιότερους, διότι έχουν παρελθόν στο επιχειρείν, διαθέτουν κάποιες ικανότητες και δείχνουν τόσο έμπειροι στις θεμελιώδεις αρχές κέρδους – ζημίας και του ανταγωνισμού όσο και στη σκιά και διεφθαρμένη αρχιτεκτονική του συστήματος. Δραστηριοποιούνται στους τομείς των καταναλωτικών αγαθών, των υπηρεσιών και του λιανικού εμπορίου, διότι η ενέργεια και οι πρώτες ύλες είχαν δοθεί στους μεγαλύτερους.

Αλλά το κύριο χαρακτηριστικό τους είναι το νέο πλαίσιο: η Ρωσία έχει πλέον αποκοπεί από τις ξένες πιστώσεις και ο Πούτιν είναι πρόθυμος να αυξήσει την αυτοδυναμία της χώρας του σε μια ολόκληρη σειρά καταναλωτικών αγαθών. Οι νέοι μεγαίστάνες των επιχειρήσεων της Ρωσίας δεν αναμειγνύονται με την εξουσία και ίσως και να συνδράμουν την εθνική οικονομία, δίνοντας ώθηση σε άλλους τομείς πλην της ενέργειας, από την οποία εξαρτάται σε υπέρτατο βαθμό.

Ε.Ε.: Προ των πυλών η επιβολή δασμών στα κινεζικά ηλεκτρικά Ι.Χ.

Η Κομισιόν θα ανακοινώσει τις αποφάσεις της αμέσως μετά τις ευρωεκλογές

Προ των πυλών της Ε.Ε. βρίσκεται ο εμπορικός πόλεμος με την Κίνα, καθώς αμέσως μετά τις ευρωεκλογές η Κομισιόν ετοιμάζεται να ανακοινώσει στις κινεζικές βιομηχανίες ηλεκτροκίνητων οχημάτων τους νέους δασμούς που θα επιβάλει άμεσα στα οχήματά τους. Το Πεκίνο έχει προσπαθήσει να αποτρέψει τους νέους δασμούς με τη μέθοδο «καρότο και μαστίγιο», όπως χαρακτηριστικά σχολιάζει σχετικό ρεπορτάζ του Politico: αφενός απειλώντας με αντίποινα και αφετέρου υποσχόμενο ανάπτυξη και απασχόληση με την αύξηση της παραγωγής στις μονάδες κινεζικών αυτοκινητοβιομηχανιών εντός Ευρώπης.

Σύμφωνα με πληροφορίες του Politico, τελευταία προσπάθεια της Κίνας να αποφύγει τους δασμούς ήταν η επιστολή πέντε σελίδων που έστειλε το κινεζικό υπουργείο Εμπορίου στον επίτροπο Εμπορίου, Βάλντις Ντομπρόβσκις, και τον καλεί να αποτρέψει τον εμπορικό πόλεμο.

Το Πεκίνο, που έστειλε προσφάτως τον Κινέζο υπουργό Εμπορίου Γουάνγκ Βεντάο σε περιοδεία στην Ευρώπη, έχει επανειλημμένως δηλώσει «ανοικτό στον διάλογο» με την Ε.Ε. και παράλληλα έχει προειδοποιήσει πως οποιαδήποτε μέτρα κατά των κινεζικών ηλεκτροκίνητων οχημάτων δεν θα είναι παρά «απόβλεια κρημάτων» που θα πλήξει την ευημερία της Γηραιάς Ηπείρου. «Αν οι Ευρωπαίοι εξακολουθήσουν να περιορίζουν τις κινεζικές εταιρείες, η Κίνα θα λάβει όλα τα αναγκαία μέτρα για να διασφαλίσει τα θεμελιώδη συμφέροντά της», τόνισε ο κ. Γουάνγκ, όταν στο περιθώριο επίσκεψής του στην Ισπανία μετέβη σε μονάδα ηλεκτροκίνητων που ανήκει από κοινού στην Ebro-EV Motors και στην κινεζική Chery Automobile.

Η εν λόγω μονάδα εντάσσεται στο ευρύτερο σχέδιο της Κίνας να αναπτύξει μονάδες κινεζικών βιομηχανιών σε ευρωπαϊκό έδαφος. Οπως τονίζει το Politico, το μήνυμά του κ. Γουάνγκ προς τη διοίκηση της Chery ήταν σαφώς να αυξήσει την παραγωγή καθώς έτσι θα τονώσει την απασχόληση και την ανάπτυξη της οικονομίας στην Ισπανία. Προσέθεσε μάλιστα πως «η Ευρώπη πρέπει να εγκαταλείψει κάθε προστατευτισμό», ξενώντας όμως ότι επί δεκαετίες η Κίνα ανάγκαζε όσες ξένες επιχειρήσεις ήθελαν να δραστηριοποιηθούν στην αγορά της να δημιουργούν κοινοπραξίες με εγχώριες.

Ο Κινέζος υπουργός Εμπορίου, Γουάνγκ Βεντάο, στο περιθώριο επίσκεψής του στην Ισπανία μετέβη σε εργοστάσιο ηλεκτροκίνητων που ανήκει από κοινού στην Ebro-EV Motors και στην κινεζική Chery Automobile. Η εν λόγω μονάδα εντάσσεται στο ευρύτερο σχέδιο της Κίνας να αναπτύξει κινεζικές βιομηχανίες σε ευρωπαϊκό έδαφος.

Το Πεκίνο έχει προσπαθήσει να αποτρέψει τα ευρωπαϊκά μέτρα, δηλώνοντας ανοικτό στον διάλογο αλλά και απειλώντας με αντίποινα.

Εχουν προηγηθεί απειλές του Πεκίνου για επιβολή δασμών στα ευρωπαϊκά κρασιά, κάτι που θα προκαλούσε μεγάλη ζημία στις γαλλικές βιομηχανίες παραγωγής κονιάκ. Σχολιάζοντας σχετικά, η Φραντσέσκα Γκιρέτι, αναλύτρια γεωοικονομικών στο

Adarga Research Institute, επισήμανε πως «οι απειλές μπορούν να αποδειχθούν αποτελεσματικές και σίγουρα προβληματίζουν και ανησυχούν πολλές ευρωπαϊκές πρωτεύουσες, αλλά όταν συνδυαστούν με εκδηλώσεις καλής πρόθεσης μπορούν να είναι πολύ πιο αποτελεσματικές».

Η ίδια δηλώνει εκπληκτική για το ότι υπάρχουν ακόμη στην Ε.Ε. άνθρωποι που «εξακολουθούν να πιστεύουν ότι η Κίνα θα ενδιαφερθεί για τις ανησυχίες της Ευρώπης αλλά υπό τον όρο ότι η Ε.Ε. δεν θα της επιβάλει δασμούς». Παράλληλα ο Ολοφ Γκιλ, εκπρόσωπος της γενικής διεύθυνσης Εμπορίου στην Κομισιόν, δηλώνει πως η Ε.Ε. παραμένει ανοικτή και σαφής

σε ό,τι αφορά τις σχέσεις της με το Πεκίνο με το οποίο επιζητεί τον διάλογο. Οπως τόνισε ο ίδιος, «ο ανταγωνισμός είναι ευπρόσδεκτος αλλά πρέπει να είναι θεμιτός».

Το πρόβλημα για την Ε.Ε. είναι το μεγάλο έλλειμμα εμπορικού ισοζυγίου που έχει από τις διμερείς εμπορικές συναλλαγές της με την Κίνα, αν και προσφάτως αυτό μειώθηκε σε κάτω των 300 δισ. ευρώ. Οι Βρυξέλλες έχουν επιστρατεύσει πλήρες οπλοστάσιο για την άμυνά τους στις εμπορικές τους σχέσεις, όπως και τα απαιτούμενα εργαλεία για να κλείσει το χάσμα ανταγωνιστικότητας με την Κίνα, και ειδικότερα όταν το θέμα αφορά τις λεγόμενες πράσινες τεχνολογίες.

Ίδρυμα Διαχείρισης Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Διά Βίου Μάθησης

Το Ίδρυμα Διαχείρισης Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Διά Βίου Μάθησης (ΙΔΕΠ) ανακοινώνει συνοπτική διαδικασία διαγωνισμού για αγορά Νομικών Υπηρεσιών για τα πιο κάτω θέματα:

1. Παροχή νομικών συμβουλών.
2. Συμβουλευτικές υπηρεσίες και έλεγχος των διαδικασιών για την Προστασία Προσωπικών Δεδομένων.
3. Εκπαίδευση του προσωπικού για τους Κανονισμούς (ΕΕ) 2018/1725 και (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και τον Νόμο (Ν. 125/ΙΙ/2018).

Η διάρκεια της σύμβασης είναι για τρία χρόνια με δικαίωμα ανανέωσής της για ακόμα ένα χρόνο από την Αναθέτουσα Αρχή (ΙΔΕΠ).

Οι αιτήσεις θα πρέπει να είναι συμπληρωμένες στα ειδικά έντυπα με όλα τα απαραίτητα στοιχεία και συνοδευόμενες από όλα τα σχετικά πιστοποιητικά. Όλες οι λεπτομέρειες της προκήρυξης βρίσκονται στην ιστοσελίδα του ΙΔΕΠ (<https://iderp.org.cy/anakoίνwseis/>).

Οι αιτήσεις θα πρέπει να υποβληθούν σε σφραγισμένο φάκελο μέχρι την Δευτέρα 8 Ιουλίου 2024 και ώρα 14:00 στα γραφεία του ΙΔΕΠ, στη διεύθυνση Προδρόμου και Δημητρακοπούλου 2, 1090 Λευκωσία, 1ος όροφος.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Η No1 ενημερωτική εφαρμογή στην Κύπρο

Μείνετε ενημερωμένοι!

Κατεβάστε την εφαρμογή της Καθημερινής Κύπρου στο κινητό σας

Η ευρωπαϊκή οικονομία χάνει τη μάχη με ΗΠΑ και Κίνα

Η κρίση ανταγωνιστικότητας της Ε.Ε. και οι δύσκολες λύσεις

Της ΠΑΤΡΙΤΣΙΑ ΚΟΕΝ
THE NEW YORK TIMES

Το μερίδιο της Ευρώπης στην παγκόσμια οικονομία μειώνεται και ενισχύεται ο φόβος της πως δεν έχει πια καμία δυνατότητα να προλάβει τις ΗΠΑ και την Κίνα. «Είμαστε πολύ μικροί», εκτιμά ο Ενρίκο Λέττα, πρώην πρωθυπουργός της Ιταλίας, ο οποίος προσφάτως παρέδωσε στην Κομισιόν έκθεσή του για το μέλλον της ενιαίας αγοράς. «Δεν είμαστε αρκετά φιλόδοξοι», υπογραμμίζει ο Νικολάι Τάνγκεν, επικεφαλής του κρατικού επενδυτικού ταμείου της Νορβηγίας, και συμπληρώνει πως «οι Αμερικανοί δουλεύουν πιο σκληρά». «Οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις πρέπει να ανακτήσουν την αυτοπεποίθησή τους», δηλώνει η Ένωση Ευρωπαϊκών Εμπορικών Επιμελητριών.

Ατελείωτος ο κατάλογος των αιτιών της «κρίσης ανταγωνιστικότητας» της Ε.Ε.: Έχει υπερβολικά πολλές ρυθμίσεις, η ηγεσία της στις Βρυξέλλες έχει πολύ μικρή δύναμη, οι χρηματαγορές της είναι κατακερματισμένες, οι επενδύσεις περιορισμένες τόσο του δημόσιου όσο και του ιδιωτικού τομέα και οι εταιρείες της πολύ μικρές για να ανταγωνιστούν σε διεθνή κλίμακα. Και ο Μάριο Ντράγκι, πρώην πρόεδρος της ΕΚΤ, που έχει αναλάβει να εκπονήσει σχετική μελέτη, τονίζει πως «η οργάνωσή μας, οι διαδικασίες λήψης

αποφάσεων και χρηματοδότησης είναι σχεδιασθεί για τον χθεσινό κόσμο, τον κόσμο προ πανδημίας κορωνοϊού, προ πολέμου στην Ουκρανία, προ γενικής ανάφλεξης στη Μέση Ανατολή και προ της επιστροφής της αντιπαλότητας ανάμεσα στις μεγάλες δυνάμεις».

Η φθνή ενέργεια από τη Ρωσία, οι φθνές εισαγωγές από την Κίνα και η στρατιωτική προστασία των ΗΠΑ δεν υπάρχουν πια. Επίσης το Πεκίνο και η Ουάσιγκτον διοικούν εκατοντάδες δισ. δολάρια στην ενίσχυση των βιομηχανιών ημιαγωγών, εναλλακτικών πηγών ενέργειας και ηλεκτροκίνητων οχημάτων, και ανατρέπουν την παγκόσμια τάξη πραγμάτων στο εμπόριο. Το 2022, οι μεγάλες επιχειρήσεις της Ευρώπης επένδυσαν 60% λιγότερα από όσα επένδυσαν οι αμερικανικές και αναπτύχθηκαν με αντίστοιχο μικρότερο ρυθμό, σύμφωνα με μελέτη του Ινστιτούτου McKinsey Global. Σε ό,τι αφορά το κατά κεφαλήν εισόδημα, είναι κατά μέσον όρο 27% μικρότερο από των ΗΠΑ, ενώ η αύξηση της παραγωγικότητας είναι μικρότερη σε σύγκριση με άλλες μεγάλες οικονομίες και οι τιμές της ενέργειας πολύ υψηλότερες.

Η σχετική έκθεσή του θα δημοσιευτεί μετά τις ευρωεκλογές, αλλά ο κ. Ντράγκι έχει ήδη δηλώσει ότι πρέπει οπωσδήποτε να υπάρξουν «ριζικές αλλαγές»: σημαντική αύξηση των κοινών δαπανών,

Το περασμένο έτος, η Ε.Ε. ψήφισε το Βιομηχανικό Σχέδιο της Πράσινης Συμφωνίας και προ εβδομάδων πρότεινε για πρώτη φορά μια πολιτική θωράκισης της ευρωπαϊκής βιομηχανίας. Οι προσπάθειές της, όμως, ωχριούν μπροστά στα ιλιγγιώδη κεφάλαια που επιστρατεύουν οι ΗΠΑ και η Κίνα.

Το 2022, οι μεγάλες επιχειρήσεις της Ευρώπης επένδυσαν 60% λιγότερα από όσα επένδυσαν οι αμερικανικές και η αύξηση της παραγωγικότητας είναι μικρότερη σε σύγκριση με άλλες μεγάλες οικονομίες.

αναδιάρθρωση του προβληματικού συστήματος χρηματοδότησης της Ευρώπης όπως και των περίπλοκων ρυθμίσεών της και συγχωνεύσεις των μικρών εταιρειών. Το ούτως ή άλλως εξαιρετικά δύσκολο εγχείρημα, η συσπείρωση των χωρών και η προσπάθεια να δράσουν ως ενότητα, είναι πλέον ακόμη δυσχερέστερο καθώς έχουν μεσολαβήσει η ραγδαία τεχνολογική πρόοδος, η όξυνση των διεθνών συγκρούσεων και η αυξανόμενη προσφυγή των χωρών

σε εθνικές πολιτικές για τη στήριξη των δικών τους επιχειρήσεων. Μπορεί να φανταστεί κανείς τι θα γινόταν αν κάθε πολιτεία των ΗΠΑ είχε εθνική κυριαρχία και οι ομοσπονδιακές αρχές είχαν περιορισμένες εξουσίες για να αντλήσουν κεφάλαια.

Το περασμένο έτος, η Ε.Ε. ψήφισε το Βιομηχανικό Σχέδιο της Πράσινης Συμφωνίας για να επιταχύνει την ενεργειακή μετάβαση και προ εβδομάδων πρότεινε για πρώτη φορά μια πολιτική θωράκισης της ευρωπαϊκής βιομηχανίας. Οι προσπάθειές της, όμως, ωχριούν μπροστά στα ιλιγγιώδη κεφάλαια που επιστρατεύουν οι ΗΠΑ και η Κίνα. Κατά τη γνώμη του κ. Ντράγκι, οι επενδύσεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα στην Ε.Ε. πρέπει να αυξάνονται κάθε χρόνο κατά τουλάχιστον μισό τρις. ευρώ, προκειμένου να φτάσει η Ευρώπη τις ΗΠΑ και την Κίνα.

Όπως επισφαινούν, αν δεν αντλήσουμε χρηματοδότηση από τα δημόσια ταμεία και δεν δημιουργήσουμε μια ενιαία κεφαλα-

γορά, η Ευρώπη δεν θα μπορέσει να προχωρήσει στο είδος των επενδύσεων στην άμυνα, στην ενέργεια, στους υψηλούς τεχνολογίας υπολογιστές και σε πολλά άλλα απολύτως αναγκαία για να ανταγωνιστεί. Και αν δεν συγχωνευθούν οι μικρότερες εταιρείες, δεν θα μπορούν να φτάσουν στις οικονομίες κλίμακας που διαθέτουν οι κολοσσιαίες ξένες εταιρείες. Για παράδειγμα, η Ευρώπη έχει τουλάχιστον 34 μεγάλα δίκτυα κινητής τηλεφωνίας όταν η Κίνα έχει τέσσερα και οι ΗΠΑ τρία. Ο κ. Λέττα έχει από πρώτο χέρι γνωρίσει τα μειονεκτήματα της Ευρώπης στη διάρκεια των έξι μηνών που περιόδεψε σε 65 ευρωπαϊκές πόλεις κάνοντας έρευνα για την έκθεσή του. Και τονίζει πως «είναι αδύνατον να ταξιδέψει κανείς με τρένο μεγάλης ταχύτητας από τη μια ευρωπαϊκή πρωτεύουσα στην άλλη και αυτό αποτελεί εμβληματική αναπηρία της Ενιαίας Αγοράς».

Λύσεις προτείνονται πολλές, αλλά προσκρούουν σε πολιτικά ζητήματα. Πολιτικοί ηγέτες και

ψηφοφόροι ανά την Ευρώπη ανησυχούν για τις θέσεις εργασίας, το βιοτικό επίπεδο και την αγοραστική δύναμη των Ευρωπαίων, αλλά δεν παρακαρούν εξουσίες στις Βρυξέλλες. Συχνά δεν θέλουν να δουν τις εταιρείες των χωρών τους να συγχωνεύονται με ανταγωνιστριές τους ούτε να εξαφανιστούν οι γνώριμες σε αυτούς επιχειρηματικές πρακτικές. Εξαγριωμένοι αγρότες σε Γαλλία και Βέλγιο έκλεισαν αυτοκινητοδρόμους για να εμποδίσουν την εφαρμογή των κανόνων της Ε.Ε. για το περιβάλλον, που διέπουν τη χρήση των παρασιτοκτόνων και των λιπασμάτων. Την περασμένη δεκαετία, η Ε.Ε. προσπάθησε να δημιουργήσει μια ενιαία κεφαλαγορά για να διευκολύνει τις διασυνοριακές επενδύσεις. Πολλές μικρές χώρες, όμως, μεταξύ των οποίων Ιρλανδία, Ρουμανία και Σουηδία, αρνούνται να παραχωρήσουν εξουσίες στις Βρυξέλλες ή να αλλάξουν τις νομοθεσίες τους, φοβούμενες πως μπορεί να βρεθούν σε μειονεκτική θέση οι δικές τους βιομηχανίες.

Περισσότεροι παρά ποτέ και με μεγαλύτερη περιουσία οι πλούσιοι σε όλο τον κόσμο

Ποτέ στην Ιστορία δεν υπήρχαν τόσοι πλούσιοι και η περιουσία τους ποτέ δεν ήταν τόσο μεγάλη, κάρη στην αύξηση των τιμών των μετοχών στα χρηματιστήρια, διαπιστώνει διεθνής έρευνα που πραγματοποιήθηκε από το γραφείο συμβούλων Capgemini και δόθηκε την Τετάρτη στη δημοσιότητα. Ο αριθμός των πλουσίων στον κόσμο, οι οποίοι ορίζονται ως οι άνθρωποι των οποίων τα διαθέσιμα χρήματα, πλυν της κύριας κατοικίας τους, υπερβαίνουν το ένα εκατομμύριο δολάρια, αυξήθηκε σε έναν χρόνο κατά 5,1% και έφθασε το 2023 τα 22,8 εκατ. άτομα, υπολόγισε η μελέτη με τίτλο «Έκθεση για τον παγκόσμιο πλούτο» (World Wealth Report). Η περιουσία τους αυξήθηκε επίσης και υπολογίζεται συνολικά σε 86,8 τρις. δολάρια, κατέγρα-

Το 2023 έφτασαν τα 22,8 εκατ. όσοι είχαν περιουσία πάνω από 1 εκατ. δολ.

ψε δηλαδή αύξηση κατά 4,7% σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά. Πρόκειται για δύο ρεκόρ, τόσο στο μυαλό των καταναλωτών, όσο και ως προς το ύψος της περιουσίας τους, από το 1997, τη χρονιά δηλαδή που το Capgemini άρχισε να δημοσιεύει την εν λόγω ετήσια έρευνα. Την αύξηση αυτού του πλούτου επέτρεψε κυρίως η άνοδος των χρηματιστηρίων στον κόσμο: ο αμερικανικός δείκτης Nasdaq κατέγραψε αύξηση 43% και ο S&P 500 24% το 2023, την ώρα που

Την αύξηση του πλούτου επέτρεψε πέρυσι κυρίως η άνοδος των χρηματιστηρίων: ο αμερικανικός δείκτης Nasdaq κατέγραψε αύξηση 43% και ο S&P 500 24%, την ώρα που στο Παρίσι ο δείκτης CAC 40 αυξανόταν κατά 16% και ο DAX της Φρανκφούρτη κατά 20%.

στο Παρίσι ο δείκτης CAC 40 αυξανόταν κατά 16% και ο DAX στη Φρανκφούρτη κατά 20%. «Οι μετοχές έκαναν άλμα από κοινού με την αγορά της τεχνολογίας, τροφοδοτούμενες από τον ενθουσιασμό για τη δημιουργική τεχνική νομοσχέση και τον ενδυνάμει αντίκτυπο της στην οικονομία», αναφέρει το γραφείο στη μελέτη, στο πλαίσιο της οποίας αξιολογήθηκαν 71 χώρες.

Το 2022 οι πιο πλούσιοι άνθρωποι είχαν δει την αξία της περιουσίας τους να καταγράφει την ισχυρότερη υποχώρηση σε διάστημα δεκαετίας, εξαιτίας αυτή τη φορά μιας αναδιπλώσεως των τιμών στα χρηματιστήρια.

Πέρυσι η Βόρεια Αμερική γνώρισε τη μεγαλύτερη αύξηση του αριθμού των εκατομμυριούχων, οι οποίοι αυξήθηκαν κατά 7,1%,

καθώς και της περιουσίας τους (+7,2%), περισσότερο απ' ό,τι στην Ασία - Ειρηνικό και την Ευρώπη. Το ύψος των περιουσιών και η παράλληλη αύξηση των ανισοτήτων έχουν προκαλέσει τα τελευταία χρόνια πολλές συζητήσεις για τον ενδεχόμενο τρόπο με τον οποίο θα μπορούσαν οι πιο πλούσιοι να συνεισφέρουν στη φορολογία. Στην ομάδα των εικοσι (G20), η Βραζιλία και η Γαλλία ωθούν για ένα παγκόσμιο ελάχιστο φόρο στις μεγαλύτερες περιουσίες, ο οποίος θα μπορούσε να αποφέρει 250 δισ. δολάρια επιπλέον, αν οι 3.000 δισεκατομμυριοίχοι του πλανήτη πλήρωναν τουλάχιστον το ισόποσο του 2% της περιουσίας τους σε φόρους εισοδήματος, ένα από τα σενάρια που έχουν τεθεί επί τάπητος.

Σε τροχιά μείωσης οι καταναλωτικές δαπάνες στις ΗΠΑ

Νέες τηλεοράσεις, ανακαινίσεις σε μπάνια και κουζίνες, δείπνα σε εστιατόρια και ταξίδια. Οι καταναλωτές βγήκαν από την πανδημία με καλύτερες δουλειές, έξτρα χρήματα στους λογαριασμούς τους και μια επιθυμία να ζήσουν τη ζωή όπως δεν μπορούσαν κατά τη διάρκεια των lockdowns. Ήταν αυτό που οι αναλυτές ονόμασαν «οικονομία του YOLO», από την έκφραση «you only live once» («μια ζωή την έχουμε», όπως θα λέγαμε στα ελληνικά). Όμως τώρα η «οικονομία του YOLO» δίνει τη θέση της στην «οικονομία του yo, no».

«Ο κορωνοϊός έδειξε σε όλους μας ότι η ζωή δεν συνεχίζεται για πάντα», λέει στο CNN ο Σαμίρ Σαμάν, αναλυτής του Wells Fargo Investment Institute.

Τώρα, πέντε χρόνια μετά το

Ξοδεύουν λιγότερα σε προαιρετικά καταναλωτικά προϊόντα, ακόμη και σε είδη πρώτης ανάγκης.

ξέσπασμα της πανδημίας, το πάρτι των δαπανών τελειώνει, εκτιμά το CNN.

Οι καταναλωτικές δαπάνες πέφτουν σε πιο κανονικά επίπεδα στις ΗΠΑ, ενώ ακόμη και οι υψηλότερων εισοδημάτων Αμερικανοί στρέφονται σε discount καταστήματα, όπως τα Walmart. Η αλυσίδα Target μειώνει τις τιμές της για να ξαναφέρει τους επιφυλακτικούς καταναλωτές στα καταστήματά της και τα Starbucks διαπιστώνουν ότι οι

πωλήσεις δεν αυξάνονται όπως πριν. Πλέον, ένας ακριβός καφές δεν μοιάζει με ένα αναγκαίο έξοδο στο μυαλό των καταναλωτών.

Πώς εξηγούνται όλα αυτά; Ο πληθωρισμός είναι ακόμη υψηλός και οι αποταμιεύσεις στερεοφούν. Στις ΗΠΑ, οι συνθήκες στην αγορά εργασίας αλλάζουν και οι εργαζόμενοι αρχίζουν να ανησυχούν μήπως χάσουν τη δουλειά τους.

Είναι όμως και θέμα ψυχολογίας. «Σε κάποιο σημείο, πρέπει να σκεφτεί κανείς πώς μοιάζει η νέα κανονικότητα», εξηγεί ο Σαμάν. «Οι εργοδότες θέλουν τους υπαλλήλους τους στο γραφείο και σε κάποιες εταιρείες δεν υπάρχει πια η επιλογή της τηλεργασίας, με αποτέλεσμα η νοοτροπία να αλλάξει. Υπάρχει αυτή η αίσθηση της επιστροφής στην κανονικότητα».

Χωρίς αυτό να σημαίνει ότι οι καταναλωτές κόβουν όλες τις δαπάνες. Εξακολουθούν να βάζουν το χέρι στην τσέπη για εισιτήρια για τις συναυλίες της Τέιλορ Σουίφτ και για ταξίδια με το αεροπλάνο, αλλά ξοδεύουν λιγότερα σε προαιρετικά καταναλωτικά προϊόντα ή ακόμη και σε είδη πρώτης ανάγκης.

Πρόκειται για μια σημαντική εξέλιξη, εάν αναλογιστεί κανείς ότι η καταναλωτική κίνηση το 70% της μεγαλύτερης οικονομίας του πλανήτη και είναι ο βασικός λόγος για τον οποίο οι ΗΠΑ γλίτωσαν την ύφεση.

Οι αναλύσεις αυτή τη στιγμή δεν προβλέπουν κάποια αμερικανική ύφεση, όμως οι οικονομολόγοι θα παρακολουθούν στενά τα στοιχεία γύρω από την κατανάλωση το επόμενο διάστημα.

Ακόμη και οι υψηλότερων εισοδημάτων Αμερικανοί στρέφονται σε discount καταστήματα, όπως τα Walmart.

Αγορά σπιτιού μόνο για όσους έχουν γεμάτο «κουμπαρά»

Το άλμα τιμών αύξησε και την ελάχιστη ίδια συμμετοχή για την έκδοση στεγαστικού

Του ΝΙΚΟΥ Χ. ΡΟΥΣΑΝΟΓΛΟΥ

Ολο και πιο δύσκολη φαντάζει η απόκτηση κατοικίας από το μεγαλύτερο μέρος των εγχώριων αγοραστών. Μάλιστα, όπως προκύπτει από τα σχετικά στοιχεία, το μεγαλύτερο εμπόδιο που καλούνται να ξεπεράσουν οι ενδιαφερόμενοι δεν είναι τόσο η αύξηση των επιτοκίων (που άλλωστε οδεύουν προς σταδιακή αποκλιμάκωση τους επόμενους μήνες) όσο η μεγάλη άνοδος των τιμών πώλησης. Η αύξηση αυτή σημαίνει και μεγάλη άνοδο της ίδιας συμμετοχής των αγοραστών σε κεφάλαια, κάτι που ασφαλώς λειτουργεί αρνητικά στη ζήτηση και έχει αρχίσει ήδη να οδηγεί σε μείωση του αριθμού των συναλλαγών, όπως αναφέρουν πηγές της αγοράς.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που ανακοίνωσε η Τράπεζα της Ελλάδος, σε πανελλαδικό επίπεδο η μέση ετήσια αύξηση κατά το 2023 ανήλθε σε 13,8% έναντι αύξησης 11,9% το 2022. Οι τιμές των παλαιών διαμερισμάτων ενισχύθηκαν κατά 14,5%, έναντι αύξησης 11,6%

το 2022, ενώ τα νεόδομητα διαμερίσματα σημείωσαν μέση ετήσια αύξηση κατά 12,7%, έναντι αύξησης 12,5% το 2022. Αντίστοιχα, κατά το πρώτο τρίμηνο του 2024 η μέση ετήσια αύξηση των τιμών ανήλθε σε 10,4%. Είναι χαρακτηριστικό ότι από τις αρχές του 2017 έως και το φετινό πρώτο τρίμηνο, η αύξηση των τιμών των κατοικιών (που άλλωστε οδεύουν προς σταδιακή αποκλιμάκωση τους επόμενους μήνες) όσο η μεγάλη άνοδος των τιμών πώλησης. Η αύξηση αυτή σημαίνει και μεγάλη άνοδο της ίδιας συμμετοχής των αγοραστών σε κεφάλαια, κάτι που ασφαλώς λειτουργεί αρνητικά στη ζήτηση και έχει αρχίσει ήδη να οδηγεί σε μείωση του αριθμού των συναλλαγών, όπως αναφέρουν πηγές της αγοράς.

Ετσι, οι ενδιαφερόμενοι αγοραστές διαπιστώνουν ότι η παρούσα συγκυρία είναι ιδιαίτερα δυσχερής για την απόκτηση κατοικίας, ακόμη κι αν καλύπτουν τις απαιτούμενες προϋποθέσεις, προκειμένου να λάβουν στεγαστικό δάνειο. Σύμφωνα με σχετικά στοιχεία που επεξεργάστηκε για λογαριασμό της «Κ» η IMS (Individual Mortgage Solutions) – η οποία ειδικεύεται στη μεσολάβηση στεγαστικών δανείων και αποτελεί σήμερα τον μεγαλύτερο αδειοδοτημένο μεσίτη πιστώσεων της χώρας – μόνο κατά τη

Το ράλι στα ακίνητα, τα υψηλά επιτόκια και η ακριβεία κάνουν απαγορευτική την απόκτηση κατοικίας για τα ασθενή στρώματα.

διάρκεια του τελευταίου 12μήνου έχει αυξηθεί σημαντικά το ποσό που χρειάζεται να έχει διαθέσιμο ο κάθε αγοραστής, ακριβώς λόγω της αύξησης των τιμών πώλησης.

Όπως εξηγεί στην «Κ» ο συνιδρυτής και εταίρος της IMS Γιάννης Μαυράκης, «η αύξηση στις τιμές των ακινήτων δεν μεταφράζεται μόνο σε αύξηση της μηνιαίας δόσης ενός στεγαστικού δανείου, αλλά και αύξηση της ίδιας συμμετοχής που καλείται ο πελάτης να συνεισφέρει σε απόλυτους αριθμούς, καθώς η ελάχιστη ίδια συμμετοχή

του 20% μεταφράζεται σε υψηλότερο ποσό συμμετοχής, που στις περιπτώσεις των χαμηλότερων οικονομικών στρωμάτων είναι εξαιρετικά δύσκολο να καλυφθεί». Για παράδειγμα, για την απόκτηση ενός διαμερίσματος που το 2022 κόστιζε 125.000 ευρώ, απαιτούνταν ρευστότητα ύψους 25.000 ευρώ από τον ενδιαφερόμενο, με τη μηνιαία δόση να διαμορφώνεται σε 428 ευρώ και το επιτόκιο σε 3,12% (σταθερό). Ωστόσο, με δεδομένο ότι η τιμή πώλησης αυξήθηκε κατά 13% το 2023 (μέσος όρος), η ίδια συμμετοχή αυξάνεται αντίστοιχα κατά 16.000 ευρώ, ενώ αύξηση κατά 56 ευρώ ανά μήνα καταγράφεται και στη μηνιαία δόση, λόγω της αύξησης των επιτοκίων που έχει μεσολάβση.

Η εξέλιξη αυτή έχει αλλάξει και τα χαρακτηριστικά της ζήτησης στην αγορά. Όπως αναφέρει ο κ. Μαυράκης, «από τα δεδομένα μας και κτηματομεσιτών συνεργατών μας, προκύπτει ότι τρεις στους

δέκα ενδιαφερομένους αναζητούν κατοικίες από το 2000 και μετά, με τον έναν από αυτούς να αναζητεί κατασκευές μετά το 2021. Παρατηρείται επίσης, ότι περίπου τέσσερις στους δέκα αναζητούν κατοικίες που χρονολογούνται μεταξύ του 1950 και 1980, επιβεβαιώνοντας ουσιαστικά ότι υπάρχει ενδιαφέρον για παλαιότερες κατοικίες με σκοπό την αγορά τους και στη συνέχεια την αναβάθμισή τους». Σημειώτεον ότι παράλληλα με την αίτηση χρηματοδότησης για αγορά ακινήτου, οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να αιτηθούν και δάνειο για την επισκευή - ανακαίνισή του, με τους ίδιους όρους χορήγησης και μάλιστα μέχρι του 100% του προϋπολογισμού των εργασιών.

«Εάν πάλι για κάποιον πελάτη προτεραιότητα αποτελεί η αγορά νεόδμητης κατοικίας, τότε είτε θα επιλέξει να προχωρήσει στην αγορά νεόδμητου ακινήτου μικρότερης επιφανείας προκειμένου να παραμείνει εντός του αρχικού του προ-

ϋπολογισμού, είτε θα αναζητήσει σε περιοχές πλινθίων της αρχικής του επιλογής, όπου μπορεί να βρει νεόδμητες κατοικίες στην επιφάνεια που επιθυμεί και που καλύπτουν τις ανάγκες του με χαμηλότερο κόστος», τονίζει ο κ. Μαυράκης.

Σύμφωνα με την IMS, φαίνεται πως το 2023 αποτέλεσε σημείο καμπής, καθώς παρατηρείται πλέον μείωση του αγοραστικού ενδιαφέροντος από τα πιο ασθενή οικονομικά στρώματα, κάτι που οφείλεται κυρίως στην αδυναμία τους να αντεπεξέλθουν στις υψηλές τιμές της αγοράς, τα υψηλά επιτόκια και την άνοδο του κόστους διαβίωσης. Ετσι, ο μεγαλύτερος αριθμός των υποψηφίων αγοραστών προέρχεται πλέον από τα μεσαία και ανώτερα οικονομικά στρώματα, που συνήθως έχουν και την απαιτούμενη δυνατότητα, ώστε να συγκεντρώσουν την απαιτούμενη ίδια συμμετοχή για την έκδοση στεγαστικού δανείου.

ΑΡΘΡΟ / Του ΑΝΔΡΕΟΥ Α. ΑΝΔΡΕΟΥ

Οι κτηματικές επιδόσεις του Μαΐου

Φαίνεται να εδραιώνεται μια αρνητική τάση στην αγορά των ακινήτων. Αυτό δεν είναι παράξενο δεδομένων των ψηλών επιτοκίων που επηρεάζουν τόσο τον νέο δανεισμό αλλά και εξυπηρέτηση του υφιστάμενου, αλλά και των γεωπολιτικών αναταράξεων που επηρεάζουν αρνητικά την ζήτηση. Αυτά, σε συγκεκριμένο με όλες τις άλλες παραμέτρους που συνθέτουν τη ζήτηση και την προσφορά, ασκούν αρνητικές πιέσεις στην αγορά των ακινήτων – σε κάποιες περιπτώσεις σε λιγότερο βαθμό (Λευκωσία) και σε άλλες σε μεγαλύτερο βαθμό (Λεμεσός). Παράταση του φαινομένου αναμένεται να οδηγήσει σε συμπίεση τιμών και ενοικίων – γεγονός που πρόσκαιρα θα χαροποιήσει κάποιους –, αλλά μια τέτοια πορεία μπορεί εύκολα να ανατραπεί και να γυρίσει θετικά, αν βασικές παράμετροι που επηρεάζουν τη ζήτηση αλλάζουν προς το θετικότερο.

Πάμε να δούμε τι συνέβη λοιπόν τον περασμένο μήνα. Τον Μάιο του 2024 σημειώθηκαν συνολικά 1.508 πωλήσεις (μεταβιβάσεις) ακινήτων, γεγονός που τον κατατάσσει στην δεύτερη χειρότερη θέση του πρώτου πενταμήνου του τρέχοντος έτους. Τον Μάιο του 2023 είχαν σημειωθεί συνολικά 1.740 πωλήσεις (μεταβιβάσεις) ακινήτων, γεγονός που τον κατέταξε σαν τον τέταρτο καλύτερο μήνα του 2023. Άρα η αγορά φέτος εντός αυτής της περιόδου σμίκρυνε κατά 13,3% σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή. Σε επίπεδο πωλητηρίων εγγράφων (μελλοντικές μεταβιβάσεις ακινήτων που έγιναν), η παγκύπρια εικόνα για τον Μάιο είναι επίσης αρνητική αφού κατέγραψε μείωση κατά 17% κατατέθηκαν συνολικά 1.268 πωλητήρια έγγραφα φέτος τον Μάιο σε αντίθεση με 1.526

πωλητήρια έγγραφα τον ίδιο μήνα πέρσι.

Η συνολική αξία συναλλαγών τον Μάιο φέτος κυμάνθηκε περίε των €336 εκατ. Συγκρινόμενη με τον Μάιο του 2023 όπου η συνολική αξία ήταν περίε των €425,1 εκατ., βλέπουμε μια δραστική μείωση της τάξης του 21%.

Πώς κατανέμεται αυτή η συνολική απόδοση του μήνα μεταξύ

Τον Μάιο του 2024 σημειώθηκαν συνολικά 1.508 πωλήσεις ακινήτων, γεγονός που τον κατατάσσει στην δεύτερη χειρότερη θέση του πρώτου πενταμήνου του τρέχοντος έτους.

των επαρχιών; Συμπεριφέρθηκαν όλες οι επαρχίες κατά αντίστοιχο τρόπο;

Η Λευκωσία κατέγραψε 455 πωλήσεις φέτος και 478 πωλήσεις πέρσι (μείωση 4,8%). Ο συνολικός όγκος συναλλαγών μειώθηκε κατά 24,9% εφόσον φέτος επενδύθηκαν περίε των €71 εκατ. ενώ πέρσι περίε των €94,5 εκατ. Είχε μερίδιο στη συνολική αγορά του Μαΐου 30,2% επί του αριθμού πωλήσεων και μερίδιο 21,1% επί της αξίας συναλλαγών. Επιπλέον η Λευκωσία κατέγραψε και 293 πωλητήρια έγγραφα που είναι κατά 7% μειωμένα σε σχέση με τον Μάιο του 2023. Κατ' ακριβεία, η Λευκωσία είχε οριακά τη μικρότερη μείωση σε πωλητήρια έγγραφα τον Μάιο και είναι η πιο δυνατή επαρχία μέσα στην πενταμηνία με συνολικό ποσοστό αύξησης 28% σε

Η συνολική αξία συναλλαγών τον Μάιο φέτος κυμάνθηκε περίε των €336 εκατ. Συγκρινόμενη με τον Μάιο του 2023 όπου η συνολική αξία ήταν περίε των €425,1 εκατ., βλέπουμε μια δραστική μείωση της τάξης του 21%.

σχέση με την αντίστοιχη περίοδο πέρσι.

Η Λεμεσός κατέγραψε 350 πωλήσεις φέτος και 511 πωλήσεις πέρσι (μείωση 31,5%). Ο συνολικός όγκος συναλλαγών ήταν περίε των €115,5 εκατ. φέτος και περίε των €158,3 εκατ. πέρσι σημειώνοντας μείωση 27%. Είχε μερίδιο στη συνολική αγορά του Μαΐου 23,2% επί του αριθμού πωλήσεων και μερίδιο 34,4% επί της αξίας συναλλαγών. Επιπλέον η Λεμεσός κατέγραψε και 444 πωλητήρια έγγραφα που είναι κατά 7% μειωμένα σε σχέση με τον Μάιο του 2023. Μετά από ένα σερί μειωμένων αποδόσεων, η Λεμεσός έχει πλέον μπει σε καθαρά πτωτική πορεία δείχνοντας τον σοβαρό αρνητικό επηρεασμό της από τη μείωση των ξένων επενδύσεων. Φυσικά δεν μειώνουμε το γεγονός ότι τα περισ-

σότερα χρήματα εξακολουθούν να επενδύονται σε αυτήν.

Η Λάρνακα κατέγραψε 303 πωλήσεις φέτος και 320 πωλήσεις πέρσι (μείωση 5,3%). Ο συνολικός όγκος συναλλαγών ήταν περίε των €48,5 εκατ. φέτος και περίε των €74,9 εκατ. πέρσι σημειώνοντας μείωση 35,2%. Είχε μερίδιο στη συνολική αγορά του Μαΐου 20% επί του αριθμού πωλήσεων και μερίδιο 14,4% επί της αξίας συναλλαγών. Επιπλέον η Λάρνακα κατέγραψε και 270 πωλητήρια έγγραφα που είναι κατά 8% μειωμένα σε σχέση με τον Μάιο του 2023. Μετά τη Λευκωσία, η Λάρνακα είναι η μόνη άλλη επαρχία με θετικό πρόσημο κατά την πρώτη πενταμηνία του έτους. Όμως γενικά και η Λάρνακα έχει πληγεί από τη μείωση στον αριθμό επενδύσεων. Η Πάφος κατέγραψε 308 πω-

λήσεις φέτος και 340 πωλήσεις πέρσι σημειώνοντας μείωση 9,4%. Ο συνολικός όγκος συναλλαγών ήταν περίε των €85,6 εκατ. φέτος και περίε των €81,2 εκατ. πέρσι σημειώνοντας αύξηση 5,4%. Είχε μερίδιο στη συνολική αγορά του Μαΐου 20,4% επί του αριθμού πωλήσεων και μερίδιο 25,5% επί της αξίας συναλλαγών. Η Πάφος κατέγραψε και 211 πωλητήρια έγγραφα που είναι κατά 30% μειωμένα σε σχέση με τον Μάιο του 2023. Η Πάφος έχει πιο κεκαλυμμένο το πρόβλημά της στην έλκυση νέων επενδύσεων, αλλά η ουσία είναι πως και εδώ φαίνεται να πλήττεται από τη μείωση στην ζήτηση.

Η Αμμόχωστος κατέγραψε 92 πωλήσεις φέτος και 91 πωλήσεις πέρσι αφήνοντας την έτσι στα ίδια περσινά επίπεδα. Ο συνολικός ό-

γκος συναλλαγών ήταν περίε των €15,5 εκατ. φέτος και περίε των €16,3 εκατ. πέρσι σημειώνοντας μείωση 4,9%. Είχε μερίδιο στη συνολική αγορά του Μαΐου 6,1% επί του αριθμού πωλήσεων και μερίδιο 4,6% επί της αξίας συναλλαγών. Η Αμμόχωστος κατέγραψε και 50 πωλητήρια έγγραφα που είναι κατά 18% μειωμένα σε σχέση με τον Μάιο του 2023. Η πορεία της Αμμοχώστου ακολουθεί αυτή της Πάφου και λιγότερο της Λάρνακας.

Επιβεβαιώνεται η πρόβλεψή μας που ήθελε τις επαρχίες Λεμεσού, Πάφου και Αμμοχώστου να κινούνται σε αρνητικούς ρυθμούς. Η Λευκωσία κεφαλαιοποιεί για άλλη μια φορά την εξάρτησή της στην εγχώρια ζήτηση ενώ η Λάρνακα προς το παρόν κεφαλαιοποιεί στο απόθεμα θετικών επιδόσεων των δύο τελευταίων ετών.

Το ουσιαστικό συμπέρασμα είναι πως η αγορά έχει κτυπηθεί από το παρατεταμένο καθεστώς ψηλών επιτοκίων που επηρεάζουν την εγχώρια ζήτηση, αλλά και τις γεωπολιτικές αναταραχές που επιβάρυναν την ζήτηση. Τα επιτόκια έχουν παγκύπριο αντίκτυπο, ενώ η ζήτηση επηρεάζει περσινά του 50% της αγοράς των παραλιακών επαρχιών. Παρόλο που σημειώθηκε προχθές η πρώτη μείωση επιτοκίων από την ΕΚΤ από το 2019, η αγορά ανέμενε αυτή τη μείωση και άρα την είχε προεξοφλημένη και δεν αναμένεται να έχει άμεση θετική επίδραση. Θα εξαρτηθεί πόσο αυτές θα συνεχίσουν και με ποιο ρυθμό, αλλά και πάλι θα πρέπει να δούμε πώς αυτές φιλτράρονται μέχρι τον καταναλωτή.

Ο κ. Ανδρέας Α. Ανδρέου, MRICS, είναι CEO της APS Andreou Property Strategy - Chartered Surveyors.

Ο Κανιάρης στην Tate Modern

Έργα του διακεκριμένου Έλληνα δημιουργού στο μουσείο που φιλοξενεί την εθνική συλλογή σύγχρονης τέχνης της Βρετανίας

Της ΜΑΡΩΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ

Από αύριο οι επισκέπτες της Tate Modern, του εμβληματικού λονδρέζικου μουσείου που στεγάζει την εθνική συλλογή διεθνούς μοντέρνας και σύγχρονης τέχνης του Ηνωμένου Βασιλείου, θα έχουν τη δυνατότητα να δουν τέσσερα έργα του «δικού» μας Βλάση Κανιάρη.

Ενταγμένα στη μόνιμη συλλογή και τοποθετημένα σε περίοπτη θέση, αυτά τα τέσσερα έργα από τις δεκαετίες του 1960 και του 1970 θα βρίσκονται πλέον σε διάλογο με το μνημειώδες χάλκινο γλυπτό του Γερμανού καλλιτέχνη Γιόζεφ Μπίσις «Lightning with Stag in its Glare».

Όσον αφορά την παρουσία του διακεκριμένου μεταπολεμικού Έλληνα εικαστικού, υπογραμμίζεται από την παρουσίαση της μεγάλης κλίμακας γλυπτικής εγκατάστασης με τίτλο «Πιθανό φόντο» (1974), που εκτίθεται ως μέρος της D. Daskalopoulos Collection, της δωρεάς του συλλέκτη προς την Tate. Πρόκειται για μια σύνθεση που ενσωματώνει οικοδομικά υλικά και ρούχα και παραπέμπει στον πλάνητα βίο των μεταναστών.

«Ελληνική ταυτότητα»

«Έβαλα στη δωρεά προς τα διεθνή μουσεία αρκετά έργα Ελλήνων καλλιτεχνών, καταξιωμένων και νεότερων, με την πρόθεση να συνεισφέρω ώστε να διαχυθεί η ελληνική καλλιτεχνική δημιουργικότητα», σχολιάζει αποκλειστικά στην «Κ» ο συλλέκτης Δημήτρης Δασκαλόπουλος. «Το «Πιθανό φόντο» είναι ένα έργο με ξεκάθαρη ελληνική ταυτότητα, αλλά συγχρόνως εκφράζει οικουμενικές αξίες. Και τώρα, μαζί με άλλα έργα του Κανιάρη που ήδη υπάρχουν στη συλλογή της Tate, θα βρίσκεται ως έκθεμα στη μόνιμη συλλογή της, δίπλα σε ένα από τα πιο εμβληματικά έργα του σπουδαίου Γιόζεφ Μπίσις. Χαίρομαι που εκατομμύρια επισκέπτες θα έχουν την ευκαιρία να ζήσουν αυτή τη συναρπαστική συνομιλία».

«Αν και διαθέτουμε εδώ και καιρό έργα Ελλήνων καλλιτεχνών, όπως ο Takis –του οποίου η ατομική έκθεση στην Tate Modern παρουσιάστηκε το 2019–, ο Γιάννης Κουνέλλης, η Χρύσα, και ήδη είχαμε στην κατοχή μας δύο έργα του Κανιάρη, η δωρεά της Συλλογής Δ. Δασκαλόπουλου βοήθησε

την Tate να ενισχύσει την εκπροσώπηση καλλιτεχνών από την Ελλάδα και την ελληνική διασπορά από τον 20ό και τον 21ο αιώνα», λέει στην «Κ» η διευθύνουσα επιμελήτρια της δωρεάς της Συλλογής Δ. Δασκαλόπουλου στην Tate, Κάτι Γουάν.

Το «Πιθανό φόντο», ένα έργο που εκφράζει οικουμενικές αξίες, εκτίθεται δίπλα στο «Lightning with Stag in its Glare», ένα από τα πιο εμβληματικά έργα του Γιόζεφ Μπίσις.

Ο Βλάσης Κανιάρης (1928-2011) παραμένει ένας από τους σημαντικότερους Έλληνες καλλιτέχνες της γενιάς του. Πολύγλωσσος και κοσμοπολίτης, έφυγε από την Ελλάδα στα τέλη της δεκαετίας του 1950 για να ζήσει και να σπουδάσει στη Ρώμη και στο Παρίσι,

έζησε κι εργάστηκε στο Βερολίνο στις αρχές της δεκαετίας του 1970 και μετά την πτώση της δικτατορίας, το 1976, επέστρεψε στην Αθήνα, όπου παρέμεινε μέχρι τον θάνατό του.

Σχετικά νωρίς στη δουλειά του εγκατέλειψε τα παραδοσιακά υλικά της τέχνης του για χάρη του γύψου, του χαρτιού και του σύρματος, για να δημιουργήσει έργα που αποκαλούσε «σχεδόν γλυπτά».

Οι μεγάλης κλίμακας εγκαταστάσεις του διαμορφώθηκαν από καθημερινά αντικείμενα, εφημερίδες, ρούχα (συχνά τα δικά του και της οικογένειάς του), βάλιτσες και παιδικά παιχνίδια, προκειμένου να συλλάβει και να απεικονίσει τις εμπειρίες των μεταναστών εργατών και των οικογενειών τους τη δεκαετία του 1970.

Οι όρθιες ανθρώπινες μορφές του χωρίς πρόσωπο θυμίζουν τους ανθρώπους που, από τότε, δεν έχουν πάψει να αφήνουν για διάφορους λόγους τον τόπο τους και να καταλήγουν σε άγνωστα μέρη παντού στον κόσμο.

«Το 1969, όταν ο Κανιάρης αναγκάστηκε να φύγει από την Ελλά-

δα χωρίς δυνατότητα επιστροφής λόγω της θραυτικής και πολύ επιτυχημένης έκθεσής του ενάντια στη χούντα, βρέθηκε –αν και όχι για οικονομικούς λόγους– στο εξωτερικό με την ιδιότητα του «γκα-σταρμπάιτερ». Από το 1971 και μετά, άρχισε να ασχολείται συστηματικά με αυτό το πρόβλημα.

«Όπως δείχνει η πρότασή του για μια έκθεση σχετικά με αυτό το θέμα από το 1971, ανέλαβε τότε τον ρόλο ενός σαφούς παρατηρητή: «Στόχος μου είναι να χρησιμοποιήσω επιστημονικές αρχές για να προσδιορίσω τα προβλήματα, τις συνθήκες, τους λόγους και την οπτική μιας πληθυσμιακής ομάδας η οποία, λόγω του μεγέθους της, θα μπορούσε να αποτελεί μια χώρα στην Ευρώπη. Η κατευθυντήρια γραμμή μου ήταν να παρατηρήσω μια ομάδα ανθρώπων: πρώτα στη χώρα καταγωγής τους και στη συνέχεια για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα στη νέα χώρα στην οποία είχαν έρθει για να εργαστούν, με ό,τι συνεπάγεται αυτό το πρόβλημα: Πραγματικότητα, όνειρα, καθημερινότητα και προοπτικές». Επειδή ο Κανιάρης

τήρησε σταθερά τον ρόλο του ως παρατηρητή στην υλοποίηση αυτού του στόχου, και αντιτάχθηκε σε οποιαδήποτε πολιτική εφαρμογή ή λειτουργία του έργου του, αντιμετώπισε μεγάλη δυσπιστία», αναφέρει σε κείμενό του ο ιστορικός τέχνης Μίκαελ Φερ, κατε-

«Η Συλλογή Δασκαλόπουλου βοήθησε την Tate να ενισχύσει την εκπροσώπηση από την Ελλάδα», λέει η διευθύνουσα επιμελήτρια της δωρεάς, Κάτι Γουάν.

ξοχήν μελετητής του έργου του καλλιτέχνη.

«Γιατί αποφασίσατε να εκθέσετε τα τέσσερα έργα του Βλάση Κανιάρη δίπλα στο εντυπωσιακό γλυπτό του Μπίσις;» ρωτάμε την Κάτι Γουάν. «Και τους δύο καλλιτέχνες απασχολούσε το κοινω-

νικό και πολιτικό δυναμικό της τέχνης και ήταν ιδιαίτερα καινοτόμοι στη χρήση καθημερινών και βιομηχανικών υλικών», απαντά. Και συνεχίζει: «Ελπίζω ότι η παράλληλη έκθεση θα εκπλήξει τους επισκέπτες, αποδεικνύοντας ότι τέτοιες προσεγγίσεις δεν είναι και τόσο νέες όσο πιστεύουν. Νομίζω ότι τόσο ο Μπίσις όσο και ο Κανιάρης ήταν πρωτοπόροι από αυτή την άποψη, έχοντας δημιουργήσει τέτοιο έργο πριν από πενήντα χρόνια!».

Νέες προοπτικές

Ως υπεύθυνη της δωρεάς Δασκαλόπουλου για την Tate, η κ. Γουάν είναι ο κατάλληλος άνθρωπος για να συζητήσουμε τη σημασία και τις προοπτικές της. «Η δωρεά έχει μεταμορφώσει τον τρόπο με τον οποίο η Tate μπορεί να δείξει τη δουλειά ορισμένων καλλιτεχνών που μπορεί προηγουμένως να αντιπροσωπεύονταν μόνο από ένα έργο, παρά το γεγονός ότι είχαν μια μεγάλη δουλειά».

«Με το παράδειγμα του Κανιάρη, μπορούμε τώρα να εξερευνήσουμε το έργο του σε μεγαλύτερο βάθος και να δείξουμε ότι ήταν ένας καλλιτέχνης που εργάστηκε επίσης σε φιλόδοξη κλίμακα – κάτι που δεν μπορούσαμε να κάνουμε νωρίτερα. Αυτό είναι μόνο ένα από τα πολλά σημαντικά έργα της δωρεάς της Συλλογής Δ. Δασκαλόπουλου που εκθέτουμε φέτος σε όλες τις τοποθεσίες της Tate, έχοντας περάσει τα τελευταία δύο χρόνια προχωρώντας προσηκτικά, ερευνώντας και εξετάζοντας πάνω από 110 κομμάτια».

Ολοκληρώνοντας, αξίζει να θυμίσουμε ότι το φθινόπωρο φιλοξενήθηκε με επιτυχία στο Ελληνικό Κέντρο στην περιοχή Marylebone του κεντρικού Λονδίνου η έκθεση «Βλάσης Κανιάρης: Επιλεγμένα έργα των δεκαετιών 1960-1980», συγκεντρώνοντας ορισμένες από τις πιο χαρακτηριστικές μεγάλης κλίμακας «δομές στον χώρο» του καλλιτέχνη, σε μια παρουσίαση με διαχρονικό περιεχόμενο.

Τα εκθέματα προέρχονταν από τη συλλογή της Πίνακοθήκης Tate, από τη δωρεά της Συλλογής Δ. Δασκαλόπουλου στην Tate και από το Estate του Βλάση Κανιάρη, σε συνεργασία με την Γκαλερί Καλφαγιάν, η οποία επί χρόνια εργάζεται σταθερά για την ανάδειξη του έργου του καλλιτέχνη.

«Πιθανό φόντο» (1974). Μια σύνθεση που ενσωματώνει οικοδομικά υλικά και ρούχα και παραπέμπει στον πλάνητα βίο των μεταναστών.

1. Ο Βλάσης Κανιάρης εγκατέλειψε σχετικά νωρίς τα παραδοσιακά υλικά για χάρη του γύψου, του χαρτιού και του σύρματος, για να δημιουργήσει έργα που αποκαλούσε «σχεδόν γλυπτά». 2. Με τον Κώστα Μωραΐτη (στη μέση) και τον Νίκο Ναυρίδη (δεξιά) στο ατελιέ του τελευταίου. 3. Ανώνυμο (1974). Ένα παντελόνι και παπούτσια σε μια ξύλινη κατασκευή. Μια ύπαρξη δίχως σώμα και πρόσωπο.

Αιζέντα

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ε Σ

9-15.6.24

Επιμέλεια: ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ
kouroupakisa@kathimerini.com.cy

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

«Το Νέο Αγόρι»

Συνεχίζει τις προβολές της η Κινηματογραφική Λέσχη Λάρνακας στην αυλή του μουσείου Πιερίδη με την ταινία «Το Νέο Αγόρι» με την Κέιτ Μπλάνσετ, σε σκηνοθεσία Γουόρντ Ορθον. Τη μουσική της ταινίας υπογράφουν οι Νικ Κέιβ και Γουόρεν Έλις. Σε ένα απομακρυσμένο μοναστήρι στην Αυστραλία της δεκαετίας του '40, η Αδεληρτ Αϊλίν, μια αποσάττρια μοναχή, διευθύνει ένα οικοτροφείο για παιδιά Αβορίγινων. Ένα εννιάχρονο ιθαγενές ορφανό αγόρι φτάνει μέσα στη νύχτα, ένα παιδί που φαίνεται να έχει ξεχωριστές δυνάμεις. Δευτέρα 10 Ιουνίου, ώρα 8:30 μ.μ. Μουσείο Πιερίδη, Ζήνωνος Κιτιέως 4, Λάρνακα. Πληροφορίες τηλέφωνο 99434793.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

Ομαδική έκθεση Land[e]scapes

Η Art Seen παρουσιάζει το δεύτερο μέρος της ομαδικής έκθεσης «Land[e]scapes», σε επιμέλεια Μαρίας Στάθη. Η έκθεση «Land[e]scapes» διερευνά τη σχέση μας με τη φύση, τη γεωλογία, τον τόπο και τον χρόνο. Στην έκθεση συμμετέχουν επιλεγμένοι καλλιτέχνες των οποίων οι δημιουργίες προσφέρουν ερεθίσματα για καινούργιους τρόπους θεώρησης του τοπίου. Στα έργα της έκθεσης, ο επισκέπτης θα αναγνωρίσει περιβαλλοντικές ανησυχίες, γοητευτικά παιχνίδια με τη γεωλογία, ενώ θα έχει την ευκαιρία για διερεύνηση του πώς ο πόλεμος αλλοιώνει τη γη, για συμβολικά ταξίδια σε χαμένες πατρίδες, ταξίδια σε άλλες ηπείρους, μέσα από παιδικές αναμνή-

σεις, ουτοπίες, παραδείσια και μυθολογικά οράματα. Συμμετέχουν οι καλλιτέχνες: Χρίστος Ακροδάλιπς, Παναγιώτης Ανδρέου, Βάσια Α. Βανέζη, Μαρίνα Γκενάντιεβα, Serena Caulfield, Βασίλης Ζωγράφος, Benjamin Deakin, Ανδρέας Καλλής, Κυριάκος Καλλής, Νικόλας Κυρίλλου, Παναγιώτης Μιχαήλ, Βίκυ Περικλέους, Amy Stephens, Κοραλία Στεργίδη, Αμίκαν Τορέν, Shaheer Zazai και Νίκος Φιλίππου & Μαριλένα Ζαχαίου. Παράλληλες Εκδηλώσεις: Τετάρτη 12 Ιουνίου, ώρα 7:30 μ.μ. - Performance από την Κοραλία Στεργίδη. Γκαλερί Art Seen, λεωφ. Αρχ. Μακαρίου 66Β, Λευκωσία. Διάρκεια έως 28 Ιουνίου. Πληροφορίες 22006624, www.art-seen.org

ΑΝΑΓΝΩΣΕΙΣ

Της ΜΑΡΙΑΣ ΚΑΤΣΟΥΝΑΚΗ

Τα Γλυπτά του μέλλοντός μας

Αν ευσοδοθούν οι προσπάθειες για την επιστροφή των Μαρμάρων, στην τελετή υποδοχής τους στη χώρα μας θα έχει διακριτή θέση και η Τουρκία. Θα έχει παίξει κι εκείνη τον ρόλο της, πλέον επισήμως, στο πλευρό της Ελλάδος. Είναι γνωστό ότι δεν υπήρχε τουρκικό φιρμάνι που να νομιμοποιεί τη πράξη του Ελγίν, όπως επικαλούνται οι Βρετανοί. Το σημαντικό είναι ότι για πρώτη φορά αυτό εκφράζεται επισήμως από τη γείτονα διά της επικεφαλής του τμήματος καταπολέμησης της παράνομης διακίνησης αρχαιοτήτων της Τουρκίας, σε πρόσφατη παρέμβαση της στην UNESCO.

Το θέμα έφεραν στην επιφάνεια οι συνάδελφοι Σάκης Ιωαννίδης και Νικόλας Ζώνης («Κ» 4 και 5/6) ανατροφοδοτώντας με επιπλέον υλικό μια δεξαμενή δεκαετιών. Μετρώντας και μόνο από το 1982, όταν η Μελίνα Μερκούρη ξεκίνησε επισήμως την εκστρατεία της, έχουν υπάρξει αναρίθμητες εκκλήσεις, αντεγκλήσεις, παρεμβάσεις, δηλώσεις, δημοσκοπήσεις, προσπάθειες μεμονωμένες και ομαδικές, νομικά επιχειρήματα, ηθικές πιέσεις, οτιδήποτε, τέλος πάντων, μπορούσε να ασκήσει πίεση προς τη βρετανική πλευρά για την επιστροφή.

«Ποτέ η Ελλάδα δεν διεκδικούσε τόσο έντονα και τόσο μεθοδικά και διαχρονικά ένα κομμάτι της ταυτότητάς της όπως είναι τα αρχιτεκτονικά γλυπτά του Παρθενώνα», είχε σωστά επισημάνει ο διευθυντής του Μουσείου της Ακρόπολης Νίκος Σταμπολίδης σε «Γεύμα» του με την «Κ» πριν από δύο χρόνια. Υπογράμμισε με έμφαση ότι «ο κόσμος κακώς νομίζει πως πρόκειται για μια διαμάχη ανάμεσα στα δύο μουσεία ή ανάμεσα στις δύο χώρες. Είναι θέμα παγκόσμιο. Πρέπει να ξαναγίνει ακέραιο αυτό το σύμβολο γιατί δλώνει και την ενότητα αυτού του κόσμου».

Αναρωτιέμαι αν υπήρξε κάτι που δεν έχει γραφτεί, ειπωθεί ή επιχειρηθεί στη σχεδόν ενόσω χρόνο (από την ίδρυση του ελληνικού κράτους), διαδρομή της διεκδίκησης. Βέβαια το αίτημα πυρακτώθηκε με τη Μελίνα Μερκούρη. Εδώ και χρόνια οι προσπάθειες συστηματοποιήθηκαν, ο

ΦΕΣΤΙΒΑΛ

3rd Cyprus Bloomsday Festival

Σε συνεργασία με την Πρεσβεία της Ιρλανδίας στην Κύπρο, το Ιδεόγραμμα (Λίλη Μιχαηλίδου και Νόρα Χατζησωτηρίου) συντονίζει και φέτος το 3ο Φεστιβάλ Bloomsday, προς τιμήν του μεγάλου Ιρλανδού συγγραφέα James Joyce, που θα πραγματοποιηθεί στις 14, 15 και 16 Ιουνίου στη Λάρνακα, Λεμεσό και Λευκωσία αντίστοιχα. Bloomsday στη Λάρνακα, την Παρασκευή, 14 Ιουνίου, ώρα 8:30 μ.μ.: James Joyce Ulysses: Ένα εσωτερικό ταξίδι επιστροφής. Παρουσίαση: Αγγέλο Καϊμακλιώτη και Μαρία Κούβαρου, ποιήτριες. Αναγνώσεις: Αθηνά Τέμβριου, Μαρία Κούβαρου, ποιήτριες και Χρήστος Τσιαπής, Νίκος Τάσου, ποιητές. Οργάνωση: Πολιτιστι-

κή Κίνηση Λάρνακας - Φίλοι της Λογοτεχνίας, στο Κλειδί Cafe Bar: Κωνσταντίνου Καλογερά 72, Λάρνακα. Bloomsday στη Λεμεσό, το Σάββατο, 15 Ιουνίου, ώρα 8:30: James

Joyce Ulysses: Όψεις του επέκεινα. Παρουσίαση: Κατερίνα Βοσκαρίδου, θεατρολόγος - αφηγήτρια. Αναγνώσεις: Δημήτρης Κωνσταντινίδης, ηθοποιός - θεατρολόγος / Κωνσταντίνος Ν. Μακρής, Λογοτέχνης / Χριστίνα Μεταξά, συγγραφέας / Έλενα Χειλέτη, ηθοποιός, Τεχνοδρόμο: Ανδρέα Κάλβου 1, Λεμεσό. Bloomsday στη Λευκωσία, την Κυριακή, 16 Ιουνίου, ώρα 8:00 μ.μ.: James Joyce Ulysses: Η μουσικότητα στο έργο του. Παρουσίαση: Λίλη Μιχαηλίδου, ποιήτρια. Αναγνώσεις: Άντι Παπαδημητρίου, συγγραφέας - ηθοποιός και Νεόφυτος Νεοφύτου, Άντιο Παπαμιχαήλ, ηθοποιός. **Δημάρχειο Λευκωσίας, Rooftop, Επτανήσου 11.**

ΜΟΥΣΙΚΗ

«A Night In Havana»

Μια μαγευτική βραδιά με αγαπημένα κομμάτια της τζαζ, λατίν τζαζ και τζαζ fusión μουσικής. Μελωδίες, ρυθμοί και ερμηνείες από δύο κορυφαίους στη διεθνή σκηνή Κουβανούς καλλιτέχνες που υπόσχονται να σας απογειώσουν και να σας ταξιδεύσουν στην εξωτική Αβάνα! Διαθέτοντας ένα σπάνιο ταλέντο, ο Rolando Luna ξεχωρίζει για την εφευρετικότητα, τη δεξιοτεχνία και το εξαιρετικό μουσικό του χάρισμα, τόσο ως πιανίστας όσο και ως συνθέτης και διασκευαστής. Η Κουβανή τραγουδίστρια Marjorie Montero θα καθλώσει με την αισθητική, ζεστή της φωνή και το μοναδικό της στιλ ερμηνείας. Τα κομμάτια έχουν διασκευαστεί για συμφωνική ορχήστρα από τον Rolando Luna ειδικά για τη συναυλία της Telethon. Σε συνεργασία με τη Συμφωνική Ορχήστρα Κύπρου. Υποστηρικτής: Πρεσβεία της Κούβας στην Κύπρο.: Πέμπτη 13 Ιουνίου, Αμφιθέατρο Σκαλι, Αγλαντζιά, Λευκωσία, ώρα 8:30 μ.μ. **Εισιτήρια www.soldoutticketbox.com. Όλα τα έσοδα θα διατεθούν στο TELETHON.**

ΕΚΘΕΣΗ

Reverie, Cyprus Young Contemporaries

Το πρόγραμμα Καλών Τεχνών του Τμήματος Σχεδιασμού και Πολυμέσων του Πανεπιστημίου Λευκωσίας διοργανώνει έκθεση των τελειοφοιτών του, Cyprus Young Contemporaries: Reverie στο Korai Project Space [13-20 Ιουνίου 2024]. Η έκθεση Reverie μεταφέρει τους θεατές σε ένα πολυαισθητηριακό κόσμο όπου ενώνονται όνειρα και πραγματικότητα. Το κάθε εικαστικό έργο που παρουσιάζεται αντιπροσωπεύει την αντίληψη του κάθε καλλιτέχνη και της κάθε καλλιτέχνιδας ως προς το συνειδητό, το υποσυνείδητο και το υπερφυσικό. Αντλώντας από έννοιες όπως η παιδικότητα, τα όνειρα και το φανταστικό πεδίο τα έργα σχετίζονται με θεωρίες ψυχολογίας, την ποιητικότητα του υποσυνείδητου και τα αρχέτυπα. Μέσα από την έκθεση διακρίνουμε και αισθανόμαστε ερωτήματα και αντιλήψεις για την ανθρώπινη ψυχή και για αισθήσεις όπως η νοσταλγία και ο ρεμβασμός. **Korai Project Space, 6-8 Αδαμάντιου Κοραή, Λευκωσία.**

ΜΟΥΣΙΚΗ

Tigran Hamasyan, Marc Karapetian, Tzaz στο Grove

Ο Αρμένιος συνθέτης και πιανίστας Tigran Hamasyan θα συμπράξει με τους Marc Karapetian (ηλεκτρικό μπάσο) και Arman Mnatsakanian (ντραμς) για να παρουσιάσει ένα πρόγραμμα εμπνευσμένο από το τελευταίο του άλμπουμ «The Call Within» - ένα ταξίδι στον ονειρικό εσωτερικό κόσμο του καλλιτέχνη, που για αυτόν είναι τόσο ρεαλιστικός όσο και ο φυσικός του κόσμος. Πρόκειται για έναν καλειδοσκοπικό ηχητικό τάπητα που σπάει τα όρια της τζαζ, αντλώντας έμπνευση από την περιέργεια του Hamasyan για χάρτες διαφόρων ιστορικών περιόδων, και τον ενδιαφέρον του για την ποίηση, για τις χριστιανικές και προχριστιανικές ιστορίες και θρύλους της Αρμενίας, την αστρολογία, τη γεωμετρία, τα αρχαία σχέδια, τα βραχίδια γλυπτά, και την τέχνη της κινηματογραφίας. Σάββατο 15 Ιουνίου, στον υπαίθριο χώρο του Ιδρύματος Τεχνών Φάρος, The Olive Grove στον Δελίκηππο. **Πληροφορίες τηλέφωνο 22663871, www.pharosartsfoundation.org**

ΜΟΝΟΚΑ | Του ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΛΑΚΑΣΑ

Μάνα, μην πλέκεις άλλο, καλά έγγραφα...

Οι Πανελλαδικές Εξετάσεις παράγουν... άυλη κληρονομιά στην Ελλάδα; Μην καυχάζεστε. Έχει γίνει έθιμο σε διάφορες περιοχές της χώρας πριν από την έναρξη των εξετάσεων να τελούνται λιτανείες για τους υποψηφίους. Ιερείς δίνουν στους μαθητές ευχές και συμβουλές για το πώς να χειριστούν το άγχος των εξετάσεων. Στο τέλος ευλογούν τα παιδιά, ενώ τους μοιράζουν μικροδώρα. Μεταξύ αυτών, cd με την Καινή Διαθήκη, εικόνες, αλλά και σοκολάτες. Απαραίτητο βέβαια δώρο, και κρηστικό, είναι τα στιλό με ή χωρίς εικονίτσες, που θα μπορούν να έχουν οι υποψήφιοι στις εξετάσεις, μάλλον για να έχουν θεία φώτιση προς απάντηση των θεμάτων. Μάλιστα, σε κάποιες θείες λειτουργίες μετείχαν και τοπικά στελέχη της εκπαίδευσης.

Παλαιότερο... έθιμο, και άρα πιο ισχυρό, είναι η εμφάνιση των γονιών έξω από τα εξεταστικά κέντρα, κυρίως μαμάνων. Πώς να ξεπεράσουν το άγχος οι γονείς, αν όχι με κοινωνική κριτική - κουτσουμπολιά, δηλαδή; Μάλιστα, στα δικά μου χρόνια, προ τριάντα και βάλε έτη, θυμάμαι ότι κάποιες μητέρες κατέφευγαν στο ιδιαίτερος αγχολυτικό, καθώς και χρήσιμο, πλέξιμο.

Πρόσφατα, δε, συνέβη και το εξής περιστατικό. Στον Βόλο, γονείς που είχαν συγκεντρωθεί έξω από εξεταστι-

Μαμάδες έξω από σχολείο, μια εικόνα που επαναλαμβάνεται κάθε χρόνο κατά την περίοδο των Πανελλαδικών Εξετάσεων.

κό κέντρο, κατήγγειλαν ότι συνεργείο έκανε εργασίες με κομπρεσέρ, με αποτέλεσμα να προκαλεί θόρυβο που θα διασπούσε τη συγκέντρωση των παιδιών στα θέματα. Πέτυχαν έτσι την απομάκρυνση των εργατών. Το αστείο είναι ότι, όπως ανέφεραν οι επιτηρητές του εξεταστικού κέντρου, ουδείς υποψήφιος είχε διαμαρτυρηθεί για τυχόν θορύβους που τον ενοχλούσαν.

Προφανώς και η εσωτερική ανάγκη ενός 18χρονου να καταφύγει σε κάτι ανώτερο -σε ό,τι πιστεύει- σε μια κρί-

σημη στιγμή για τη ζωή του είναι προσωπική υπόθεση, που δεν επιδέχεται αξιολόγηση. Όλοι το κάνουμε αλλιώς. Και σαφώς η συσπείρωση της οικογένειας σε μια δύσκολη περίοδο ενός μέλους της είναι πολύτιμη πράξη αγάπης, φροντίδας, αποτελεί εν πολλοίς την ουσία των υγιών οικογενειακών δεσμών. Όμως άλλο ζήτημα αυτό, και άλλο αυτό που βλέπουμε να συμβαίνει τούτες τις ημέρες κάθε χρόνο.

Η υπερβολή των αντιδράσεων αυτών διόλου δεν υπερκαλύπτει, αντι-

θέτα υπερτονίζει, τις παθογένειες της «αγίας» ελληνικής οικογένειας. Και αυτό που ξαφνιάζει είναι πως η υπερβολή ανακυκλώνεται από τις νεότερες γενιές γονιών, που την έχουν υποστεί. Γιατί το κάνουν; Οι νεότεροι δεν μαθαίνουν από τα λάθη των προηγούμενων;

Δεν έχει να κάνει με το άγχος των γονιών, οι οποίοι έχουν καταξοδευτεί στα φροντιστήρια ώστε το παιδί να επιτύχει σε μια καλή σχολή. Οι θυσίες προς τους αγαπημένους δεν θέλουν εξαργύρωση, ούτε προσβλέπουν σε ανταποδοτικό όφελος. Οι γονείς υπερβάλλουν διότι βλέπουν το παιδί ως δική τους προέκταση, θέλουν να καρπωθούν την επιτυχία του, να δικαιωθούν μέσα από αυτήν. Μήπως ελπίζουν πως έτσι παρόντως θα γαλακτώσουν για τα λάθη που έχουν κάνει στο μεγάλο των παιδιών; Έτσι όμως δεν τα αφήνουν μόνο τους να παλέψουν γι' αυτό που επιθυμούν, να αγωνιστούν για το μέλλον τους. Τα κρατούν κολημένα στην... ποδιά της μάνας! Αυτά που χρειάζονται οι υποψήφιοι είναι ένα καλό πρωινό, λίγο γόνιμο άγχος, μια ζεστή αγκαλιά και μια «καλή επιτυχία». Το φυλλοκάρδι για την πρόοδο των παιδιών τους, οι γονείς, as το κρατήσουν για εκείνους, ενθύμιο προσωπικό ότι υπήρξαν στοργικοί, γλυκοί γονείς.

Σε ποιον κόσμο και ποια κοινωνία θα επιστρέψουν τα κλαπέντα; Ποιος μπορεί να πει με ακρίβεια; Κανείς. Ας χαιρόμαστε, λοιπόν, κάθε βήμα προς τον στόχο.

ορθολογισμός, η νομική επιχειρηματολογία, η πολιτική και η διπλωματία οργανώσαν το δάκτυτο συναισθημα χωρίς, όμως, να το περιορίσουν ή να το «παγώσουν». Απλώς, να, κάποιες φορές, προκλήθηκε υπερκορεσμός. Το θέμα έμεινε στην πολιτική ατζέντα των κυβερνήσεων για ψηφοθηρικούς και όχι ουσιαστικούς λόγους. Ήταν ένας πολιτισμός λαϊκός και εξαγωγίμος, αφορούσε τόσο το εσωτερικό ακροατήριο όσο και σύγχρονους φιλέλληνες του εξωτερικού.

Η διατύπωση του Ν. Σταμπολίδη, «πρέπει να ξαναγίνει ακέραιο αυτό το σύμβολο γιατί δλώνει και την ενότητα αυτού του κόσμου», αποτυπώνει, εν πολλοίς, την ανάγκη της σημερινής εποχής, του κατακερματισμού, της πολυδιάσπασης (όχι μόνο της προσοχής), των πόλεμων και των όλο και μεγαλύτερων κινδύνων - κυρίως στο περιβάλλον. Ο 21ος αιώνας των ποικίλων μεταλλάξεων λίγα πράγματα διαφυλάσσει αποθηκευμένα ως παγκόσμια κληρονομιά. Ο Παρθενώνας, ένα από αυτά, και ο βάνουσος τραυματισμός του από τον Ελγίν συνιστούν μια ιστορία αφηγηματικά συνταρακτική.

Τι θα σημάνει για την ελληνική κοινωνία η ενδεχόμενη (παραμένη δύσκολο χειρίσμα) επιστροφή υπό όρους; Θα είναι η χαρά τόσο μεγάλη που θα ενισχύσει το συλλογικό φανταστικό, θα το ενεργοποιήσει, θα είναι μια κατάκτηση όχι μόνο για το ελληνικό κράτος αλλά και για τη διεθνή κοινότητα; Θα συρρέουν πλέον και Έλληνες κατά εκατοντάδες χιλιάδες στο Μουσείο της Ακρόπολης; Το σοσιαλμιντιακό τοπίο θα πανηγυρίζει ή μήπως αρχίσουν και θεωρίες ψυχωμοσίας ότι πρόκειται για τόσο ακριβή ψηφιακά αντίγραφα που δεν ξεχωρίζουν από τα πρωτότυπα; Αν μάλιστα το Βρετανικό Μουσείο σκεφτεί να εκθέσει αντίγραφα στη θέση των Γλυπτών...

Σε ποιον κόσμο και ποια κοινωνία θα επιστρέψουν τα κλαπέντα; Ποιος μπορεί να πει με ακρίβεια; Κανείς. Ας χαιρόμαστε, λοιπόν, κάθε βήμα προς τον στόχο.

Ο Βενιζέλος και η επιθετική μαϊμού

Μια ιστοριογραφία με λογοτεχνική αφήγηση

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Δ. ΜΙΚΡΟΥΔΗΣ
Ο Βενιζέλος και η βασιλεία
εκδ. Επικέντρο, 2024, σελ. 216

Του ΚΩΣΤΑ ΚΑΒΑΝΟΖΗ

Ο Ρόμιν Κόλινγκγουντ υποστήριζε ήδη από το 1946 πως στην ιστοριογραφία είναι απαραίτητη η αργότερη φαντασία του ιστοριογράφου, η οποία τον βοηθάει να πετύχει μια συνεκτική αφήγηση, αλλά και παίζει σημαντικό ρόλο στο τι οι πηγές θα του αποκαλύψουν. Η μυθοπλαστική φύση της ιστοριογραφίας –και η συγγένειά της με τη λογοτεχνική αφήγηση– είναι προφανής από αυτή τη σκοπιά. Συμβαίνει συχνά η πρώτη ύλη του ιστοριογράφου –τα έγγραφα, οι μαρτυρίες, τα τεκμήρια– να μη διαφέρει από εκείνη του μυθιστοριογράφου. Στο αμιγώς ιστοριογραφικό βιβλίο του Γεωργίου Δ. Μικρούδης, το θέμα του οποίου προσδιορίζεται με σαφήνεια στον τίτλο του, ο Ελευθέριος Βενιζέλος εννέα μέρες πριν από τον θάνατό του γίνεται θύμα μιας έντονα ειρωνικής συγκυρίας. Εκφράζοντας σε επιστολή του προς τον βουλευτή Λουκά Κανακάρη-Ρούφο τη «ζωπρά» χαρά του για την ανάθεση του υπουργείου Στρατιωτικών από τον Γεώργιο Β' στον Ιωάννη Μεταξά, κλείνει –έχοντας τοποθετηθεί πολιτικά για τελευταία φορά στη ζωή του– με τη φράση «Από μέσα από την καρδιά μου αναφωνώ: ζήτω ο βασιλεύς!». Ο Μικρούδης δεν χάνει την ευκαι-

Παρότι ο συγγραφέας γνωρίζει καλά ότι «η αληθινή ιστορία δεν γράφεται με εικασίες», δίνει εναύσματα προς τον αναγνώστη για να χρησιμοποιήσει τη φαντασία του.

ρία να προσδώσει μυθοπλαστική σχεδόν ποιότητα στο παράθεμα, επισημαίνοντας ότι η τελευταία αυτή πολιτική τοποθέτηση του Βενιζέλου –η οποία κατά την εκτίμηση πολλών τον εκθέτει ανεπαρκώς– «εδόθη, όχι μόνον υπέρ του Γεωργίου, αλλά και χάριν του κατά συνθήκη υβριστή του».

Ο θάνατος του Αλέξανδρου

Το κεφάλαιο επίσης που είναι αφιερωμένο στις σχέσεις του Βενιζέλου με τον ατυχήσαντα βασιλιά Αλέξανδρο, ο οποίος πέθανε –μυθιστορηματικώς τρωπώ– από δάγκωμα μαϊμούς το 1920, τελειώνει με την επίδεξη συγγραφική

ιδιοποίηση της διατυπωμένης από τον Τσώρτσιλ υπόθεσης, ότι χωρίς εκείνο το δάγκωμα πιθανότατα δεν θα είχαν πεθάνει 250.000 Έλληνες. Ο Μικρούδης, μολονότι γνωρίζει καλά ότι «η αληθινή ιστορία δεν γράφεται με εικασίες», δεν διστάζει να δώσει εναύσματα προς τον αναγνώστη για να χρησιμοποιήσει εκείνος την κρίση και τη φαντασία του. Σε κάτι ανάλογο όμως δεν στοχεύει και η καλή λογοτεχνία, όταν ιδιοποιείται κατά το δοκούν όσα κομίζει η ιστορική κληρονομιά, προκειμένου να μας φέρει εντέλει αντιμέτωπος με την ίδια τη συνθήκη της εν χρόνω και τόπω ύπαρξής μας;

Ως ιστοριογράφος επιπλέον ο Μικρούδης ξέρει ότι δεν μπορεί να είναι «ένα εντελώς ουδέτερο πρόσωπο, ένας ψυχρός ανατόμος ή ιατροδικαστής» και δεν επιχειρεί κατά συνέπεια να αποκρύψει ούτε την εκτίμηση ούτε την ανθρώπινη συμπάθειά του προς συγκεκριμένες ιστορικές προσωπικότητες. Συμπάθεια η οποία τον κινητοποιεί κατά τρόπο ανάλογο με τον οποίο ένας λογοτέχνης ενδίδοντας στην αδυναμία που τρέφει για ορισμένους ήρωές του συμπάσκει μαζί τους, χωρίς όμως να μπορεί να κάνει τίποτε ούτε γι' αυτούς ούτε για την εξέλιξη της ιστορίας που αφηγείται. Τα ιστορικά πρόσωπα που εμφανίζονται στο βιβλίο θυμίζουν έντονα μυθιστορηματικούς χαρακτήρες των οποίων η μοίρα καθορίζεται από

Ο βασιλιάς Κωνσταντίνος Α' και ο Ελευθέριος Βενιζέλος, πρωταγωνιστές του εθνικού δικασμού.

το ποιόν, την ιδιοσυγκρασία, τις πράξεις ή τις παραλείψεις τους, αλλά και από δυνάμεις υπέρτερες ή την τύχη. Τα πρόσωπα αυτά δεν υπήρξαν μόνο προσωπικότητες, αλλά και άνθρωποι όπως όλοι μας και αυτό ακριβώς το στοιχείο είναι που προσδίδει στην εξιστόρηση του Μικρούδης έναν αφηγηματικό τόνο. Τα πρόσωπα του βιβλίου λυπούνται, χαίρονται, συμβιβάζονται, αντιστέκονται κι εμείς παρακολουθούμε εκ του ασφαλούς την πορεία προς τη μοίρα που ήδη γνωρίζουμε ότι περιμένει τον καθένα τους, συνειδητοποιώντας ότι η μοίρα αυτή έχει σημαντικά καθορίσει, μέσα από μια ιλιγγιώδη, αδιανόητη αλληλουχία και τη δική μας προσωπική μοίρα. Κάπως έτσι η μαϊμού που σκοτώνει τον Αλέξανδρο το 1920 ή τα χαλασμένα νεφρά και οι επιληπτικές κρίσεις που οδηγούν τον ταπεινωμένο Κωνσταντίνο στον θάνατο το 1923 μπορούν να γίνουν μέχρι και προσωπική μας υπόθεση.

Τα επιλεγμένα παραθέματα του βιβλίου κάνουν τα πρόσωπα να ξαναδρούν και τα γεγονότα να

ξανασυμβαίνουν μπροστά στα μάτια μας μέσα στις σελίδες του. «Τό αίμα του Παπούλα, του Κοιμήση και του Βολάνη θά έπιπέση επί των κεφαλών μας...», ακούμε οργίλη τη φωνή του Βενιζέλου στο κείμενο. «Πᾶς ὅστις συλλαμβάνεται μετέχων κινήματος νά φονεύεται επί τόπου», απαιτεί ο Ιωάννης Μεταξάς, ενώ αρκετές σελίδες –και χρόνια– πιο πριν ο τραγικός και βαθιά ανθρωπίνος Αλέξανδρος ρωτάει εναγωνίως τον Κρήτα Εθνάρχη: «Σεῖς φιλελεύθερος καί δημοκρατικός δέν χάιρεσθε ὅτι ἀποφάσισα νά παντρευθῶ μίαν Ἑλληνίδα;». Τα μεταγραμμένα επακριβώς παραθέματα λειτουργούν αφενός σαν εκθέματα σε κάποιο μουσείο, αλλά και μας ωθούν αφετέρου να προσεγγίσουμε το παρελθόν αυτό μέσα από το αναπλαισιωμένο αποτύπωμά του, προσδιορίζοντας σαφέστερα –και πιθανόν ανατρεπτικά– τη διαλεκτική του σχέση με το παρόν.

Το τέρας του Φρανκενστάιν

Εχοντας λάβει τον Απρίλιο του 1936 εντολή σχηματισμού κυβέρ-

νησης από τον Γεώργιο Β' και εξασφαλιζοντας ψήφο εμπιστοσύνης –παρά το μόλις 3,9% που είχε πετύχει στις εκλογές– από τους βουλευτές όλων σχεδόν των κομμάτων, ο Ιωάννης Μεταξάς, γράφει ο Μικρούδης, θα συμπεριφερθεί μέσα σε λιγότερο από τέσσερις μήνες «σαν το τερατούργημα του Βίκτωρος Φρανκενστάιν, που στο τέλος στράφηκε κατά του δημιουργού του». Τα ιστοριογραφικά έργα κατά τον Hayden White ακολουθούν τα αρχέτυπα του ρομάντζου, της κωμωδίας, της τραγωδίας και της σάτιρας. Αν κρίνουμε και από το προηγούμενο πόνημά του, το συναρπαστικό «Μετέωρο βήμα στη Μικρασία» (Νεφέλη 2019), ο Μικρούδης το γνωρίζει καλά αυτό. Και γνωρίζει επίσης εκείνο που οι αδελφοί Goncourt επισήμαναν από τον 19ο κιόλας αιώνα: «Η ιστορία είναι ένα μυθιστόρημα που συνβη και το μυθιστόρημα μια ιστορία που θα μπορούσε να έχει συμβεί».

Ο κ. Κώστας Καβανόζης είναι συγγραφέας.

Η ΜΠΥΡΑ ΚΕΟ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΕΙ ΤΗΝ ΚΩΜΩΔΙΑ ΤΟΥ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΟΥ:

ΓΙΑ
ΟΝΟΜΑ...

MATHIEU DELAPORTE
ALEXANDRE DE LA PATELLIERE

Μετάφραση - διασκευή: Θοδωρής Πετρόπουλος

Σκηνοθεσία:
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΑΡΚΟΥΛΑΚΗΣ

ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΟΥΝ:
ΙΕΡΟΚΛΗΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ
ΡΕΝΙΑ ΛΟΥΙΖΙΔΟΥ
ΚΡΑΤΕΡΟΣ ΚΑΤΣΟΥΛΗΣ
ΝΤΟΡΑ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ
ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΖΑΜΠΕΤΑΚΗΣ

ΕΙΣΙΤΗΡΙΑ: [ticketmaster](#).cy | [ACS](#) | 7777 7040

EXTRA ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ
ΠΑΤΤΙΧΕΙΟ ΘΕΑΤΡΟ ΛΕΜΕΣΟΥ:
ΤΕΤΑΡΤΗ 12 ΙΟΥΝΙΟΥ
18.00 (ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ)
ΜΑΡΚΙΔΕΙΟ ΘΕΑΤΡΟ ΠΑΦΟΥ:
ΚΥΡΙΑΚΗ 16 ΙΟΥΝΙΟΥ:
21.00 (ΒΡΑΔΙΝΗ)

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ
ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ:
5-6-7 & 8 ΙΟΥΝΙΟΥ

ΠΑΤΤΙΧΕΙΟ ΘΕΑΤΡΟ
ΛΕΜΕΣΟΥ:
10-11 & 12 ΙΟΥΝΙΟΥ

ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ UCLAN
CYPRUS - ΠΥΛΑ
13 & 14 ΙΟΥΝΙΟΥ

ΜΑΡΚΙΔΕΙΟ ΘΕΑΤΡΟ
ΠΑΦΟΥ:
15 & 16 ΙΟΥΝΙΟΥ

ΜΕΓΑΣ ΧΟΡΗΓΟΣ: [cable.net](#)

ΧΟΡΗΓΟΙ:

[Electroline](#)
έρεα στο αύριο

[onan](#)
ΚΥΡΠΟΙ

ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΕΣ:

[Pharma LEAD](#)
PHARMACY
CARE PRODUCTS

[Parex](#)
Δ.Κ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ ΛΤΔ.

[COSMOS](#)
insurance

[McDonald's](#)

ΧΟΡΗΓΟΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ:

[LOVE 100.7FM](#)
98.1 & 105.7

[A](#)

[πλε ώρες](#)

ΟΙ ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΗΘΟΠΟΙΩΝ
ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΜΕ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ ΤΗΣ

[UNICARS](#)
Driving your stories.

ΜΕΡΟΣ ΤΩΝ ΚΑΘΑΡΩΝ ΕΣΟΔΩΝ
ΘΑ ΔΙΑΤΕΘΟΥΝ ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΟΥ

[McDonald's](#)

Δεν έγινα μισθοφόρος της μουσικής

Η Λορίνα Μακένι μιλάει στην «Κ» για τις συναυλίες της και τα 30 χρόνια από την κυκλοφορία του «The Mask and Mirror»

Συνέντευξη στη ΒΑΡΒΑΡΑ ΣΑΒΒΙΔΗ

Ημερη, ζεστή και προσηνής, η Καναδή τραγουδοποιός Λορίνα Μακένι, η οποία συνδέθηκε με την άγνοια της world μουσικής κατά τη δεκαετία του '90 μέσα από τις λυρικές συνθέσεις της με κέλτικες και ανατολίτικες αναφορές και την καθαρή σοπράνο φωνή της, στέκει μπροστά μου χαμογελαστή καθώς ξεκινάμε μέσω βίντεο τη συνέντευξη, με αφορμή τις επερχόμενες συναυλίες της σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη. Είναι καθισμένη στο γραφείο της, το οποίο στεγάζεται σε ένα κτίριο του 1929, που έχει στην ιδιοκτησία της από το 2000. Εκεί εδρεύει επίσης το Falstaff Family Centre, που περιλαμβάνει ένα μικρό ιδιωτικό σχολείο και μια ομάδα που ασχολείται με παιδιά που έχουν αυτισμό. «Πρόκειται για ένα φιλανθρωπικό δώρο, που έχω την τιμή να προσφέρω στην τοπική κοινότητα», λέει καθώς ξεκινάμε τη συζήτηση.

Η Λορίνα Μακένι είναι ο ορισμός της ανεξάρτητης καλλιτέχνης. Από τη δεκαετία του '80 έχει τη δική της δισκογραφική, Quinlan Road, αυτοχρηματοδοτεί τους δίσκους της, δεν έχει μάνατζερ. «Είμαι η ίδια υπεύθυνη για την επιχειρηματική πλευρά της δουλειάς μου και σε αυτό με βο-

Ποτέ δεν με ενδιέφερε να γίνω τραγουδίστρια, δεν με γοήτευε η διασημότητα, και όλες αυτές οι παγίδες, ήθελα μια ζωή γεμάτη νόημα.

Αναζητούσα να μάθω περισσότερα για την Ιστορία, τους πολιτισμούς και τους τόπους στους οποίους είχαν εγκατασταθεί οι Κέλτες. Ρουφούσα αυτή τη γνώση σαν σφουγγάρι και στη συνέχεια τη μετουσίωνα στις συνθέσεις μου.

ηθάει μια ομάδα καλών συνεργατών», αναφέρει. Συμπληρώνει μάλιστα πως δουλεύει καθημερινά στο γραφείο της από τις 9 έως τις 5 στη μικρή πόλη του Στράτφορντ όπου κατοικεί, περίπου 80 χιλιόμετρα από το Τορόντο. Αναρωτιέμαι αν αυτή η ανεξάρτητη καλλιτεχνική πορεία ήταν μια συνειδητή απόφαση εξαρχής. «Νομίζω πως αυτό πηγάζει από το ότι μεγάλωσα σε μια μικρή αγροτική κοινότητα καταμεσής των канаδικών λιβαδιών και περνούσα πολύ χρόνο στη φάρμα των παππούδων μου. Η ανεξαρτησία και η αυτάρκεια βρίσκεται στην καρδιά της κουλτούρας των αγροτών». Εχοντας μεγαλώσει σε αυτό το περιβάλλον, η αρχική της επιθυμία ήταν να γίνει κτηνίατρος, σύντομα όμως αποφάσισε να εγκαταλείψει τις σπουδές της για τη μουσική.

Το πρώτο άλμπουμ

Αποφασισμένη να προχωρήσει, έπεισε τους γονείς της να της δανείσουν τα χρήματα που είχαν κρατήσει για τις σπουδές της, ώστε να χρηματοδοτήσει τον πρώτο της δίσκο, «Elemental», ποσό που κατάφερε να τους επιστρέψει λίγα χρόνια αργότερα. «Το 1985, όταν κυκλοφόρησα το «Elemental», δεν γνώριζα ούτε τα ονόματα των δισκογραφικών. Είχα όμως ένα βιβλίο, με τίτλο

«Πώς να φτιάξεις και να πουλήσεις τον δικό σου δίσκο» της Νταϊάν Ράπαπορτ, που ήταν η Βίβλος μου», αναφέρει. Παίζοντας μουσική στους δρόμους του Τορόντο και πουλώντας τις κασέτες του «Elemental», κατάφερε να συγκεντρώσει χρήματα για την επόμενη κυκλοφορία της, «κι έτσι μέσα σε πέντε χρόνια ανέπτυξα την ικανότητα να αυτοχρηματοδοτώ τους δίσκους μου». Εστίασε την μπάντα με την οποία περιόδευσαν στον Καναδά κι εξασφάλισε συμφωνίες με τους πωλητές λιανικής και τους διανομείς των δίσκων της. «Το 1990 ήμουν πλέον αυτάρκτη».

Πώς άραγε προέκυψε αυτή η σιγουριά για τον δρόμο που ήθελε να ακολουθήσει; «Είχα αποφασίσει από νωρίς ότι δεν θα γινόμουν μισθοφόρος της μουσικής βιομηχανίας», απαντά χωρίς δεύτερη σκέψη. «Εξακολουθώ να έχω την ψυχική του ανθρώπου που κάποτε ήθελε να γίνει κτηνίατρος. Ποτέ δεν με ενδιέφερε να γίνω τραγουδίστρια, δεν με γοήτευε η διασημότητα, και όλες αυτές οι παγίδες, ήθελα μια ζωή γεμάτη νόημα. Γνώριζα ότι έχω κάποιο μουσικό ταλέντο και ότι θα γίνωμουν ένα πολύ δυστυχισμένο άτομο εάν παγιδευόμουν σε άλλες ατραπούς».

Το 1991 κυκλοφορεί τον τέταρτο δίσκο της, «The Visit», που

περιλαμβάνει ένα από τα πιο δημοφιλή κομμάτια της, το «Tango to Enora», που στην Ελλάδα αγαπήθηκε από την εκτέλεση της Χαρούλας Αλεξίου ως «Το τανγκό της Νεφέλης». Η αφορμή ωστόσο για τη φετινή περιοδεία της έρχεται από την επέτειο των 30 χρόνων από την κυκλοφορία του αμέσως επόμενου δίσκου της, «The Mask and Mirror». «Πρόκειται για τον πρώτο σημαντικό δίσκο όπου ξεκίνησα να εξερευνώ την ιστορία των Κελτών», εξηγεί, περιγράφοντας ότι στα 17 της ήρθε για πρώτη φορά σε επαφή με την παραδοσιακή κέλτικη μουσική. «Ενώσα μια έμφυτη έλξη, η οποία δεν σχετίζεται με την καταγωγή της οικογένειάς μου από τη Σκωτία και την Ιρλανδία». Το 1991, αποφάσισε να εξερευνήσει την ιστορία των Κελτών, ταξιδεύοντας από την Ισπανία έως την έρημο του Μαρόκου. «Καθώς αναζητούσα να μάθω περισσότερα για την Ιστορία, τους πολιτισμούς και τους τόπους στους οποίους είχαν εγκατασταθεί οι Κέλτες, ρουφούσα αυτή τη γνώση σαν σφουγγάρι και στη συνέχεια τη μετουσίωνα στις συνθέσεις μου», λέει στη συζήτησή μας. «Στο επίκεντρο αυτής της εξερεύνσης υπάρχουν ορισμένες θεματικές, όπως το ερώτημα της διαφοράς μεταξύ πνευματι-

κότητας και θρησκείας». Αναζητήσεις που καθρεφτίζονται στο «The Mask and Mirror» σε κομμάτια όπως το «The dark night of the soul», οι στίχοι του οποίου προέρχονται από ένα ποίημα του Αγίου Ιωάννη του Σταυρού, που «ζούσε σε μια εποχή που δεν επιτρεπόταν να έχεις απευθείας σχέση με τον Θεό σου, έπρεπε να έχεις έναν ιερέα ή κάποιον διαμεσολαβητή και αυτό το ποίημα πρότεινε κάτι το αμφιλεγόμενο».

Σαίξπηρ και Γέιτς

«Ποτέ δεν ένιωθα ότι η στιχουργική είναι το δυνατό μου σημείο», προσθέτει γελώντας, «προτιμούσα να στρέφομαι σε επιφανείς συγγραφείς, στους νεκρούς ποιητές, για μια πιο εκλεπτυσμένη οπτική». Έτσι, στο «The Mask and Mirror», μελοποιεί επίσης ένα απόσπασμα από την «Τρικυμία» του Σαίξπηρ και το ποίημα «Two trees» του Ουίλιαμ Μπάπλερ Γέιτς. «Οι αρχαίοι Κέλτες είχαν βαθύ σεβασμό για τη φύση, είχαν μάλιστα αναπτύξει ένα αλφάβητο που βασιζόταν στις διαφορετικές ιδιότητες των δέντρων. Ένιωσα ότι τα κείμενα αυτά ταιριάζαν σε αυτή την πολύ ευρεία αναζήτηση του ζητήματος της πνευματικότητας, μιας και οι ιθαγενείς πληθυσμοί αντιμετώπιζον τη φύση ως κάτι ιερό».

«Πρόκειται για τον πρώτο σημαντικό δίσκο όπου ξεκίνησα να εξερευνώ την ιστορία των Κελτών», λέει η Λορίνα Μακένι για το άλμπουμ «The Mask and Mirror» και προσθέτει ότι ήρθε για πρώτη φορά σε επαφή με την παραδοσιακή κέλτικη μουσική στην ηλικία των 17 ετών. «Ενώσα μια έμφυτη έλξη», λέει η Καναδή καλλιτέχνης.

Μου αρέσει η αίσθηση της Αγοράς, με την αρχαιοελληνική έννοια

Με μια αντίστοιχη ιερότητα, αλλά και εικονοκλαστική, σχεδόν κινηματογραφική διάθεση, φαίνεται πως και η ίδια η Λορίνα Μακένι αντιμετωπίζει τη δημιουργική διαδικασία. Έχει γυρίσει τον κόσμο ερευνώντας ήχους και πολιτισμούς, ταξιδεύοντας επίσης στην Τουρκία, τη Μογγολία, την Κίνα, τη Ρωσία. Από τα ταξίδια αυτά συγκεντρώνει «αισθητικές εμπειρίες, είτε αυτό είναι το φως του ουρανού, η μυρωδιά του δρόμου ή οι γύρω ήχοι», όπως λέει. Ταυτόχρονα, διαβάζει πολλή ιστορία και ταξιδιωτική λογοτεχνία. «Συχνά σκέφτομαι ότι αυτό που κάνω είναι μια μορφή μουσικής ταξιδιωτικής γραφής», αναφέρει. «Με αυτόν τον τρόπο, παίρνω

Η καριέρα μου αναπτύχθηκε σε μια άλλη εποχή και εκτοξεύθηκε εκεί στο 1998. Πλέον είμαι ένα είδος βινταϊζ καλλιτέχνης.

μαζί μου τον κόσμο σε αυτό το ταξίδι αναζήτησης, μάθησης και ανακάλυψης». Όταν πλέον έρχεται η στιγμή που ηχογραφεί τις συνθέσεις της, «κάθε μουσικό όργανο, κάθε ρυθμός και τρόπος ερμηνείας πρέπει να ταιριάζουν με την εικόνα που ενέπνευσε το εκάστοτε κομμάτι». Έτσι, το δημοφιλέστατο «Mystic's dream» από το «Mask and Mirror», της θυμίζει «την εικόνα των ανθρώπων που ακολουθούσα στην έρημο μες στη νύχτα και το μόνο που βλεπα μπροστά μου ήταν τα φανάρια τους».

Της επισημαίνω ότι η διαδικασία με την οποία ερευνά το υλικό της, θυμίζει εθνομουσικολογική έρευνα. Συμφωνεί, αλλά υπογραμμίζει ότι δεν είναι ακαδημαϊκός, «απλώς κάποιος που έχει μεγάλο πάθος για αυτά τα θέματα. Η εκπαίδευση και η μάθηση μπορούν να προκύψουν μέσα από διάφορες εμπειρίες και διαδρομές».

Η πορεία που με τόσο συνέπεια ακολουθεί στα 40 χρόνια

της μουσικής της καριέρας, φαντάζει μοναχική. Η ίδια όμως προτιμά να την περιγράψει ως ξεχωριστή. «Ειδικά σε αυτή τη βιομηχανία που εξακολουθεί να είναι κατά κύριο λόγο ανδροκρατούμενη», όπως σημειώνει. «Με στενοχωρεί να βλέπω τη μουσική να μετατρέπεται σε εμπόρευμα μόδας. Εχω ξοδέψει πολύ χρόνο αναλογιζόμενη τον ρόλο που έχει παίξει η μουσική από ανθρωπολογική σκοπιά στα βάθη των αιώνων και πάντα με ενδιέφερε η παραδοσιακή μουσική ως κοινοτική εμπειρία, η σύνδεσή της με τελετές, γιορτές και παραδόσεις». Επισημαίνει επίσης ότι δεν καταναλώνει μουσική από τις διαδικτυακές πλατφόρμες.

«Η ακρόαση μουσικής έχει γίνει μια ατομική εμπειρία που βιώνει ο καθένας μόνος με τα ακουστικά του. Εμένα μου αρέσει περισσότερο η αίσθηση της Αγοράς, με την αρχαιοελληνική έννοια», λέει γελώντας. Σήμερα, προσθέτει, «κάποια μουσικά είδη απλώς χάνονται, σαν ζώα υπό εξαφάνιση».

«Υπήρξα τυχερή»

Καθώς η συζήτηση φτάνει στο τέλος της, αναφέρει πως θα ήθελε να κάνει ένα νέο δίσκο, με αφορμή «ένα μεγάλο ερευνητικό ταξίδι που έκανα πριν από λίγα χρόνια στο Ρατζαστάν, από το οποίο έχω έναν πλούτο έμπνευσης», όμως τέτοια άλμπουμ έχουν πλέον ασύμφο-

ρο κόστος. «Εγώ είμαι εντάξει, δεν πρέπει να ανησυχώ κανείς για εμένα», λέει καθσκαστικά, άλλωστε είναι μια χορτασμένη μουσικός, με εκατομμύρια πωληθείσες δίσκων παγκοσμίως. «Υπήρξα πολύ τυχερή που η καριέρα μου αναπτύχθηκε σε μια άλλη εποχή και εκτοξεύτηκε εκεί στο 1998. Τώρα είμαι ένα είδος βινταϊζ καλλιτέχνης. Ξέρω καλά πως αν ξεκινούσα σήμερα, δεν θα είχα τη δυνατότητα να καταφέρω όσα πέτυχα, διότι απλούστατα δεν υπάρχουν πλέον οι συνθήκες για κάτι τέτοιο».

Στις 26 Ιουνίου στο Ωδείο Ηρώδου του Αττικού και στις 27 Ιουνίου στο θέατρο Γης, στη Θεσσαλονίκη.

Οι εκδόσεις του Κέντρου για το 2023

Εργα καταξιωμένων ερευνητών και ιστορικών που περιλαμβάνουν εργασίες για την ιστορία και τη λαογραφία της Κύπρου

Του ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΟΥΡΟΥΠΛΑΚΗ

Τέσσερις νέες εκδόσεις κυκλοφορούν από το Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών, αποδεικνύοντας για ακόμη μία φορά την προσήλωσή του Κέντρου στην έκδοση σημαντικών βιβλίων, που αφορούν την κυπριακή ιστορία και λαογραφία. Οι νέες εκδόσεις του Κέντρου εκπονήθηκαν από καταξιωμένους επιστήμονες και διαλαμβάνουν ζητήματα που αφορούν την οθωμανική και φραγκική ιστορία του νησιού και επανεκδίδεται το βραβευμένο από την Ακαδημία Αθηνών έργο της Καλλιόπης Πρωτοπαπά για τα έθιμα του γάμου στην Κύπρο. Επίσης, ως φόρος τιμής στους ιδρυτές και πρώην διευθυντές του Κέντρου εκδίδεται της Μαρίας Τύμβιου, που αφορά την ιστορία του Κέντρου.

Ιστορικά

Το βιβλίο σε επιμέλεια του αναπληρωτή καθηγητή Οθωμανικής Ιστορίας στο Τμήμα Μεσανατολικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Κύπρου Θεοχάρη Σταυρίδη με τίτλο «Ottoman Documents from the Archives of the Venetian Consulate of Cyprus 1765-1797» περιέχει συνολικά 158 οθωμανικά έγγραφα που βρίσκονται στη σειρά Archivio del Consolato Veneto a Cipro, από τη συλλογή των Κρατικών Αρχείων της Βενετίας. Πρόκειται για τον δεύτερο τόμο οθωμανικών εγγράφων αυτής της σειράς που εκδίδει το ΚΕΕ, η πρώτη εκδόθηκε το 2016. Κάθε έγγραφο παρατίθεται αρχικά στην τουρκική γλώσσα, αλλά με λατινικούς και όχι αραβικούς χαρακτήρες, και ακολουθεί πλή-

Οι νέες εκδόσεις του Κέντρου εκπονήθηκαν από καταξιωμένους επιστήμονες και διαλαμβάνουν ζητήματα που αφορούν την οθωμανική και φραγκική ιστορία του νησιού και επανεκδίδεται το βραβευμένο από την Ακαδημία Αθηνών έργο της Καλλιόπης Πρωτοπαπά για τα έθιμα του γάμου στην Κύπρο.

ρησ αγγλική μετάφραση. Στον τόμο, μετά από την παράθεση των βραχυγραφιών, δίνεται και εκτενής εισαγωγή 80 σελίδων περίπου, χωρισμένη σε τρεις βασικές ενότητες, οι οποίες παραπέμπουν στα σχετικά έγγραφα του βιβλίου αλλά θέτουν τις υπό συζήτηση θεματικές σε ευρύτερο γεωγραφικό και χρονολογικό πλαίσιο. Στην πρώτη συζητείται ο θεσμός του βενετικού προξενείου στη Λάρνακα, με διαχρονική προσέγγιση από το 1588 όταν ιδρύθηκε μέχρι το 1797, όταν το βενετικό προξενείο της Λάρνακας έπαψε πλέον να υφίσταται λόγω της κατάργησης της βενετικής πολιτείας από τον Ναπολέοντα και την μετέπειτα ενσωμάτωσή της στην αυστριακή αυτοκρατορία. Στη δεύτερη συζητείται διεξοδικά η σχέση των Βενετών με την ντόπια κοινωνία, με έμφαση σε θέματα φορολογίας και κληρονομίας και τη λειτουργία των δικαστηρίων. Στην τρίτη ενότητα συζητείται η διοίκηση της Κύπρου, με έμφαση σε κινήματα εναντίον

της οθωμανικής αρχής από τους ντόπιους αγάδες και φοροεισπράκτορες. Η όλη έκδοση αποτελεί σημαντική και εύχρηστη συμβολή στην ιστορία της Κύπρου κατά την εποχή της οθωμανικής κυριαρχίας, ειδικά τη στιγμή που τα οθωμανικά έγγραφα στα βενετικά αρχεία δεν έτυχαν μελέτης και ανάλυσης στον ίδιο βαθμό όπως τα αντίστοιχα ιταλικά.

Το έργο της ιστορικού Svetlana Bliznyuk, από το Κρατικό Πανεπιστήμιο της Μόσχας «Το βασίλειο της Κύπρου και οι ιταλικές θαλάσσιες δημοκρατίες 13ος – 15ος αιώνας» είναι η μετάφραση της ομώνυμης μονογραφίας που δημοσιεύτηκε στη Μόσχα το 2016. Το βιβλίο επικεντρώνεται στις σχέσεις που ανέπτυξε το βασίλειο των Λουζινιανών στην Κύπρο με τη Βενετία και τη Γένοβα, τις ισχυρότερες ιταλικές θαλάσσιες δημοκρατίες της Μεσογείου. Το βιβλίο αποτελείται από πέντε κεφάλαια. Η συγγραφέας τονίζει όχι μόνο τη σημασία των δυτικών και των βυζαντινών πηγών αλλά

και αυτή των ρωσικών, ιδίως τα ρωσικά μεσαιωνικά χρονικά, τα οποία ως Ρωσίδα ακαδημαϊκός μπόρεσε να αξιοποιήσει, χωρίς ωστόσο να υποτιμά και τη χρησιμότητα των εγγράφων διαφόρων ειδών για την μελέτη σχεδόν όλων των πτυχών της οικονομικής και κοινωνικής ιστορίας της μεσαιωνικής Κύπρου. Στο πρώτο κεφάλαιο περιγράφεται και αναλύεται ο ρόλος που διαδραμάτισε το κυπριακό βασίλειο στο σταυροφορικό κίνημα από τον δέκατο τρίτο αιώνα μέχρι τον δέκατο πέμπτο. Στο δεύτερο και τρίτο κεφάλαιο του βιβλίου περιγράφονται οι σχέσεις μεταξύ Κύπρου και Γένουας πριν από την εισβολή των Γενουατών του 1373. Στο τέταρτο κεφάλαιο η συγγραφέας περιγράφει τις σχέσεις μεταξύ της Βενετίας και της Κύπρου, δείχνοντας τη διαρκώς αυξανόμενη οικονομική και κοινωνική διείσδυση των Βενετών στο κυπριακό βασίλειο. Το τελευταίο κεφάλαιο του βιβλίου πραγματεύεται τις αναγεννησιακές τάσεις στον πο-

λιτισμό του κυπριακού βασιλείου και την εκπαίδευση στην Κύπρο από τον 13ο μέχρι τον 16ο αιώνα.

Λαογραφία

Επανεκδίδεται και το δίτομο έργο της Καλλιόπης Πρωτοπαπά, «Έθιμα του παραδοσιακού γάμου στην Κύπρο», η οποία βραβεύτηκε με έπαινο από την Ακαδημία Αθηνών. Για την έκδοση χρησιμοποιήθηκε υλικό από πολλές μαρτυρίες ανθρώπων από όλη την Κύπρο, που περιλαμβάνονται στο Λαογραφικό Αρχείο [1960-1970] και στο Αρχείο Προφορικής Παράδοσης του Κέντρου [1990-2008]. Στον πρώτο τόμο περιλαμβάνεται υλικό από τα προξενία ως τον γάμο και στον δεύτερο τόμο από τον γάμο ως τον αντίγαμο. Τα προξενία ακολουθούν τα λογίσματα και τα χαρτώματα, που γίνονται είτε στο σπίτι είτε στην εκκλησία, οπότε αντάλασσαν τα σημάδια – μαντίλια. Απαραίτητο το προκοσμήματα. Η γυναίκα έδινε τον ρουκισμό και τα οικιακά σκεύη. Για την ακίνητη περιουσία, επι-

κρατούσαν διαφορετικές συνθήκες από περιοχή σε περιοχή. Στην πρώτη ομάδα, κυρίως στις πεδινές περιοχές, ο άντρας δίνει την ακίνητη περιουσία, τα ζώα και τα γεωργικά εργαλεία. Στη δεύτερη ομάδα η γυναίκα έχει την ακίνητη περιουσία, επειδή ο άντρας απουσιάζει από το σπίτι, είτε είναι τεχνίτης που μετακινείται από χωριό σε χωριό, είτε γιατί πουλούσε στα διάφορα χωριά τα προϊόντα του. Στο μικτό σύστημα μοιράζονται και οι δυο οικογένειες εξίσου το ίδιο βάρος.

Στο βιβλίο «Η Ίδρυση του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών: Οι Θεμελιώτες και οι πρώτοι Διευθυντές του» σε επιμέλεια της Μαρίας Τύμβιου παρουσιάζεται η ιστορία του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών (ΚΕΕ), του αρχαιότερου τμήματος του Υπουργείου Παιδείας που φέτος συμπληρώνει 60 χρόνια ύπαρξης από τότε που θεσπίστηκε το 1964 ο «Νόμος περί Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών» από την Ελληνική Κοινωνική Συνέλευση. Ο τόμος περιέχει άρθρα από διάφορους συγγραφείς για τους ιδρυτές και τους πρώτους τρεις διευθυντές του ΚΕΕ, καθύπνουτας με αυτό τον τρόπο τα πρώτα τριάντα περίπου χρόνια της ιστορίας του. Μέσα από αυτό το βιβλίο η ιστορία και το έργο του ΚΕΕ παρουσιάζεται όχι απλώς διαχρονικά, αλλά και με έμφαση στα άτομα που διαδραμάτισαν πρωταρχικό ρόλο στην αρχική ίδρυση και την μετέπειτα λειτουργία ενός θεσμού που μέχρι και σήμερα έχει πλούσιο εκδοτικό έργο να δείξει και προσφέρει πολύτιμη υπηρεσία στη επιστήμη της κυπριολογίας.

Οιαίτο

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ
προτείνει

2 ΚΥΡ 19:30 (90') **Πόσο σ'αγαπώ** | Cantus Choral Music Centre Angelina Nicolaidou

Ο οργανισμός Cantus Choral Music Centre Angelina Nicolaidou διοργανώνει συναυλία αφιερωμένη στη μνήμη της μαέστρου Αγγελίνας Νικολαΐδου, με τίτλο *Πόσο σ'αγαπώ*. Θα παρουσιαστούν ελληνικά και ξένα τραγούδια των Μίκη Θεοδωράκη, Μάνου Χατζιδάκι, Μάνου Λοΐζου, Μάριου Τόκα, Βάσου Αργυρίδη, Στέλιου Πισοτή, Santiago Veros, Bob Chilcott κ.ά. Συμμετέχουν τα χωρωδιακά τμήματα της Αγγελίνας Νικολαΐδου: παιδικά τμήματα Cantus, μικτή χορωδία Cantus Novus και γυναικείο φωνητικό σύνολο Cantus Novus Femina. **€15 / 12**

4 ΤΡΙ 20:30 (60') **Ολλανδία*** **The End - part 2** | Arno Schuitemaker

Μέσα από έναν εντυπωσιακό συνδυασμό κίνησης, ηλεκτρονικής μουσικής, φωτισμού και βίντεο, η περφόρμανς εξερευνά έναν κόσμο μεταβλητών σχέσεων. Πώς ερμηνεύονται οι έννοιες της συλλογικότητας, της σύνδεσης και της αλληλεγγύης; Τι μας φέρνει πιο κοντά; Οι υπερφυσικές περφόρμανς του χορογράφου Arno Schuitemaker εντυπωσιάζουν το κοινό χάρη στις φόρμες που επινοεί, συνδυάζοντας θέματα στα οποία συγκλίνει το οικείο και το οικουμενικό. **Ιδέα, σύλληψη, δημιουργία: Arno Schuitemaker.**

10 ΔΕΥ 20:30 (75') **Δανία*** **Carcass** - Himherandit Productions | Ανδρέας Κωνσταντίνου

Τολμάμε άραγε να έρθουμε αντιμέτωποι με το αναπόφευκτο; Με τη συνειδητοποίηση ότι αργά ή γρήγορα θα καταλήξουμε εκεί όπου καταλήγουν όλα τα αγαπημένα μας πρόσωπα; Με το έργο *Carcass*, η Himherandit Productions καταπνέεται με το τέλος του κύκλου της ζωής σε μια παράσταση συναρπαστική, συνάμα βάνουση και εύθραυστη με γερές δόσεις εκκεντρικού χιούμορ. Μπροστά από έναν πελώριο καθρέφτη, έξι περφόρμερ και τα σώματά τους βρίσκουν απάντηση σε ένα κρίσιμο ερώτημα για τη ζωή που δεν περιγράφεται με λέξεις. **Χορογραφία & καλλιτεχνική διεύθυνση: Ανδρέας Κωνσταντίνου.**

14 ΠΑΡ 20:30 (60') **Ελλάδα*** **Σιωπή** - Rootlessroot | Λίντα Καπετανέα & Jozef Fruček

Στη σύγχρονη εποχή της τεχνολογίας και της πληροφορίας, η καταγιστική ανθρώπινη δραστηριότητα προκαλεί ακατάπαυστη φασαρία. Και μαζί με τη σιωπή φαίνεται να χάνεται η δυνατότητα ακρόασης. Τι είναι, όμως, η σιωπή; Τι διαστάσεις μπορεί να λάβει; Οι RootlessRoot εξερευνούν ένα σύμπαν όπου η σιωπή επικοινωνεί με όσους την αφογκράζονται, με όσους συνδιαλέγονται μαζί της, και αξιοποιούν αυτό που τους προσφέρει. **Σύλληψη, χορογραφία: Λίντα Καπετανέα, Jozef Fruček. Ερμηνεύουν: Αλέξανδρος Βαρδαξόγλου, Γιώργος Δερέσκος, Λίντα Καπετανέα, Αναστάσης Καραχανίδης, Μαρία Μπρέγιαννη, Χρήστος Στρινόπουλος.**

16 ΚΥΡ 20:30 (30') **Ιταλία*** **AMAE** | Eliana Stragapede & Borna Babic

Το έργο διερευνά και αμφισβητεί την ανάγκη για αλληλεξάρτηση στις ανθρώπινες σχέσεις. Την επιθυμία να περιβάλλεται και να αισθάνεται κανείς ένα με τον άλλο, σε μια προσπάθεια αποφυγής αντιπαραθέσεων. Αυτό μπορεί να εκληφθεί ως μία θερμή, ανθρώπινη συμπεριφορά: το να βρίσκεται κανείς σε αρμονία με τους άλλους, να μπορεί να στηριχθεί επάνω τους. Μπορεί όμως και να ερμηνευτεί ως μία προσπάθεια ενθάρρυνσης της αυτοεξάρτησης, της εξάρτησης, του ελέγχου. **Ιδέα, χορογραφία, ερμηνεία: Eliana Stragapede & Borna Babic.**

Save the Last Dance for Me - Alessandro Sciarroni **21:30 (20')**

Ο Alessandro Sciarroni συνεργάζεται με τους χορευτές Gianmaria Borzillo και Giovanfrancesco Giannini ενορχηστρώνοντας τα βήματα του μπολονέζικου χορού «Polka Chinata». Πρόκειται για έναν ερωτικό χορό ντουέτου που χορεύεται αποκλειστικά από άντρες και έχει τις ρίζες του στις απαρχές του 20ου αιώνα: σωματικά απαιτητικός, σχεδόν ακροβατικός, θέλει τους χορευτές να στροβιλίζονται παραμένοντας αγκαλιασμένοι και λυγίζοντας τα γόνατα σχεδόν μέχρι το έδαφος. **Δημιουργία: Alessandro Sciarroni με τους Gianmaria Borzillo & Giovanfrancesco Giannini.**

23 ΚΥΡ 20:30 (60') **Ελλάδα*** **Larsen C** - Χρήστος Παπαδόπουλος

Ένα έργο τέχνης εν κινήσει που εμπνέεται από τη βραδύτητα της τήξης των παγετώνων προκειμένου να μιλήσει για τη σφοδρότητα της ζωής. «Παγετώνας» ή «παγοκηρίδα». Αυτή είναι η επιστημονική ονομασία του τεράστιου ακινητοποιημένου όγκου νερού Larsen C, ηλικίας 10.000 ετών, που βρίσκεται στην Ανταρκτική και κινείται τόσο αργά, ώστε δεν συλλαμβάνεται από τις ανθρώπινες αισθήσεις. Λες και ο παλμός της κίνησης του απορροφάται από τον χώρο και τον χρόνο. Στην χορογραφία του Χρήστου Παπαδόπουλου, τα ανθρώπινα σώματα συντονίζονται στον ίδιο αέναο ρυθμό, σε μια ονειρική ακολουθία. **Σύλληψη & χορογραφία: Χρήστος Παπαδόπουλος. Χορεύουν: Γεώργιος Κοτσιφάκης, Σωτηρία Κουτσόπετρο, Μαρία Μπρέγιαννη, Τάσος Νίκας, Αλέξανδρος Νούσκας Βαρελάς, Ιωάννα Παρασκευοπούλου.**

25 ΤΡΙ 19:30 (70') **IMAGO** - Travis Clausen-Knight & James Pett

Ένα ντουέτο υψηλής τεχνικής και αισθητικής που εκθέτει τις δαιδαλώδεις, συχνά αθέατες δυσλειτουργίες των σχέσεων με έμμεσες αναφορές στη Γλώσσα των Λουλουδιών. Μέσα από δώδεκα διαρκώς εναλλασσόμενα κεφάλαια, σκιαγραφεί την πορεία δύο αντρών καθώς αυτοί εξοικειώνονται με τις έννοιες της διττότητας, της άρνησης και της αποδοχής. **€40+**

*Φεστιβάλ Σύγχρονου Χορού Κύπρου 2024. Διοργάνωση: Υπουργείο Πολιτισμού (Τμήμα Σύγχρονου Πολιτισμού) και Θέατρο Ριάτο.

€8 (€30 για όλες οι παραστάσεις) Ελεύθερη είσοδος για μαθητές, φοιτητές, στρατιώτες, συνταξιούχους και επαγγελματίες χορού. Δωρεάν μεταφορά από Λευκωσία προς Λεμεσό για τις παραστάσεις που δεν θα παρουσιαστούν στη Λευκωσία.

Στο πλαίσιο του Φεστιβάλ θα παρουσιαστούν στο Δημοτικό Θέατρο Λευκωσίας οι παραστάσεις: **Carcass** - Himherandit Productions Αντρέας Κωνσταντίνου (12/6) **Σιωπή** - Rootlessroot Λίντα Καπετανέα & Jozef Fruček (15/6)

24

www.riaito.com.cy

ΜΑΤΙΕΣ
ΣΤΟΝ
ΚΟΣΜΟ

Επιμέλεια: ΝΙΚΟΣ ΒΑΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΑΒΡΗ

Οψεις της Νορμανδίας

Η έκθεση στο Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης «Αντρέ Μαλρό» της Χάβρης δοξάζει τη Νορμανδία ως πηγή έμπνευσης. Φέρνει κοντά κορυφαία έργα φωτογράφων και ζωγράφων του 19ου αιώνα, σαν μια συνομιλία και αντιπαράθεση παρόμοιων θεμάτων με άξονα τον ιδιαίτερο πολιτισμό και την ξεχωριστή ταυτότητα της Νορμανδίας. Η έκθεση με τίτλο «Φωτογραφίζοντας τη Νορμανδία, 1840-1890, ένας διάλογος σκαπάνων ανάμεσα στις τέχνες» είναι ένα παράθυρο σε έργα τέχνης υψηλής αισθητικής αξίας.

ΛΟΝΔΙΝΟ

Γιαπωνέζικη χαρακτηριστική

Τις τρεις γενιές της οικογενείας Γιοσίτα, ονομαστών χαρακτήρων της Ιαπωνίας, φέρνει στη γνώση μας η έκθεση στο όμορφο μουσείο Dulwich Gallery, στα περίχωρα του Λονδίνου. Πρόκειται για μια καλλιτεχνική δυναστεία που έχει αφήσει ως κληρονομιά έναν εξαιρετικό όγκο δουλειάς και εκλεκτά έργα, τα οποία επί της ουσίας παρακολουθούν την εξέλιξη της ιαπωνικής τέχνης από τον 19ο αιώνα ως τις μέρες μας με όχημα την καλλιτεχνική επίδοση μιας οικογένειας.

ΒΕΡΟΛΙΝΟ

Η αιώνια Ρώμη

Το 1532, ο Ολλανδός καλλιτέχνης Μάρτεν φαν Χέεμσκερκ (1498-1574) ξεκίνησε από το Χάαρλεμ με προορισμό τη Ρώμη. Στην «αιώνια πόλη» παρέμεινε πέντε χρόνια, στη διάρκεια των οποίων σχεδίασε όλη την πόλη, τα μνημεία της, τον ορίζοντά της, το πανόραμά της. Αυτόν τον θησαυρό των 170 σχεδίων παρουσιάζει σε μια πρωτότυπη έκθεση το Kupferstichkabinett του Βερολίνου, μουσείο που ειδικεύεται σε χαρακτηριστικά και σχέδια. Διαθέτει έργα κορυφαίων δασκάλων (Ντίρερ, Μπιοτσίλλι κ.ά.).

ΑΝΝΟΒΕΡΟ

Κάσπαρ Νταβίντ Φρίντριχ

Η επέτειος των 250 χρόνων από τη γέννηση του Γερμανού ρομαντικού ζωγράφου Κάσπαρ Νταβίντ Φρίντριχ (1774-1840) πυροδοτεί σε πολλά μουσεία, ιδίως στη Γερμανία, εκθέσεις και αφιερώματα. Το Landesmuseum του Άννοβερου συμμετέχει στον εορτασμό οργανώνοντας μια μικρή αλλά πολύ ιδιαίτερη έκθεση έξι έργων του ζωγράφου, τα οποία ανήκουν στο σύνολό τους στις συλλογές του μουσείου. Εμφύση δίνεται στον κύκλο «Τέσσερις φορές ημερησίως», που αναδεικνύει την παρατήρηση του τοπίου.

ΠΑΡΙΣΙ

Κολύμπι στον Σηκουάνα

Ο μεγάλος στόχος να μπορεί κανείς να κολυμπήσει στα νερά του Σηκουάνα (σε τρία σημεία) πιστεύεται πως θα είναι εφικτός για το κοινό το 2025. Οι Ολυμπιακοί του καλοκαιριού προκάλεσαν την επαναφορά της κολύμβησης στον ποταμό του Παρισιού βάσει ενός ειδικού ολιστικού προγράμματος που ξεκίνησε το 2015 - έχουν δαπανηθεί 1,4 δισ. ευρώ. Το μεγαλύτερο μέρος των έργων υποδομής έχει ολοκληρωθεί με καθαρισμό υδάτων, απολύμανση και αξιοποίηση των βροχοπτώσεων σε ειδική δεξαμενή.

Οι επιμελήτριες Τζένιφερ Τόμσον και Λόρελ Γκάρμπερ με το έργο της Μέρι Κάσατ «Η Μέρι Ελισον Κεντσί» (1877) στην Πινακοθήκη της Φιλαδέλφειας.

Το άστρο της Μέρι Κάσατ
και η ανάδυση στο προσκήνιο

Η ανέλκυση της Μέρι Κάσατ στο προσκήνιο της ιστορίας της τέχνης είναι ένα κεφάλαιο στην ανακατάταξη της ιεραρχίας των τελευταίων ετών. Η Μέρι Κάσατ (1844-1926) είναι μία από τις σημαντικές Αμερικανίδες ζωγράφους του ιμπρεσιονισμού, συνδεδεμένη με την καλλιτεχνική κίνηση στο Παρίσι και τη φιλία της με τον Εντγκάρ Ντεγκά, διάσημη για τα πορτρέτα γυναικών και παιδιών, σκαπανέας μιας νέας θηλυκής ταυτότητας. Η εφημερίδα «Νιου Γιορκ Τάιμς» αφιέρωσε πρόσφατα μια ολόκληρη σελίδα στην Κάσατ εστιάζοντας σε όσα διατηρούν το σύγχρονο ενδιαφέρον για την τέχνη της. Στην Πινακοθήκη της Φιλαδέλφειας εγκαινιάστηκε η έκθεση με τίτλο «Μέρι Κάσατ: η ζωγράφος των μοντέρνων γυναικών» (το φθινόπωρο θα μεταφερθεί στο Σαν Φρανσίσκο). Από εκδοτικές πλευράς αναμένεται η νέα βιογραφία της Κάσατ («Η Μέρι Κάσατ ανάμεσα στο Παρίσι και στη Νέα Υόρκη») από την ιστορικό τέχνης Ρουθ Ε. Ισκιν, ενώ μια άλλη ιστορικός τέχνης, η Νάνσι Μόουλ Μάθιους (που το 1994 είχε γράψει την πρώτη βιογραφία της Κάσατ), ετοιμάζει μια εργασία για τη φιλία ανάμεσα στην Κάσατ και στην Μπερτ Μορισό (την άλλη σπουδαία ζωγράφο της εποχής). Η εργασία αυτή θα είναι η βάση μιας έκθεσης που θα γίνει το 2025 στο Μουσείο Τέχνης Φένιμωρ, στο

Κούπερσταουν της πολιτείας της Νέας Υόρκης. Χρειάστηκαν πολλά χρόνια για να επανεκτιμηθεί η Μέρι Κάσατ, και όχι με τον πιο προβλέψιμο και ορθόδοξο τρόπο. Όταν απεβίωσε το 1926, θεωρήθηκε ξεπερασμένη και εκτός πνεύματος εποχής. Αλλά σταδιακά, και κυρίως μετά το 1998, όταν εκδόθηκε η μελέτη της Βρετανίδας φεμινίστριας Γκρίζελντα Πόλοκ «Μέρι Κάσατ: ζωγράφος των μοντέρνων γυναικών», η περίπτωση «Μέρι Κάσατ» άρχισε να αννοφανίζεται ως μια πρωτο-φεμινίστρια που υποστήριξε το γυναικείο ζήτημα και πειραματίστηκε συστηματικά μέσα από το έργο της.

Ο κόσμος της Μέρι Κάσατ, γεννημένης στο Πίτσμπουργκ σε πολύ εύπορο οικογενειακό περιβάλλον και με μακρά διαμονή στη Γαλλία, είναι ένας κόσμος κατοικημένος από γυναίκες που έχουν στην αγκαλιά τα μωρά τους ή είναι βυθισμένες στις σκέψεις τους, ντυμένες απλά και άνετα, αστές στην όψη και ανεξάρτητες στο πνεύμα, με μια γλώσσα σώματος που δηλώνει ασφάλεια και αυτονομία. Η παλινρόθωση της Μέρι Κάσατ ολοκληρώνεται στη διάρκεια της δεκαετίας του 2020 ως μέρος της ατζέντας για την ορατότητα των γυναικών στην τέχνη. Η περίπτωση αυτή, όμως, είναι ευρύτερη αυτού του αιτήματος, καθώς η τέχνη της έχει μια δύναμη από μόνη της.

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΓΚΡΙ

Γράφει ο ΗΛΙΑΣ ΜΑΓΚΛΙΝΗΣ

Οι άπειροι κόσμοι που κρύβει η μουσική του

Οι έξι Σουίτες για βιολοντσέλο του Γιόχαν Σεμπάστιαν Μπαχ (1685-1750) δείχνουν έναν δρόμο πολυταξιδεμένο μεν, αλλά που λίγοι κατορθώνουν να τον διασχίσουν: πώς από το ελάχιστο φτάνεις στο μέγιστο. Οι έξι Σουίτες είναι ένα μνημείο που η ανθρωπότητα ανακάλυψε μόλις τη δεκαετία του '30 χάρη στον σπουδαίο δεξιόχεινα του τσέλου Πάμπλο Καζάλς.

Το έργο, με αριθμηση BWV 1007-1012, άρχισε να γράφεται το 1717 και ολοκληρώθηκε το 1723.

Ο Γάλλος πιανίστας Τομά Ζαρί πρωτάκουσε αυτές τις Σουίτες όταν ήταν μικρός, ακούγοντας τον βιολοντσελίστα αδελφό του να ασκείται πάνω σε αυτές.

Κάποια στιγμή, πήρε την παρτιτούρα και την τοποθέτησε πάνω στο αναλόγιο του πιάνου. Τότε συνειδητοποίησε ότι είχε ένα όνειρο: να μεταγράψει τα έργα αυτά για

Οι έξι Σουίτες είναι ένα μνημείο που η ανθρωπότητα ανακάλυψε τη δεκαετία του '30 χάρη στον Πάμπλο Καζάλς.

πιάνο. Τον Μπαχ, μου θυμίζει ο κύριος Γκρι, τον έχουν μεταγράψει πολλές φορές, όχι πάντοτε με επιτυχία. Για παράδειγμα, ο Φερνάντο Μπουζόνι όποτε το έκανε (περνώντας στο πιάνο έργα για εκκλησιαστικό όργανο) άφησε πίσω του διαμάντια. Ο μέγας, κατά τα άλλα, Λεοπόλδος Στοκόφσκι «σκότωσε» την περίφημη Τοκάτα και Φούγκα όταν τη μετέγραψε για συμφωνική ορχήστρα.

Και ο ίδιος ο Μπαχ, όμως, μετέγραφε δικά του έργα, καθώς και έργα άλλων συνθετών. Ο κύριος

J. S. Bach: Cello Suites (arr. for piano). Η ηχογράφιση έγινε το φθινόπωρο το 2023 και η δισκογραφική εταιρεία Aparte Music κυκλοφόρησε τον δίσκο πριν από λίγες εβδομάδες.

Γκρι μου υπενθυμίζει ακόμα την έξοχη μεταγραφή για πλήκτρα που έκανε ο Μπαχ από το δημοφιλές κοντσέρτο για όμποε και ορχήστρα του Αλεσάντρο Μαρτσέλο.

Το θέμα με τις Σουίτες είναι πως γράφτηκαν για ένα όργανο που σε μεγάλο βαθμό είναι μονωδικό, μονοφωνικό. Το πιάνο, πάλι, όχι. Αλλά ο Μπαχ προσέγγισε αρχής εξάρτης με τον δικό του τρόπο το τσέλο: πολυπρισματικά, πολυδιάστατα. Ο Ζαρί είχε ως πρότυπα τις μεγαλειώδεις Αγγλικές και Γαλλικές Σουίτες για πιάνο, καθώς και τις Παρτίτες. Την ίδια στιγμή, φρόντισε οι μεταγραφές του να έχουν έναν αέρα μπαρόκ, μιαν ατμόσφαιρα από την εποχή κατά την οποία γράφτηκαν τα έξι αυτά αριστουργήματα. Το αποτέλεσμα είναι εκπληκτικό και το καταλαβαίνεις από την πρώτη πρώτη (και ιδιαίτερα δημοφιλή) Σουίτα, από τα

πρώτα της μέτρα για την ακρίβεια. Ο κύριος Γκρι διστάζει να πει ότι «είναι les και ο Μπαχ είχε γράψει για πιάνο αυτά τα έργα και όχι για τσέλο». Αλλά ισχύει. Κυριαρχεί μια ωραία, απρόσμενη φυσικότητα, την οποία ο Ζαρί σκέφτηκε να την αποδώσει χρησιμοποιώντας για τις ηχογραφήσεις του το προσωπικό του πιάνο, ένα συναυλιακό Gaveau του 1953. Η ηχογράφιση έγινε το φθινόπωρο το 2023 και η δισκογραφική εταιρεία Aparte Music κυκλοφόρησε τον δίσκο πριν από λίγες εβδομάδες.

Η ακροαστική απόλαυση συνδυάζεται με κάτι ακόμη: το πώς μια μεταγραφή «φωτίζει» πτυχές του πρωτότυπου. Το αποτέλεσμα δεν δικαιώνει μονάχα τον πιανίστα. Πρωτίστως αναδεικνύει τη μεγαλοφυΐα του Μπαχ και τους άπειρους κρυφούς κόσμους που κρύβει η μουσική του.

ΕΞ ΑΦΟΡΜΗΣ

Της ΣΙΣΣΥΣ ΑΛΩΝΙΣΤΙΩΤΟΥ

Η κλιαρή πλευρά της φιλελεύθερης καλοσύνης

Ένα κοινωνικά συντηρητικό πρότυπο για τις γυναίκες, που αμφισβητεί τη φεμινιστική φιλελεύθερη ορθοδοξία, προβάλλεται τα τελευταία χρόνια με βίντεο στα social media. Χαρούμενες clean cut γυναίκες φιούρες –όπως ονομάζαμε παλιά τα υπάκουα σε κανόνες πρόσωπα– πρωταγωνιστούν, αγκαλιά με έναν «κουβαλητή» άνδρα και πολλά παιδιά. Φτιάχνουν καπ κέικ, υμνούν την επιστροφή στις παραδοσιακές αξίες της οικογενειακής και κοινοτικής ζωής, και γίνονται viral αποκτώντας χιλιάδες οπαδούς.

Την ίδια στιγμή, ο Ρώσος δικηγόρος Τιμούρ Μπεσλάνγκοφ, ειδικός σε θέματα μετανάστευσης, αναζητά κατοίκους για ένα χωριό που σχεδιάζεται στο Σερπούκοφ, νότια της Μόσχας, προκειμένου να υποδεχθεί δυτικούς που «έχουν κουραστεί από τις ριζοσπαστικές αξίες των υποτιθέμενων δημοκρατιών τους». «Σήμερα, έχουν 70 φύλα – και ποιος ξέρει τι θα έρθει μετά», φέρεται να δήλωσε ο Μπεσλάνγκοφ σε συνέδριο στην Αγία Πετρούπολη. Ισχυρίζεται ότι έχουν εντοπίσει πολλούς «φυσιολογικούς ανθρώπους», κυρίως χριστιανούς που φοβούνται το τέλος της πίστης τους στη Δύση, για να μετακομίσουν στη «Ρωσία που είναι ένας καθοδηγητικός φάρος για τον υπόλοιπο κόσμο, ως σύμβολο παραδοσιακών αξιών».

Φυγόκεντρες δυνάμεις

Πλείστα όσα σχετικά παραδείγματα μπορούν να επιστρατευθούν για να επισημάνουν ότι, εδώ και χρόνια αλλά πλέον εμφανικά, παρατηρούνται φυγόκεντρες δυνάμεις από τον τόπο του ανεκτίμητου φιλελευθερισμού και ό,τι γενικώς περιγράφεται ως «δυτικές αξίες», δημιουργώντας «οκυρώσεις» πίσω από πεποιθήσεις και πολιτικές καταστάσεις εντός των κοινωνιών μας, αφού ανοίγουν την πόρτα στη λαϊκιστική ρητορική και άρα πεδίο εκμετάλλευσης από κόμματα αμφιβόλου δημοκρατικού προσανατολισμού σε ΗΠΑ και Ευρώπη, ενώ ενισχύουν τη δυναμική αυταρχικών ηγετών όπως ο Πούτιν. Με μια –παράκινδυνευμένη αλλά ας είναι– ερμηνευτική προσέγγιση ακόμη και η διεκδίκηση των νέων φυλετικών ταυτοτήτων μπορεί να «διαβα-

Ο δημοσιογράφος Ντζίβιντ Μπρουκς λέει πως «η φιλελεύθερη κοινωνία μπορεί να είναι λίγο μοναχική. Δίνοντας τόση έμφαση στην ατομική επιλογή, ο καθαρός φιλελευθερισμός αμβλύνει τους κοινωνικούς δεσμούς».

Σε διαφορετικές αλλά σημαντικές περιόδους της ανθρώπινης ιστορίας, κρίσιμες μάζες διεκδικούν στόχους μεταξύ των οποίων δεν διακρίνεται εύκολα κάποιου είδους ταύτιση.

«σε» ως εγκλωβισμός, αντίδραση σε μια παρεχόμενη ελευθερία που δεν αντέχει και... τρώγεται και... τα χρόνια της. Γνήσια τέκνα φιλελευθέρων κοινωνιών, που επιθυμώντας διακάως να απεμπλακούν από τις παραδοσιακές ταυτότητες, χτίζουν με πάθος και εμμονή τα νέα κουτιά-ταυτότητες, όλο και περισσότερες ταυτότητες, για να ορίσουν δεσμούς που ενώνουν και κοινότητες που αν και βασίζονται στη βασική αρχή του φιλελευθερισμού, την ατομική επιλογή, δίνουν όρια απαράβατα: το φύλο ως μια άλλη θρησκεία αυτοπροσδιορισμού.

Όταν οι συντηρητικοί νοσταλγοί των προνεωτερικών χρόνων φαίνονται απελπιστικά παρωχημένοι και οι ραγδαία μεταβαλλόμενες συνθήκες απαιτούν την αναζήτηση νοήματος σε έναν κό-

σμο που πάλευε με το χάος, την αβεβαιότητα και το αίσθημα κατακερματισμού, ο Ιρλανδός ποιητής Ουίλιαμ Γέιτς έγραφε στο περίφημο ποίημα «The Second Coming»:

Γυρίζοντας ολοένα σε κύκλους που πλατύνουν/ Το γεράκι δεν μπορεί ν' ακούσει πια το γεράκι/ Τα πάντα γίνονται κομμάτια/ Το κέντρο δεν αντέχει./ Ωμή αναρχία λύθηκε στην οικουμένη./ Απ' το αίμα βουρκωμένος λύθηκε ο ποταμός, και παντού/ Η τελετή της αθωότητας πνίγεται/ Οι καλύτεροι χωρίς πεποίθηση, ενώ οι χειρότεροι/ Είναι γεμάτοι από την ένταση του πάθους. (Μτφρ. Γιώργος Σεφέρης)

Συχνά, σε διαφορετικές αλλά σημαντικές περιόδους της ανθρώπινης ιστορίας, κρίσιμες μάζες διεκδικούν στόχους μεταξύ των οποίων δεν διακρίνεται εύκολα κάποιου είδους ταύτιση. Ωστόσο, αν και φαινομενικά άσχετος, ο χρονικός συντονισμός τους υποδεικνύει μια ανάγκη. Γίνονται ένας μοχλός πίεσης τουλάχιστον για σκέψη. Ποια είναι αυτή η ανάγκη τώρα;

Ο δημοσιογράφος Ντζίβιντ Μπρουκς επιχειρεί μια ερμηνεία στην οποία θα πρέπει να δοθεί σημασία πριν απορριφθεί από τα πανταχού παρόντα «αριστερά» αντανάκλαστικά:

«Ο φιλελευθερισμός τείνει να είναι αγωνιστικότες σχετικά με τους σκοπούς της ζωής και επικεντρώνεται στις διαδικασίες και τα μέσα: κράτος δικαίου, διάκριση των εξουσιών, ελευθερία του λόγου, δικαστικός έλεγχος, ελεύθερες εκλογές, διεθνής τάξη βασισμένη σε κανόνες. [...] Ο φιλελεύθερος κοινωνίας μπορεί να φαίνονται λίγο κλιαρές και ανέμπνευστες. [...] Η φιλελεύθερη κοινωνία μπορεί να είναι λίγο μοναχική. Δίνοντας τόση έμφαση στην ατομική επιλογή, ο καθαρός φιλελευθερισμός αμβλύνει τους κοινωνικούς δεσμούς».

Η δύναμη των αυταρχικών που αντιτίθενται στις φιλελεύθερες αρχές, από τον Τραμπ μέχρι τον Σι και τη Χαμάς, είναι ότι παίζουν κατευθείαν με τις αρχέγονες πηγές νοήματος –την πίστη, την οικογένεια, το έδαφος και τη σημαία– που είναι βαθύτερες από τις ατομικές προτιμήσεις. Οι αυταρχικοί λένε στο ακροατήριο τους ότι οι φιλελεύθεροι «θέλουν να πάρουν όλα όσα είναι στέρα –από την ηθική σας μέχρι το φύλο σας– και να τα υποβιάσουν στην αστάθεια μιας προσωπικής ιδιοπροπίας. Πρέπει να παραβούμε τους κανόνες για να υπερασπιστούμε αυτούς τους ιερούς δεσμούς. Χρειαζόμαστε έναν ισχυρό άνδρα για να μας υπερασπιστεί από το κοινωνικό και ηθικό χάος» [...] Πρέπει να υπερασπιστούμε τον φιλελευθερισμό αναγνωρίζοντας ταυτόχρονα τα όριά του. [...] Οι άνθρωποι έχουν ανάγκη να αισθάνονται συνδεδεμένοι με μια υπερβατική τάξη –οι ωραίοι κανόνες δεν ικανοποιούν αυτή τη λαχτάρα.

Οι φιλελεύθεροι πολιτικοί πρέπει να βρουν τρόπους να υπερασπιστούν τους φιλελεύθερους θεσμούς, τιμώντας ταυτόχρονα την πίστη, την οικογένεια, τη σημαία και τις άλλες αφοσιώσεις που καθορίζουν τους σκοπούς της ζωής των περισσότερων ανθρώπων. Αν οι φιλελεύθεροι είναι απλώς καλοί και ανεκτικοί και δεν μπορούν να μιλήσουν για τις βαθύτερες και ιερότερες φροντίδες της καρδιάς και της ψυχής, οι οποίες φαίνονται τόσο απειλούμενες σε τόσο πολλούς, τότε αυτή θα είναι μια άσχημη εκλογική χρονιά».

500 ΛΕΞΕΙΣ

ΜΕ ΤΗ ΦΩΤΕΙΝΗ ΜΑΛΤΕΖΟΥ

Η Φωτεινή Μαλτέζου είναι Φυσικός - Γεωφυσικός (Ph.D. Πανεπιστήμιο Southampton) με μεταδιδακτορική έρευνα στο Πανεπιστήμιο Κολούμπια. Επειτα από πολυετή εμπειρία στην ενεργειακή βιομηχανία αποσύρθηκε και σπούδασε δημοσιογραφία (ΜΑ στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Αθηνών). Γράφει κυρίως ιστορίες με ανθρώπινο ενδιαφέρον, με τρόπο «εύπεπτο» για τον αναγνώστη. «Η Αστυνομία του Μίσους» είναι το πρώτο της μυθιστόρημα (εκδόσεις Επιμετρο/Παπαζήση).

Ποια βιβλία έχετε αυτόν τον καιρό πλάι στο κρεβάτι σας; «Η δηλητηριώδης βίβλος» της Μπάρμπαρα Κινγκσκόλμπερ, «Ζώντες και τεθνεώτες» του Κωστή Παπαγιώργη, και πάντα «Ο Μικρός Πρίγκιπας» του Αντουάν ντε Σαιντ-Εξυπερύ!

Ποιο ήταν το πιο ενδιαφέρον στοιχείο που μάθατε πρόσφατα κάρη στην ανάγνωση ενός βιβλίου; Ότι οι πρόοδοι στη βιοτεχνολογία ενδέχεται να μετατρέψουν την οικονομική ανισότητα σε βιολογική ανισότητα. Με λίγα λόγια, οι πλούσιοι θα μπορούν να αγοράσουν την ίδια τη ζωή...

Ποιο κλασικό βιβλίο διαβάσατε πρόσφατα για πρώτη φορά; «Το μαγικό βουνό» του Τόμας Μαν.

Περιγράψτε την ιδανική αναγνωστική συνθήκη. Να ξεκινάει ότι έχεις κάλεσμα σε ρομαντικό δείπνο.

Υπάρχουν βιβλία για τα οποία νιώθετε ενοχές που σας άρεσαν; Ναι. «Η επινοήση της φύσης. Ο Νέος Κόσμος του Αλεξάντερ Φον Χούμπολτ», της Αντρεα Βουλφ. Εδώ και 200 χρόνια, ο πολυμαθής Γερμανός εξερευνητής Χούμπολτ προειδοποίησε για την παραβίαση των ισορροπιών της φύσης. Εμείς αφήσαμε τις ισορροπίες να χαθούν και τώρα μιλάμε για κλιματική κρίση.

Τι είναι αυτό που σας συγκινεί περισσότερο σε ένα βιβλίο; Η ουσιαστική, τεκμηριωμένη και παρρησιαστική απόδοση με επίκληση στο συναίσθημα. Να βλέπω και να οσμίζομαι μέσα από τις σελίδες του.

Ποιο είναι το επόμενο βιβλίο που θα διαβάσετε; «Το Ρολόι» του Θ. Λιανού.

Πόσο κοντά στη δική μας σύγχρονη κοινωνία βρίσκεται η ιστορία του βιβλίου σας; Χωρίς να είναι μακριά, ακουμπάει δυστοπικές εργασιακές συνθήκες, παραλλαγές των οποίων κάποιος ίσως βίωσαν ή μπορεί να βιώσουν. Οι πιθανότητες επίσης κάποιοι άλλοι να βρεθούν σε περιβάλλον παρανομίας και διαπλοκής, ή σε καταστάσεις παρόμοιες με αυτές που αναγκάστηκε να αντιμετωπίσει η ηρωίδα του βιβλίου Νιόβη, δεν είναι αμελητέες.

Σκιαγραφήστε τον χαρακτήρα της Νιόβης. Ηρωίδα με αρετές, όπως η ενσυναίσθηση, η ειλικρίνεια και η αποφασιστικότητα. Από τη στιγμή που θα βρεθεί στη δίνη συγκλονιστικών αποκαλύψεων και εξελίξεων θα αντιμετωπίσει τις καταστάσεις με δυναμισμό και κυρίως με ανθρωπιά. Ξέρει να αμφισβητεί, αλλά και να βοηθάει εκεί που πρέπει. Προπάντων ξέρει να προχωράει!

Επιμέλεια: ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΣΚΑΡΑΚΗ

ΚΡΙΤΙΚΗ

Της ΛΙΝΑΣ ΠΑΝΤΑΛΕΩΝ

Η Ξένη

ΜΙΧΑΗΛΗΣ ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΣ
Μαργαρίτα Ιορδανίδη
εκδ. Κίχλη, σελ. 136

Σε ένα πληκτικό οικογενειακό γεύμα η Μαργαρίτα Ιορδανίδη ανακοινώνει στα παιδιά της: «Τ' όνομά μου δεν είναι Μαργαρίτα. Δεν είμαι η μητέρα σας». Λέει την αλήθεια. Αυτή τη σφιχτοπλεγμένη αλήθεια ξηλώνει ο Μιχάλης Μακρόπουλος με την κοπιώδη λεπτοδουλειά σταυροβελονιάς. Εκείνη που μιλάει στο όνομα της Μαργαρίτας είναι η Ελευθερία, μια Αλβανή που πλαστογραφεί, με την προτροπή του συζύγου της Μαργαρίτας, την ύπαρξη της προκατόχου της. Το αληθινό όνομα της Ελευθερίας είχε μείνει πίσω στην παλιά της πατρίδα, στους Αγίους Σαράντα. Αλλά ούτε η αληθινή Μαργαρίτα ήξερε ποιοι της είχαν δώσει το όνομά της. Δεν γνώρισε ποτέ τους γονείς της. Η ζωή της άρχισε στα τρία της χρόνια, όταν την υιοθέτησαν οι θετοί γονείς της. Ήταν «μια γυναίκα διάφανη, χωρίς σκιά».

Η νουβέλα του Μακρόπουλου αναπαριστά αριστοτεχνικά ένα πλέγμα αντιμεταθέσεων. Ο πρώτος που αισθάνεται την ανάγκη πλήρωσης ενός αβυσ-

σώδους κενού είναι ο Κώστας, ο κατοπινός σύζυγος της Μαργαρίτας. Μετά τον θάνατο της μητέρας του ένωθε πως είχε χάσει διά παντός τον γενέθλιο τόπο του, τον οποίο ο ίδιος είχε εγκαταλείψει καιρό πριν. Ένωθε σαν ξάφνου να είχε χάσει το όνομά του, την υπόστασή του. «Τώρα που και η μάνα του δεν ζούσε πια, είχε ολόκληρο το κομμάτι του εαυτού του που υπήρχε μέσα απ' τους άλλους – τόσο αυθύπαρκτος, που έφτανε να 'ναι ανύπαρκτος». Αυτή την οιοεινεί ανυπαρξία αίρει ο ερχομός της Μαργαρίτας, μιας γυναίκας τόσο διάπλατης και διαλείπουσας, που έμοιαζε να χωράει κάθε κενό, όσο-όσο-όσο. Μόνον η ουλή στον αριστερό της καρπό υπαινισσόταν το ενδεχόμενο της απώλειάς της. Μερικά χρόνια αργότερα, δυο συντοπίτες του Κώστα, σχολιάζοντας την άφαντη σύζυγό του, πιθανολο-

γούν ότι αυτοκτόνησε. «Για τους δυο φίλους η πιθανή αυτοκείρας είχε για πρώτη φορά αποκτήσει, χάρη στην αυτοχειρία της, χειροπιαστή ζωή». Εκπληκτική φράση, που την υπογραμμίζει η έντεχνη παρήκηση του «κ».

Μετά τον αφανισμό της Μαργαρίτας, ο Κώστας επωμίζεται ξανά την πλήρωση του κενού, αναθέτοντας στην Ελευθερία την αντικατάστασή της. Την πρώτη φορά που την είδε, σκυφτή να σφουγγαρίζει σκάλες, νόμισε πως μια «σκιά ξυράφιζε την πλάτη της». Το φάντασμα της Μαργαρίτας είχε μόλις στοιχειώσει την Ελευθερία. Κάποια άλλη στιγμή, παρατηρώντας την να καθαρίζει ένα τζάμι, ο Κώστας διέκρινε στην αντανάκλασή της ένα πρόσωπο θαμπό, «τόσο θαμπό που θα μπορούσε να 'ναι το δικό της πρόσωπο ή μισάνης άλλης». Τελειώνοντας τη μεταμφιεσμένη της, η Ελευθερία άρχισε να διαβάζει τα αγαπημένα

βιβλία της Μαργαρίτας, εισδύοντας έτσι βαθύτερα στην πλασματική της ζωή, και αν καμιά φορά έβρισκε μια υπογράμμιση στη σελίδα την έβρινε επιμελώς. «Έμεινε ένα ακνό φάντασμα της και η χαρακιά στο χαρτί από τη μύτη του μολυβιού».

Οι τρεις ήρωες του βιβλίου είναι άνθρωποι που διάνουν σαν ξένοι τον βίο τους, σαν να παρείρφησαν σε μια δάνεια ζωή. Ο Μακρόπουλος τους σκιαγραφεί σαν μαριονέτες, που διαρκώς μπλέκονται με τα σκηνικά τους. Ασφυκτούν και αυτοστραγγαλίζονται. Είναι διαπερατοί, διότι είναι άδαιοι. Ο,τι τους συνέχει δεν είναι παρά συμπτώσεις και επινοήσεις. Κανένα ψεύδος δεν τους ψευτεύει, διότι τίποτα αληθινό δεν τους ορίζει. Ακόμη και αν η Μαργαρίτα είχε το σωστό επίθετο, Ιορδανίδα αντί Ιορδανίδη, δεν θα φάνταζε περισσότερο αληθινή. Το σφάλμα συνιστά την κοινή καταγωγή των τριών κεντρικών προσώπων, τη ρίζα των ομοψυχίας τους.

Ο Μακρόπουλος είναι ένας πολύ σημαντικός συγγραφέας, από εκείνους τους σπάνιους, οι οποίοι με τη γλωσσική τους διάνοια προσδίδουν στο ελάχιστο ένα αδόκητο μέγεθος.

ΨΗΦΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

από τη Read LIBRARY

ΗΛΙΑΣ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ, ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΔΗΣ, ΠΕΤΡΟΣ ΚΕΦΑΛΑΣ, ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΣΤΑΜΑΤΗΣ
«Τεχνικές λογικού προγραμματισμού - Η γλώσσα Prolog»
εκδ. Κάλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις
Άδεια διανομής: Creative Commons BY-NC-ND

Ο Λογικός Προγραμματισμός (ΛΠ) ανήκει στις πλέον ενδιαφέρουσες σχολές προγραμματισμού, σημαντικά διαφορετική από τις «κλασικές» σχολές του προτακτικού και του αντικειμενοστραφούς προγραμματισμού. Η χρήση της Μαθηματικής Λογικής ως εργαλείο αφαίρεσης για περιγραφή υπολογισμών και η εκμετάλλευση των αποδεικτικών διαδικασιών της οδηγούν σε συμπαγή προγράμματα τα οποία βρίσκουν εφαρμογές σε πολύπλοκα και ενδιαφέροντα πεδία, όπως είναι η Τεχνητή Νοημοσύνη και ο Σημιασολογικός Ιστός. Όμως, αυτή η υψηλού επιπέδου προσέγγιση στον προγραμματισμό δημιουργεί προβλήματα σε εκείνους που πρώτη φορά έρχονται σε επαφή με τον ΛΠ, αφενός γιατί απαιτεί να υιοθετήσουν μια δηλωτική προσέγγιση στην ανάπτυξη προγραμμάτων «ξένη» προς αυτή των κυρίαρχων γλωσσών, και αφετέρου, γιατί απαιτείται η εκμάθηση τεχνικών αναπαράστασης και επίλυσης προβλημάτων, που, αν και είναι γενικά εφαρμοσμένες στον προγραμματισμό, δεν χρησιμοποιούνται συχνά στις υπόλοιπες σχολές, με κλασικό παράδειγμα την αναδρομή. Αυτό το βιβλίο φιλοδοξεί να καλύψει τις παραπάνω απαιτήσεις και να αποτελέσει το βασικό σύγγραμμα για οποιονδήποτε επιθυμεί να εντρυφήσει στην τέχνη και στις τεχνικές του ΛΠ. Έχοντας ως όχημα τον κυριότερο εκπρόσωπο της σχολής ΛΠ, τη γλώσσα Prolog, το βιβλίο έχει στόχο: (α) να αναφέρει σύντομα τα θεωρητικά θεμέλια του ΛΠ, (β) να παρουσιάσει σε βάθος την γλώσσα προγραμματισμού Prolog, (γ) να παρουσιάσει εφαρμογές όπως είναι η ανάπτυξη ευφώνων συστημάτων, και (δ) να αναπτύξει προγραμματιστικές δεξιότητες του αναγνώστη.

Το ηλεκτρονικό βιβλίο διανέμεται δωρεάν και από τη Read Library. Επισκεφθείτε τον ιστότοπο read-library.com για πληροφορίες και περισσότερα βιβλία.

Ανδρονίκη Λασηθιωτάκη lasithiotakisa@sppmedia.com

Ναύπλιο, 6 Ιανουαρίου 1960. Ο Μιχάλης Κακογιάννης διαβάζει συνοφρυωμένος στην «Καθημερινή» εκείνης της ημέρας την αναγγελία θανάτου του Αλμπέρ Καμύ. Πίσω του ο Αντώνης Κυριακούλης.

Η Γιάελ Νταγιάν στα γυρίσματα της «Ερόικα» του Μιχάλη Κακογιάννη, χειμώνας 1959-1960. Τα ματσόσινα, μακριά και πυκνωμένα, έδιναν στα μάτια της την υγρασία του δάσους.

Στιγμιότυπο από τα γυρίσματα της «Ερόικα». Ορθιος πάνω στο καΐκι ο Αντώνης Κυριακούλης και μπροστά του ο Μιχάλης Κακογιάννης δίνει τις τελευταίες οδηγίες.

Η τελευταία άνοιξη της Γιάελ Νταγιάν

Αναμνήσεις από τα γυρίσματα της ταινίας «Ερόικα» του Μιχάλη Κακογιάννη, με αφορμή τον θάνατο της τότε συντρόφου του

Του **ΑΝΤΩΝΗ ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΗ**

Τον περασμένο Μάιο, μέσα στην καρδιά της άνοιξης, πέθανε στην πατρίδα της, το Ισραήλ, από μακρόχρονη και βασανιστική ασθένεια, η Γιάελ Νταγιάν. Το όνομα αυτό δεν λέει τίποτα για τους σημερινούς Αθηναίους, αλλά για όσους ζήσαμε τη δεκαετία του 1960 η Γιάελ ήταν ένα πρόσωπο σχεδόν μυθικό. Και για αυτό, θα 'θελα αυτή τη μνήμη να την πω.

Χειμώνας 1959. Κηφισιά, Ναύπλιο, Αθήνα, Αίγινα. Ο Μιχάλης Κακογιάννης ξεκινάει τα γυρίσματα της «Ερόικα», ταινίας βασισμένης στο ομώνυμο μυθιστόρημα του Κοσμά Πολίτη και έχει μαζέψει όλο τον ανθό της αθηναϊκής νεολαίας. Στους πρωταγωνιστικούς ρόλους ηθοποιοί άγνωστοι τότε (και κάποιοι παρέμειναν άγνωστοι και μετά, καθώς οι περισσότεροι ήταν –ήμασταν– ερασιτέχνες).

Με τον Αλέξανδρο Μαμάτη, τον Αλέκο στην ταινία, γίναμε από τότε φίλοι αδελφικοί. Ο Πά-

«**Η Γιάελ ήταν γοπευτικότητα, μια συγκλονιστική προσωπικότητα και όχι επειδή ήταν κόρη του θρυλικού Ισραηλινού στρατηγού.**»

νος Γκούμας έπαιζε τον Λοίζο, ενώ ο Νικηφόρος Νανέρης είχε δεν είχε κλείσει ακόμα τα είκοσι, αγαπημένος του Τζιαν Κάρλο Μενότι και αργότερα του Τόμας Σίπερς, φρέσκος ακόμα από την πρώτη παράστασή του στα «Ολύμπια» ως Τόμπι στο «Μέντιουμ» του Μενότι, κρατούσε τον ρόλο του Δημήτρη (αλλά όλα αυτά τα λέει πολύ χαριτωμένα ο ίδιος στο «Πριν τα σβήσει ο χρόνος», την εξαιρετική του αυτοβιογραφία).

Στο καστ συμμετείχαν και ξένοι ηθοποιοί με προεξάρχουσα τη Μαρί Νέι (τη θυμόμουν από την «Ταβέρνα της Τζαμάικα» του Χίτσκοκ του 1939) και τη νεαρότατη Τζένη Ράσελ ως Μόνικα.

Αλλά ο Κακογιάννης χρειαζόταν και πολλούς κομπάρσους. Αλλά και οι κομπάρσοι αυτοί ήταν ένας και ένας: ο νεότερος ποιητής των μπίτνικ Γκρέγορι Κόρσο (φίλος του Κέρουακ, του Μπάρους και του Γκίνσμπουργκ), άρτι σχεδόν αφιχθείς στην Αθήνα, ο ζωγράφος Δήμος Σκουλάκης, ο Στάθης Γιαλελής αργότερα πρωταγωνιστής στο «Αμερική Αμερική» του Καζάν, ο Γιάννης Βόγλης και ο γλυκύτερος (από τότε) Γιώργος Παπαστεφάνου, ο κατοπινός «κύριος Εντισον» του ελληνικού ραδιοφώνου – και πολλοί άλλοι που πια, εξήντα τόσα χρόνια μετά, δεν τους θυμάμαι.

Αγαπώ πολύ την οικογένεια του Ανδρέα Βουρλούμη και η Ειρήνη, μία από τις δύο κόρες του

ζωγράφου (και εκείνη ζωγράφος πραγματική, μα που η άκρα σεμνότητά της την κράτησε μέχρι σήμερα στην αφάνεια), δούλευε με τον Κακογιάννη και μου πρότεινε να συμμετάσχω στην «Ερόικα» ως κομπάρσος, όπερ και εγένετο.

Εκεί γνώρισα τον Κακογιάννη, την ξαδέρφη του Ζών Πίττα και την αδερφή της, ηθοποιό Αιμίλια Πίττα (τη Σοφία στον αριστουργηματικό «Ουρανό» του Τάκη Κανελλόπουλου, δίπλα στον Φαίδωνα Γεωργίτη).

Χαρισματικό πλάσμα

Εκεί όμως γνώρισα και τη Γιάελ Νταγιάν. Ήταν μια γοπευτικότητα γυναίκα και μια συγκλονιστικά

προσωπικότητα και όχι γιατί ήταν η κόρη του, ήδη θρυλικού, μονόφθαλμου στρατηγού του Ισραήλ, αφού η οικογενειακή της ιστορία δεν επισκίαζε καθόλου τα πολλαπλά χαρίσματα της Γιάελ.

Είχε υπάρξει παιδί-θαύμα (είχε μάθει ανάγνωση όταν ήταν μόλις τριών) και είχε ήδη προλάβει να υπηρετήσει στον ισραηλινό στρατό και αυτό ήταν το θέμα του πρώτου της μυθιστορημάτος που, αν θυμάμαι καλά, είχε κάνει έναν μικρό πάταγο όταν πρωτοβγήκε. Η Γιάελ ξεκινούσε δεσμοί τότε με τον Κακογιάννη, που κράτησε σχεδόν δέκα χρόνια.

Τα γυρίσματα άρχισαν στις αρχές Νοεμβρίου σε ένα σπίτι στην

Κηφισιά. Η Γιάελ ήταν πανταχού παρούσα και τα πάντα πληρούσα στο σετ της «Ερόικα». Εκεί ήρθε να μας επισκεφθεί ο πρίγκιπας Πέτρος (γιος της Μαρίας Βοναπάρτη που έσωσε τον Φρόνιτ από τη ναζιστική λαιλαπα) αλλά κυρίως, πέρασε και ο ίδιος ο Κοσμάς Πολίτης και είχαμε τη σπουδαία τύχη να τον γνωρίσουμε για λίγο από κοντά.

Οι γιορτές μας βρήκαν στο Ναύπλιο για τα γυρίσματα σε κάνας των τίτλων αρχής με τη σκηνη της πυροσβεστικής των παιδιών (για όσους ξαναδούν κάποτε την ταινία, βρίσκομαι στην κορυφή του πυροσβεστικού οχήματος και κτυπάω την καμπίνα). Η Γιά-

ελ ακοίμητος φρουρός στο πλευρό του Κακογιάννη, φαινόταν να ξέρε από την αρχή τους πάντες και τα πάντα.

Ο θάνατος του Καμύ

Στο Ναύπλιο μάθαμε και τον πρόωρο θάνατο του Αλμπέρ Καμύ σε δυστύχημα με αυτοκίνητο και το γεγονός μας τάραξε αλλά ιδιαίτερα το ζεύγος Κακογιάννη-Νταγιάν και θυμάμαι πως ο Κακογιάννης μου ζήτησε να του βρω την «Καθημερινή» για να διαβάσουμε τις λεπτομέρειες.

Μετά το τέλος των γυρισμάτων έβλεπα συχνά τη Γιάελ στην κοσμική Αθήνα. Κυκλοφορούσε παντού, γοήτευε, και είχε μάθει

και ελληνικά. Το ειδήλιό της με τον Κακογιάννη τελείωσε κάποτε και έκτοτε, παρόλο που κρατήσαμε επαφή, μαθαίναμε τα νέα της από τις εφημερίδες.

Η Γιάελ συνέχισε να γράφει. Στον Πόλεμο των Εξι Ημερών ήταν ανταποκρίτρια στο μέτωπο του Σινά. Ο ηθοποιός αδερφός της, Ασί Νταγιάν, έπαιξε σε επόμενη αγγλόφωνη ταινία του Κακογιάννη στο «Όταν τα ψάρια βγήκαν στη στεριά», και πολύ λίγο μετά έπαιξε και με τη Μελίνα σε άλλη ταινία, στην «Υπόσχεση της Αυγής» του Ντασέν.

Η Γιάελ συνέχισε να γράφει. Αργότερα, όταν πέθανε ο διάσημος πατέρας της, ακολούθησε πολιτική σταδιοδρομία και εξελέγη βουλευτής της Αριστεράς στο ισραηλινό κοινοβούλιο με εκτεταμένη ακτιβιστική δράση. Εγινε πρωτοπόρος σε κάθε είδους αγώνα για ζητήματα ειρήνης και για τα γυναικεία δικαιώματα, και πάλεψε από τη θέση της στη Βουλή με ξεχωριστή θέρμη και δύναμη ενάντια στη βία κατά των γυναι-

«**Η Γιάελ ήταν ανταποκρίτρια στον Πόλεμο των Εξι Ημερών και αργότερα εξελέγη βουλευτής της Αριστεράς στο ισραηλινό κοινοβούλιο.**»

κών. Ήταν πάντα πολύ τολμηρή και μαγνητική, όπως τότε στην Αθήνα του 1960, και έφτασε μέχρι και να γίνει η πρώτη βουλευτής του Ισραήλ που συνάντησε στα 1993 τον Αραφάτ. Τέτοιο ήταν το πάθος της για ειρήνη ανάμεσα στους δύο λαούς.

Την έβλεπα πια όλο και πιο αραιά. Θυμάμαι μια πολύ ευχάριστη, τυχαία συνάντηση στο αεροδρόμιο του Χίθροου. Τελευταία φορά είχα μάθει νέα της προ ετών στο τηλέφωνο. Της είχα στείλει ένα βιβλίο και εκείνη ετοιμάζε μια γιορτή στο σπίτι της στο Τελ Αβίβ και με προσκάλεσε. Αλλά δεν στάθηκε δυνατό να πάω. Και τώρα έμαθα πως πέθανε.

Ο αγγλικός τίτλος της «Ερόικα» ήταν «Our Last Spring» (Η τελευταία μας άνοιξη) – έμμεση αναφορά στην απώλεια της παιδικής αθωότητας και στην τραγική κατάληξη των εφήβων ηρώων του μυθιστορημάτος και της ταινίας. «Ηρθε η άνοιξη, κι έφερε την ανάμνηση μιας άλλης άνοιξης όταν η ζωή και τα όνειρά μας έμοιαζαν να είναι ένα». Με αυτή τη φράση ξεκινάει η ταινία. Και το μυθιστόρημα τελειώνει με άλλη φράση: «Τότε ο Μιχαήλ Αρχάγγελος ήρθε και στάθηκε σιμά του». Φέτος, στην τελευταία άνοιξη της Γιάελ Νταγιάν, μιας οπτασίας της νιότης μας, ο Μιχαήλ Αρχάγγελος ήρθε και στάθηκε σιμά της.

* και δια την αντιγραφήν Ν.Π. Παΐσιος

Η σκηνή της κδείας του Αντρέα. Από αριστερά: μέλος της παραγωγής, Τζένη Κομπ, Νικηφόρος Νανέρης, Τζένη Ράσελ, Αντώνης Κυριακούλης και ακόμη ένα μέλος της παραγωγής. Γονατιστός ο Στάθης Γιαλελής, μετέπειτα πρωταγωνιστής στο «Αμερική Αμερική» του Καζάν.

Ο Αλμοδόβαρ μας ξεναγεί στον παράξενο κόσμο του

12 αφηγήματα του Ισπανού σκηνοθέτη

PEDRO ALMODOVAR

Το τελευταίο όνειρο

μτφρ.: Μαρία Παλαιολόγου
εκδ. Διόπτρα, 2024, σελ. 216

Της **ΤΕΣΣΕ ΜΠΑΪΛΑ**

«Έμαθα κάτι ουσιώδες για τη δουλειά μου, τη διαφορά ανάμεσα στη μυθοπλασία και στην πραγματικότητα, και πως η πραγματικότητα πρέπει να συμπληρώνεται από τη μυθοπλασία για να γίνεται η ζωή πιο εύκολη».

Με τεράστια απήχηση παγκοσμίως ως σκηνοθέτης, παραγωγός και σεναριογράφος είκοσι τεσσάρων έως τώρα ταινιών, ο Αλμοδόβαρ έχει κερδίσει τη μεγαλύτερη διεθνή αναγνώριση μετά τον Λουίς Μπουνιουέλ και έχει τιμηθεί με τα σπουδαιότερα κινηματογραφικά βραβεία. Στη συλλογή αφηγήσεων, όπως αποκαλεί ο ίδιος το βιβλίο του με τον τίτλο «Το τελευταίο όνειρο», το οποίο κυκλοφόρησε από τις εκδ. Διόπτρα σε μετάφραση Μαρίας Παλαιολόγου, μπορεί κανείς, ωστόσο, να απολαύσει τη συγγραφική μαεστρία

του και να ανακαλύψει έναν συγγραφέα ευφυή που σκηνοθετεί με κινηματογραφική ακρίβεια τις αφηγήσεις του. Παράλληλα, μπορεί κανείς να αντιληφθεί τις μεταμοντερνιστικές επιρροές της πολυσχιδούς αυτής προσωπικότητας, όπως τις εφαρμόζει αυτή τη φορά στο συγγραφικό του έργο. Ο ίδιος ο Αλμοδόβαρ γράφει χαρακτηριστικά στην εισαγωγή του βιβλίου: «Οι αφηγήσεις αυτές είναι συμπληρωματικές της κινηματογραφικής μου δουλειάς: μερικές φορές μου χρησίμευσαν ως άμεση αντανάκλαση της στιγμής που βίωνα και ή έγιναν τελικά ταινίες πολλά χρόνια αργότερα («Κακή εκπαίδευση», κάποιες σκεάν του «Πόνος και δόξα») ή πρόκειται να γίνουν. Όλα τους είναι κείμενα ενηλικιώσπς (δεν θεωρώ ότι έχει τελειώσει αυτή η περίοδος) και πολλά απ' αυτά προέκυψαν στην προσπάθειά μου να ξεφύγω από τη βαρεμάρα».

Και στα δώδεκα αυτά κείμενα διαφαίνεται με σαφήνεια πως πρόκειται για ένα είδος εικονοποιτικής αφηγηματικής, η οποία στοχεύει στην ανάδειξη της ρεα-

Ο Πέδρο Αλμοδόβαρ με την Πενέλοπε Κρουζ και τον Αντόνιο Μπαντέρας στις Κάννες. Ο αναγνώστης που ακολουθεί το έργο του Αλμοδόβαρ θα ανακαλύψει στις 12 ιστορίες του βιβλίου γνωστούς τύπους κινηματογραφικών πρώων του.

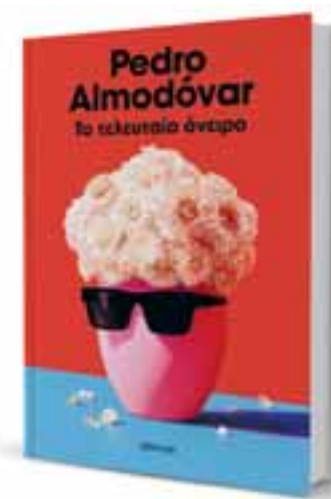
«Οι αφηγήσεις αυτές είναι συμπληρωματικές της κινηματογραφικής μου δουλειάς», αναφέρει ο Πέδρο Αλμοδόβαρ στην εισαγωγή του βιβλίου του.

λιστικής, με υπερρεαλιστικά στοιχεία όμως εμπλουτισμένης, μυθοπλασίας. Στοιχεία μελοδραματικά και πρωτοποριακές απόψεις, συχνά αντισυμβατικές, υπάρχουν και σε αυτές τις αφηγήσεις, όπως ακριβώς και στο κινηματογραφικό έργο του συγκεκριμένου δημιουργού. Η διάχυση της αλμοδοβαρικής σκέψης στην εικόνα υφίστα-

ται στον ίδιο βαθμό όσο και στο συγγραφικό του έργο, όπως και η θεματική διαφοροποίηση, καθώς οι ιστορίες του είναι άλλοτε ρομαντικές κάποτε ημερολογιακές, ενίοτε σπαρακτικές, εκκεντρικές ή συμβατικές, πάντοτε γραμμένες σε καταγγελτικό τόνο, ήπιο ή μη, με αυθορμητισμό αλλά και τρυφερότητα. Ο αναγνώστης που ακολουθεί το έργο του Αλμοδόβαρ θα ανακαλύψει στις ιστορίες αυτές γνωστούς τύπους κινηματογραφικών πρώων και γι' αυτό κάποιοι είναι εξαιρετικά οικείοι. Θα αναγνωρίσει και πάλι τον ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα του έργου του, μια και στο επίκεντρο των ιστοριών αυτών είναι ο άνθρωπος και η ανάγκη του σεβασμού της κοινωνίας προς τα πάθη ή και τα λάθη του, αλλά και η

ανάγκη να ανήκει κάπου και να μπορεί να νιώσει ασφάλεια και σιγουριά εκεί, ώστε να μπορέσει να ανθήσει. Θα βρει όλες τις γνώριμες εμμονές του. Ο Αλμοδόβαρ μιλάει για την απώλεια και τη σιωπή, για τη στοργή και την αξία της στη ζωή του ανθρώπου, για τους δαίμονες της ανθρωπίνης φύσης και τις αδυναμίες της. Σκύβει με αγάπη πάνω από τον άνθρωπο και στρέφει τον κινηματογραφικό του φακό στις σχέσεις που αναπτύσσει στη ζωή του, από τη σχέση με τη μητέρα του, θέμα αγαπημένο στο έργο του Αλμοδόβαρ, άλλωστε οι μητέρες «δεν χρειάζονται να κάνουν τίποτα το ιδιαίτερο για να είναι ουσιώδεις, σημαντικές, αξεχαστες, διδακτικές», έως τις ερωτικές σχέσεις.

Σ' αυτή την «αποσπασματική,

Στο βιβλίο διαφαίνεται με σαφήνεια ένα είδος εικονοποιτικής αφηγηματικής, η οποία στοχεύει στην ανάδειξη της ρεαλιστικής, με υπερρεαλιστικά στοιχεία όμως εμπλουτισμένης, μυθοπλασίας.

ατελή και αινιγματική αυτοβιογραφία», ο Αλμοδόβαρ μιλάει για την πορεία του από την παιδική του ηλικία στις μεσαυλές των σπιτιών της Μάντσα με τις γυναίκες που πλέκουν και κουτσομπολεύουν, την καταπίεση των καθολικών σχολείων, την ασφυκτική ζωή στην επαρχιακή πόλη, την απελευθέρωσή του στη Μαδρίτη, τη γνωριμία του με την γκέϊ κοινότητα. Περιπλανιέται στους δρόμους και στα μονοπάτια της εφηβείας του, της ενηλικιώσπς του, της μέσης ηλικίας και προσεγγίζει την ιστορία του με τη στοργή ενός δημιουργού που γνωρίζει καλά τις φωτοσκιάσεις και τα σκοτάδια, αλλά και το φως που καθορίζει τους ήρωές του. Ταυτόχρονα, αποδεικνύει πως οι τέχνες είναι αλληλένδετες και συχνά λειτουργούν ως συγκοινωνούντα δοχεία. Ή, καλύτερα, η τέχνη είναι μία ανεξάρτητη από τον τρόπο που τελικά εκφράζεται και καταλήγει στον αποδέκτη της, για να ανακαλύψει ο ίδιος τη μυστική σχέση που τη διέπει και να απολαύσει το μεγαλείο της.

Για τον άνθρωπο και τον γοητισμό

30 χρόνια

ΚΑΝΑΛΙ 6

106.00 | 98.6 | 107.00 | 106.9

ΕΞΙ

www.kanali6.com.cy info@kanali6.com.cy 25 820500

INSPIRED BY TRUE EVENTS

PIERCE BROSNAN

THE LAST RIFLEMAN

MEET PRIVATE ARTIE CRAWFORD HE'S 92% AND HE'S JUST GONE AWOL

COMING SOON

ΚΥΡΙΑΚΗ 9 ΙΟΥΝΙΟΥ 21:00

THE LAST RIFLEMAN / Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

ΔΡΑΜΑ

Ένας Βετεράνος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου δραπετεύει από τον οικο ευηρίας και ξεκινά για ένα δύσκολο ταξίδι στη Γαλλία με σκοπό να τιμήσει τον καλύτερο του φίλο.

Το Κανάλι 6 Διατίθεται:

cablanet cyta vision MOVIES MESIMVRIA

Θέση: 101 Θέση: 48

www.mesimvria.com

Συνέντευξη με έναν ιδιοφυή σουρεαλιστή

Ο Σαλβαντόρ Νταλί μέσα από ένα πρίσμα που θυμίζει Λουίς Μπουνιουέλ

Ντασασαλί! ★★½
ΚΩΜΙΚΗ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ (2023)
Σκηνοθεσία: Κουεντίν Ντουπιέ
Ερμηνείες: Αναΐς Ντεμουσιτέ, Ζιλ Λελοός, Εντουάρ Μπαέρ

Του **ΑΙΜΙΛΙΟΥ ΧΑΡΜΠΗ**

Ο *sui generis* δημιουργός Κουεντίν Ντουπιέ υπογράφει μια (ταιριαστά) θεοπάλαβη βιογραφία του σπουδαίου σουρεαλιστή ζωγράφου Σαλβαντόρ Νταλί, η οποία έκλεισε το περασμένο Φεστιβάλ Γαλλόφωνου Κινηματογράφου. Η Τζουντίθ, μια νεαρή δημοσιογράφος, επιχειρεί να πάρει συνέντευξη από τον Νταλί για ένα περιοδικό, ωστόσο, εκείνος –και το υπερτροφικό «εγώ» του– αποφεύγει συνεχώς να της μιλήσει με διάφορες δικαιολογίες. Τελικά η συνέντευξη φτάνει να πάρει τη μορφή ντοκιμαντέρ με θέμα τον ιδιόρρυθμο καλλιτέχνη, όμως και σε αυτή την περίπτωση η ταινία γρήγορα θα εκτροχιαστεί, με την κοπέλα να φτάνει στα όρια της απελπισίας με τα καϊμάτια του.

Πέντε Γάλλοι ηθοποιοί ενσαρκώνουν τον Νταλί σε διαφορετικές ηλικίες, μιμούμενοι κωμικά την ισπανική προφορά του. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει υποχρεωτικά ότι έχουμε και διαφορετικές εποχές, καθώς ο χρόνος «τσαλακώνεται» κι αυτός παρανοϊκά, όπως τα περίφημα ρολόγια στους πίνακες του καλλιτέχνη. Τα παράλληλα, όμως, δεν σταματούν εδώ. Ολόκληρη η ιδέα της κινηματογραφικής συνέντευξης, αλλά και ο τρόπος που γυρίζεται συνολικά η ταινία, παραπέμπει ευθέως στον Λουίς Μπουνιουέλ, δηλαδή το κινηματογραφικό alter ego του Νταλί.

Στην άβυσσο

Ο Κουεντίν Ντουπιέ αποδίδει στο ίδιο το πνεύμα του

Νταλί τη δημιουργία του φιλμ: «Αρχικά, ο Διδάσκαλος με διέταξε να συγκεντρώσω αρκετούς λαμπρούς ηθοποιούς που θα υποδύονταν τον ίδιο, καθώς θα ήταν πολύ περίπλοκο για έναν μόνο άνθρωπο να παίξει τον Νταλί! Κατόπιν επισκεφθήκαμε μαζί τον Μπουνιουέλ για να του κλέψουμε κάμποσες εικόνες και ιδέες, και μετά με καταβύθισε διά της βίας στην άβυσσο της νοσηρής αγωνι-

«Όπως ο ίδιος ο Νταλί είχε δηλώσει, η προσωπικότητά του ήταν πιθανώς το σπουδαιότερο επίτευγμά του», σχολιάζει ο σκηνοθέτης Κουεντίν Ντουπιέ.

ας και των ονείρων του για να με καθοδηγήσει. Τελικά, μόλις που κατάφερα να ανακτήσω τον έλεγχο της ταινίας μου, μόνο και μόνο για να εκφράσω με αυτήν την αγάπη μου σε αυτόν τον άνθρωπο. Όπως ο ίδιος ο Νταλί είχε δηλώσει, η προσωπικότητά του ήταν πιθανώς το σπουδαιότερο επίτευγμά του».

Η περιγραφή αυτής της μοναδικής προσωπικότητας, που μιλάει για τον εαυτό της στο τρίτο πρόσωπο και ονοματίζει τους πάντες, είναι ουσιαστικά ολόκληρη η ταινία: συχνά απολαυστική, αστεία, τολμηρή και άλλες φορές τραβηγμένη στα άκρα ή πέρα από τα όρια της καρικατούρας, η προσέγγιση του Ντουπιέ επιτυγχάνει τον σκοπό της, έστω κι αν στη διαδρομή δοκιμάσει κάπως τις αντοχές του θεατή με την επαναληπτικότητα της.

Η Τζουντίθ, μια νεαρή δημοσιογράφος, επιχειρεί να πάρει συνέντευξη από τον Νταλί, όμως εκείνος συνεχώς την αποφεύγει με διάφορες δικαιολογίες.

HOME CINEMA

Κατάδυση στα σκοτάδια της Νέας Υόρκης

Ο Μπένεντικτ Κάμπερματς πρωταγωνιστεί στο «Ερικό».

Ο Ερρίκος Λίτσες στο «Σπιρτόκουτο» του Γιάννη Οικονομίδη.

ΕΡΙΚ
ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟ ΔΡΑΜΑ (2024)
Δημιουργός: Αμπι Μόργκαν
Ερμηνείες: Μπένεντικτ Κάμπερματς, Γκάμπρι Χόφμαν

Μία από τις πιο ενδιαφέρουσες μίνι σειρές που έχουμε δει τελευταία στην πλατφόρμα του Netflix έχει για πρωταγωνιστή της τον κορυφαίο Μπένεντικτ Κάμπερματς. Ο Βρετανός ηθοποιός υποδύεται εδώ τον Βίνσεντ, έναν διάσημο, αλλά αλκοολικό, μαριονετίστα, του οποίου ο 9χρονος γιος εξαφανίζεται στη Νέα Υόρκη της δεκαετίας του 1980. Απελπισμένος και μπερδεμένος, ο Βίνσεντ θα αρχίσει να βλέπει μπροστά του τον Ερικό, ένα φανταστικό δημιούργημα του γιου του – παράλληλα, ένας Αφροαμερικανός αστυνομικός κάνει ό,τι μπορεί για να εντοπίσει το χαμένο παιδί.

Μία μάλλον τυπική αστυνομική ιστορία αποκτά διαστάσεις ψυχολογικού θρίλερ, καθώς ο ιδιοφυής, αλλά χαμένος στη θολούρα του αλκοόλ και των ψευδαισθήσεων, χαρακτήρας του Κάμπερματς αντιπαραβάλλε-

ται με εκείνον του συγκροτημένου –με τα δικά του «φαντάσματα» βέβαια– αστυνομικού. Κατά τα λοιπά, η ατμόσφαιρα εδώ είναι αλλόκοτα σκοτεινή, με μια Νέα Υόρκη πηγμένη στα σκουπίδια και χτυπημένη από το AIDS, που αποδεκατίζει τα μέλη της underground κοινότητάς της. Από εκεί τελικά θα αρχίσει να ξετυλίγεται και η λύση του μυστηρίου, με όλους τους πρωταγωνιστές να καλούνται να έρθουν αντιμέτωποι (και) με το παρελθόν τους προκειμένου να φτάσουν στη λύτρωση.

Σπιρτόκουτο ★★★★★
ΔΡΑΜΑ (2002)
Σκηνοθεσία: Γιάννης Οικονομίδης
Ερμηνείες: Ερρίκος Λίτσες, Ελένη Κοκκίδου

Μεγάλο αφιέρωμα στο μοναδικό σινεμά του Γιάννη Οικονομίδη κάνει αυτό τον μήνα η πλατφόρμα του Cinoβο. Ξεκίνημα, φυσικά, με το εμβληματικό «Σπιρτόκουτο», την ταινία που στις αρχές της δεκαετίας του 2000 ήρθε για να σκάσει σαν βόμβα στα θεμέλια του σύγχρονου ελληνικού μικρο-

αστισμού. Ένα διαμέρισμα στον Κορυδαλλό μετατρέπεται σε πεδίο μάχης, με τη λεκτική (κυρίως) βία να χτυπάει κόκκινο και τον θεσμό της «αγίας» ελληνικής οικογένειας να πυροβολείται ανελέητα. Ηδη στην πλατφόρμα, πάντως, βρίσκονται και οι υπόλοιπες ταινίες του Οικονομίδη. Το άγριο αλλά και τρομερά εύστοχο «Η ψυχή στο στόμα» (2006), με την κάμερα να τρυπώνει στον μικρόκοσμο της λαϊκής –και κάποτε λούμπεν– ελληνικής κοινωνίας. Τον «Μαχαιροβγάλτη» του 2010, ίσως την πιο εσωτερική ταινία του Οικονομίδη, με την ασπρόμαυρη φωτογραφία να εισχωρεί σχεδόν στον ψυχισμό του θεατή και τον Στάθη Σταμουλακάτο να συναντά τον Βαγγέλη Μουρίκη. Ο τελευταίος είναι βέβαιος ο μεγάλος πρωταγωνιστής και στο «Μικρό ψάρι» (2014), το οποίο είναι γνωστό και για μία από τις πιο καλτ σκηνές στην ιστορία του ελληνικού σινεμά. Τέλος, στην πλατφόρμα υπάρχει και «Η μπαλάντα της τρύπας καρδιάς» (2020), η πιο πρόσφατη –και πιο αστεία– ταινία του Οικονομίδη.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Του **ΝΙΚΟΥ Α. ΔΟΝΤΑ**

Εξαιρετικές ερμηνείες από τους Γιάνσην και Κοζούκιν

Μετά τον Κρίστιαν Τέτολαφ και τη Βίλντε Φρανγκ, μία ακόμα εξαιρετική βιολονίστρια εμφανίστηκε στην αίθουσα «Χρήστος Λαμπράκης». Στις 16 Απριλίου η Ολλανδέζα Ζανίν Γιάνσην έδωσε ένα ρεσιτάλ μουσικής δωματίου σε συνεργασία με τον Ρώσο πιανίστα Ντένις Κοζούκιν. Πριν από ένα χρόνο ο ίδιος είχε συνοδεύσει τη Βίλντε Φρανγκ σε έργα μουσικής δωματίου στην αίθουσα «Δημήτρης Μπρόπουλος».

Η ξεχωριστή τέχνη της Γιάνσην βασίζεται σ' έναν ήχο εξαιρετικής αισθητικής, δίχως την παραμικρή αιχμή ακόμα και στις πλέον έντονες φράσεις. Ο εντυπωσιακά ωραίος αυτός ήχος διατηρεί την ποιότητά του σε όλες τις περιοχές της έκτασης του βιολιού. Το σημαντικότερο είναι ότι αυτή η απουσία αιχμών δεν εμποδίζει διόλου την εκφραστικότητα της βιολονίστριας, ούτε μειώνει τη δύναμη των δραματικών της διατυπώσεων. Φάνηκε αμέσως από το πρώτο μέρος της πρώτης Σονάτας για βιολί και πιάνο του Ρόμπερτ Σούμαν, με το οποίο άνοιξε η βραδιά. Η Γιάνσην ξεκίνησε έντονα δραματικά και ιδιαίτερα εκφραστικά, «παθιασμένα»,

όπως ακριβώς ζητάει ο συνθέτης, αλλά διόλου μονοκόμματα. Το παίξιμό της χαρακτηριζόταν από μεγάλη ευελιξία στον χειρισμό της ταχύτητας, όπως και της δυναμικής. Οι αναρίθμητες σημαϊκές επιβραδύνσεις ή επιταχύνσεις της μουσικής σε συνδυασμό με τη διαρκώς προσαρμοζόμενη δυναμική, η οποία τονίζε σημεία των φράσεων ή έριχνε σκιά σε άλλα, έδινε παλμό στη μουσική και πλαστικότητα στο έργο. Το δεύτερο μέρος προσέφερε την ευκαιρία να εκτιμήσει κανείς την ανάλαφρη, μαζί και πνευματώδη πλευρά του

Ωραίος ήχος, βαθύς λυρισμός και τρυφερότητα χαρακτήρισαν τις ερμηνείες των μουσικών.

ταλέντου της βιολονίστριας, ενώ το ζωηρό τελευταίο μέρος χαρακτηρίστηκε από εξαιρετική χάρη και κομψότητα.

Με έντονο λυρισμό ξεκίνησε

Η ξεχωριστή τέχνη της Ζανίν Γιάνσην (που εμφανίστηκε με τον Ντένις Κοζούκιν στη σκηνή του Μεγάρου Μουσικής Αθηνών) βασίζεται σ' έναν ήχο εξαιρετικής αισθητικής, εκφραστικό, αλλά δίχως την παραμικρή αιχμή.

ο Κοζούκιν τη δεύτερη Σονάτα για βιολί και πιάνο του Μπραμς, που ακολούθησε. Μαζί, οι δύο μουσικοί προσέφεραν μια ιδιαίτερα ποιητική ερμηνεία του έρ-

γου. Στο αργό, δεύτερο μέρος η Γιάνσην δεν αρκέστηκε απλώς σε έναν γενικόλογό λυρισμό, αλλά ανέδειξε την τρυφερότητα της μουσικής μέσα από έναν ήχο ευά-

λωτο, μεγάλης εκφραστικότητας. Ακόμα πιο σημαντικό ήταν ότι οι δύο μουσικοί πέτυχαν να διαχωρίσουν το ύφος της μουσικής του Σούμαν από αυτό της μουσι-

κής του Μπραμς, τη διαρκώς μεταβαλλόμενη, υδραργυρική διάθεση του πρώτου από τον βαθύ λυρισμό του δεύτερου.

Μετά το διάλειμμα η βραδιά συνεχίστηκε με τις «Τρεις ρομάντες» για βιολί και πιάνο της Κλάρας Σούμαν, ευαίσθητες σελίδες, στις οποίες οι μουσικοί ανταποκρίθηκαν με λεπτότητα και ευγένεια ύφους. Πολύ πλουσιότερη σε μουσική έμπνευση και συναίσθημα, η τρίτη Σονάτα του Μπραμς που ακολούθησε, προσέφερε την ευκαιρία για μία ακόμα εξαιρετική ερμηνεία, η οποία χαρακτηρίστηκε από το πλήθος των αποχρώσεων και των διαβαθμίσεων δυναμικής. Η υποδειγματική συνεργασία των δύο μουσικών ανέδειξε τον φορτισμένο λυρισμό του Μπραμς, ενώ η ερμηνεία τους κατέληξε με τον έντονα δραματικό τρόπο που προβλέπει η μουσική. Στη θερμή υποδοχή του κοινού Γιάνσην και Κοζούκιν ανταποκρίθηκαν με το τρυφερό «Νυκτερινό» για βιολί και πιάνο της Λιής Μπουλαντζέ, όπως επίσης με το τραγούδι «Μοναξιά στο λιβάδι» –«Feldeinsamkeit»– του Μπραμς σε μεταγραφή για βιολί και πιάνο.

Η μυθική ροκ συμμορία στην Αθήνα

Το θρυλικό συγκρότημα Ramones εμφανίστηκε στο «Ρόδο», 35 χρόνια πριν, για τρεις βραδιές που έγιναν... τέσσερις

Του ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΑΡΑΪΣΚΟΥ

Αθήνα, Μάιος του 1989. Η είδωσι έμοιαζε εξωπραγματική, αλλά οι αφίσες στους δρόμους δεν έλεγαν ψέματα: έρχονταν οι Ramones για τρεις βραδιές στο «Ρόδο». Ο παλιός κινηματογράφος που είχε μετατραπεί σε συναυλιακό χώρο ανοίγοντας τις πόρτες του ενάμιση χρόνο πριν, με μια εμφάνιση των Τρίφιντς από το Περθ της Αυστραλίας, τώρα θα έπαιρνε μια ηλεκτρισμένη γεύση από το Κουίνς της Νέας Υόρκης. Όσο για εμάς, εφήβους που ανακαλύπταμε τη μουσική μέσα από τα δισκάκια και τα βινύλια, θα βλέπαμε από κοντά μία από τις πιο μυθικές «ροκ συμμορίες» της εποχής.

Οι αφίσες, βαμμένες με αμιγώς «αμερικανικά» χρώματα – μπλε, άσπρο και κόκκινο – ανακοίνωναν τρεις ημερομηνίες: από Παρασκευή 19 έως και Κυριακή 21 Μαΐου. Τα εισιτήρια εξαντλήθηκαν αμέσως και ανακοινώθηκε μια έξτρα συναυλία τη Δευτέρα. Για φαντάσου: μια συνηθισμένη Δευτέρα, με τους κατσοφιασμένους Αθηναίους να τρέχουν πάνω-κάτω στις δουλειές τους μέσα στο νέφος, λίγα μέτρα δίπλα από την μπλουζοκαπνισμένη Πατισίων θα γινόταν κεκλεισμένων των θυρών μια έκρηξη ήχων και χρωμάτων με διάσταση οικουμενική.

Την Παρασκευή το βράδυ, το κοινό ξεχυνόταν ανυπόμονο στα πεζοδρόμια της Μάρνη. Όσα ακολούθησαν για την επόμενη μία ώρα ανήκουν πια στον απροσδιόριστο χώρο που η μνήμη μπερδεύεται με τη φαντασία. Είδαμε στ' αλήθεια τη θρυλική μπάντα να παίζει τους δίλεπτους δυναμίτες της, τον ένα μετά τον άλλον; Ακούσαμε όντως τον Τζόι Ραμόουν να προτρέπει φωνάζοντας «Hey-ho, let's go», με 1.500 άτομα από κάτω του, να συντονίζουν τις δικές τους φωνές με την ιαχή του; Εκείνο το βράδυ, όπως και τα επόμενα τρία, μια κεραυνόβολα ενέργεια συντάραξε τους μαύρους τοίχους του παλιού σινεμά, γράφοντας μουσική ιστορία. Σήμερα, 35 χρόνια μετά εκείνες τις βραδιές και ακριβώς μισόν αιώνα από την ίδρυση του συγκροτήματος, γυρνάμε πίσω στον χρόνο, αναζητώντας πρωτογενείς μαρτυρίες και απαντήσεις σε ερωτήματα της μνήμης και της νοσταλγίας.

6.000 εισιτήρια

«Δεν ξανάγινε κάτι τέτοιο στο «Ρόδο», μας λέει ο Σπύρος Τρούσας, ένας εκ των διοργανωτών, που μαζί με τον συνεργάτη του Τάσο Τρύφωνος λειτουργήσαν μεταξύ 1988 και 1996 («οκτώ δημιουργικά και «πανικόβλητα» χρόνια», όπως δηλώνει χαμογελώντας) το Pilgrim της οδού Διδότου, ένα από εκείνα τα αθηνναϊκά δισκοπωλεία που, στην προ-Ιντερνετ εποχή, έγιναν αυθόρμητα χώροι εκπαίδευσης για τους λάτρεις της ροκ μουσικής και πολύτιμοι κοινωνοί των συναρπαστικών της νέων τάσεων. Λαμβάνοντας κιόλας υπόψη πως το «Ρόδο» τέλεσε παρόμοιο επιμωρφωτικό έργο από το 1987 έως το 2005, η δήλωση αποκτά ένα βάρος που ξεπερνά τη στατιστική: «6.000 εισιτήρια σε τέσσερα βράδια! Αυτά είναι νούμερα που δεν είχαν ξαναγίνει μετά το τριήμερο στο γήπεδο του Σπύρτιγκ το '82 και το Rock in Athens του '85 στο Καλλιμάρμαρο».

Η ομάδα του Pilgrim διοργάνωσε τα επόμενα χρόνια σειρά επιτυχημένων συναυλιών με επιδραστικά, σημαντικά συγκροτήματα (ανάμεσά τους οι Damned, οι Ride, οι Primal Scream, οι Fuzztones και οι Saint Etienne), αλλά οι εμφανίσεις της νεοϋορκέζικης μπάντας

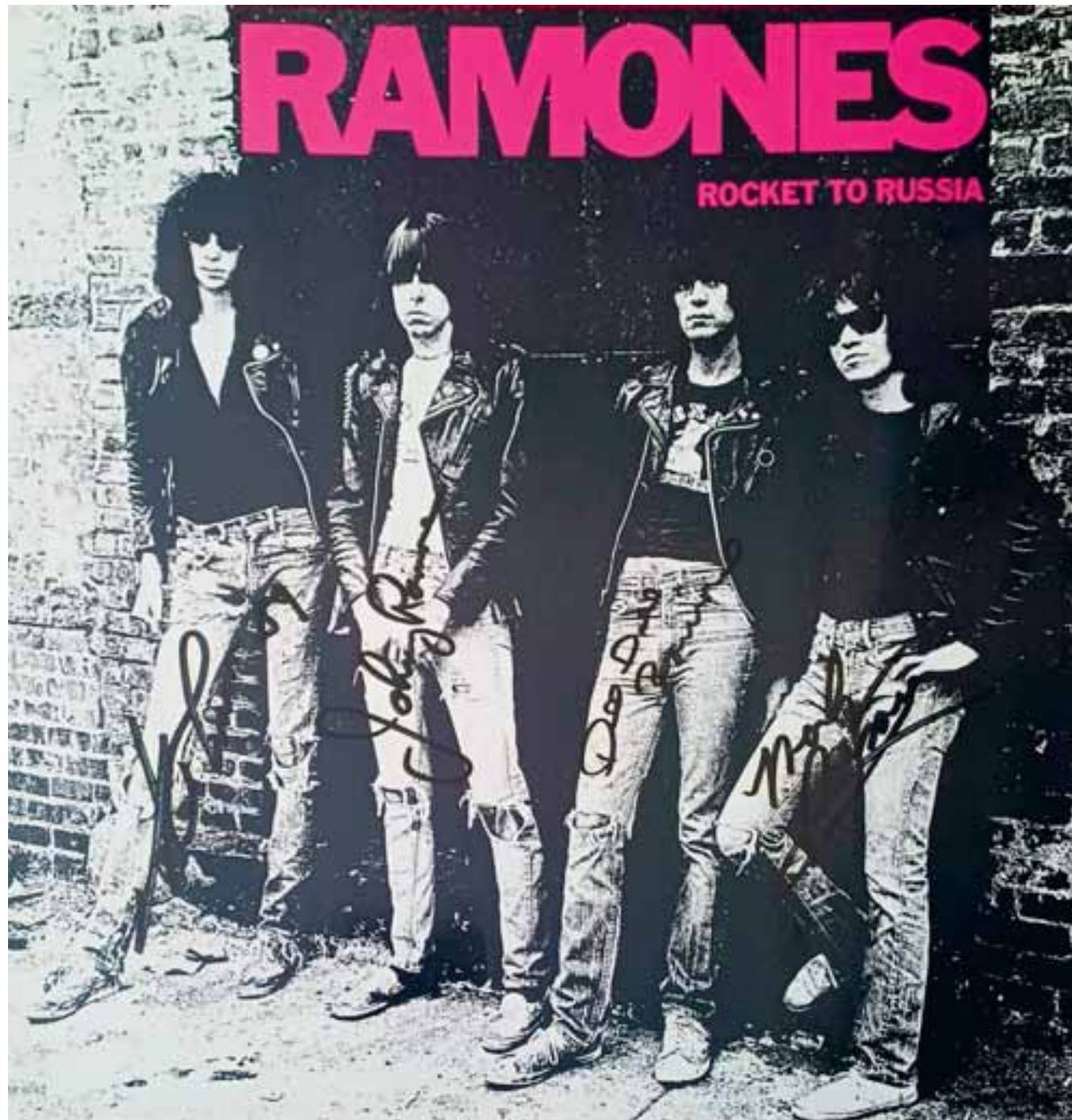
εκείνο το τετραήμερο υπερέβησαν εμπορικά και το πιο αισιόδοξο σενάριο. «Βρίσκονταν σε ευρωπαϊκή περιοδεία και έτσι μπορέσαμε και τους φέραμε – αλλιώς, αν ήταν στην Αμερική, κάτι τέτοιο θα ήταν απαγορευτικό. Όσο για το κοινό, όπως αποδείχτηκε όχι μόνο τους γνώριζε, αλλά ήταν και... στρατευμένο. Δεν ήρθαν απλά να δουν μια συναυλία. Ήταν έτοιμοι! Και έτσι κάπως ευθυγραμμίστηκαν οι δυναμείς του σύμπαντος και έγινε η πρώτη μεγάλη πανκ συναυλία

Τα εισιτήρια εξαντλήθηκαν αμέσως και ανακοινώθηκε μια έξτρα εμφάνιση τη Δευτέρα. Λίγα μέτρα δίπλα από την Πατισίων, θα γινόταν κεκλεισμένων των θυρών μια έκρηξη ήχων και χρωμάτων με διάσταση οικουμενική.

στην Ελλάδα», θα συμπληρώσει ο Σπ. Τρούσας, που κρεώνει τη μεγάλη τους εγχώρια δημοτικότητα τον καιρό εκείνο και στο πανίσχυρο brand τους, την εικόνα τους, που όπως λέει, ήταν «καλοστημένη, από το ντύσιμό τους και τη σκηνική παρουσία τους έως το ανεξίτηλο λογότυπό τους. Είχαν μια διαχρονική συνέπεια στην εικόνα αυτή, από την οποία μέσα στα χρόνια δεν παρεκτράπηκαν ποτέ».

Ο «πέμπτος Ραμόουν»

Πράγματι, το λογότυπό τους, σχεδιασμένο από τον Μεξικανό-Αμερικανό γραφίστα Αρτούρο

Δύο emblematici δίσκοι των Ramones υπογεγραμμένοι από όλα τα μέλη, για λογαριασμό του Σπύρου Τρούσας, που ήταν ένας εκ των διοργανωτών των εμφανίσεών τους στην Αθήνα. Το «Rocket to Russia» (επάνω) του 1977 (με φωτογραφία του Ντάνι Φιλντς, του μάντζερ τους εκείνη την περίοδο, στο εξώφυλλο) και το «End of the Century» (κάτω) του 1980, σε παραγωγή Φιλ Σπέκτορ.

Εισιτήρια από τις εμφανίσεις των Ramones στο «Ρόδο» και οι μπαγκέτες με τις οποίες έπαιξε ο ντράμερ της μπάντας, Μάρκι Ραμόουν.

Οι Ramones στη Φωκίωνος Νέγρη, ανάμεσα σε έφηβους θαυμαστές τους. Στα δεξιά, ο Γιώργος Φερτάκης του δισκοπωλείου Sonic Boom Records.

Βέγκα (ο οποίος ανέλαβε χρέη «καλλιτεχνικού διευθυντή» για την μπάντα και ονομάστηκε ο «πέμπτος Ραμόουν») απέκτησε δική του ζωή και αξία, φέρνοντας μέσω του merchandise περισσότερα χρήματα στην μπάντα από ό,τι εκείνη κέρδιζε ποτέ από τα ίδια της τα τραγούδια. Στην ουσία, επρόκειτο για μια παραφθορά της προεδρικής σφραγίδας των ΗΠΑ, με τα ονόματα των μελών του συγκροτήματος σε κύκλο και τον αέτο να κρατάει αντί για μια φαρέτρα

«Μπορεί να φάγαμε μερικές αγκωνιές στα πλευρά, αλλά η καθαρτική ευεξία που νιώσαμε εκείνο το βράδυ, εκτεθειμένοι στον ιό του ροκ εν ρολ, δεν μας άφησε ποτέ», λέει ο Γιάννης Πανδής, που βρέθηκε εκεί.

από βέλν ένα ρόπαλο του μπέιζμπολ, αναφορά στο τραγούδι τους «Beat on the Brat» και την αγάπη του κιθαρίστα Τζόι Ραμόουν για το άθλημα. Ο Βέγκα ήθελε να αποτυπώσει μέσα στο σήμα αυτό την ιδέα πως οι Ramones ήταν «το απόλυτο αμερικανικό συγκρότημα», αν και η Αμερική που κωδικοποιούσε μέσα του φόραγε σκισμένα τζιν, άσπρα T-shirt και πολυκαρισμένα δερμάτινα τζάκετ και σέρφαρε στην παραλία Ροκαγουέι λίγο έξω από τη Νέα Υόρκη. Ήταν μια Αμερική που δεν έπαιρνε στα σοβαρά τον εαυτό της, που δεν έκανε πολιτική, που απλά ήθελε

να περάσει καλά – μια Αμερική που ξανάπανε το νήμα από την ανέμελη ποπ και σερφ ροκ μουσική των '60s και έφτανε στον νέο ήχο του πανκ λες και οι κιπς δεν είχαν υπάρξει ποτέ.

Την ίδια συνέπεια που έδειξαν οι Ramones μέσα στα 21 χρόνια ζωής τους (1974-1996) στην εικόνα τους, έδειξαν και στον ήχο τους, στον οποίο πρωταγωνιστούσαν τα ελάχιστα ακόρντα που έπαιζε ο Τζόι στην κιθάρα του αγριεμένα, στακάτα και ρυθμικά, με μια αλάνθαστη μηχανική κίνηση του καρπού του. Ο Εντ Στάτσιουμ, παραγωγός της μπάντας για μια περίοδο, είχε πει: «Ο Τζόι το κάνει να ακούγεται απλό, αλλά πάω στοίχημα ότι ο Εντ βαν Χέλνεν δεν θα μπορούσε να παίξει σαν αυτόν ούτε για μια ώρα». Ο ίδιος ο Τζόι λέγει ότι δεν είχε καν κιθάρα στο σπίτι του. Ο χαρακτηριστικός ήχος του δεν άλλαξε, δεν βελτιώθηκε ποτέ, κι εκείνο το βράδυ ακούστηκε μέσα στο «Ρόδο» σαν «εκατό οβιδοβόλα που εκτροχιάζονται ταυτόχρονα» και ενέπνευσε ένα φρενήρες ποδοπάτημα ανάμεσα στο κοινό.

«Μπορεί να φάγαμε μερικές αγκωνιές στα πλευρά, αλλά η καθαρτική ευεξία που νιώσαμε εκείνο το βράδυ, εκτεθειμένοι στον ιό του ροκ εν ρολ, δεν μας άφησε ποτέ», θα μας πει ένας από εκείνους που βρέθηκαν εκεί, ο Γιάννης Πανδής. «Η μουσική των Ramones δεν ξεθωριάζει, γιατί σημαίνει μια επιστροφή σε μια αθωότητα, την οποία ίσως και να μην είχαμε ποτέ», συμπληρώνει. Όπως αναφέρει και ο ποιητολόγος και δρ Εγκληματολογίας Παναγιώτης Παπαϊωάννου στο βιβλίο του «Dead Rocker's Society» (εκδ. Διάυλος, 2019) «όσοι μεγαλώσαμε με τον ροκ ήχο, συνάψαμε, σε κάποια στιγμή της ζωής μας, μian άτυπη σύμβαση με τους ήρωες που τον δημιουργούν και τον εκφράζουν. Εμείς, με τον θαυμασμό και την αφοσίωσή μας, προθυμοποιηθήκαμε να τους εξασφαλίσουμε μια ένδοξη καριέρα που θα υπερβαίνο τον βιολογικό τους κύκλο. Και, εκείνοι, σε ανταπόδοση, ανέλαβαν να φτιάξουν και να μας χαρίσουν το σάουντρακ για ολόκληρο τον δικό μας».

Στη Φωκίωνος Νέγρη

Ίσως, όμως, την πιο συγκινητική μαρτυρία για την επίσκεψη της θρυλικής νεοϋορκέζικης μπάντας στην Αθήνα του τέλους του '80 βρίσκουμε στα λόγια του Γιώργου Φερτάκη, ο οποίος λειτουργήσε μεταξύ 1995-2013 το δισκοπωλείο Sonic Boom Records στην Κυψέλη (και το οποίο ξανάνοιξε, λίγες ημέρες πριν, στη Νέα Μάκρη). Τους συνάντησε, έφηβος τότε, στη «Θράκα», μία από τις κλασικές κυψελιώτικες ταβέρνες της εποχής: «Χτυπάει το τηλέφωνο μεσμεριάτικα, και άντε πρόλαβε το μιν ξυπνήσει ο πατέρας σου, και είναι ο κολλητός σου. «Έλα ρε, είμαι στη Φωκίωνος και είναι οι Ramones σε μια ταβέρνα και τρώνε, έχεις φωτογραφική μηχανή;» Και είναι όντως εκεί, στη «Θράκα», πάνω από ένα σκαμνό πιατέλες και κάτι μπίρες. Τελειώνει το τσιμπούσι και έρχονται προς το μέρος μας, και δεν θυμάμαι πώς ένωσα, όλοι χαμογελούσαμε, και βγάλαμε δυο-τρεις φωτογραφίες. Και ενώ γενικά ούτε λέω «τι ωραία που ήταν τότε» και «αχ η Κυψέλη πώς ήταν», θα έδινα ένα χρόνο από τη ζωή μου για να τυπώσει το τηλέφωνο και να είναι μεσημέρι, Μάιος του '89, και να κατέβω στη Φωκίωνος και να περιμένουμε τους Ramones να φάνε τις μπριζόλες τους στη «Θράκα». Και as μη θυμάμαι σχεδόν τίποτα από τη συναυλία...».

γαστρονόμος

ΚΥΡΙΑΚΗ

16/6

+
Η ΜΑΡΙΛΕΝΑ
ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ
ΜΑΣ ΦΤΙΑΧΝΕΙ
ΤΑ ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΑ
ΤΟΥ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΟΥ
Light μουςκά της
κατσάρολας &
καλοκαιρινό
γιορτινό γιαχνί με
φρέσκες ντομάτες

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

ΣΤΗΝ

ΑΘΗΝΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ
ΔΡΟΣΙΑΣ
&
ΣΥΝΤΑΓΕΣ ΓΙΑ
ΤΙΣ ΖΕΣΤΕΣ

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

Κυριακή 16/6/2018 και 17/6/2018